УКРАЇНСЬКИЙ

ЩОДЕННИК

2022–2023

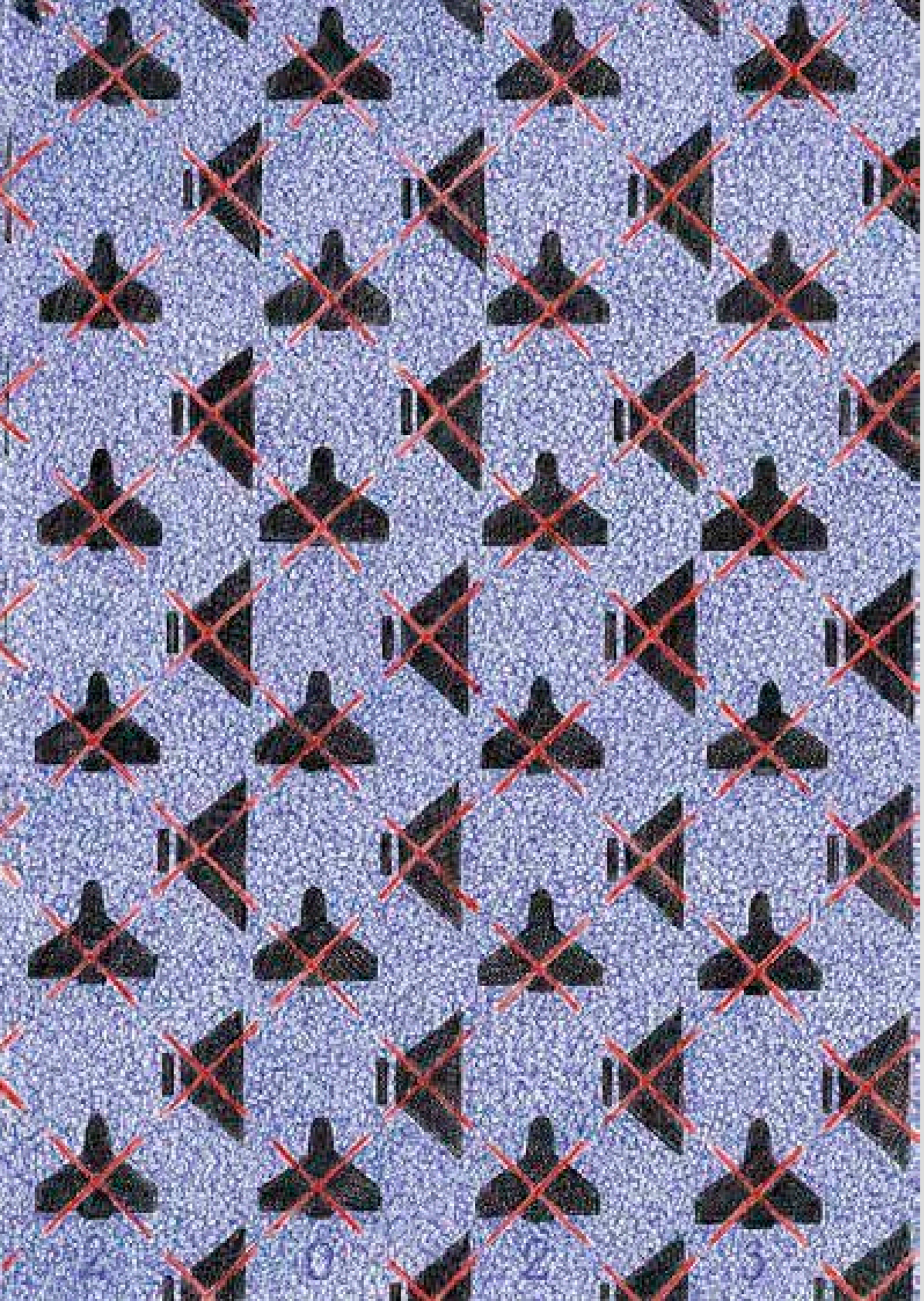

УКРАЇНСЬКИЙ

ЩОДЕННИК

2022–2023

A4

кулькова ручка

ballpoint

УДК 76.071.1(477)(084.12)
У45

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ
КАРАСЬ ГАЛЕРЕЯ
АРТХАСС

Ольга Вієру — директорка Національного центру «Український Дім»
Євген Карась — автор та куратор проекту, керівник «Карась Галерея»
Костянтин Кожемяка — директор видавництва «ArtHuss»

Вадим Фелік — дизайн, верстка
Аліса Акбаль — координаторка
Микола Антощак — редактор і упорядник літературних текстів
Олександр Заклецький — консультант
Ірина Бойко — менеджерка (Український Дім)

UKRAINSKIY DIM
KARAS GALLERY
ARTHUSS

Olha Vieru — directress of the National business and cultural center «Ukrainian House»
Evgen Karas — author and curator of the project, head of «Karas Gallery»
Kostyantyn Kozhemiyka — director of the publishing house «ArtHuss»

Vadym Felik — design, layout
Alisa Akbal — project coordinator
Mykola Antoshchak — editor, texts compiler
Oleksandr Zakletskyi — project consultant
Iryna Boyko — project manager (Ukrainian House)

Партнер проекту

АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

• На обкладинці використані роботи — Аве (передня сторона), Ірини Ворони (задня сторона)
• Picture on the front cover by Ave, on the back cover by Iryna Vorona

У45 **«Український щоденник 2022–2023»**, — К. : ArtHuss. 2024 — 272 с. : іл. 790

Каталог проекту «Український щоденник 2022–2023» в продовження щорічного графічного проекту «А4, кулькова ручка», який започатковано 2006 року Карась Галереєю. Ідея проекту Український Щоденник — спробувати відобразити переживання і почуття українських митців, які в різній мірі дотичні до загальної трагедії російського повномасштабного військового вторгнення 24 лютого 2022 року на територію України. За 17 років існування проекту «А4, кулькова ручка» взяло участь більше 1000 авторів.

УДК 76.071.1(477)(084.12)

18+

ПОПЕРЕДЖЕННЯ!

УВАГА!!! Ви тримаєте в руках альбом проекту, який надає майданчик для дослідження людини та людського тіла засобами сучасного мистецтва в різних соціальних, інтелектуальних, психічних, фізичних і фізіологічних станах, включно з можливими патологіями або відхиленнями від уявлення про традиційну норму. Виходячи з вище зазначеного, суб'єктивне особисте тлумачення змісту проекту, окремих представлених у ньому творів або присутньої інформації може викликати образу моральних, політичних, естетичних або релігійних почуттів.
Перегляд цього альбому **НЕ РЕКОМЕНДОВАНО** людям із чутливою психікою, депресією, обмеженими суто традиційними поглядами, особам, схильним до афективних станів, дітям до 18 років і вагітним жінкам.

© УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ. 2024
© KARAS GALLERY. 2024
© ARTHUSS. 2024

ISBN 978—617—7518—19—7

ОРГАНІЗАТОРИ ПРОЕКТУ

2024–KYIV

Художній проект «Український щоденник 2022–2023» надзвичайно важливий, як зріз і спроба мистецького осмислення чи відображення внутрішніх процесів, в яких перебуває не тільки кожний українець, а й кожна людина у світі в тій чи іншій мірі залучення.

Ми оголосили темою рисунків, пов'язану з військовою російською агресією, яку спричинено продовж 2022–2023 років і початково робоча назва була «Щоденник війни 2022–2024», але ми зрозуміли, що не можемо з академічної та етичної точки зору формально претендувати на таку тему, оскільки мистецтво в нашому розумінні — метафора і алегорія, відчуття і підсвідомість. Звісно, в кожного своя дистанція дотику до трагедії. Хтось втратив близьких, помешкання, психічне чи фізичне здоров'я, сім'ю і стале довоєнне життя, але кожний дотичний і кожний знаходиться в драмі співчуття.

Ми проект зробили в рамках щорічної виставки рисунків «А4, кулькова ручка», які створює Карась Галерея з різними партнерами і триває з 2006 року з перервою на світову пандемію і військовий стан. Відпрацьований формат і стала популярність дала можливість запустити надважливий проект українського щоденника останніх років.

Вперше ми створили проект в найкращій з можливих колаборацій — Український Дім, як виставковий майданчик і державна інституція в центрі столиці, яка робить масштабні культурологічні проекти на високому рівні, видавництво АртХасс, як сімейна типографія, яка надає найвищу якість мистецьких видань, в якій ми постійно друкуємо каталоги. І, звісно, Карась Галерея як автор цього проекту та відомий організатор мистецьких ініціатив.

Ми вдячні художникам, які відгукнулись і взяли участь в складному графічному проекті, особливо нашим відомим авторам. Також тим, які надіслали тексти своїх оповідань. Хочемо подякувати численним авторам, твори яких не потрапили в проект, їх участь і бажання бути з проектом для нас усіх дуже важлива. Дякуємо всім причетним за допомогу у створенні та демонстрації.

Вітаємо нас усіх з проектом
і бажаємо йому мистецького майбутнього,

Ольга ВІЄРУ

Євген КАРАСЬ

Костянтин КОЖЕМЯКА

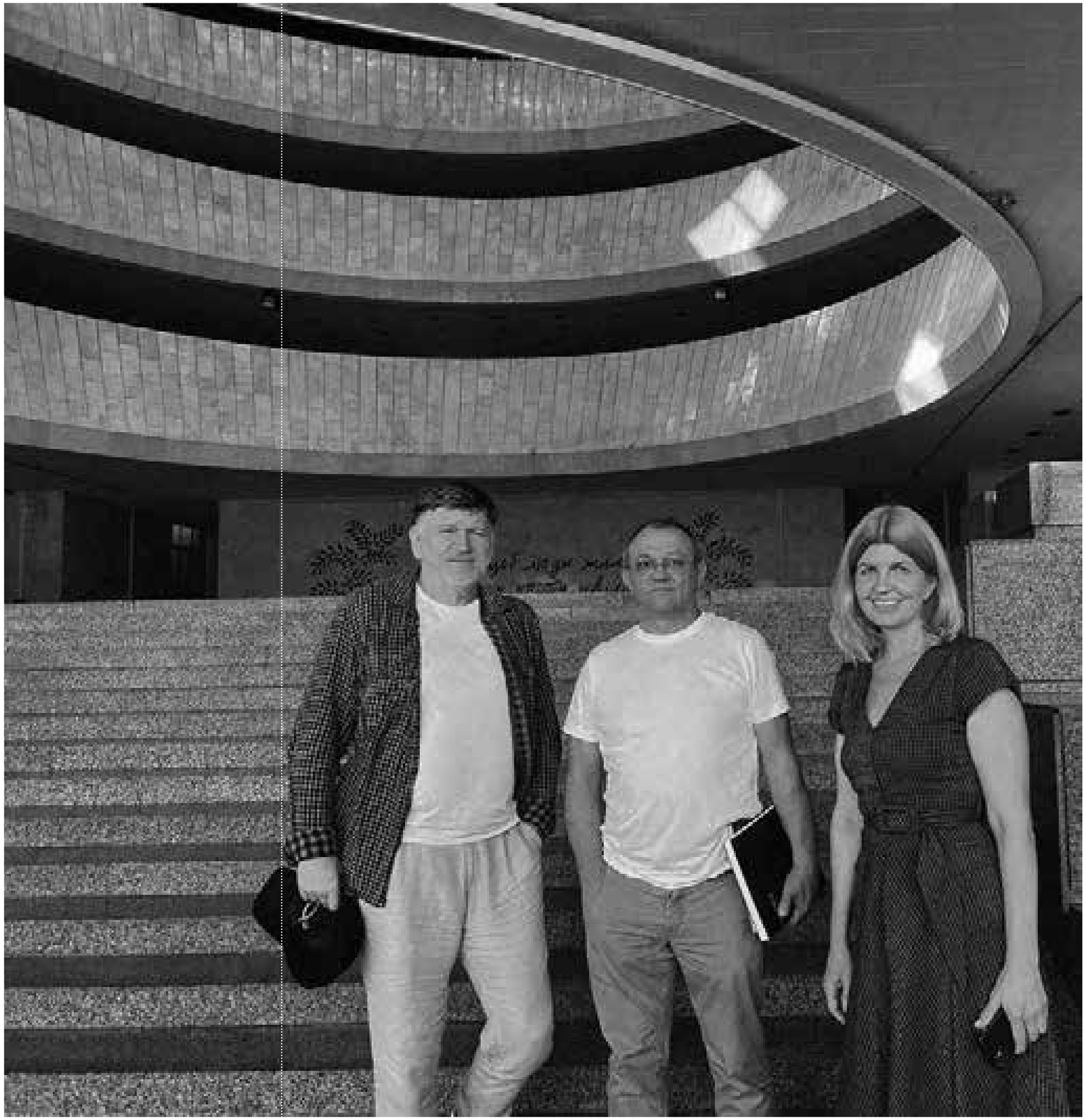

Мира БО

ЧИТУН, СІРИЙ І МІЛОСЬКИЙ

/ осінь 2022–зима 2023 /

1 МІСЦЕ (GRAND PRIX)

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

***

Дикий сидить на краю ліжка. Його голова опущена, а погляд опускається донизу. На підлозі рівненько лежить пара капців, новеньких домашніх тапочок без задників. Лежить так, щоб ноги Дикого одразу ж потрапили у капці, як тільки він опустить їх. Звісно, якби вони в нього були. Однак, ніг у нього немає, як і будь-якого взуття вже пару місяців. Мабуть, тому він так дивиться на ті капці. Хоча хтозна, якої думки сам Дикий? Все це тільки моє враження з ліжка навпроти.
— Все добре? — питаю я. — Допомогти треба?
Дикий виходить із трансу і хитає головою.
— А хто це тут поставив? — питає він.
— Новенька медсестра. Її сьогодні перевели до нас зі звичайної лікарні. Каже, що ми тут усі герої, і вона нам дуже вдячна. Тобі навіть капці принесла.
Останнє я кажу із посмішкою, не стримавшись. Дикий страшно зиркає на мене, а потім його губи повільно розхоляться в усмішці, показуючи зуби.
— Бідна, важко їй буде, якщо вона капці для безногих носить.
— Перестаралась трохи. — погоджуюся я. — Мені вона яблуко принесла.
Яблуко лежить на тумбочці поряд із цигарками. Некрасиве, трохи зів'яле, але велике. Дикий хіхікає, його капці вже не здаються йому знущанням.
— А ти його їсти будеш?
Я зітхаю.
— Можеш з'їсти. Мене вже накормили.
— Давай його сюди! — задоволено каже Дикий і наставляє руки.
В наступну секунду ми затихаємо, а усмішки на наших обличчях в'януть, як те яблуко. Між нашими ліжками всього пара метрів. Підійти до мене Дикий не може: протезів не має. Я ж до дикого підійти можу, але… Але без яблука.
Дивно, буває момент, коли здається, що ти звикаєш, а потім виявляється, що тобі до цього ще далі, ніж до протезування.
Через пару секунд тиші ми сміємося. Дикий регоче майже так само божевільно, як на фронті, але це «майже» вже нікуди ніколи не зникне. Лікарі й рідні запевняють, що ми станемо колишніми, але я знаю, що ні. Від Дикого нічого не залишилося, він став домашнім, відчуваючи, що тільки так зможе вижити в майбутньому. Йому ніколи не повернутися на війну, принаймні в ролі Дикого, тепер він просто Діма, мамин, жінчин Діма.
— Ой, воно якесь підозріле. — каже у сторону яблука чоловік. — Згодую тобі, коли вкрай зіпсується.
— Тобі візок підштовхнути? — питаю я, змінюючи тему.
— Ага, давай.
І я піднімаюся, щоб допомогти Дикому пересісти з ліжка на візок. Через пару тижнів Дикого заберуть на протезування в Німеччину, сюди переведуть когось іншого, і наш загін розпадеться — ми вже не будемо воювати на цій війні разом.
— Ти чуєш це? — часто питає Дикий. — Війна йде. Тут.
Не тільки там, а ще й тут. Ми боремося з цими гадами на своїх ліжках, відрізаючи від себе шматок за шматком.
Просто нас не так легко вбити, як їх, тому ми без ніг, але живі, а вони недопалками валяються на нашій землі. Якщо нас із тобою скласти докупи, будемо однією повноцінною людиною. Смішно, правда?
Я сміюся, не знаю, чи це смішно.
В госпіталі ми майже стільки ж часу, скільки провели на фронті. Дикий зараховує цей час у наш військовий стаж, але я не певен у такому підрахунку. Чи воюємо ми тут? Якщо так, то є ще один вимір російсько-української війни, поза передовою, поза нашими тілами, поза реальністю. Там ми боремося зі страхом, болем, відчаєм та російськими фантомами, яких вбиваємо уві сні щоночі, щонаркозу, із кожною втратою свідомості.

***

Стіни та стеля миготять білизною. Не вперше ріжуть очі.
— Як пройшло? — питаю я.
— Лікарі сказали добре. Ти молодець. — звично відказує мій новий напарник по палаті.
— Вони щоразу так кажуть, а потім знову доводиться різати. — кажу я. — Що було?
Журавлик — наступник Дикого, не одразу мене розуміє, але швидко додумує.
— Ти плакав. — повідомляє він.
— Знову? — обурююся я, ніби моя реакція на наркоз залежить від хлопця.
— То були точно не сльози радості. Ти був упевнений, що війна закінчилася. Казав, що ми тепер нікому не потрібні. Ридав.
Журавлик дивиться на мене, як на зрадника.
— Чого ти так не хочеш, щоб ми перемогли?
— Я хочу.
Важко, коли стають відомі думки, яких ти хотів би не мати. Соромно, проте я боюся кінця війни і початку нормального життя, адже хто я в ньому?
— Покликати твоїх рідних? — питає лікар після огляду. — Вони чекають у холі.
Киваю, а як тільки він виходить, підриваюся і вибігаю з палати. Біжу східцями на подвір'я, щоб не зустрічатися зі своїми. Звісно, мені доведеться повернутися і побачитися з ними, але не зараз, нехай мине ще кілька хвилин.
Холодне повітря тверезить, однак, вибігаючи з будівлі, втрачаю координацію, і мене заносить на купу опалого листя. Сміюся, бо досі не навчився тримати баланс без рук.
Не можу дочекатися, коли моє тіло перестане гнити і почнеться протезування. Я не знаю, хто я без рук.
Єдине, що мене заспокоює: ми всі починали не з тих, ким є зараз. Наприклад, на війні я був Читуном, а зараз усі просто звуть мене…
— Сірий! — кричить сестра. — Ти чого тут розлігся?
Вона стоїть наді мною і дивиться так, ніби я — старий я. Не бачить інваліда, а тільки свого меншого брата, який втік від неї і мами. Коли я піднімаюся, вона сама виймає з кармену моїх спортивних штанів пачку цигарок: одну сигарету запихає собі до рота, іншу — вставляє мені в зуби і підпалює. Я затягуюся, поки можу, а потім випльовую цигарку і тушу її тапком.
— Мама переживає. — говорить сестра. — Ти б перестав тікати.
— Перестану.
Як пояснити своїм рідним, що мені соромно? Якщо моє тіло не перестане гнити, мене ніколи не візьмуть на протезування, отже, в мене ніколи не буде рук. Я думав, що мамин обов'язок просити мене не йти на війну, а мій — все одно піти. Виявилося, її обов'язок — це піклуватися про мене до кінця мого життя. Її війна — це я.
— Принесла книжку, яку ти просив. — каже сестра. — Не уявляю, як ти будеш її читати.
Я перегортаю сторінки олівцем, тримаючи його в роті, та відкриваю шафки ногами. Беру зубами яблуко, яке приносить медсестра, і вже не падаю в купу листя. Я перетворюся на когось нового, того, хто зможе жити поза госпіталем.
— Ну що? — питаю я в Журавлика після ще однієї операції.
— Ти плакав. — відповідає він, але вже без звинувачення у голосі.
Я сміюся, розуміючи, що шлях до перемоги, не буває коротким.
— Коли ми справді переможемо, це будуть сльози радості — обіцяю йому.

***

Сьогодні мені сниться 24 лютого.
Мама знову телефонує і каже:
— Сірий, почалася війна. Їдь додому, вибирайся з Києва, чуєш?!
В голові з'являється думка, що треба йти у військкомат, отримати зброю і битися.
— Мам, я буду воювати. Мене візьмуть, мене вчили. — відповідаю їй нервовим голосом.
— Ніякої війни! Тебе вб'ють!
— Не вб'ють. — я сміюся, не сильно вірячи своїм словам.
Мама знову вмовляє. Минулого разу їй не вдалося, тоді я зовсім не розумів, що таке війна, боявся недостатньо.
— Годі! Не плач, мені треба зібрати речі, все буде добре.
— Хочеш моєї смерті?! Якщо ти помреш, то я жити не буду, чуєш? — в мами починається істерика. — Пообіцяй, що не підеш воювати! Обіцяй!
Тоді я якось її заспокоїв, і вона змирилася. Сказав, що не можна сподіватися на інших, що це мій обов'язок. Але цього разу я так не говорю…
— Добре, мам. Я нікуди не піду, залишуся вдома.
І я не воював, не захищав, не вбивав і не втратив руки. Мені це снилося, десь там всередині я знав, що це лише сон, але був щасливий, що в мене є руки.
Мої руки відкривали двері, тримали виделку, бігали по клавіатурі, гладили кота, брали фрукти, тримали ручки пакета, доторкалися до непоголеного підборіддя, вмивали обличчя і поправляли волосся. Вони відчували воду, яка стікала по них, коли я підставляв їх під кран. Їм було тепло в рукавицях, які подарувала сестра ще минулої зими, і вони мерзли, коли я довго на морозі лагодив машину. Я дивився на них і любив свої долоні й пальці, які переплітав між собою, відчуваючи дивне задоволення від доторку шкіри об шкіру. А потім нас завоювали…
Так, Київ впав, був парад на Хрещатику, де Путін приєднав Україну до росії. Він сказав, що моєї країни ніколи не існувало, як і моєї мови, сім'ї, роботи, друзів і мене самого. Репресії, бідність, голод, тисячі біженців та політичних в'язнів, мільйони спалених книг і тих, хто їх писав. Мені дали російський паспорт, і я взяв його в свої улюблені долоні, як і ті мізерні рублі, що отримав на своїй новій роботі, розгрібаючи руїни колись жилих будівель і ховаючи тіла колись живих українців. Ми програли, в мене не було нічого, крім рук.
Якось на Хрещатику, який вже не був тоді Хрещатиком, я зустрів Дикого і Журавлика. Останній штовхав візок із Диким.
— Як ми могли програти? — спитав я, підскочивши до них.
— Ми намагалися, але нам не вистачило людей. — сказав Дикий, а Журавлик заплакав.
— Але на війну не пішов тільки я! Все інше не змінилося. — закричав я.
— Отже, нам не вистачило тебе. — відповів Дикий і махнув Журавлику, щоб той штовхав його далі.
Я навчився друкувати пальцями ніг. Це зайняло неймовірно багато часу, але протези все ще не можуть замінити всі мої десять пальців. Швидкість друку цим металом занадто мала, тому доводиться миритися, що у мене тільки дві кінцівки.
На роботі мене називають Мілоський, як Венеру Мілоську[1] — це не я придумав, просто виявилося, що я дуже красивий. Це, звісно, жарт. У нас зі скульптурою схожі історії: поганці забрали у нас руки, але ми все одно вистояли.
Довелося дещо змінити власні звички, проте живу сам, хоча мама і сестра мене часто навідують. Я не такий вже і тягар, як думав.
Мене часто питають, чи став би воювати, якби знав, що втрачу руки. Я не поспішаю відповідати, бо це складне питання, але майже завжди згадую той сон.
— Мої руки виграли цю війну, — кажу я, але не думаю, що мене правильно розуміють.
Дикий мав рацію: ми зупиняємо війну кожним шматком свого тіла.

---

[1] Венера Мілоська — мармурова статуя богині Афродіти, в якої відсутні руки. Припускають, що вони були, проте скульптура зазнала пошкоджень із часом.

648
03 DEC 2023

Євген ГЕОРГІЄВ

ЩОДЕННИК ЛІКАРЯ

/ Бахмутський район Донецької області, осінь 2023 /

2 МІСЦЕ

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

Сторінка 1. **ВІЙСЬККОМАТ**

Усвідомлення того, що моє життя змінилось докорінно, прийшло в одну незабутню мить 3 липня 2022 року.
Все, що передувало цій миті, здавалось лише неприємною подорожжю. Але ж я був за кермом!
Я міг залишитись в окупованому Бердянську, виїхати і знайти роботу на вільній Україні, чи навіть за її межами. Власне, піти шляхом, який обрали 9 із 10 моїх знайомих. Шлях, що я обрав, багатьох може здивувати.
Менше з тим, вибір зроблено. І ось, подолавши сотні кілометрів, я опинився в залі чернівецького військкомату.
Там все відбулось швидко і навіть буденно. Майор, відповідальний за мобілізацію, поставив лише одне питання: «ВМОТИВОВАНИЙ?»
Не звертаючи уваги на відповідь, він передав мою особову справу підлеглому офіцеру.
«Якщо Хмільник не прийме, назад не везеш! Відвозь у Коломию. Там 10-ка потребує лікарів. Їх позавчора на трасі Бахмут-Лисичанськ розпиздували».
На цих словах, двері військкомату гучно зачинились, залишивши позаду великий шмат мого життя, з його радощами, розчаруваннями, перемогами і невдачами.

Сторінка 2. **ПЕРШИЙ РАНОК**

Ранок першого дня в учєбці добрим назвати важко. Спартанські побутові умови спальним місцем не обмежувались. Помитися можна було тільки під холодним душем, бо нагріти воду ніяк. Ні газу, ні опалення, ні чайника в нашому спортзалі не було.
Туалет брудний і смердючий, але з наявністю унітаза (тут ставлю плюс). Сяк-так зібравшись, ми пішли снідати. Їдальня розміщувалась поруч, на другому поверсі сусіднього корпусу. За нами вже був закріплений стіл, тож чекати довелось не довго. Меню невибагливе, але цілком їстівне. Перше, друге і компот.
Після сніданку настрій трохи піднявся, але гнітюче враження від побутових умов залишилось. Гірше не було навіть у моєму далекому студентському минулому.
Того ж дня ми вперше побачили поранених. Вони були повсюди, адже наша учєбка була частиною великого реабілітаційного центру. Зі спицями в руках, на милицях, із заклеєним оком, на інвалідних візках. Похмурі та виснажені, вони вервечкою тягнулися снідати в одну з нами їдальню. Їх було декілька десятків, може, сотня. І це тільки в нашому корпусі. Подивившись на них, ми наче зазирнули в безодню війни, на власній шкірі відчувши її моторошний дотик.
Скоро поранених підлікують, і вони знов повернуться на фронт. Цього разу хтось із нас поїде разом з ними.

Сторінка 3. **ЮЛЯ І СВІТЛАНА**

Протягом тижня все прибували і прибували лікарі-новобранці, мобілізовані зі всієї країни. Навіть з Бердянська ще приїхали лікар-УЗДист, якого забракували (мабуть через спеціалізацію) і відомий в місті хірург.
Загалом назбиралось 69 лікарів. Ми ледве розмістились в тісному спортзалі. І коли здавалось, вже і яблуку не було куди впасти, в дверях з'явились ще дві новенькі симпатичні курсантки-колежанки Юля і Світлана.
Факт появи дівчат миттєво збадьорив наш одностатевий колектив. Ми почали підшукувати їм кращі місця, навперебій пропонуючи ліжка поруч зі своїми.
Але у полковника Сташенка був інший план. Дівчат поселили в окремий двокімнатний номер зі всіма зручностями, суворо заборонивши вхід до нього стороннім. Це нам довів полковник особисто, під час вечірнього шикування.
— І щоб я нікого не бачив у жіночій кімнаті, — сказав він, звертаючись до чоловічої половини.
— А хоч гінекологам можна? — вигукнув хтось зі строю.
— Нікому не можна! — наголосив полковник і додав, — «гінекологам» особливо!

Сторінка 4. **РОТА, ВЗВОД**

Всіх прибулих лікарів назвали 8 ротою і розбили на дві групи, по-армійському — взводи. Ротним призначили Антона, який за схильність до алкогольної інтоксикації, одразу отримав позивний — «Рвотний».
Розподіл на взводи робили за спеціальністю. Хірургів та анестезіологів у перший взвод, усіх інших у другий, під назвою ЛЗП — лікарі загальної практики. Як я не намагався довести, що оперую не гірше деяких хірургів, все марно — записали до другого взводу.
Програма підготовки, побутові умови і грошове забезпечення у взводів майже не відрізнялись, але я відчув певну несправедливість, принаймі по відношенню до себе.
Звик бути серед кращих, тож на колег з першого взводу я дивився із заздрістю.
Змирившись, я подумав: «Обнулення, так обнулення. Почнемо все з спочатку».
За тиждень я святкував свою першу перемогу — мене призначили взводним другого взводу.

Сторінка 5. **ОЛІВЦІ ТА ЛІНІЙКИ**

На навчанні, крім нудної теорії, було декілька цікавих практичних занять.
Наприклад, цикл з тактичної медицини, де ми крутили собі турнікети (це боляче!), пхали в усі отвори дихальні трубки, робили трахеотомію (слава богу на манекенах). Різали, шили і знов різали.
Це справді була крута практика від «американців», і багато набутих навичок потім згодиться мені в щоденній роботі.
Пригадую ще картографію. Для неї треба було мати фантазію. Ми озброїлись лінійками, олівцями, картами, і ось на вигаданій місцевості один за одним почали з'являтись стабілізаційні пункти, мобільні госпіталі і мереживо із тисяч кілометрів фронтових доріг.
Якби значно збільшити масштаб, можна розгледіти, що по роздовбаних шляхах евакуації, вдень і вночі рятуючи поранених, відчайдушно несуться медичні машини з червоними та білими хрестами на бортах.
Зараз вся Україна зі сходу на захід пронизана цими евакамі. І напевне, десь на мапі є ланка, котрій гостро не вистачає навченого медика і пораненого захисника нема кому врятувати.
Ви питаєте, чому я пішов служити? Щоби вони жили. І я вважаю, кожен українець зараз мусить зайняти своє місце в цьому ланцюжку життя.

Сторінка 6. **ЗВ'ЯЗОК**

В соцмережі я не писав три місяці. Подій було надто багато, ледве встигав усвідомлювати. Лише коли ритм життя трохи уповільнився, я зробив першу публікацію.
Проте писати все ще було важко.
Зв'язок із зовнішнім світом підтримував виключно телефоном. З кимось не міг наговоритися, втрату декого пережив із полегшенням.
Не зважаючи на те, що війна всіх розкидала по світу, жодна важлива для мене людина не загубилась. Ми на зв'язку, і це дуже підтримує.
Хочеш знати, наскільки?
Уяви, нібито спускаєшся в темний, глибокий колодязь, де на тебе не чекає нічого хорошого. Де не буде твоїх друзів і ніхто не піде поруч із тобою.
Решта, ті, що залишились зверху, підбадьорюють, захоплюються, дехто молиться. А ти на самоті занурюєшся все глибше і глибше.
Холоднішає. Голоси з поверхні повільно вщухають, поки не зникають зовсім.
Насамкінець усе поглинає суцільна тиша і темрява. Залишається єдине відчуття — як хтось нагорі, дуже далеко, міцно тримає твою мотузку. Мотузку, що зв'язує з життям, до якого так хочеться повернутися.
Заради цього відчуття я і пишу Щоденник, ніби смикаючи непомітну мотузку. Щоб переконатись, що ти все ще тримаєш.

Сторінка 7. **НА ПОРОЗІ**

Завтра нас чекає останній день учєбки. Опівдні відбудеться розподілення, і ми роз'їдемось по частинах.
Речі вже були в баулах. Із собою, крім мильно-рильного, взяли ще ліки і засоби для надання медичної допомоги пораненим. Аби вистачило на перший час.
Улюблені джинси, футболку та кеди (все, що залишилось в мене від колишнього життя), запакував окремо, щоб відправити на зберігання. Коли ще згодиться?
Пакуючи цивільні речі, пригадав, як півтора місяці тому виїжджав із Бердянська.
Про моє рішення їхати тоді знали одиниці. В жіночій консультації на робочому столі я лишив записку з останніми розпорядженнями. Сусідам сказав, що їду у відпустку.
Далі жити в окупованому Бердянську було нестерпно, ви це і самі знаєте. До того ж, виїхали або збирались майже всі мої близькі та рідні.
Залишався останній друг, Саша. Він приїхав попрощатися зі мною і машиною підвезти до автобуса.
Взявши лише найнеобхідніше, я кинув останній погляд на спустошений дім, підхопив на руки Жасмін і сів в машину.
— Саня, до відправки ще є час, давай проїдемось по місту, — попросив я товариша. Він мовчки кивнув головою і рушив з міста.
За вікном один за другим почали з'являтися знайомі з дитинства пейзажі, милі серцю «наші» місця. Оглядовий майданчик на горі, автовокзал, ліцей, парк Шмідта, педінститут, Азовський проспект.
Бердянськ не хотів відпускати мене, а я його, але час настав.

Сторінка 8. **РОЗПОДІЛЕННЯ**

Я був добре підготовлений. Ніяких прохань розподілитися до тилової частини подавати не став. Підключати зв'язки теж. Будь що буде.
Враховуючи спеціальність — акушерство і гінекологія, потрапити в госпіталь мені також не світить. Найімовірніше, моє місце — посада лікаря в медичному пункті звичайного піхотного батальйону.
Абсолютно невідомим залишалось лише географічне місце несення служби.
На той час було кілька місць на мапі України, де ніхто не хотів би опинитись. Піски, Мар'їнка, Авдіївка, але найстрашніше було потрапити в Бахмут.
16 серпня в 12.00 нас зібрали в великій навчальній залі, щоб нарешті довести наказ головнокомандувача.
Полковник сухим протокольним голосом почав зачитувати прізвища і місце дислокації військової частини.
— Ткачук, Одеса.
— Хміль, Гайсин...
Командир читав і кожен, почувши своє прізвище, вставав, напружено прислухаючись.
— Криворучко, Авдіївка.
— Полупан, Яворів...
Ті, що отримали вирок, видихали з полегшенням або навпаки, втрачали лице.
— Касімов, Краматорськ
— Забудовський, Чернігів...
Зачитування тривало декілька хвилин, а нам здавалось вічністю.
— Вілков, Авдіївка
— Вощук, Львів...
Залишився останній аркуш.
— Соломатин, Миколаїв.
— Георгієв, Бахмут.

Максим КУРОЧКІН

ТРИ СПРОБИ ПОКРАЩИТИ ПОБУТ

/ Київ, осінь 2022 /

3 МІСЦЕ

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

ПІЧКА

Через холод і темне небо пейзажі Київського Полісся здаються північними. У великій кімнаті пічка несправна, щоб не почманіти, тиняємось надворі.
Іду до Тоні-сусідки по глину. Кличу Бірова для підтримки. Тоня пояснює, що в селі піщані ґрунти, треба їхати до сусіднього села. Потім посміхається власній дурості та виносить відро з глиною.
Кажу, що глину ми добули лише через його вуса. Біров не заперечує, але не підхоплює тему, думає про щось своє.
Біров — це українізоване мадярське «біро» (суддя). Ми разом з першого дня. Він приязний, помітний, гучний західняк. Тримає дистанцію, ретельно доглядає за тілом, практикує йогу. Вкладається в кожну дію на сто відсотків, інколи хочеться сказати: «братику, не треба так перейматись, це все омана, ілюзія доцільності». Звісно, нічого не кажу.
Додаю піску, як навчила Тоня, води, вимішую, хай стоїть до ранку.
Наш батальйон стоїть під Чорнобилем, у селі, куди не доїхали росіяни через відсутність нормальних доріг. Насправді нормальна дорога є, але навіть ми шукали її кілька годин, буксуючи в піску. Коли загрузли остаточно, з крайньої хати вийшли дві масивні феї напідпитку. Дивляться, як Артем намагається голіруч розплутати троса, що намотався на передню вісь мікроавтобуса. Холодно, мене трясе, жінки дають поради. Надивившись, старша фея приносить ломик.
Вранці наступного дня ми вже встигли облаштувати дві покинуті хати й прибираємо в третій.
Виносимо на смітник пакети з зіпсованим зерном, пасма скловати, чорні недоїдки, зіпрілі светри, безліч банок із простроченою консервацією, висохлих у пилюці мишей… Сімейні фотографії складаємо на шафу. Сільський голова каже, що власник не повернеться, подався на прокурорські заробітки до сусідньої, курва, країни.
Діма-медик розпалює вогонь, за хвилину виганяє всіх на двір. Через дірки в комині валить дим, про тепло годі мріяти. Питаю, в кого є досвід ремонту пічок, ніхто не відзивається. Це знак. Іду до сусідки по глину. Кличу з собою Бірова. Потім, як навчила Тоня, додаю піску та води, вимішую.
Вже темно. Почну завтра. В мене з собою записник і дві паперові книжки, але теплова ікейська свічка дає замало світла. В кружку з чистим зерном встромляю звичайну з волонтерської пачки, тепер можна читати. За 5 хвилин я вже сплю.
Під ранок голоси в голові стають нав'язливими: безліч обставин можуть завадити кар'єрі пічника.
За ніч всі намерзлися, пічка в моєму розпорядженні. Фундамент поплив, димар переломився, в тріщини можна засунути кулак. Заповнюю розколини битою цеглою, але глина все одно швидко закінчується.
Треба шукати голову. На моє щастя він п'є каву надворі, спостерігаючи за тим, як брати Костенки будують модерністський туалет. Кульгаючи, очільник громади веде мене до старих хат і вчить шукати глину під горбками завалених димарів. Щілини замазано, але доступ до нового ресурсу спокушає реалізувати честолюбну мрію. Кілька цеглин виділяються в побіленій кладці. Розшиваю нерівні шви ножем, виявляється це не складно. За дві години я чорний, але майже щасливий. З кожним новим тазиком сажі внутрішні голоси заспокоюються.
Беня-кухар дізнався першим. Йому ніхто не повірив.
Вранці я розпалив піч, переконався, що весь дим іде в димар, встиг зігріти руки. Потім ми загрузили шишигу (Газ-66) своїми речами, посідали в автобуси та поїхали на нове місце.

БЛІНДАЖ

Біров розповідає, як подорожував із крішнаїтами по Америці. У відповідь розказую про сендвічі з Хаустон-стріт, про смажені реберця, що їх готують в Остіні, штат Техас. Середина травня, але луганський вітер холодний та щільний, як метал. Риємо з Біровим шанець, ще одна ніч наодинці з вітром нас лякає. Ґрунт важкий, заглиблюємось повільно, коли підлітає дрон, ховаємось під дерева.
Два дні тому загубилася саперна лопатка, що подорожує зі мною з самого Києва. Зараз вона повернулася, хоча й затуплена. Через це в мене чудовий настрій, контроль над реальністю відновлено. Поранених в нас немає, нам щастить. Ми не олівці, ми королі.
Наша позиція називається «Митниця», це висота, хоча інколи мені здається, що ми на дні гігантської земної чаші. Вище нас ліс, звідки прилітають дрони та міни, вище нас долина, з якої працюють системи залпового вогню, терикон, далека шахта. Ми так довго нудилися на блокпостах, так довго чекали на справжню роботу, що тепер не зовсім адекватно сприймаємо реальність: вибухи — для нас очікуване кіно. Ми олівці, ледь навчена територіальна оборона. Ми не просто в напівоточенні, ми не просто на «нулі». Ми там, де рокамі не ставала нога українського військового. Ходимо по позиції на повний зріст, живі та веселі, хоча на мапах нас замальовано в кольори ворога.
Пан Троян повернувся з села з повним наплічником їжі та води. Життя налагоджується: хтось навіть готує каву на газовому пальнику.
Біров планує написати роман, знімати фільми, в нього купа ідей та життєвих спостережень. Нарешті в мене є друг, буде з ким тріндіти цілу ніч. Він смішний та відвертий.
Я розмічаю обриси майбутнього бліндажа. Це буде кращий бліндаж на світі, нарешті десь прилаштую магнітик із козаком Мамаєм, який ношу з собою з першого дня.
В бліндажі буде затишно та весело. Рию, рию. Зігрівся, навіть зняв фліску та сховав її під кущем… Як же шкодуватиму за нею в наступні дні.
Приблизно о третій нас почали вибивати. І вибили.

СВІТ ХРИСТИНИ

Сплю, але очі розплющені. Вдивляюсь у ліс на іншому боці невеликої галявини. Пройшло три дні, але знадобиться все життя що залишилось, щоб розказати про них без брехні.
Я бачу Бірова, куди б не подивився. Ми продовжуємо говорити, хоча його вбито.
Нас вибили не тільки з невдалої позиції, але й з половини села. Чекаємо на новий наступ. Нас не міняють.
Годину тому я винайшов спосіб примиритися з тим, що відбувається. Я сів на землю не так, як вчать військових. А так, як сидить жінка з відомої картини Ендрю Ваєта, хіба що спину тримаю рівно та рукою спираюсь на автомат.
Тепер я бачу все на світі, а не тільки свій сектор. Готовий до всього, що має трапитись. Голоси в голові, нарешті, мовчать.
Сиджу під деревом, зрізаю гілочки акації, до яких можу дотягнутися, встромляю їх у землю. Це раціонально, це маскування, це підвищує мої шанси почати стріляти першим. Наразі це вершина моїх амбіцій.

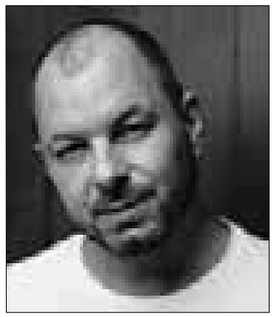

Дмитро ЛАЗУТКІН
старший лейтенант 47 ОМБр

ФІНАЛЬНИЙ КАДР

/ Донецька область, осінь 2023 /

4 МІСЦЕ

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

сьогодні я бачив як помирає солдат
йому відірвало ногу на авдіївському коксохімі

військові медики
проводили евакуацію під мінометним вогнем
наклали турнікет
привезли на стабілізаційний пункт
намагалися запустити серце

британська репортерка джейн
фотографувала роботу лікарів
загальний план: доктор зі спини
крупний план: молоде обличчя бійця

не більше тридцяти —
зазначає вона
і продовжує знімати

фотографії мають розлетітися світовими змі
адже зараз всіх цікавить авдіївка
всі хочуть бачити
як прощається із життям
боєць сил спеціальних операцій

розірваний одяг з плямами свіжої крові
промінь сонця що розділяє операційну
на світлому боці
доктор говорить про ушкоджені ребра
і пробиту легеню
але продовжує маніпуляції
шансів на порятунок все менше

джейн рухається по темній стороні
шукає вдалий ракурс
медперсонал метушиться і заважає їй
зробити фінальний кадр

поїхали звідси
кажу я
і забираю її на двір
мовчки сідаємо в машину

здається вона трохи роздратована
здається я теж

одразу за блокпостом
раптово починається злива

Олена ІСЬКОВА-МИКЛАЩУК

ДВОХСОТИЙ

/ Старичі, Яворівський полігон, весна 2022 /

5 МІСЦЕ

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

Під враженням розповіді мого чоловіка,
який тоді дивом вцілів.

Я — двохсотий…
Офіційно.
По документах.
Але я є: ходжу, їм, сплю. День на полігоні за мене планують командири, які завжди знають, коли мені треба піднятися, поїсти, заступити на чергування. Після цивільного життя це, м'яко кажучи, напружує. Але мій вибір жити, спати на м'якому ліжку, грати вечорами з донькою в шахи, вигулювати непосидючого пса, обговорювати ввечері за чаєм з дружиною новини та прочитані книги, сіяти пшеницю та садити картоплю, дарувати людям затишок, зводячи для них будинки замість знищених кривавими руками росії.
Сьогодні прокинувся по команді ще вдосвіта. Машинально одягнув форму, видану напередодні. Вона на кілька розмірів більша, ніж потрібно, тож маю вигляд у ній, як підліток, який доношує речі за старшим братом. Відсутність бушлату компенсують кілька кофтин, які одягаю під кітель.
Замість наплічника торбинка з-під спального мішка. Коричневі берці хоч і підібрані по розміру, але за день дуже сильно натирають ноги. Можливо через мою яскраво виражену плоскостопість. Тому, коли не бачить командування, взуваю зимові черевики, які витримали вже два сезони в режимі «доберись до роботи в місто громадським транспортом» або звичайні гумові шльопанці.
Цьогорічний березень не балує нас теплом. Хоча й не дивно: у кожного в душі — зима. Дати на календарі телефону змінюються, але ми за ними не стежимо, бо в усій країні зараз 24 лютого.
Кілька годин тому ходили з побратимами до річки, щоб помитися. Біля берега тоненька смужка льоду. Тому пів хвилини на роздягання і відразу пірнаємо, щоб змити з себе бруд і кіптяву буржуйки. Якщо забарився — все, не кожен знайде в собі сили повільно зайти у крижану воду. Мабуть через такі купання в холодній воді на вітрі при нулі градусів хворію уже котрий день: кашель, температура за 39.
Побачивши мій кепський вигляд, гукнув командир. Підходжу та відрекомендовуюсь. Він хмурнішає та говорить, що в мене чорний гумор. Простягаю військовий квиток — все, що вціліло після ракет на полігоні, звісно, крім того, у що був одягнений. Інше — вщент згоріло. Послизаючись на мерзлій землі, ідемо в командний пункт. Там він кілька разів перевіряє списки: таки 200-й.
— Ви хоч додому не дзвонили? — зриваюся на крик. — Не відправили рідним руку і ногу в труні? Тут вам останки — отримайте і розпишіться. А труну ж ніхто не відкриє, бо там справді тільки рука і нога. Не завжди з одного комплекту. Я тоді збирав і бачив…
— Ще ні, — командир не піднімає голову від списків. — Шукали контакти дружини.
Мене розриває від злості та безсилля, але головне зараз додзвонитися додому, випередити чорних вісників і заспокоїти. Уже біля виходу повертаюся:
— Вадік, з нами точно був Вадік. Земляк. Ми поруч сиділи в автобусі, коли їхали сюди, — дивлюся на командира, а бачу ніби перед собою кругле обличчя земляка, який пів дороги розповідав мені про свою донечку, яка ніколи без нього не засинає і вередує, коли він запізнюється з роботи. На зупинках, де можна було включати телефон, Вадік відразу телефонував малій і обіцяв скоро повернутися. А коли вона заснула, заспокоївся і пішов вздовж рядів знайомитись з напівсонними побратимами. — Зараз його ніде нема. Прізвища не знаю. Шукайте.

— Тривога! Тривога! — розпашілий черговий влетів до палатки перед світанком. — Підйом! Тривога!
— Вали звідси нафіг, — Толян повернувся на інший бік і захропів, не даючи шансу заснути іншим.
— Яка тривога? Глибокий тил. Та тут вибухи тільки у фільмах чули, — я, Німець і Вадим неохоче виходимо на вулицю. Стоїмо біля палатки, що зібрала під своїм покровом двадцять п'ять зовсім різних чоловіків, різного віку і професії, зі своїми життєвими принципами, яких об'єднало лише одне: бажання захистити свою сім'ю і державу. Скільки таких палаток стоїть в рядок, нам не видно через сутінки, а завчасно порахувати їх не встиг, бо привезли нас пізно ввечері. Весняний морозець залазить під комір до розігрітого в сні біля буржуйки тіла. Хукаємо на руки та дістаємо по цигарці. Говорити не хочеться, тому просто спостерігаємо метушню поруч.
— Та ну нах… яка може тут бути тривога? — Німець забичковує цигарку та перетрушується від холоду. — Не знаю, як ви, а я манав, йду в туалет і спати.
Дістаю ще одну цигарку. Звичка багато курити після перебування в «гарячих» точках у чотирнадцятому за вісім років цивільного життя нікуди не ділася. Вадим хоче щось заперечити, але махає рукою, типу роби що хоч і йде спати.
Гул літака посилювався щосекунди. Вірніше, такого звуку я ще не чув. Багато калібрів навчився відрізняти на слух, а тут сплутав із літаком. Доки голова поверталася на звук, ноги вже самі несли звідти. Дві пачки сигарет, що викурював за добу після 14-го року, не забивали дихання. Жодні щоденні тренування не дадуть стільки сил і витримки, як розуміння, що летить твій пиздець.
— Бля, — лаюся в голос, перечепившись через металевий дріт і падаю в колію, що залишилася від гусениць на розмерзлій землі.
Ракета, що вгрузла в землю за сорок шість метрів (так, я потім заміряв), почала втягувати повітря. Здавалося, вона — величезний магніт, що притягує все навколо, а я — металевий гвинтик і противлюся законам фізики. Невидима сила тягне за ноги. Підсвідомо хапаюся за землю, здираю шкіру з пальців об каміння, але намагаюся втриматися. Ось-ось мене вирве звідси разом зі жмутком торішньої трави, в яку я вчепився.
— Ще трохи, — хапаюся за повітря.
— Т-ххххх, — ракета вибухає, мов кулька, наповнена блискітками, розкидаючи довкола частини тіл, спалюючи всіх, хто мирно спав, хто невдало вибрав напрямок бігу, хто вибіг на підвищення, хто просто завмер, шокований.
Намацую в боковій кишені пачку «Davidoff» та запальничку. Руки тремтять так, що заледве витягаю з пачки цигарку, палець ковзає по запальничці, а викресати вогню ніяк не можна. Нарешті закурюю. Тіло паралізоване страхом: раптом знову підуть ракети? Вмикаються забуті навички: коли по нас працювала арта, через певний період мали бути нові «приходи». Роблю кілька глибоких затяжок. Вдих-видих. Вдих-видих. В голові клацає перемикач: все, більше ракет не буде…
Підіймаюся. У голові гуде, ніби в неї запустили рій бджіл. Озираюся довкола, намагаючись оцінити обстановку. Поруч мене лежать один…. два... три… чотири двохсоті. Палатка, в якій пів години тому я ще мирно спав, повністю згоріла. Разом з тими, хто залишився в ній. Одноповерхова казарма неподалік зруйнована. Там, під завалами, певно також додивлялися сон побратими. Останній сон, який став вічним.
— Брате! Поможи встати! Пробував сам, та не можу якогось хріна, а он хлопцям помогти тра, гукає молоденьке хлопченя за кілька метрів від мене.
— Та в тебе ж нога роздроблена…, — схиляюся над тим, що висить на штанині.
— Не тринди, я на ній ще метрів двадцять пробіг.
Ліворуч лежить чоловік років п'ятдесяти. Посміхається і просить цигарку. Побиті пальці із загрубілою шкірою чорного кольору видають в ньому тракториста. Закурює, попіл падає на відкриту ділянку шиї. Кричить, що пече. Струшую з нього жар, а сам дивлюся на його ноги. Повністю обвуглені ноги. Та він поки не відчуває їх, йому пече маленька іскорка біля шиї.
— Спина… Спина болить… — ще один повертається до мене, щоб глянув, чому. А спини нема. Чорна дірка. Даю цигарку, веду до лікарів, а вони відводять очі, розуміючи, що веду уже 200-того.
На місці нашої палатки — тіло без голови. Для чогось струшую покривало, що дивом вціліло в цьому пеклі. Викочується голова.
Приїжджають швидкі. Багато швидких, але вони не можуть під'їхати близько до поранених, тому що земля всіяна уламками. Вирішуємо підносити їм тих, хто чіпляється за життя і криком, невимовним криком болю, дають можливість їх знайти між тілами.
Запінюємо опіки. І носимо до швидкої. А на шляху лежать «манекени»: вуглики, що застигли в тій позі, в якій зустріли смерть.
Минаємо випрямлені тіла. Роззуті. Я вже знаю, що коли людину роззуває вибух — швидка допомога уже не для них.
Один… два… десять. Збиваюся з ліку.
Рятуємо тих, хто живий.
На небі загоряється червлений світанок, змішаний з кров'ю, золою, криками і останніми видихами.
Черговий психолог знову байдуже запитуватиме, чи я контужений? Ні, я — двохсотий!

ДОВІДКА:

Обстріл Яворівського полігону відбувся 13 березня 2022 року. Загинуло 64 особи, проте десятки все ще вважаються зниклими безвісти. Понад 150 отримали поранення (фактично більше, але ходячих не рахували).

Валерій ПУЗІК

ОЧІКУВАННЯ

/ Херсон–Одеса. 2023 /

6 МІСЦЕ

конкурсу есеїв
«Український щоденник 2022–2023»

Після прильоту Гнома завалило землею. Гном сидів в окопі і курив, а міна гецнулась зовсім поруч. Його засипало. Усього.
Встигли відкопати.
І він лежить — брудний, чорний, мокрий, важко дихає і дивиться в небо, а потім спокійно: дайте закурити.

Гном лежав і курив. Лежав і дивився в небо. Білі хмари повільно повзли по голубому тлі. Десь там, за озоновим шаром, — зірки, але зараз їх не видно. Гном лежав і відчував на шкірі землю. Вона була на губах, у роті, на язиці. У вухах — теж земля.

Інколи здається, що цей клапоть землі, посадка, «город», як його називають, — наші танталові муки, наша Голгофа.

Гном, Марек, Когут, Шніц, Кеп, Док — ніхто ще рік назад не підозрював про її існування, і якби хтось сказав, що ця трава, полин, миші будуть снитись їм у кошмарах, то стовідсотково б вони сміялися. Яка трава? Який полин? Які миші? Але це війна. І вона привела їх сюди. Вони всі йшли в цю мить до цієї землі, в цю посадку. Це був вибір без вибору. Бог вписав до бойового розпорядження прізвища та імена цих чоловіків і дав наказ.
Тиждень без зв'язку, тиждень на сухпаях та консервах, тиждень з мінімальною кількістю води, але з набоями та боєприпасами.

Тіла російських солдат розкидані на підступах до «городу». Туша корови, що підірвалась на міні біля дороги. Іржава російська техніка випалена поруч замінованого поля. І сморід мертвої плоті, що гниє під сонцем літа дві тисячі двадцять третього року.
Марек не спав уже три доби. Буває сяде десь в тіні корчів та повалених стовбурів дерев і закуняє на мить, а потім, здригнувшись від шелесту або звуку пострілу, вирячить очі, аж страшно стає. Це очі одержимого життям, а не смертю. Марек говорить, що з ним все гаразд, що це просто нерви, що…
У всіх тут нерви.
Іди у мокрий бліндаж. Іди і поспи. Та Марек цього не робив. Як тут спати? Чорні кола під очима, збиті до крові руки і сморід мертвої плоті довкола.
Одного разу Док бачив, як тіло вбитого росіянина заворушилось. Воно лежало там, біля мурашника, ще коли бійці тільки сюди зайшли. Док шепотів, що в нього ледь серце не стало.
— Чому воно заворушилось? Чому? — не давав він спокою Кепу. А Кеп лиш знизав плечима.
— Та хто його зна, може звір якийсь дірку в животі прогриз і живе тепер там. Щур, миша, їжак, наприклад.
— Але їжаки не їдять мертвих росіян.
Хуй з ним, з мертвим окупантом, треба трохи покопати, розгребти завали після мінометного обстрілу, адже проходу на ліву частину позиції вже немає, а вночі треба пильнувати, щоби ворожа диверсійно-розвідувальна група не підкралася.
Когут і Шніц взяли саперські лопати. Глибше викопають — довше житимуть.
А тривога наростала.
Док не міг знайти собі місця. Він дістав з мішка консерву й ножем відкрив її. Док намагався хоча б щось з'їсти, але його шлунок не приймав їжу. Каша верталась разом зі шлунковим соком, і Док врешті просто викинув консерву. Тут ні апетиту, ні сну. Док закурив і поглянув на Гнома, що тримав у руці автомат.
— Прорвемось! — сказав Гном.
Ага.
Хтось таки мав сказати, щось обнадійливе.
— Прорвемось! — цілком підходить. Коротко і ясно.
У повітрі засвистіло, й усі впали ниць на землю.
Вибух пролунав неподалік. Метрів п'ятсот від «городу».
— Зараз ще одна буде — вигукнув Марек і був правий.
Вона приземлилась ще ближче.
Кеп повільно, майже повзучи, рухався до бійниці.
Шніц з Когутом матюкались. А потім різко настала тиша.
Всі насторожені, всі слухають, ні свисту в повітрі, ні вітру, ні шелесту.
Шніц облизав пересохлі губи, що сховалися під бородою. Піт з лоба стікав по брудному обличчі, його крапля висіла на кінчину носа. Шніц здмухнув її. Сонце було в зеніті.
Що може бути страшнішим за раптову тишу на війні?
Хто відчував, той знає.
За нею повільно тягнеться неминуче.
Очікування.
— Всі цілі? — Когут порушив тишу.
Хлопці відповідали просто:
— Плюс.
— Плюс.
— Плюс.
— Ну і слава Богу.
Марек зачерпнув рукою землю з окопу й пильно дивився на неї.
Цвірінь-цвірінь!
Марек здригнувся та миттєво звів погляд догори.
Він побачив горобця, що сидів на поваленому стовбурі дерева. Ти що тут робиш, малий? — подумав Марек.
Горобець дивився на чоловіка, чоловік на нього.
Коричнево-бура спинка з чорними плямами та сіре черевце. На крилах в нього була жовтувато-біла поперечна смуга, а щоки — білі. Горобець хатній.
— Боже, малий, тут немає хати, тут немає нічого, чому ти тут? — ледь чутно прошепотів Марек.
Цвірінь-цвірінь!
Горобець змахнув крильми та злетів.
У повітрі засвитіла міна. Якщо чуєш — не твоя. Свист обірвався десь над головами бійців, але звуку вибуху не було.
П'ять секунд.
Вибуху не було.
Десять секунд.
Не було.
П'ятнадцять…
Марек витер брудною рукою піт зі скроні. Його пальці тремтіли. У нього так буває. Нам потрібно протриматись. За-будь яку ціну. Марек згадував дружину та дітей.
Сам себе заспокоював: все буде добре, — хоча, насправді, мало в це вірив. Подумки він говорив то з сином, то з дочкою, то з дружиною. Згадав, як вперше бачив сина. Як маленька людина дивилася на нього. Згадав, як маленька ручка трималася за його вказівний палець.
Марек хотів до сім'ї. Хоча б на мить. Обійняти. Усміхнутись. Почути голос. Хоча б у слухавці.
Проте зв'язку немає.
Ще трохи і нас теж не буде, — думав він. А ще так багато потрібно було би встигнути зробити. Ще стільки цікавого могло бути попереду.

— Що там, Кеп? — почувся голос Когута. Його футболка в чорній засохлій плямі крові. Він порізався об колючки куща терену, під яким лежав, коли вони йшли сюди й потрапили під мінометний обстріл. Когут хороший командир. Йому трохи за тридцять. М'язистий чоловік. Займався боксом. Овал обличчя ховається за рудою бородою, яку він час від часу чухає.
— Під контролем. — звучить відповідь Кепа.
— Плюс!

Десь в цьому «городі» говорили інші.
Марек чув їхні голоси, й це повертало його в реальність.
— Док, — звучав голос Гнома.
— Що?
— А в тебе є якісь таблетки від голови?
— Ща.
Через хвилину Док причалапав до Гнома.
— Сильно болить?
— Тріщить по швах. Таке враження, що зараз вибухне.
Док дістав таблетки.
— Ось. Це єдине, що є.
Гном ковтнув їх.
— У вухах не дзвенить? Не нудить?
— Ні! Все добре. Я не контужений. Але це… Якщо мене сильно поранить, — шепотів Гном — ноги відірве, чи руку… якщо я буду «важким» трьохсотим — застрель мене, аби не мучився. Не хочу довго помирати. Не хочу залишатися стікати кров'ю. Добре?
— Що ти мелеш?
— Я не хочу цього. Ти розумієш, про що я?
Док розумів.
Вони бачили тих, хто залишився лежати. Вони всі мертві на підступах до «городу». Їхні тіла розкидані вздовж посадки. Лежать без ніг та без рук, із зав'язаними турнікетами на фрагментах кінцівок. Хтось просто стік кров'ю, а земля його всотала в себе, перемішалася з плоттю і стала чорнішою. Поранених звідси дуже важко евакуювати.
— Все буде… — хотів заспокоїти Гнома Док, але той перервав:
— Ага. Ти віриш в це?
— Вірю. — Док щиро усміхнувся.
— Ну і добре. Інколи мені здається, що це сон, і я скоро прокинуся.
— Прокидайся скоріше, бо й мені остогидло сидіти тут з тобою.
Гном засміявся. Він і справді був схожий на гнома. Низького росту, сива копиця волосся стирчала з-під каски.
У Гнома добрі очі та глибокі зморшки. Його цілком можна було уявити жителем Ширу.
А Док?
Молодий хлопець, ніби тільки відгуляв шкільний випускний. Пушок росте над губою, а не вуса.
Кеп?
Він мало, що розповідає. Ніколи зайвого. Ніколи про себе.
У Кепа дві контузії та одне поранення.
Шніц?
Такі різні, такі самотні, кожен сам за себе і водночас разом. Кожен на своїй хвилі, кожен із поглядом в нікуди.
За ці дні вони дуже сильно змінилися.
Війна деформувала світ в прямому і переносному значенні. Їхні очі випалені війною, якщо можна так сказати — скляні.
Час липкий, як жувальна гумка.
Час розтягується, час завмирає, час прискорюється.
І все це ривками, битим пікселем на матриці свідомості.
Над головами літає метал. Він вибухає. Він калічить. Вбиває.

Марек заплющив очі й сперся плитою бронежилета на стінку окопа.
— Скільки ще ми протримаємось?
— Я не знаю, старий, не знаю. Я не думаю про це.
І ти не думай.

У вухах дзвенить.
Там, позаду, залишилося все життя.
Там, позаду — усе, про що мріялось та говорилось.
Усі несказані слова, усі дотики та плани на майбутнє — в минулому.
Тут — є лише ця земля і вона дихає.
— Тільки прислухайся до неї. Чуєш? Дихає.

Рація зашипіла.
Когут відповів: 4-5-0. Кінець зв'язку.

УКРАЇНСЬКИЙ

ЩОДЕННИК

2022–2023

УЧАСНИКИ ПРОЕКТУ

PROJECT PARTICIPATION

A4 кулькова ручка ballpoint

А

Аве
AVE

Дмитро Аврамов
Dmytro Avramov

Андрій Аксютов
Andriy Aksutov

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

Галина Андрусенко
Halyna Andrusenko

Олексій Аполлонов
Oleksiy Apollonov

Анна Атоян
Anna Atoyan

Б

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Уляна Балан
Ulyana Balan

Захар Беркут
Zakhar Berkut

Сергій Біба
Serhiy Biba

Марія Бондаренко
Maria Bondarenko

Марія Борисова
Maria Borysova

В

Олена Ваніна
Olena Vanina

Анатолій Варваров
Anatoliy Varvarov

Марина Ващенко
Maryna Vashchenko

Ірина Ворона
Iryna Vorona

Г

Діта Галас
Dita Galas

Анна Гарнага
Anna Garnaga

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

Світлана Гончаренко
Svitlana Goncharenko

Ігор Гусєв
Igor Gusev

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

Д

Олена Діденко
Olena Didenko

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

Є

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Ж

Олександр Жильцов
Oleksandr Zhyltsov

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

З

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

Єгор Зігура
Yegor Zigura

Лариса Зінич
Laura Zinych

І

Ольга Іваненко
Olha Ivanenko

Юлія Ільків
Yulia Ilkiv

К

Софія Калайда
Sofia Kalayda

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

Валерій Калиновський
Valeriy Kalynovskyi

Василь Ковач
Vasyl Kovach

Ольга Копєлєва
Olha Kopeleva

Сергій Корнієвський
Serhiy Kornievsky

Тося Кравцова
Tosya Kravtsova

Сергій Кривець
Serhiy Kryvets

Тарас Кузів
Taras Kuziv

Л

Ксенія Ларелі
Ksenia Lareli

Антон Логов
Anton Logov

Ірина Лопатюк
Iryna Lopatyuk

Микола Лукін
Mykola Lukin

Дар'я Луцишина
Darya Lutsyshyna

М

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

Марія Матієнко
Maria Matienko

Рут Моллі
Route Molly

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Вера Мухіна
Vera Mukhina

Н

Ірина Нявчук
Iryna Niavchuk

П

Ольга Падовська
Olha Padovska

Юрій Пікуль
Yurii Pikul

Ед Потапенков
Ed Potapenkov

Сергій Прінь
Serhiy Prin

Р

Марі Раунд
Mari Raund

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Степан Рябченко
Stepan Ryabchenko

С

Олег Савін
Oleg Savin

Олена Сівашова
Olena Sivashova

Енжі Сіверія
Angie Siveria

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

Галина Симчич
Halyna Symchych

Микола Соколов
Mykola Sokolov

Віталій Столяров
Vitaliy Stolyarov

Ірина Столярова
Iryna Stolyarova

Т

Тарас Табака
Taras Tabaka

Катерина Терещук
Kateryna Tereshchuk

Олеся Тимчій
Olesya Tymchiy

У

Анна Усенко
Anna Usenko

Ф

Дмитро Фатум
Dmytro Fatum

Х

Надія Харт
Nadiia Hart

Олександра Христевич
Oleksandra Hrystevych

Ц

Олена Цілуйко
Olena Tsiluyko

Ч

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Марія Чеховська
Maria Chekhovska

Ш

Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

Я

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

Володимир Яковець
Volodymyr Yakovets

УЧАСНИКИ ПРОЕКТУ / PROJECT PARTICIPATION

КОРОМИСЛО

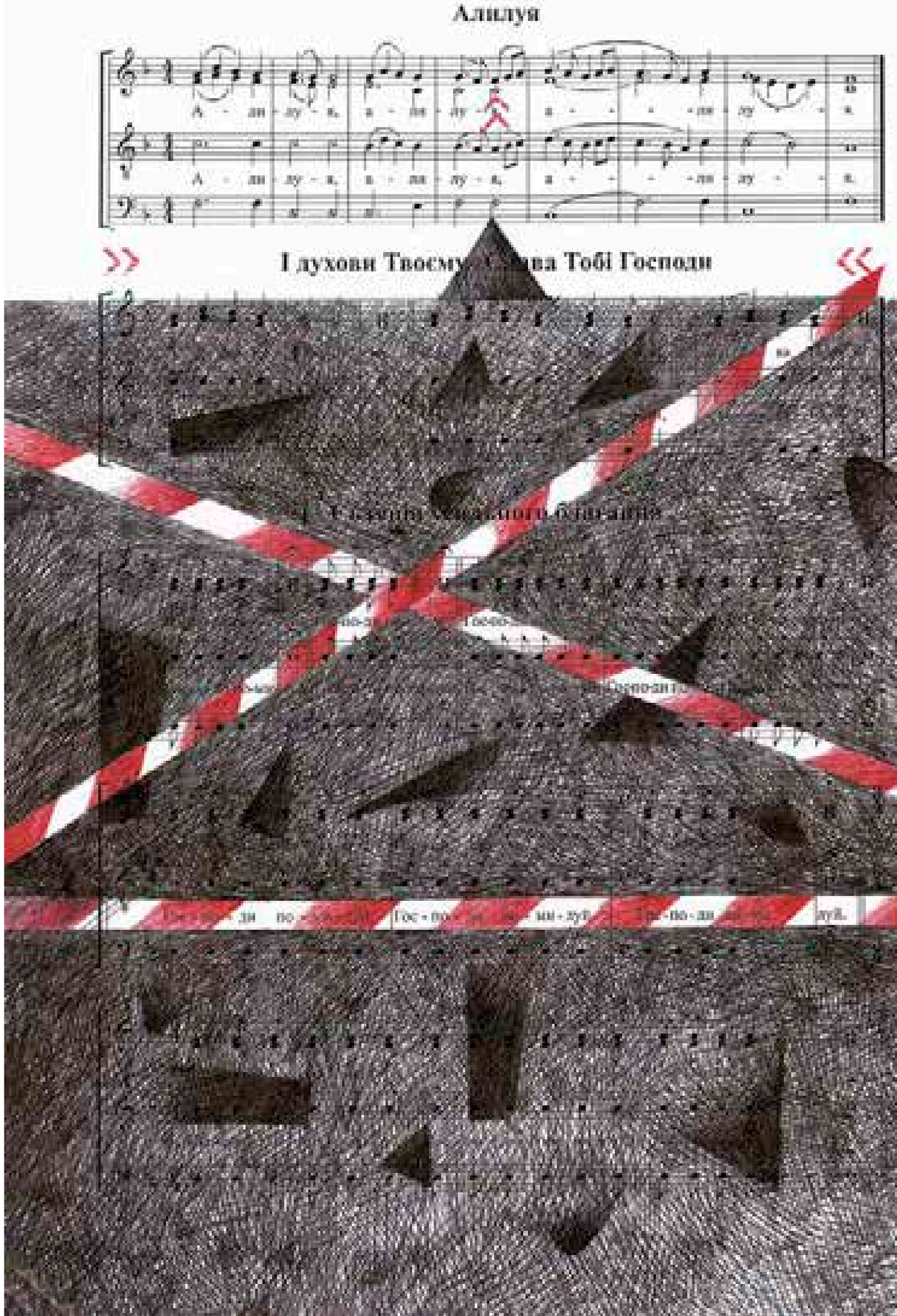

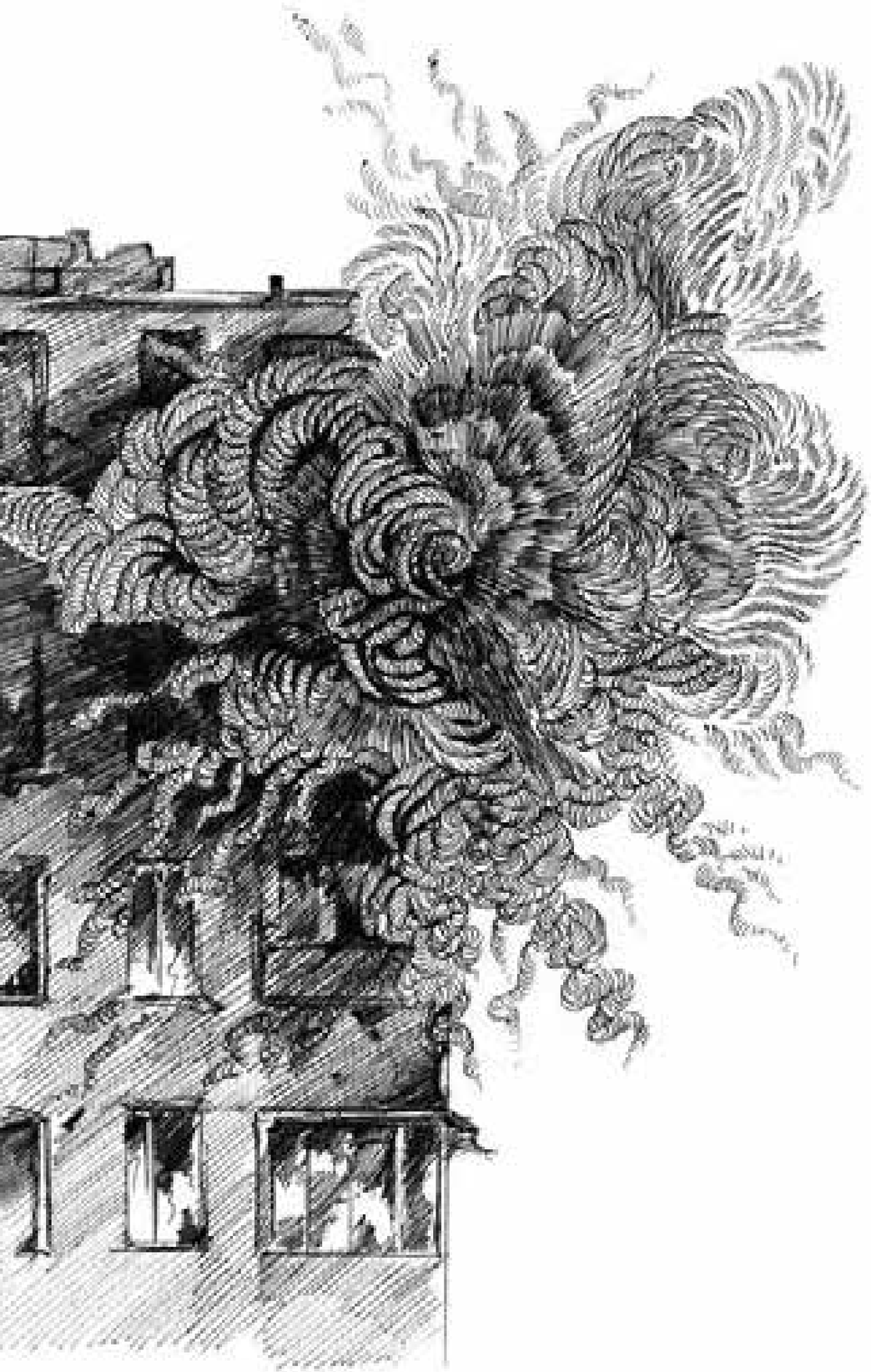

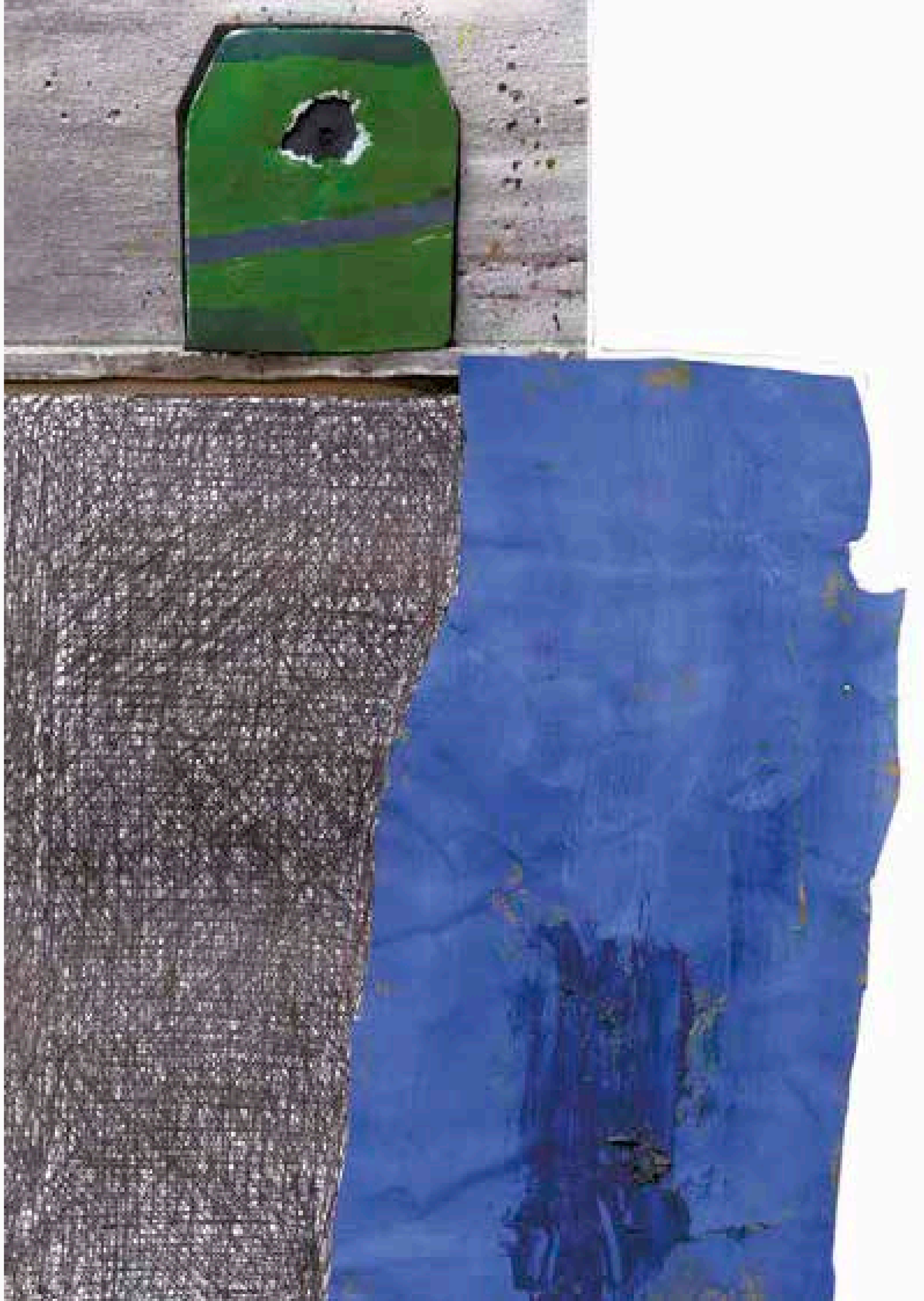

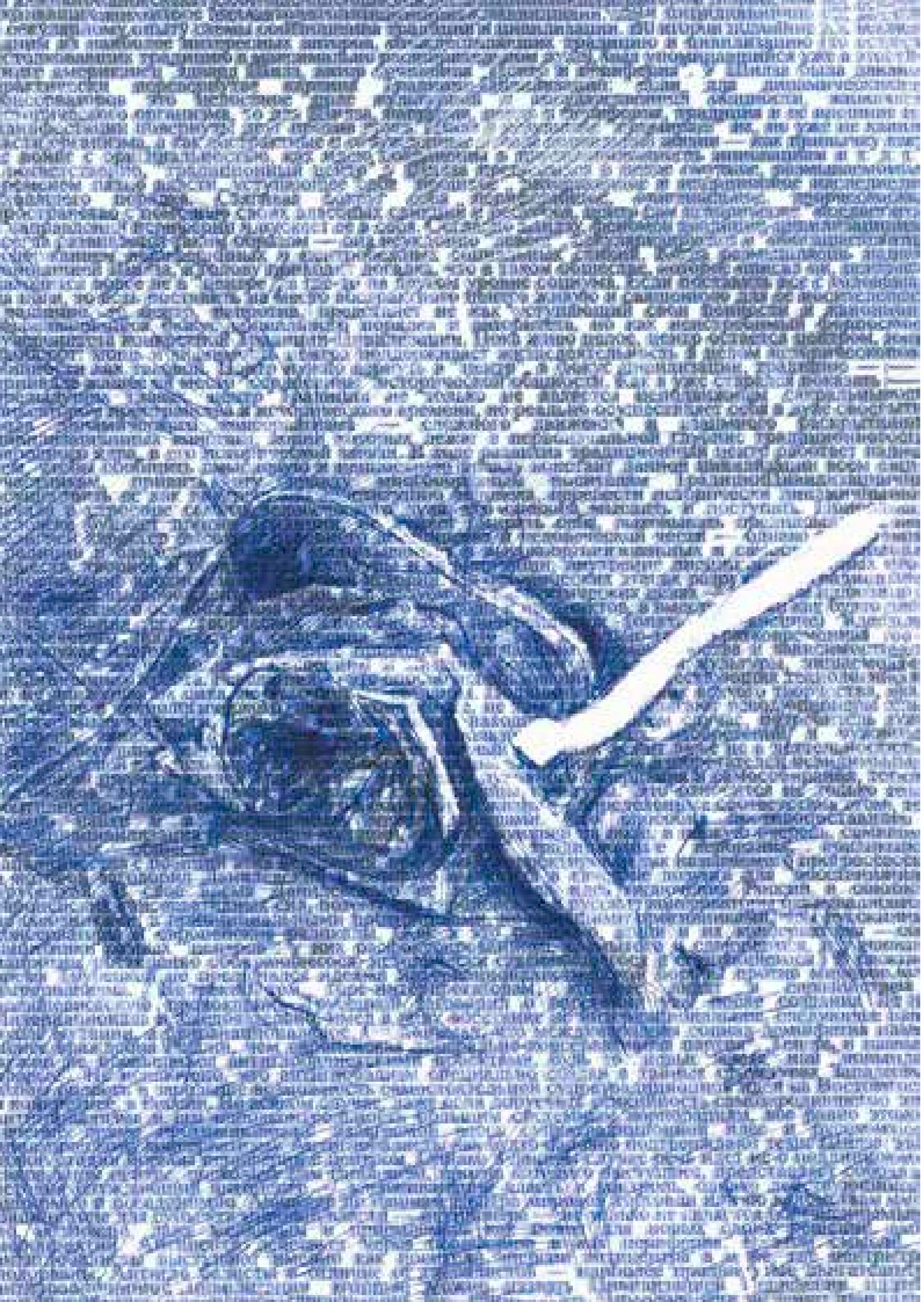

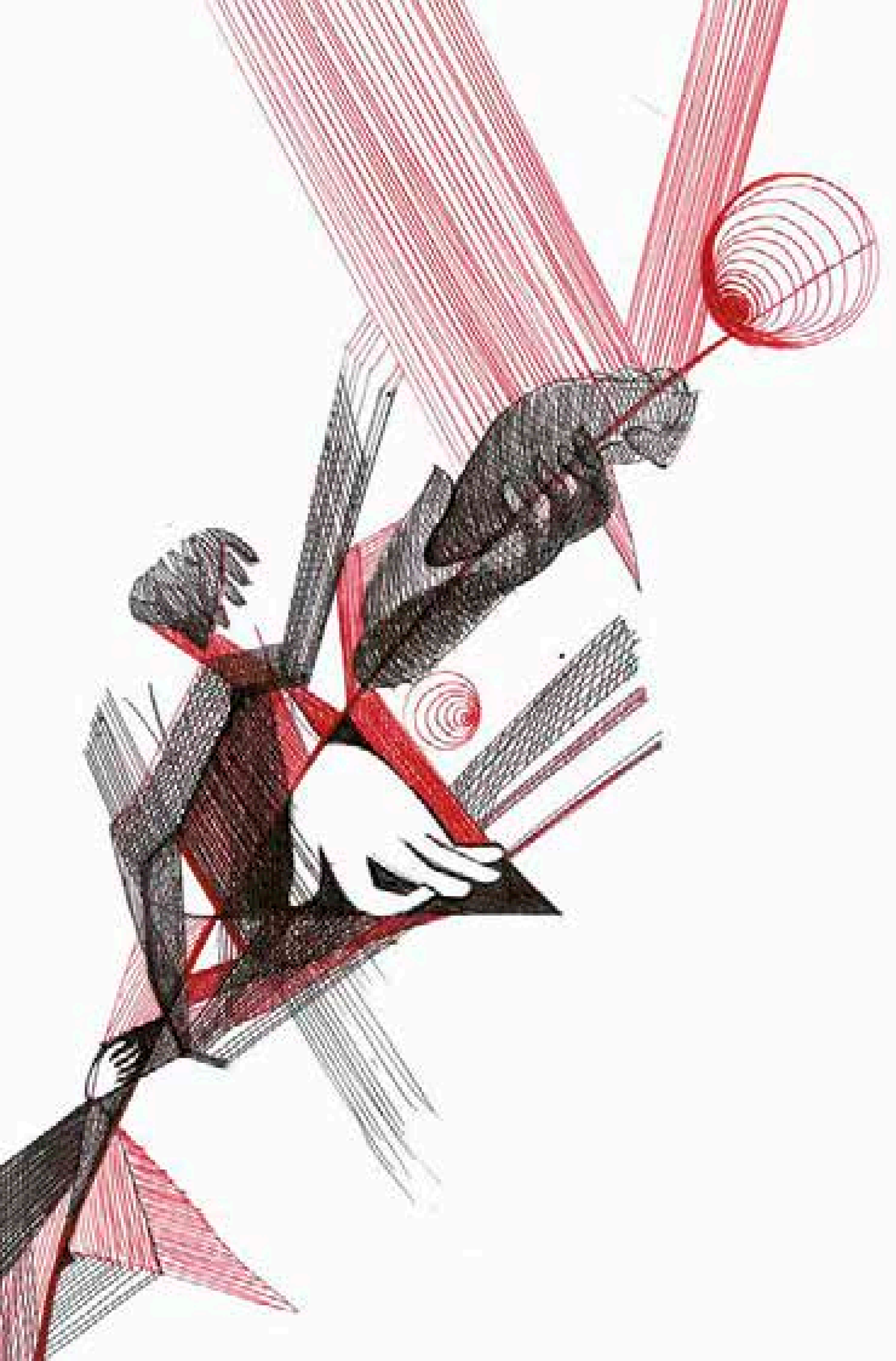

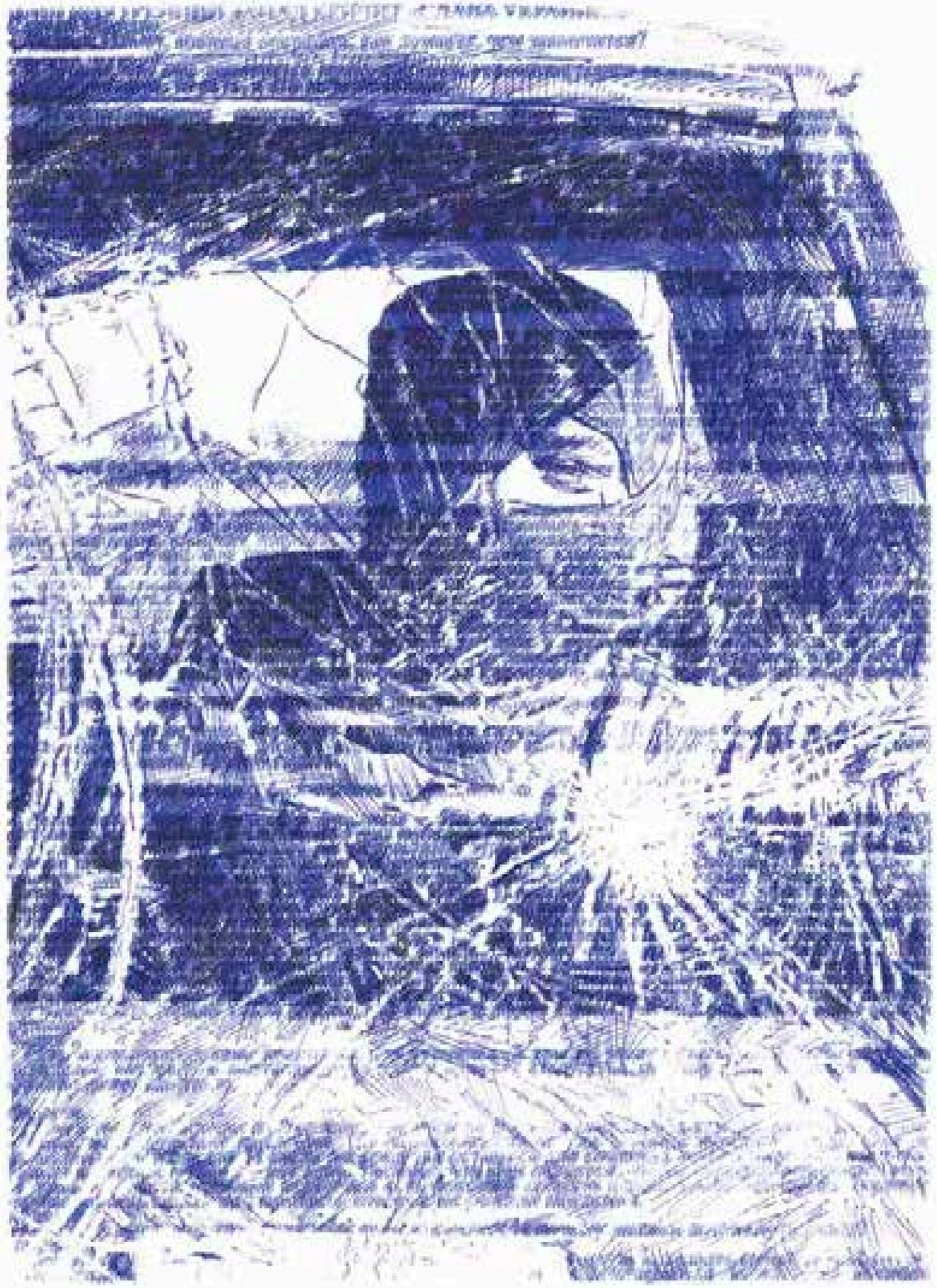

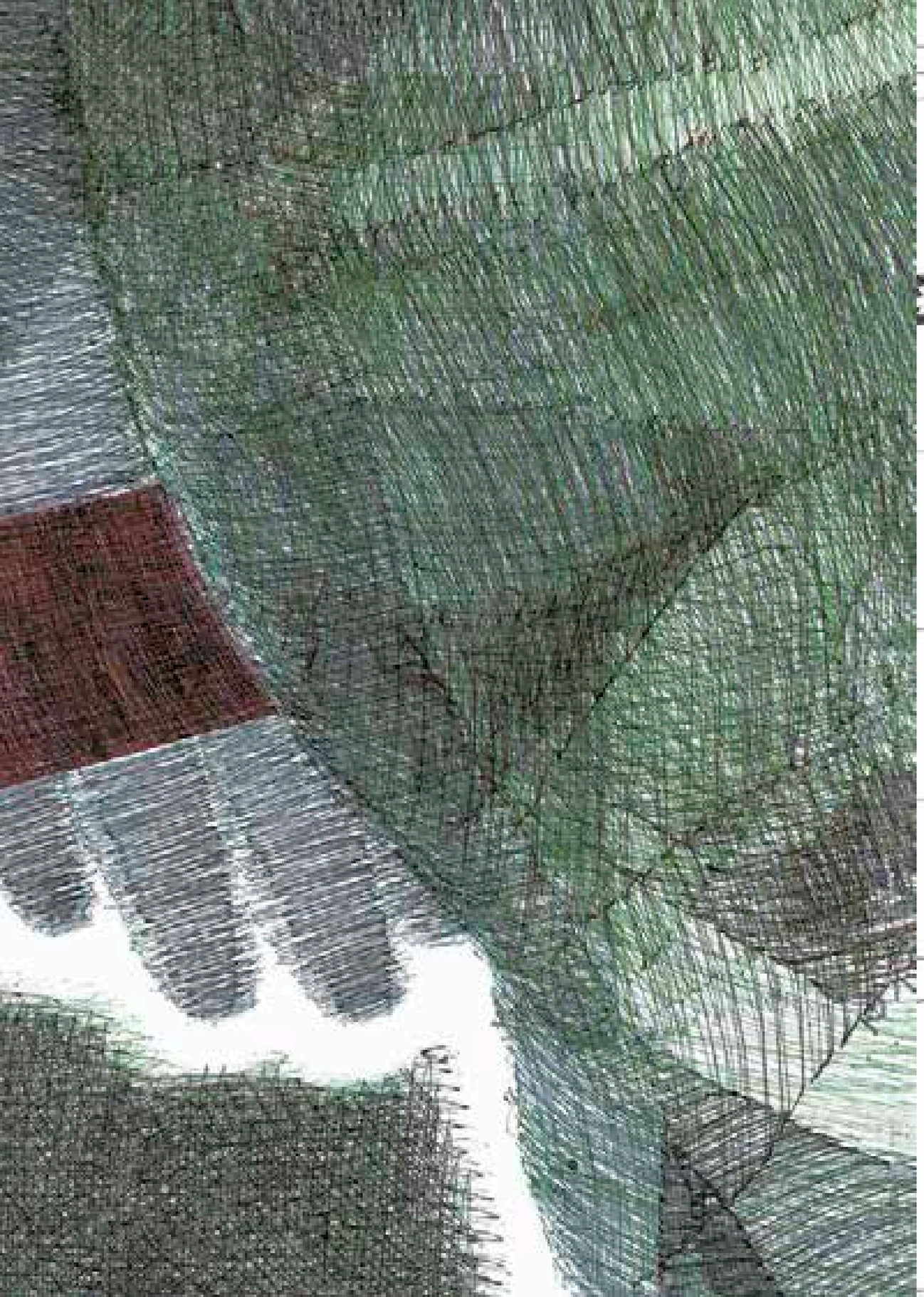

MILLY
SUITE
13:52 відбій повітряної тривоги

a.shigurka

margarita.yakymenko

Киев - Троя

есть 5 тонн детского питания

086 10 27 201

передайте кому нужно

KYIV

Київ!
будь ласка поширте цю інформацію!

Надіслати повідомлення

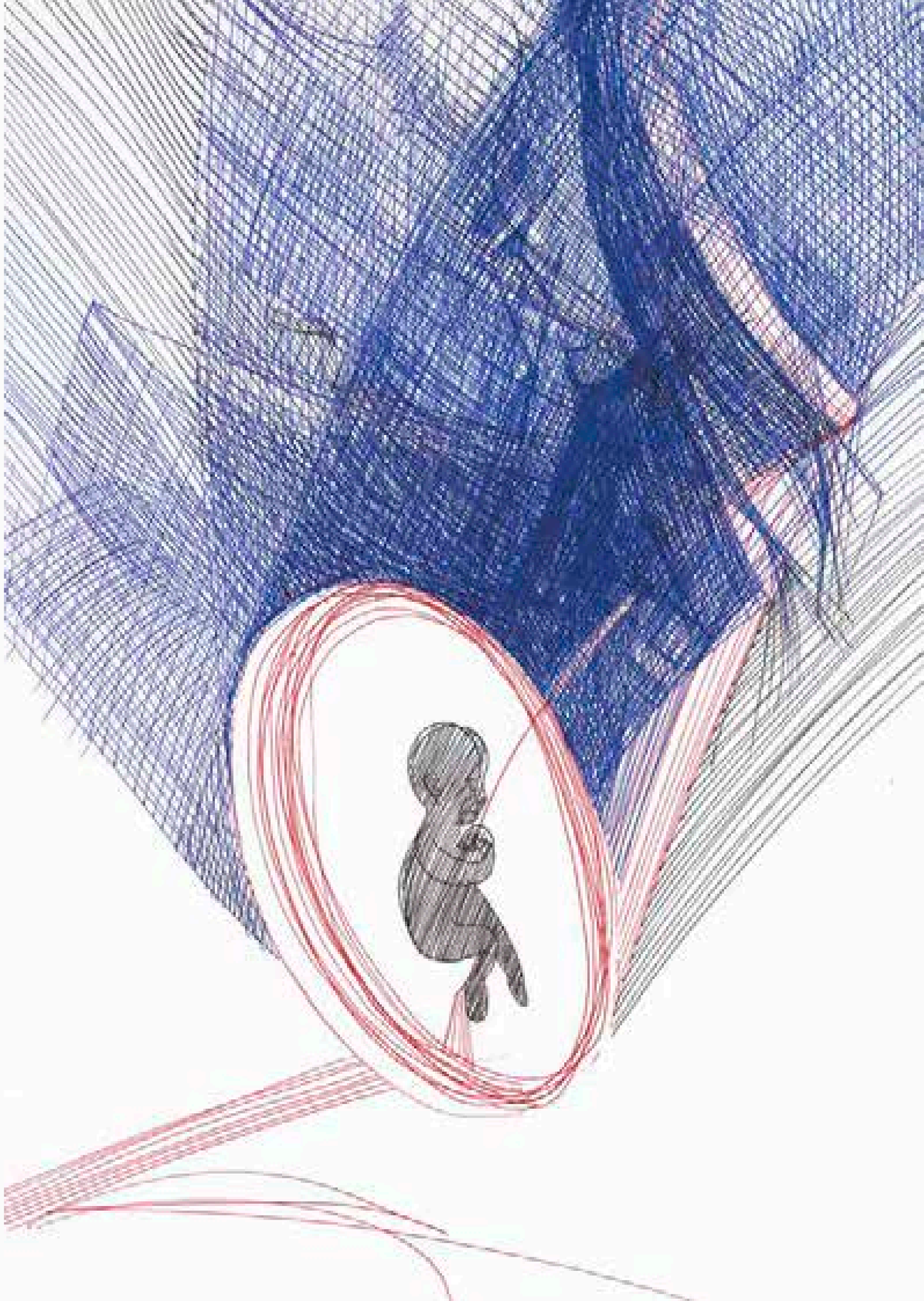

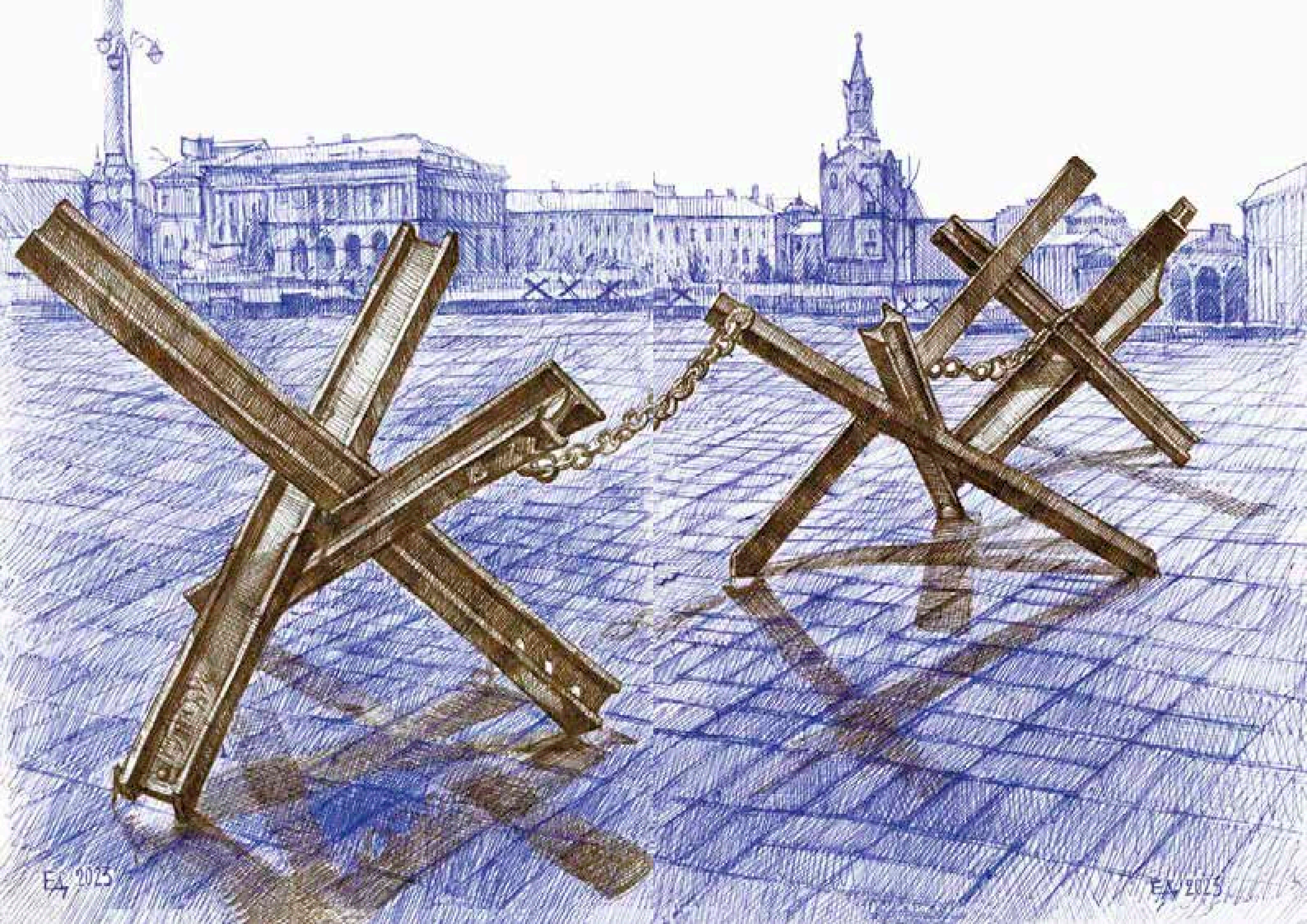

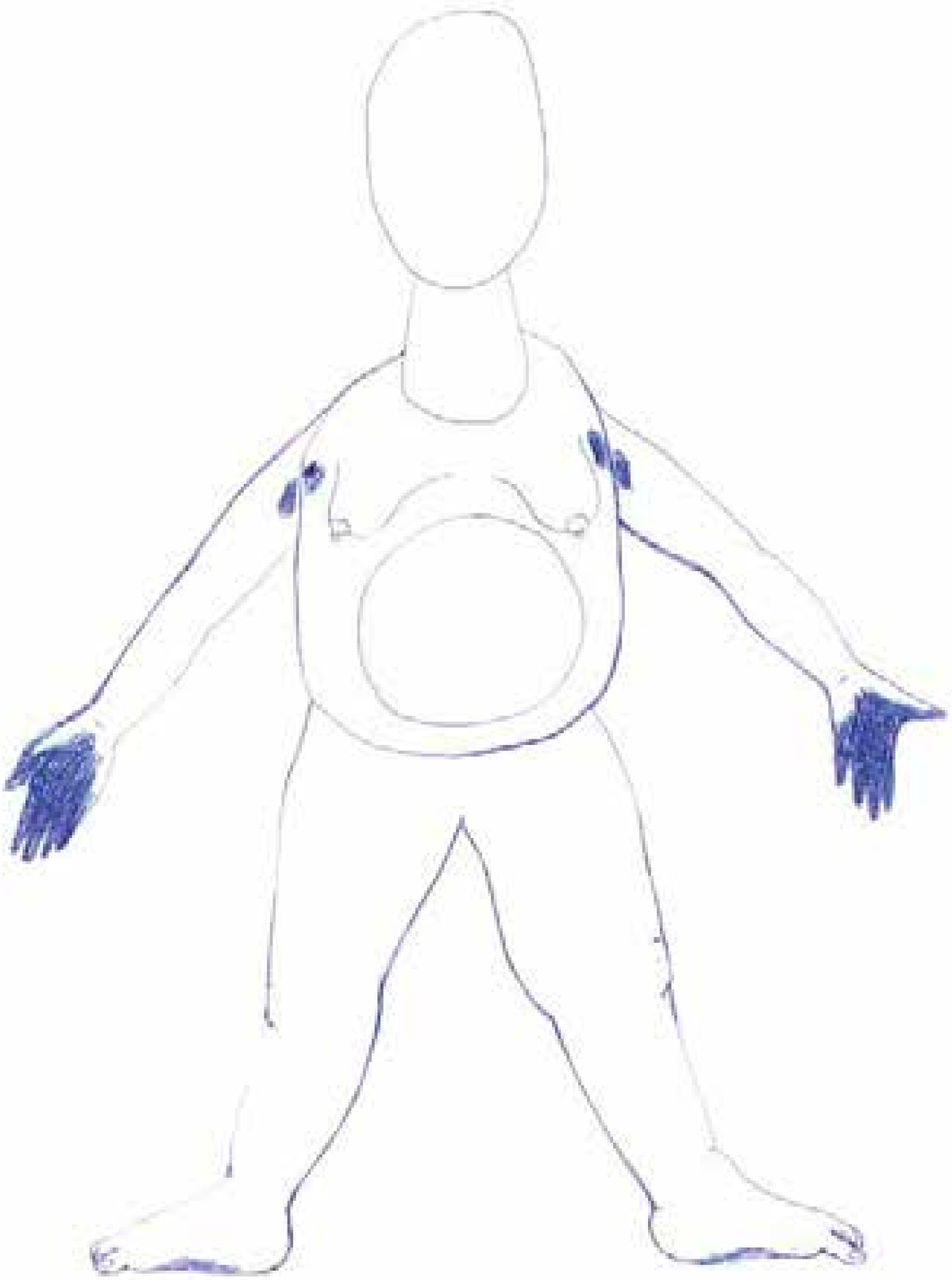

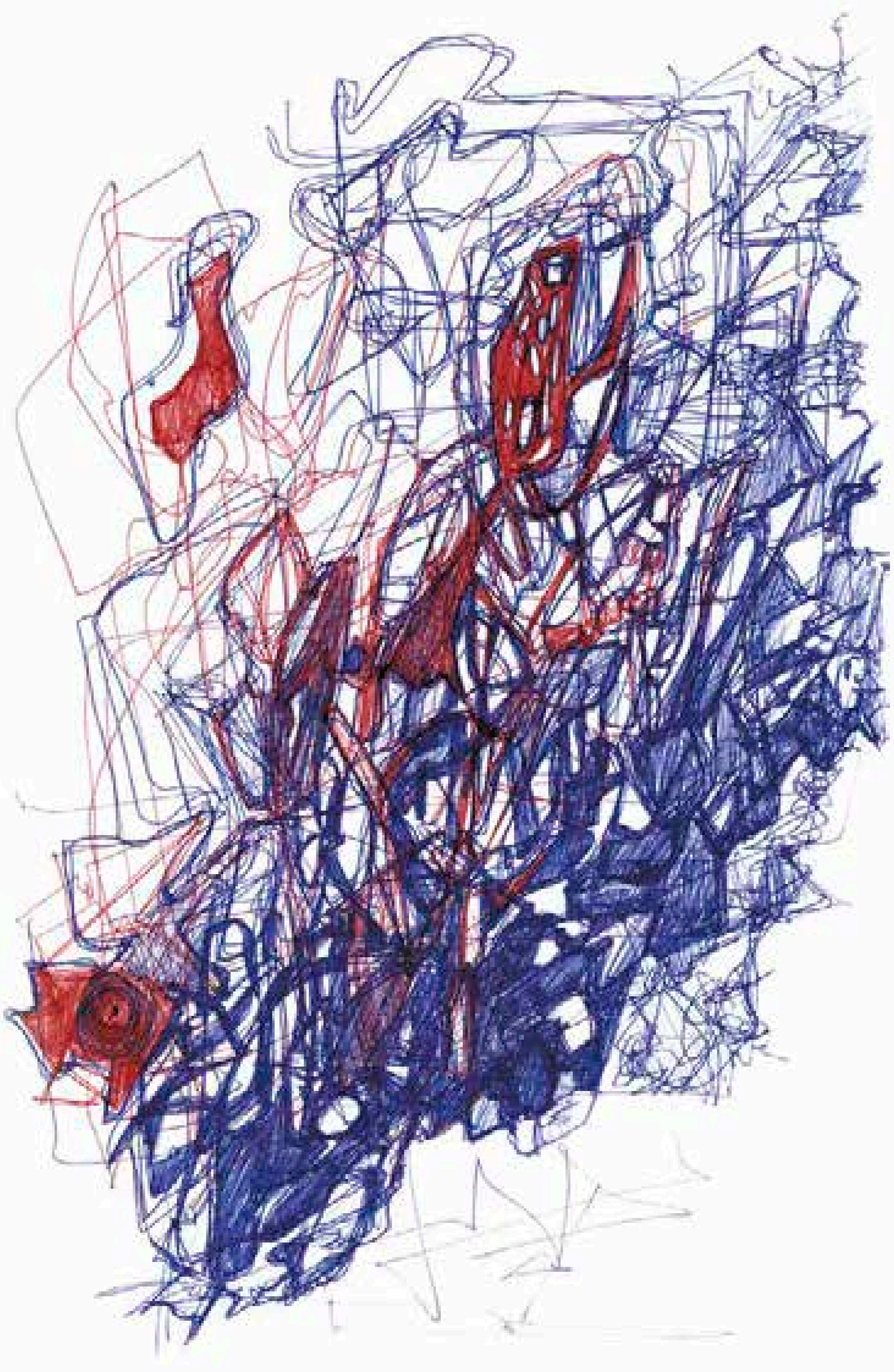

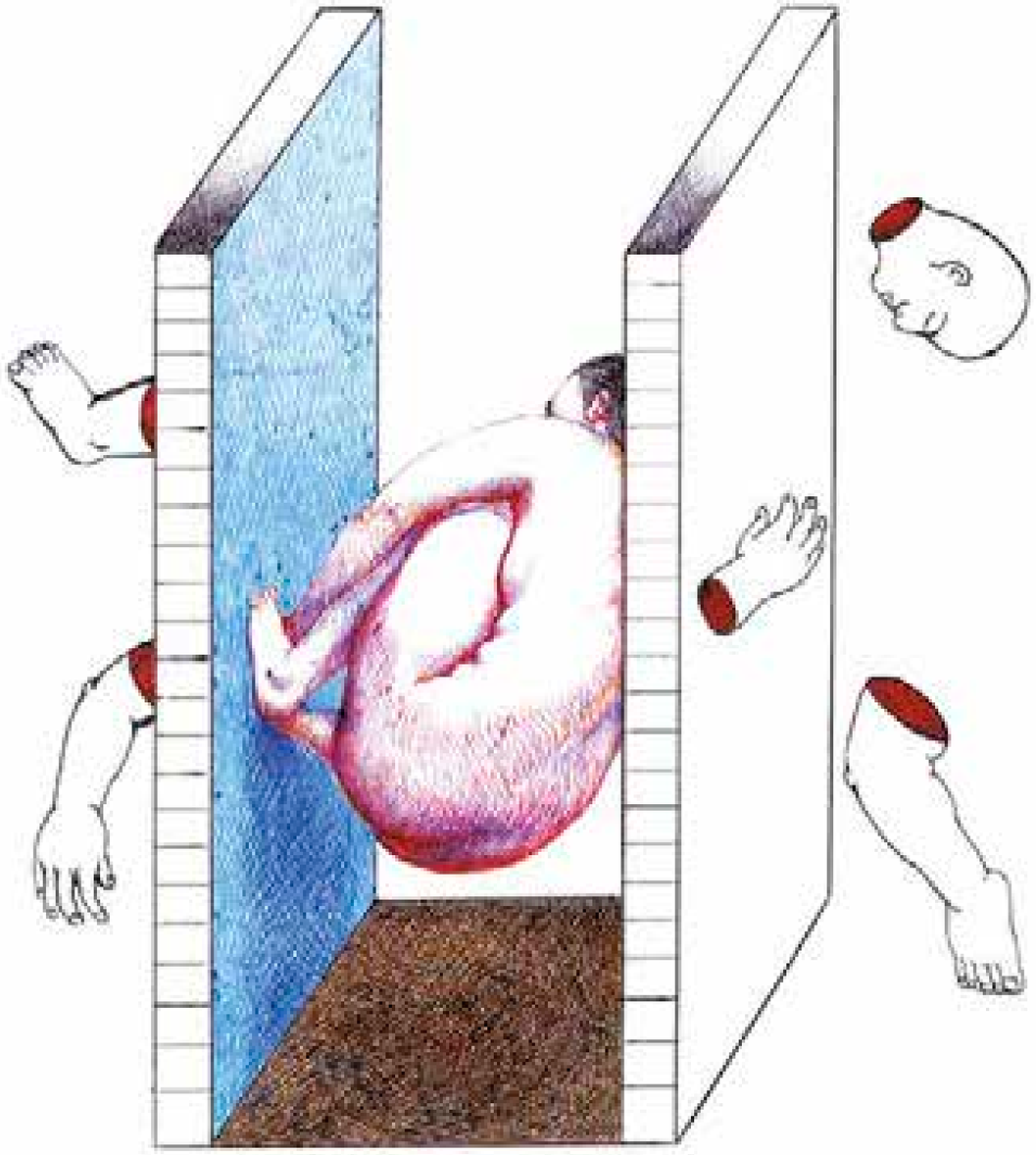

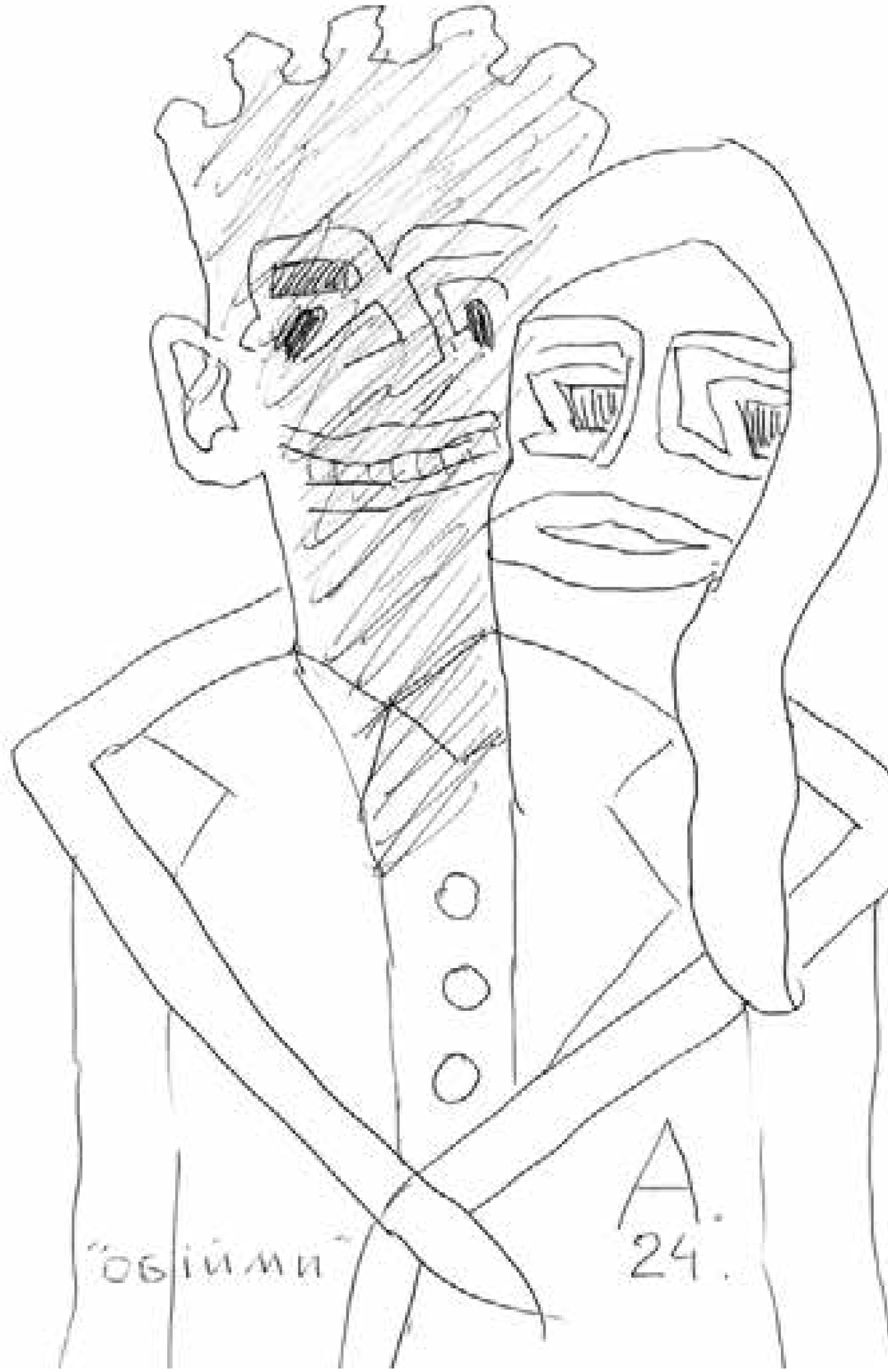
"Обійми"
А.
24.

et tu penses
à la vie

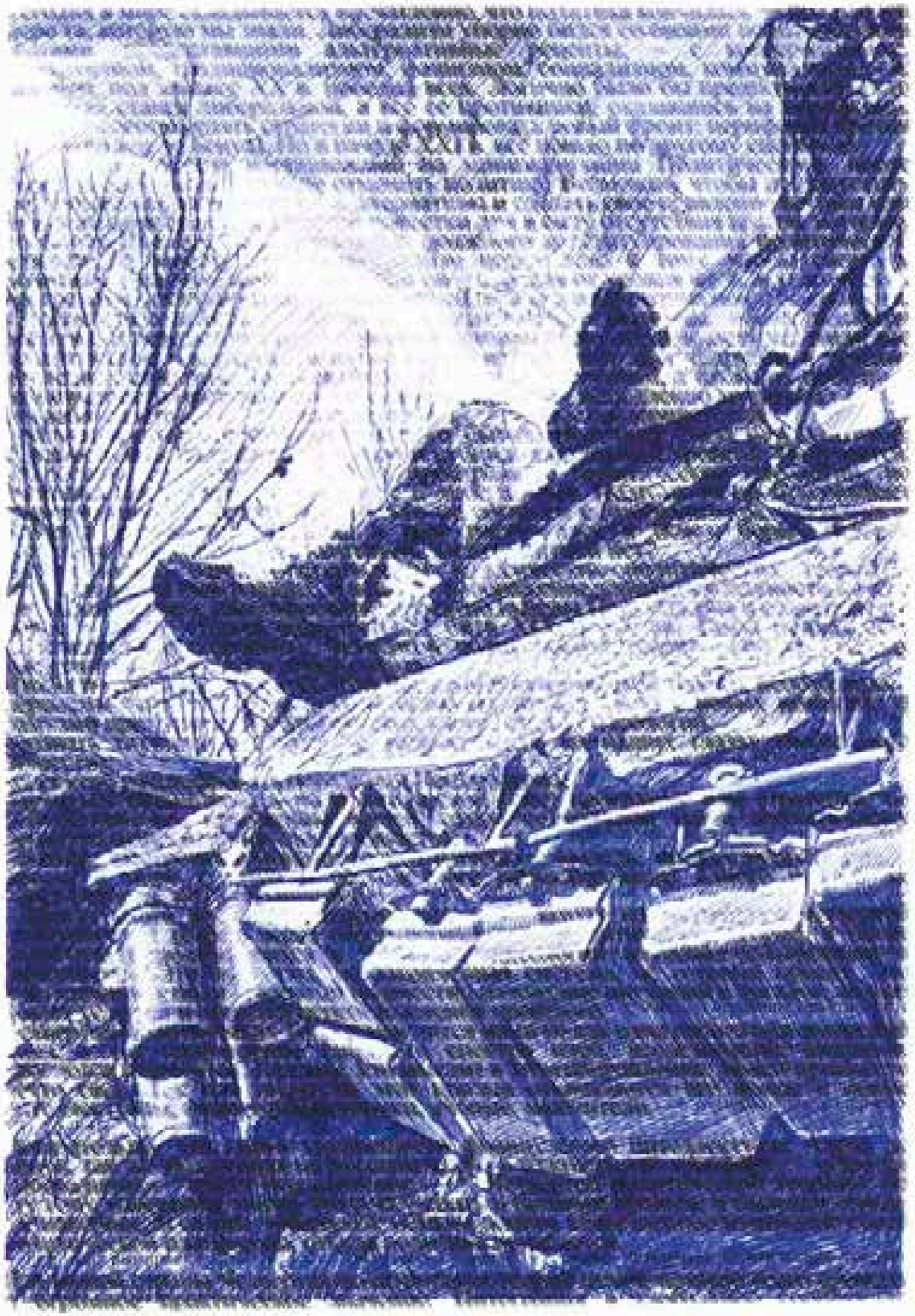

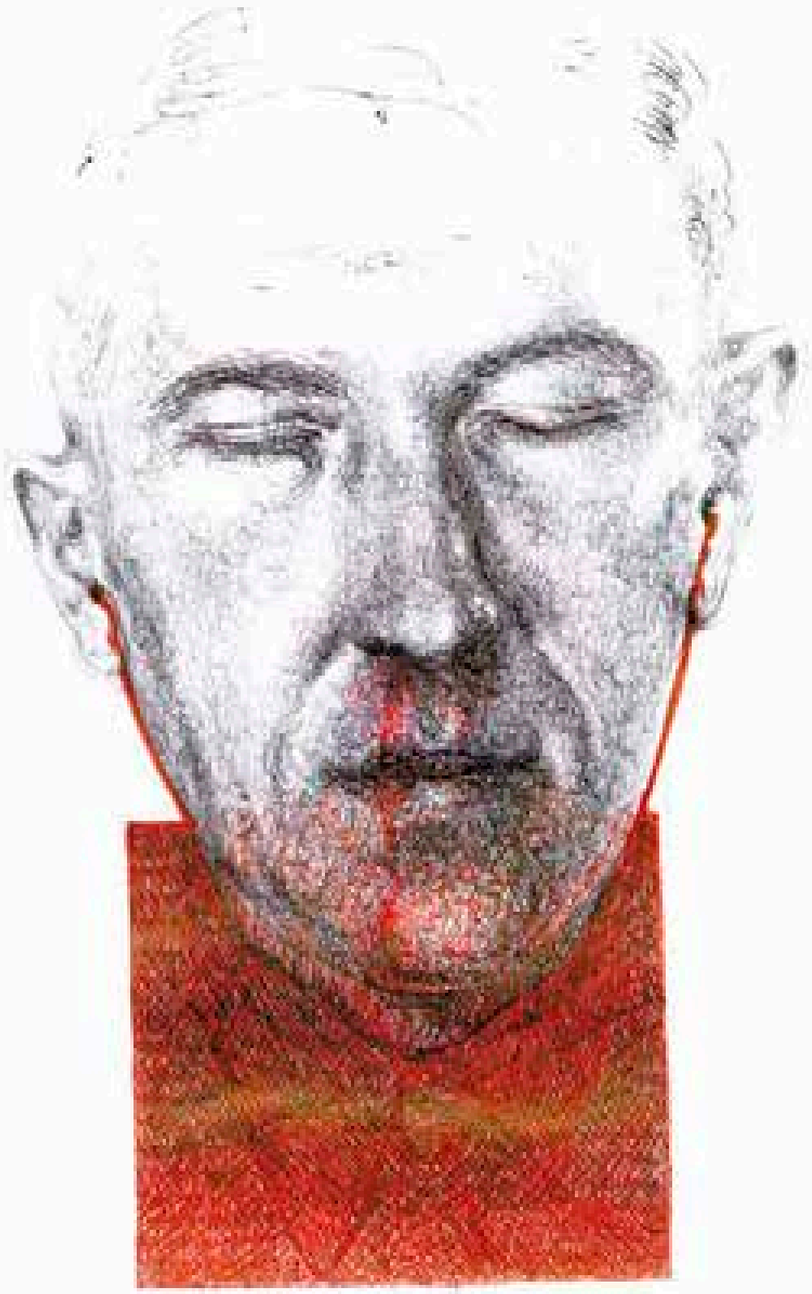

la gravite

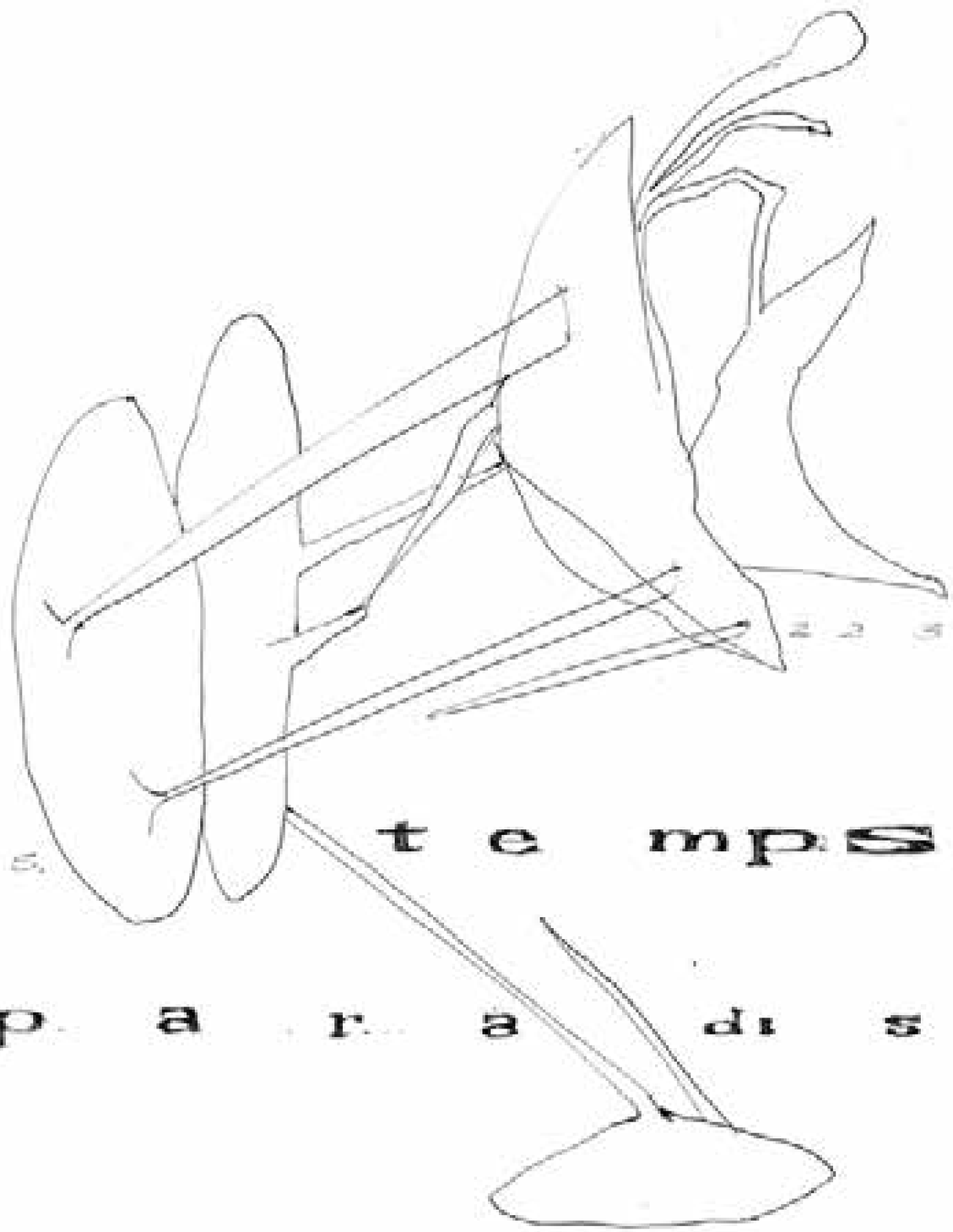

temps

paradis

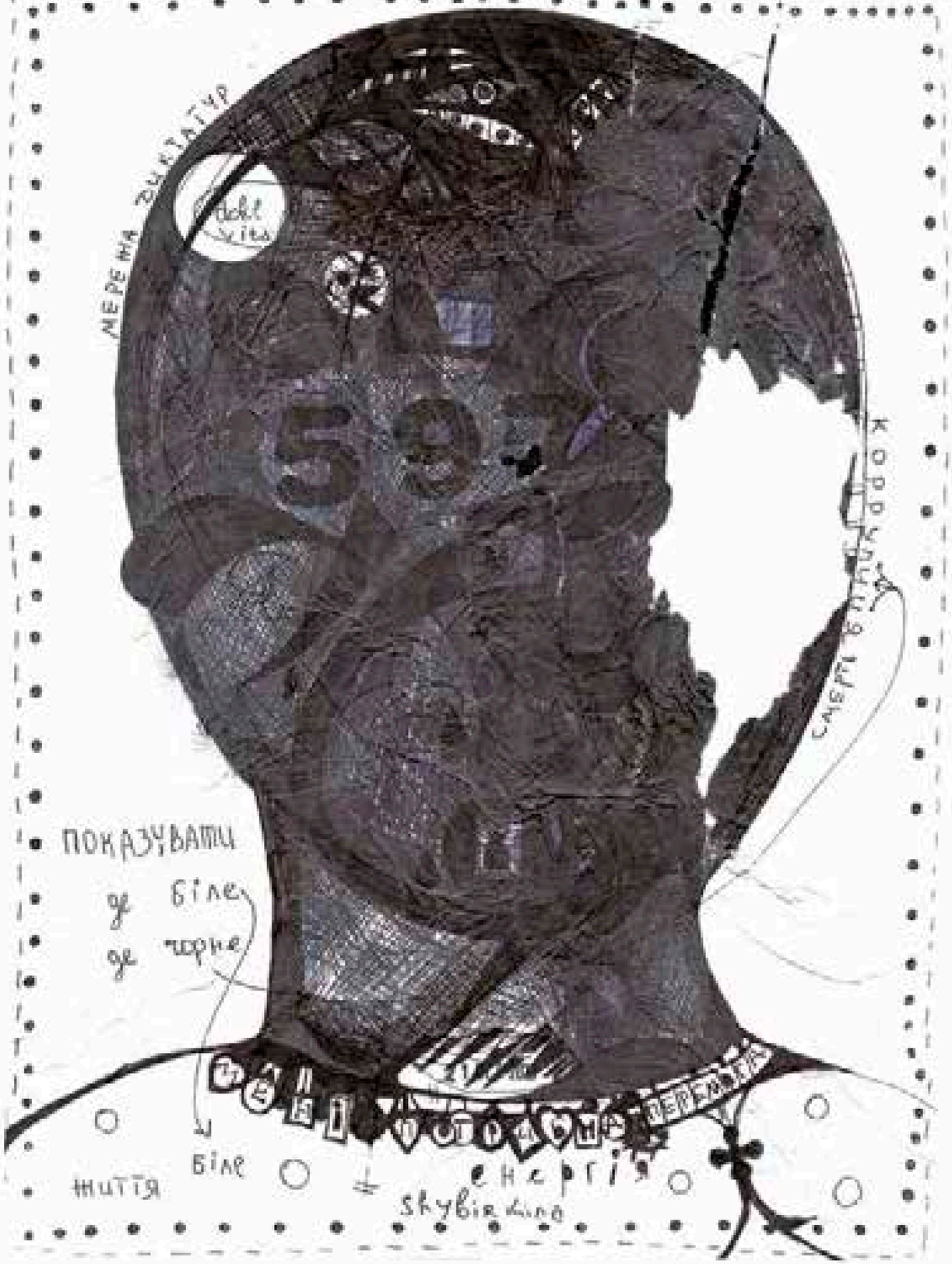
МЕРЕЖА ДИКТАТУР
КОРРУПЦІЯ
СМЕРТІ
ПОКАЗУВАТИ
де біле
де чорне
ЖИТТЯ
БІЛЕ
енергія
shybiakino

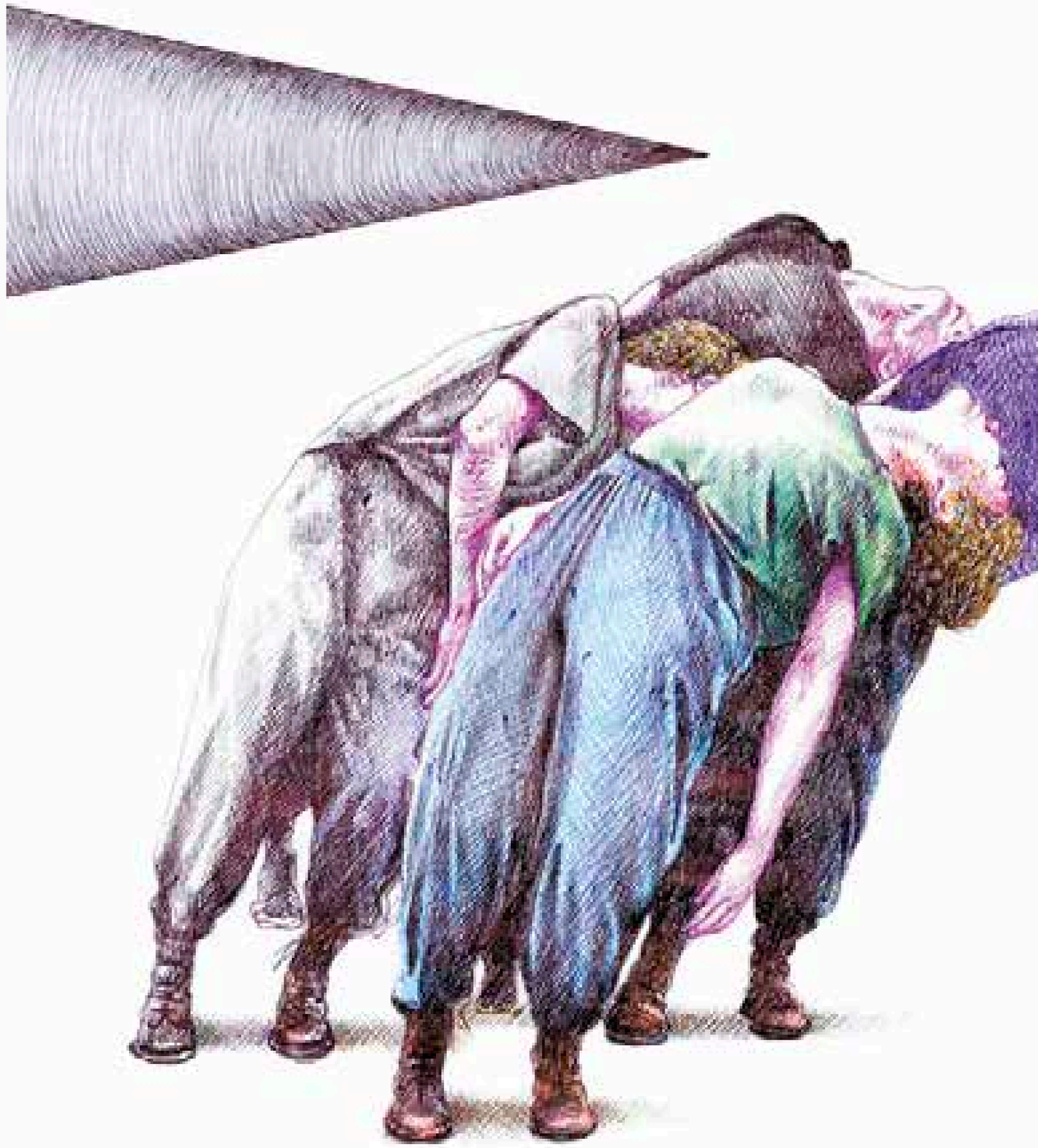

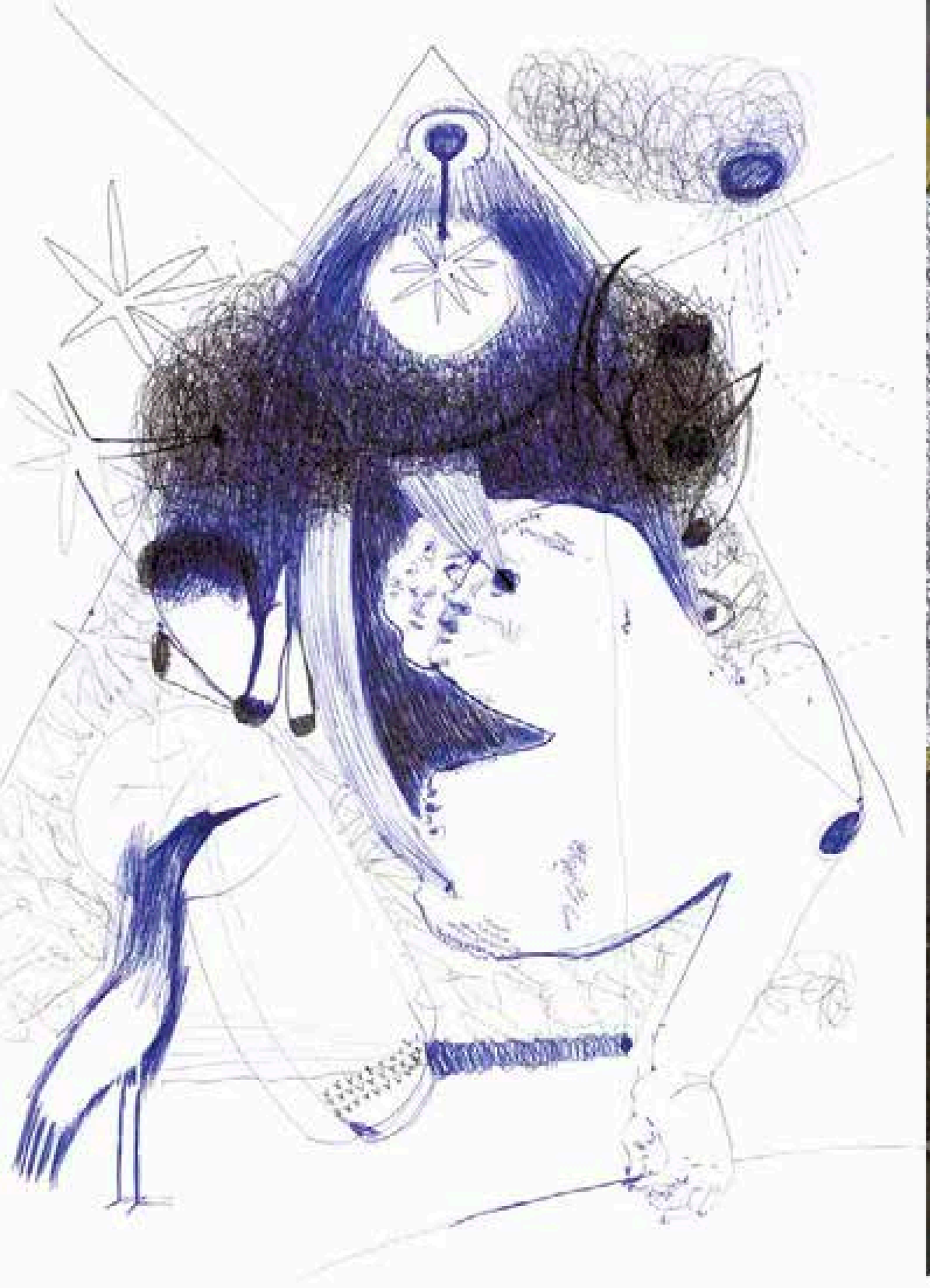

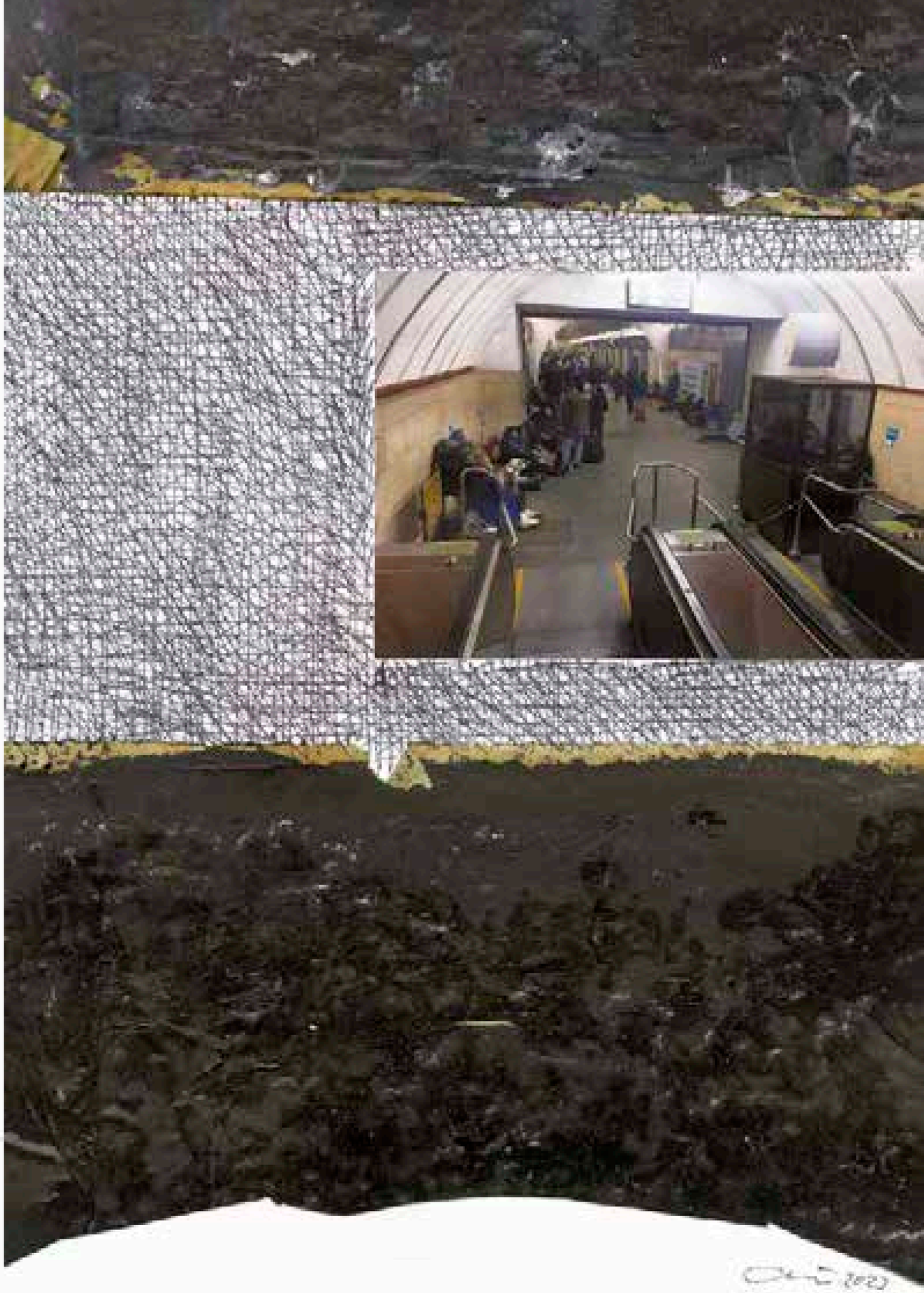

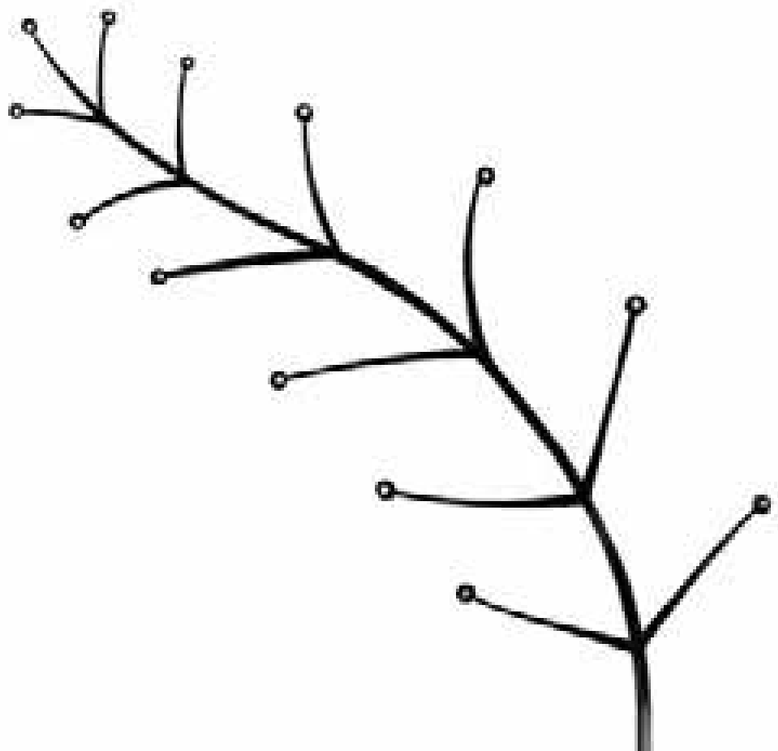

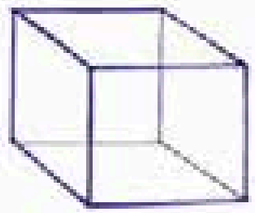

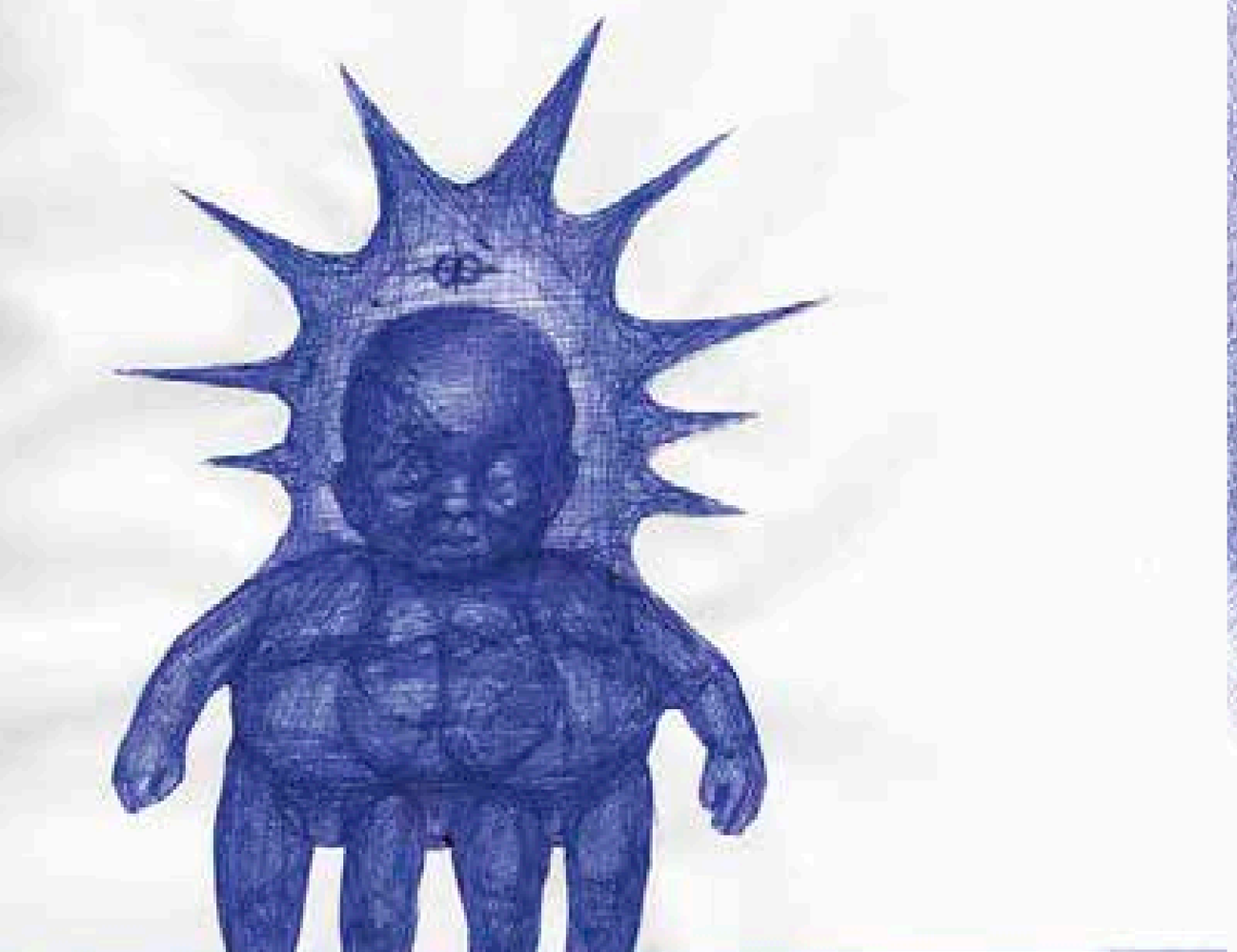

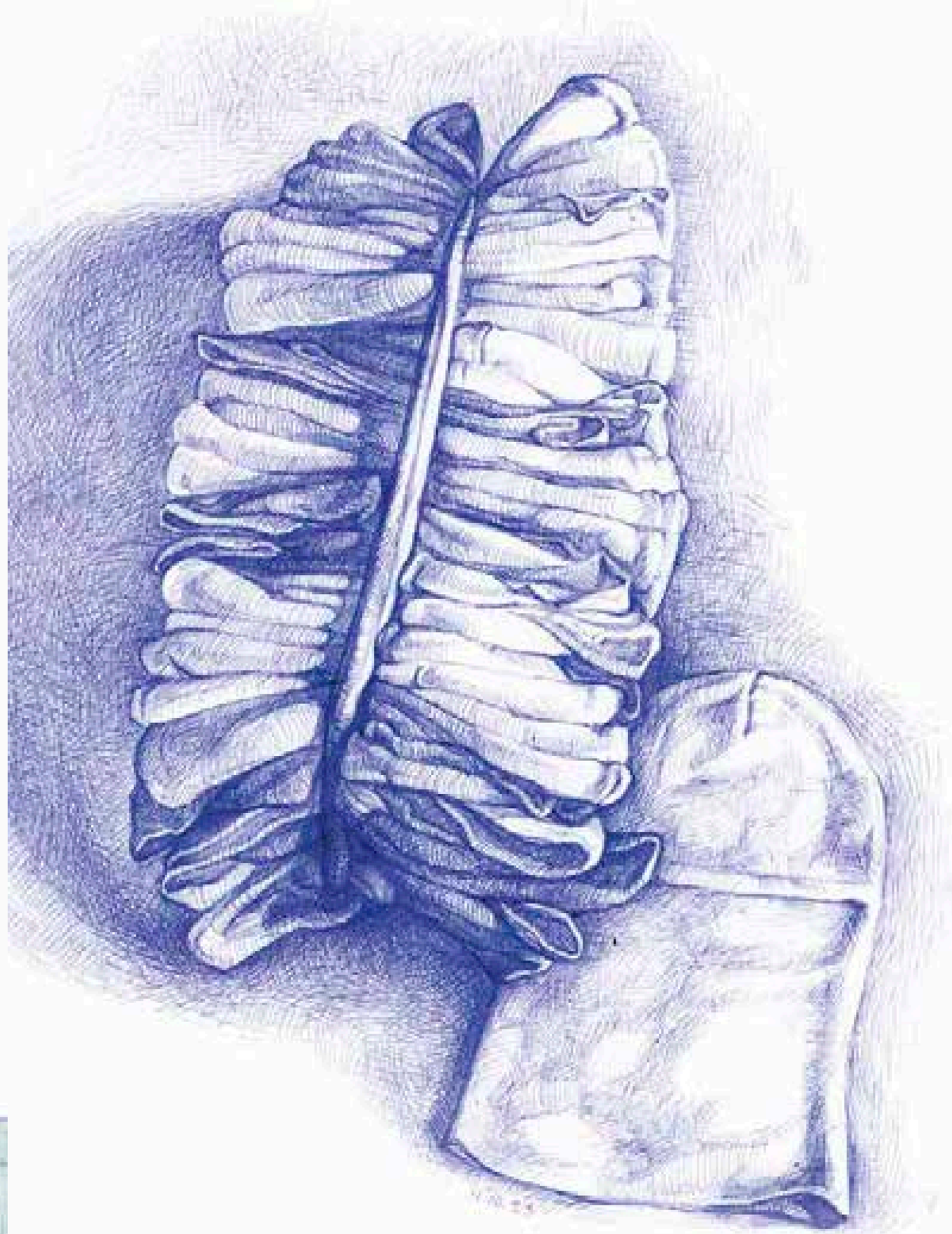

БЕЗ ПРИ
ишек 193

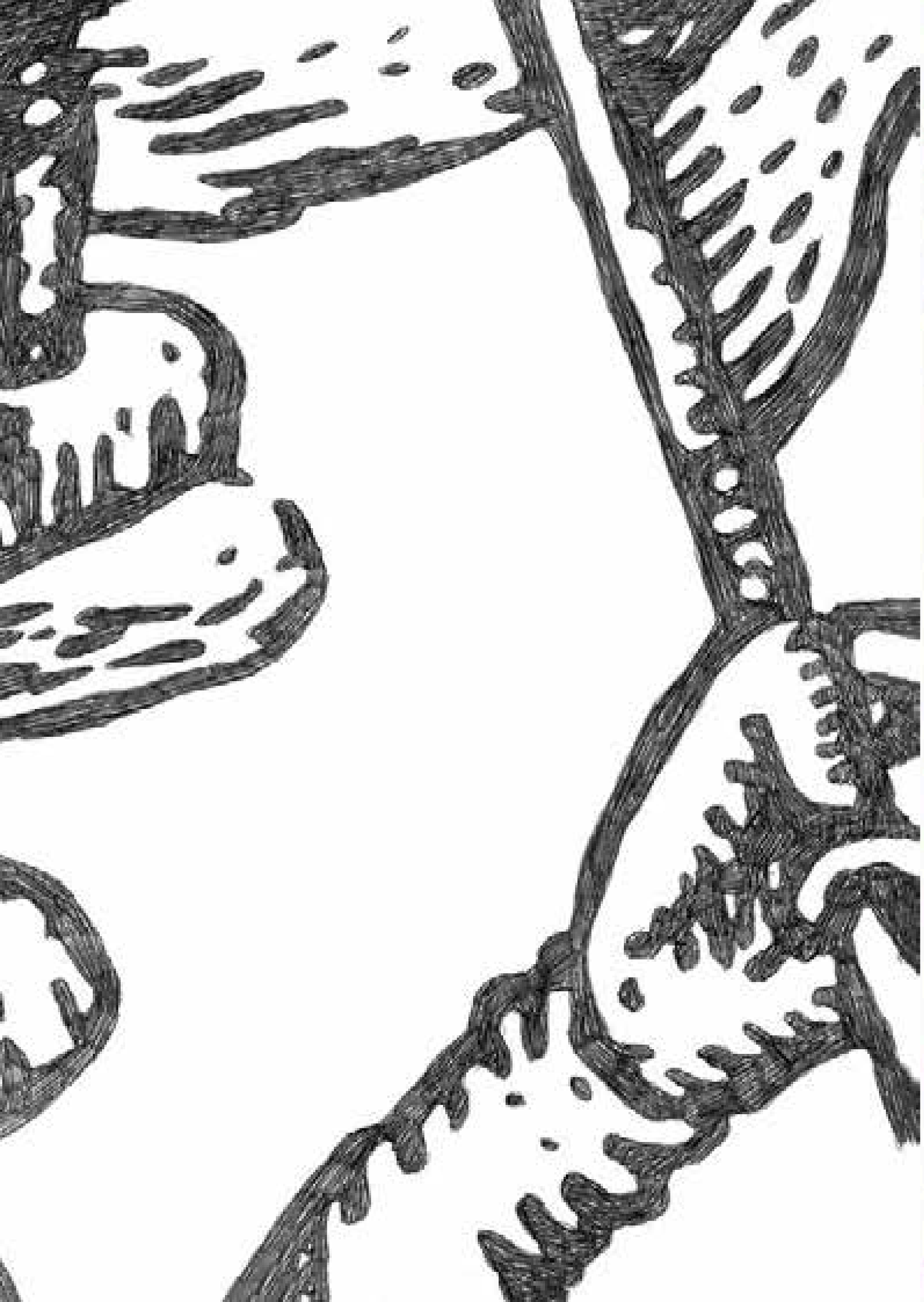

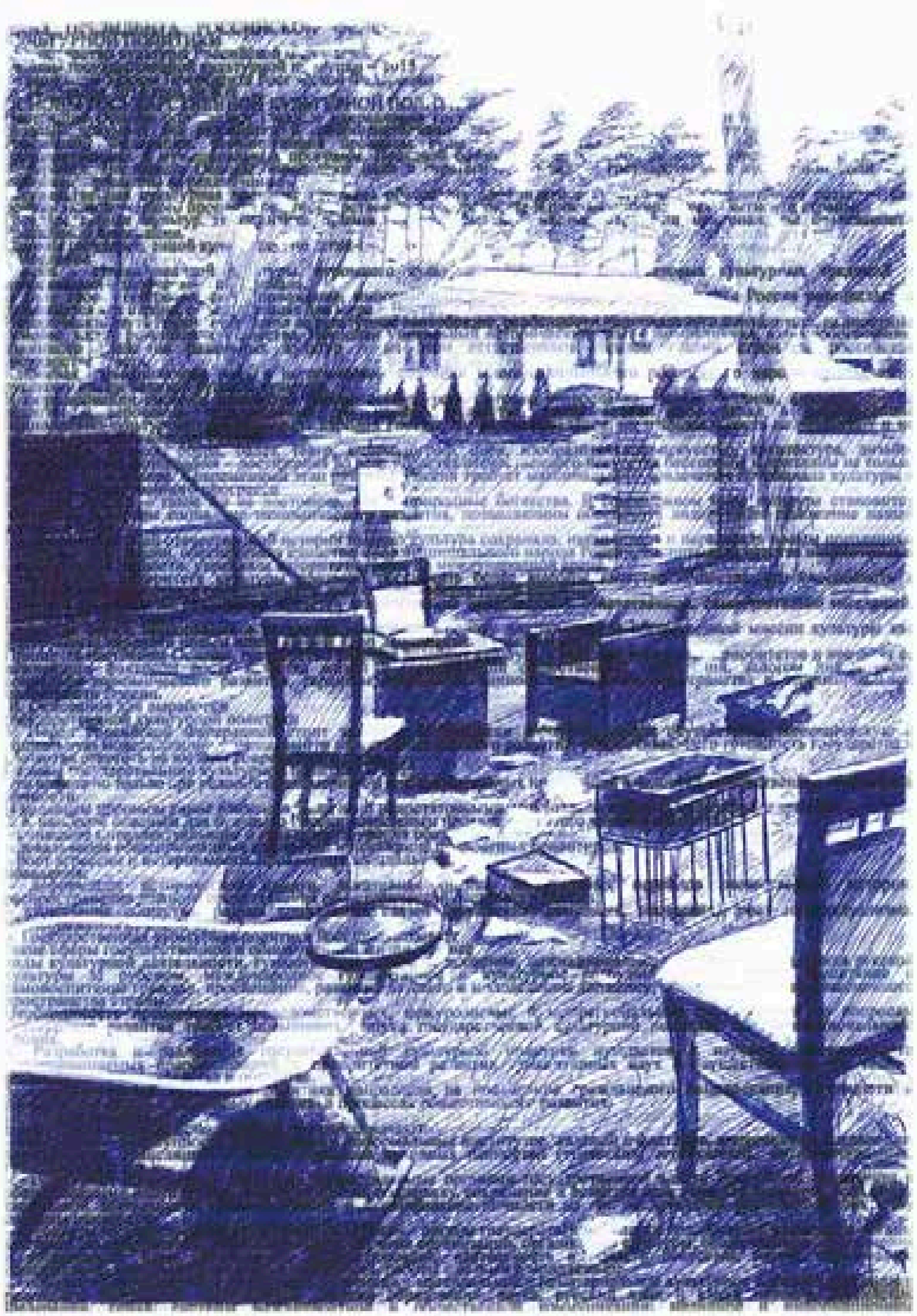

РИВОК

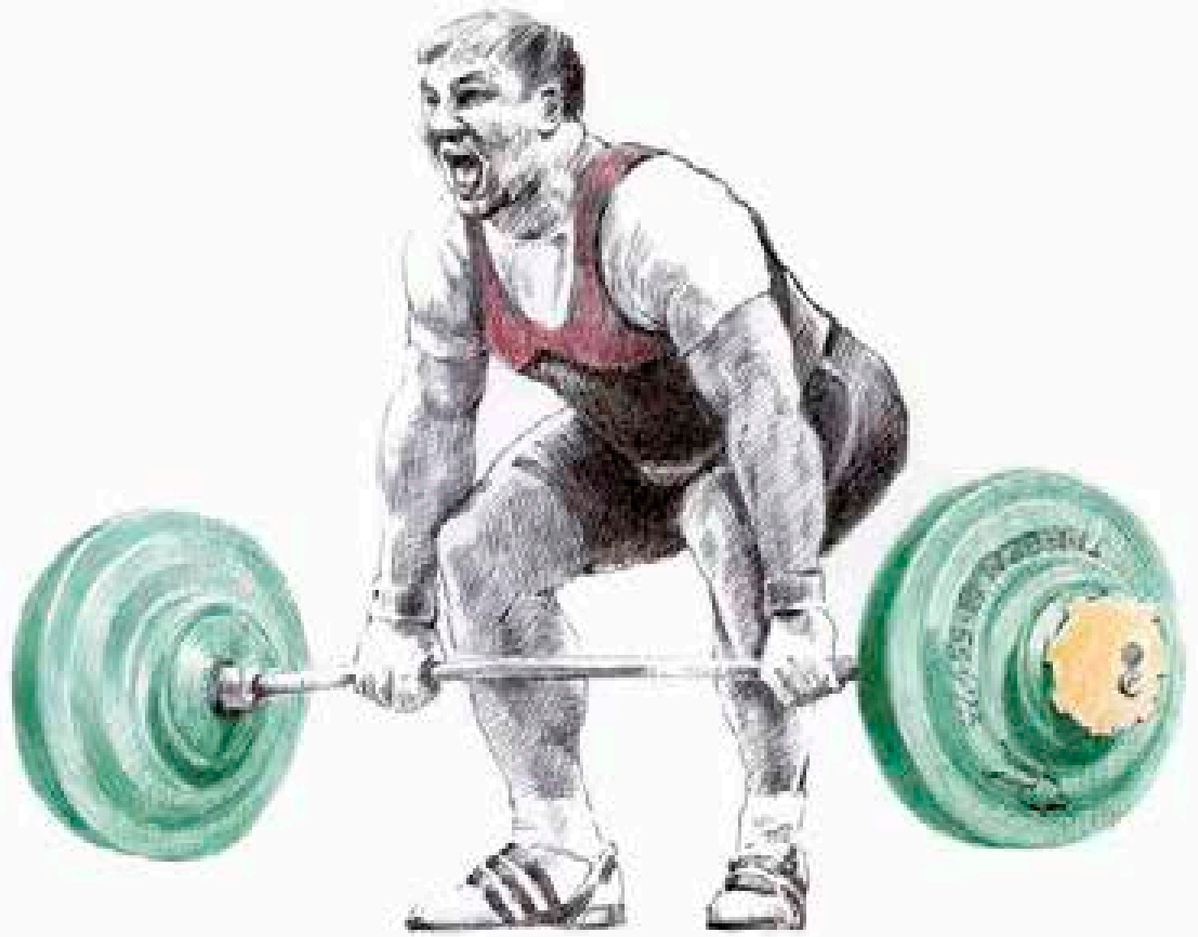

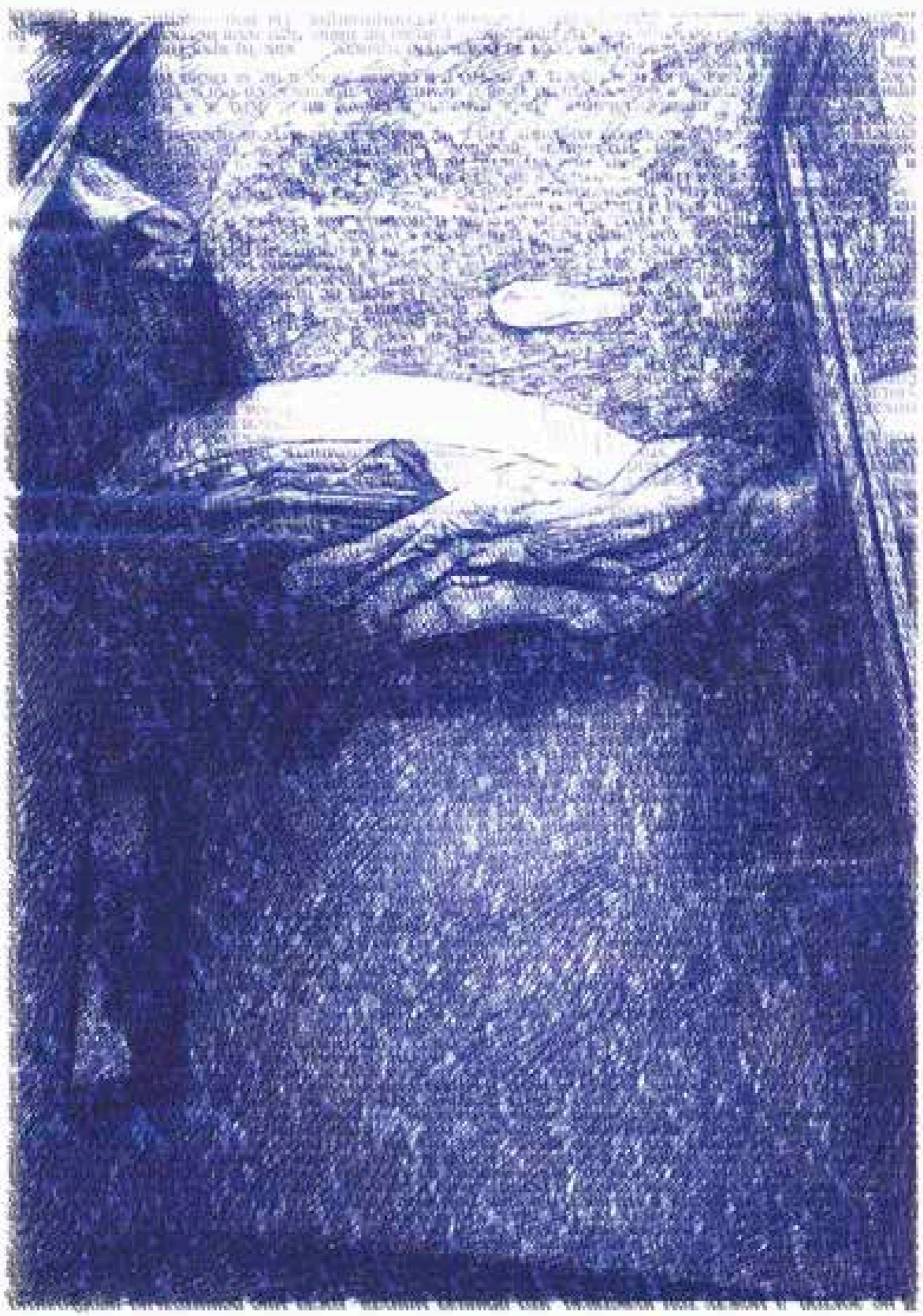

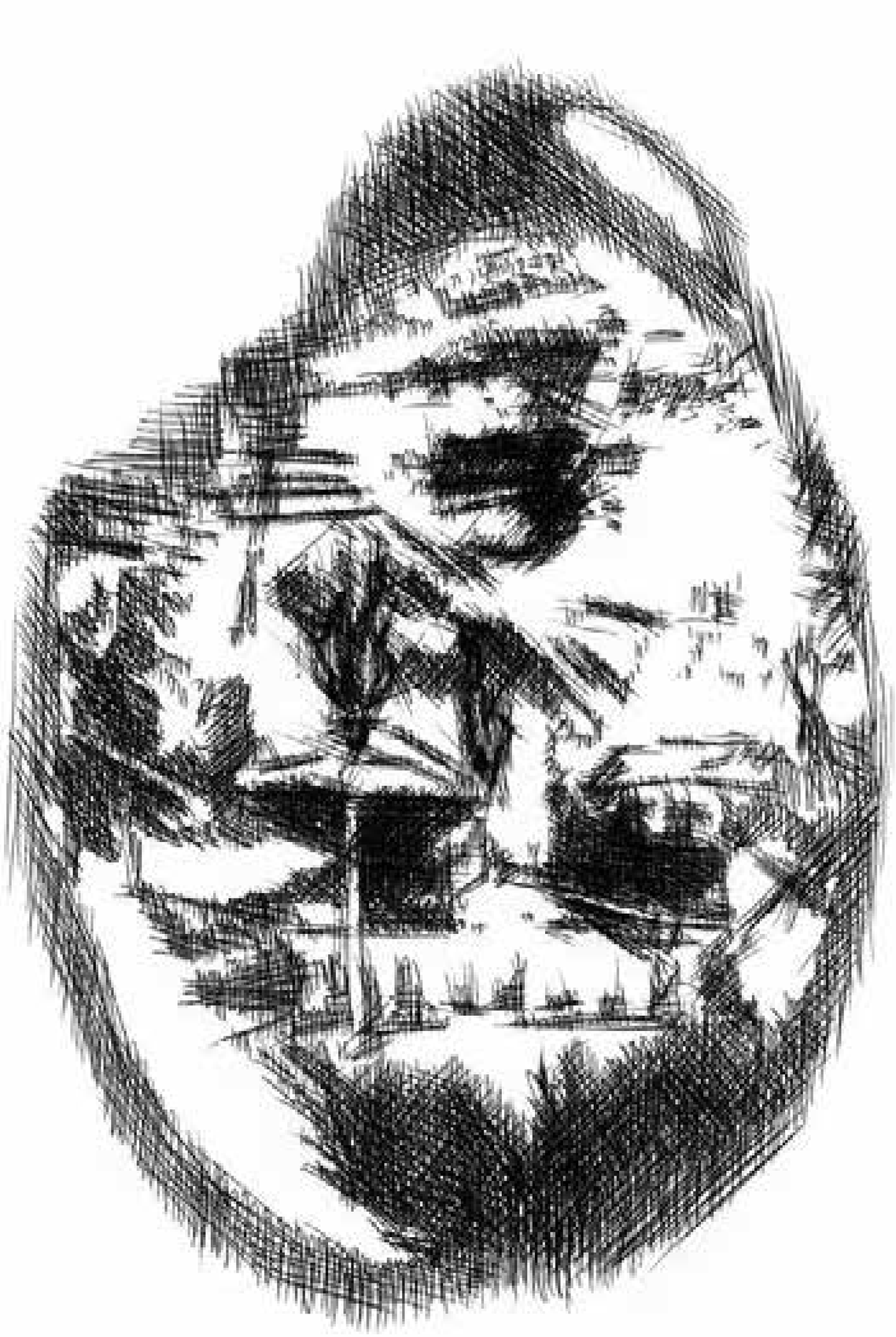

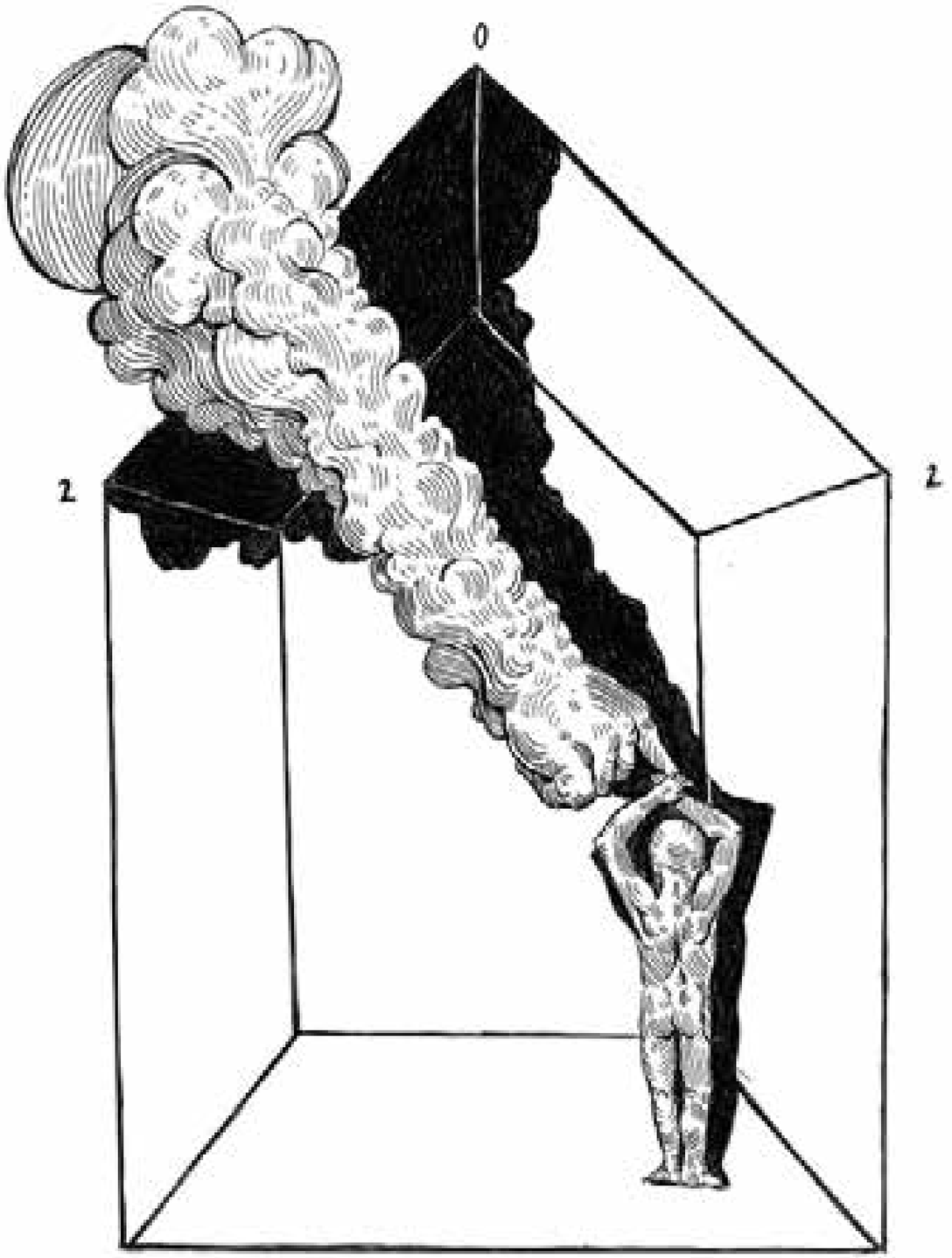

3

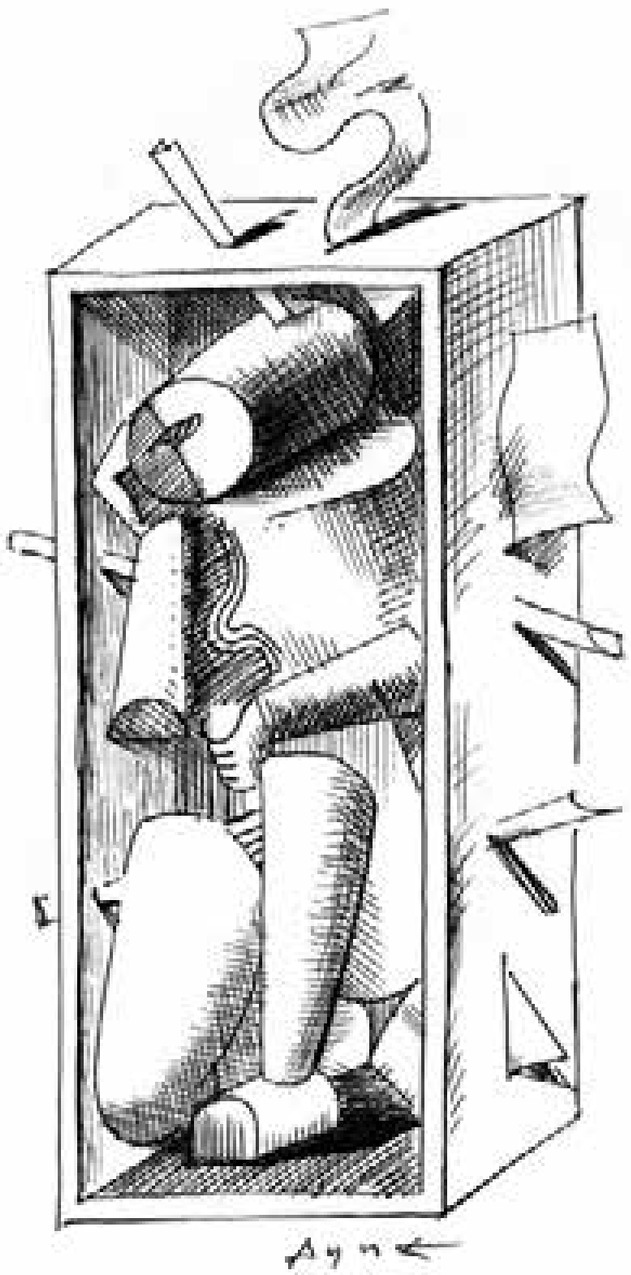

ЛЮДИ
ТУТ
ЛЮДИ

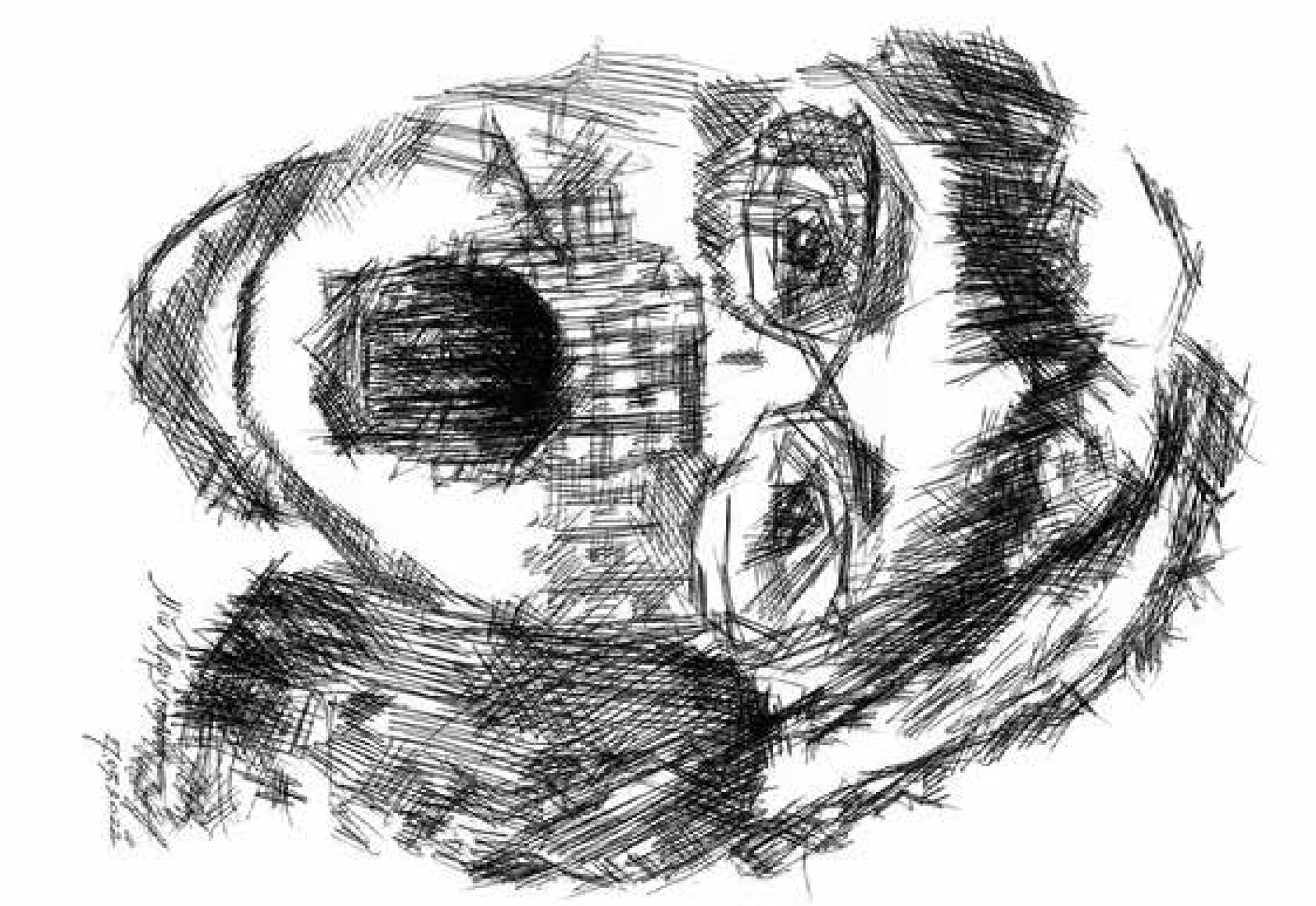

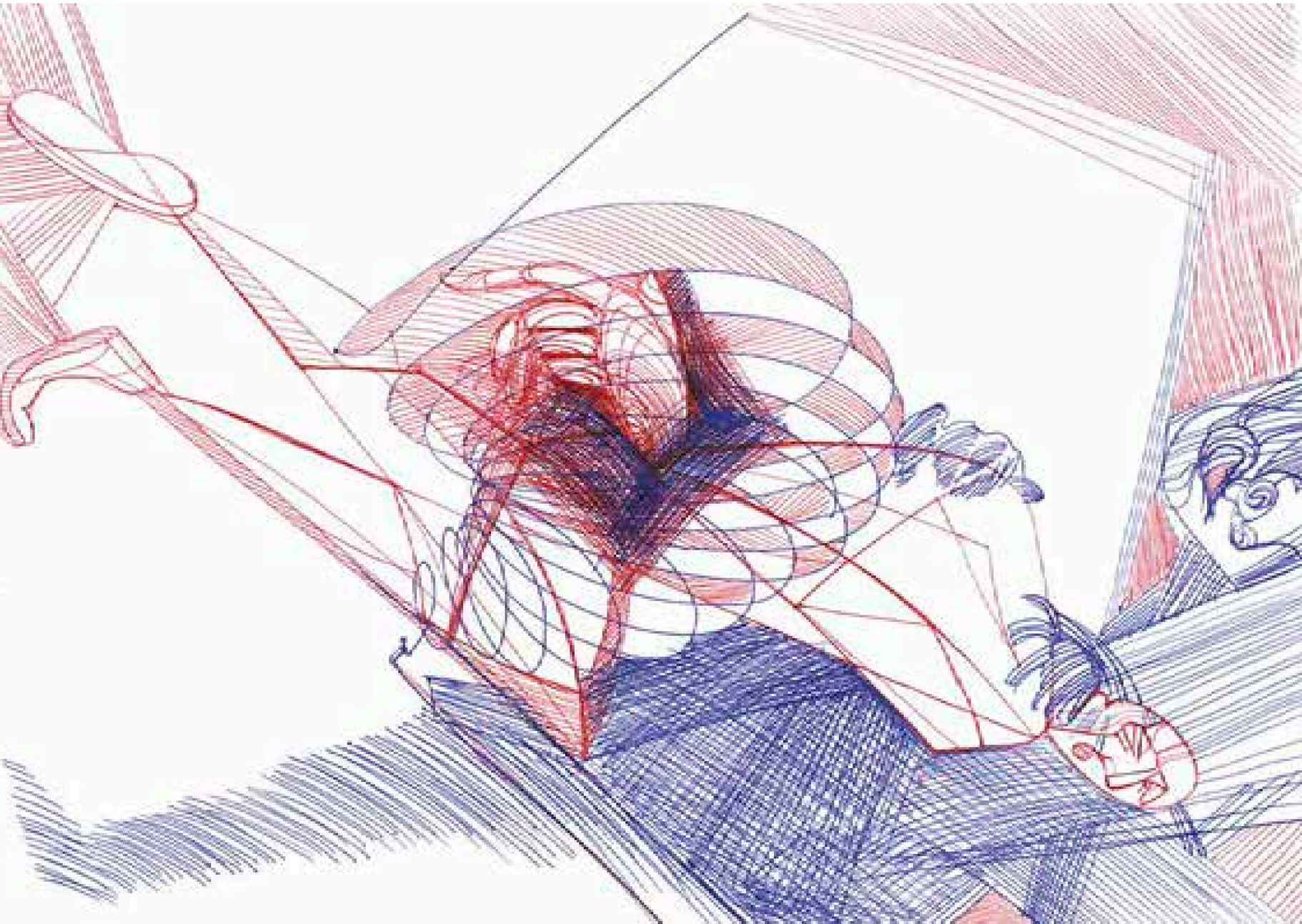

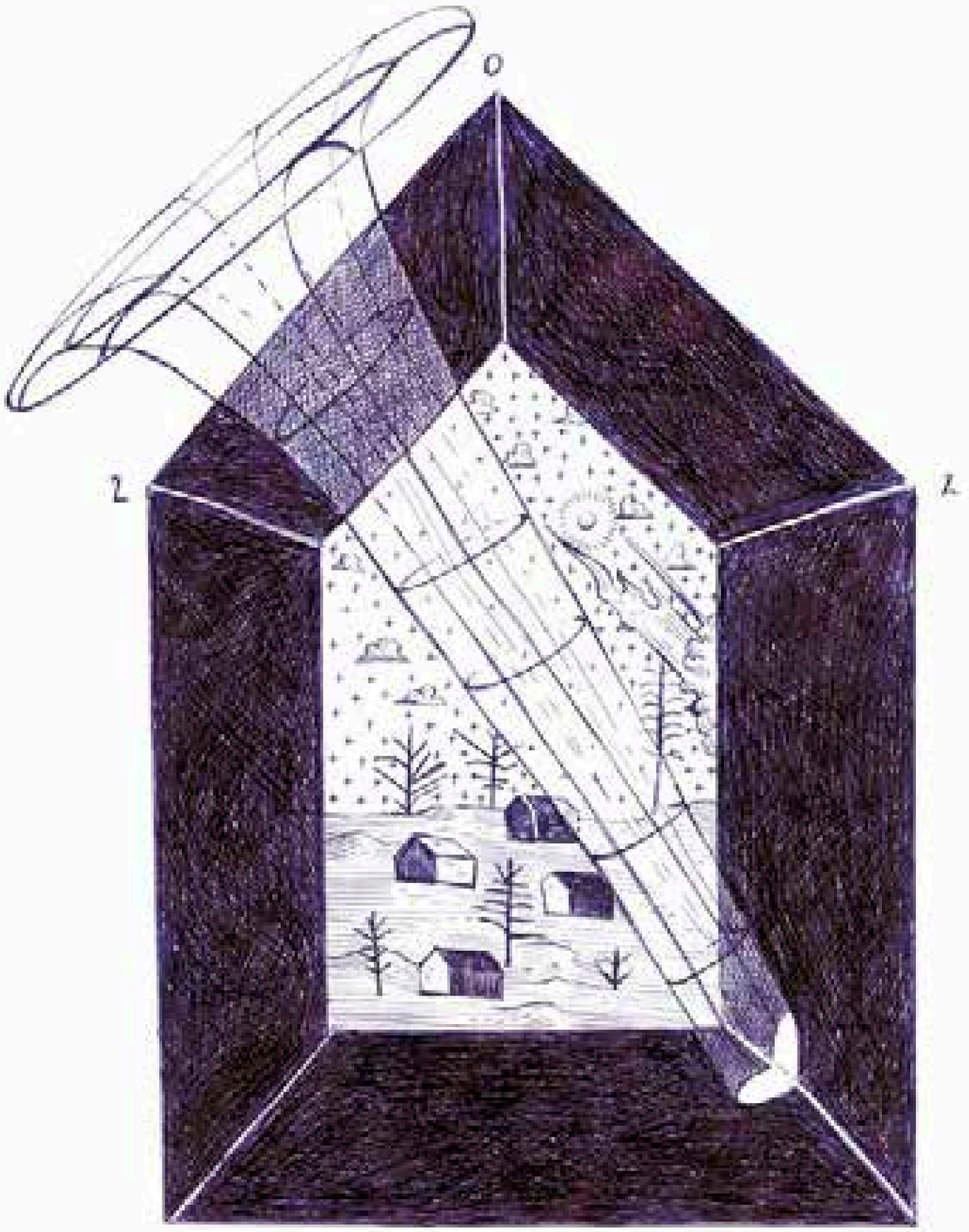

3

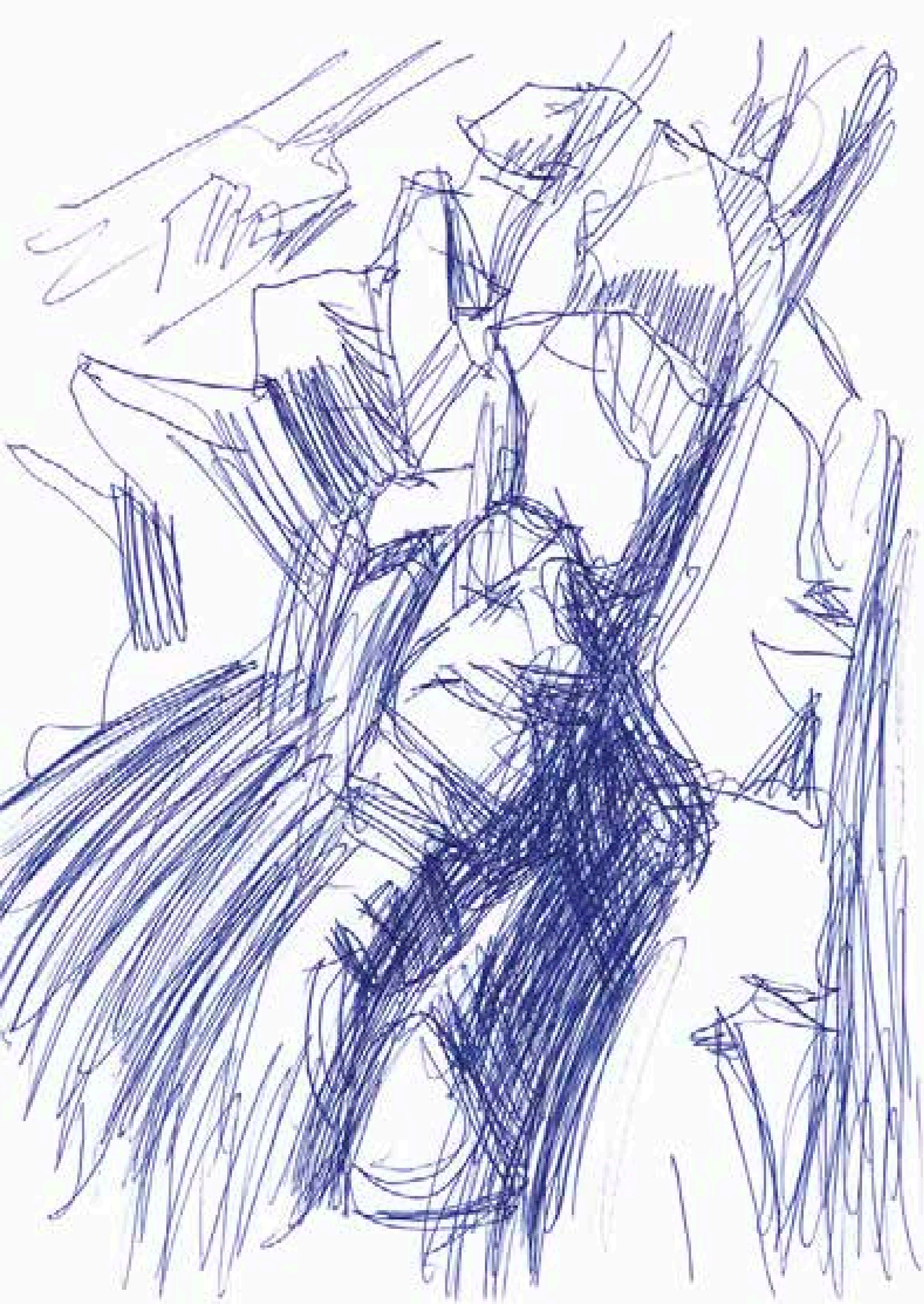

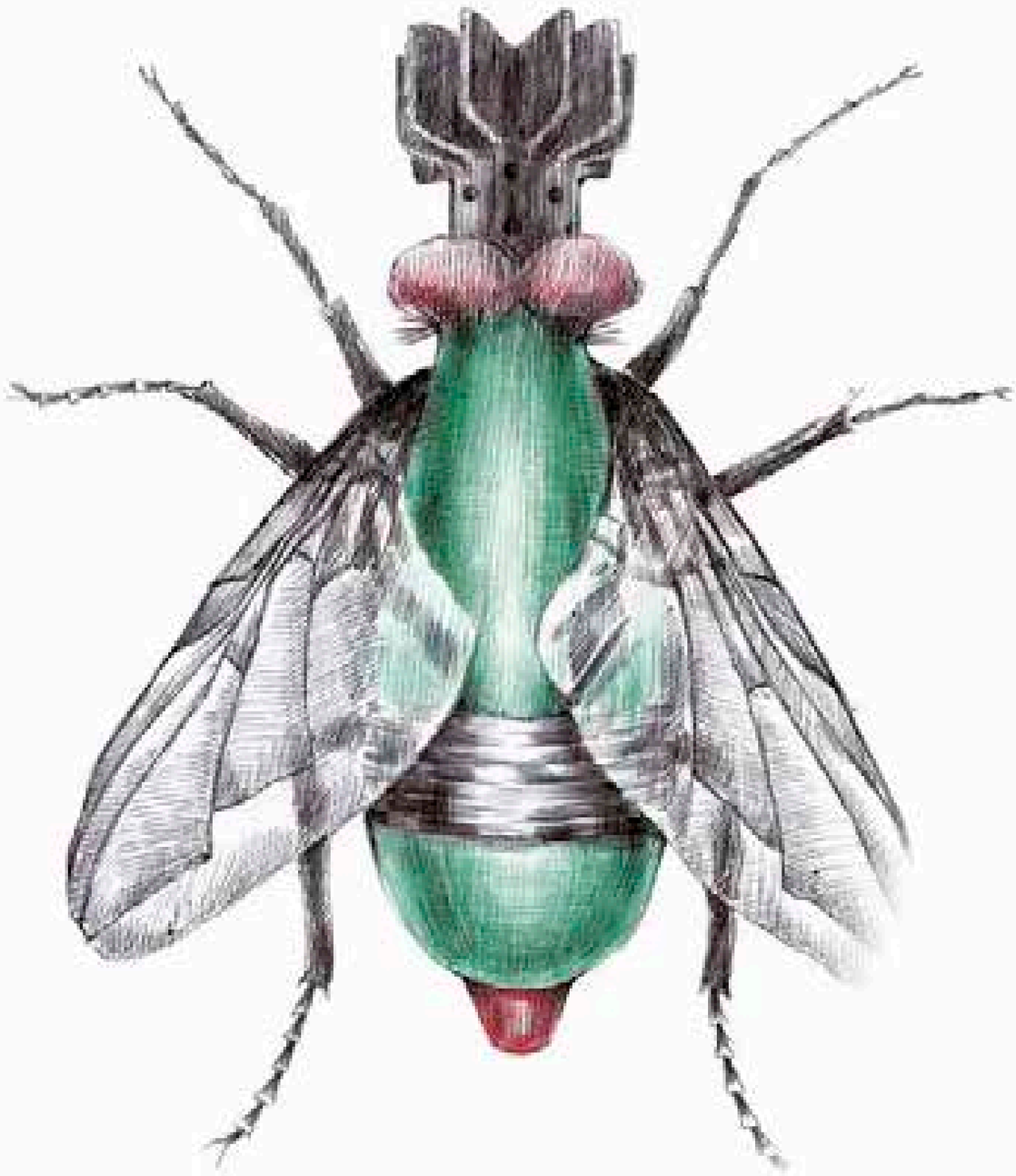

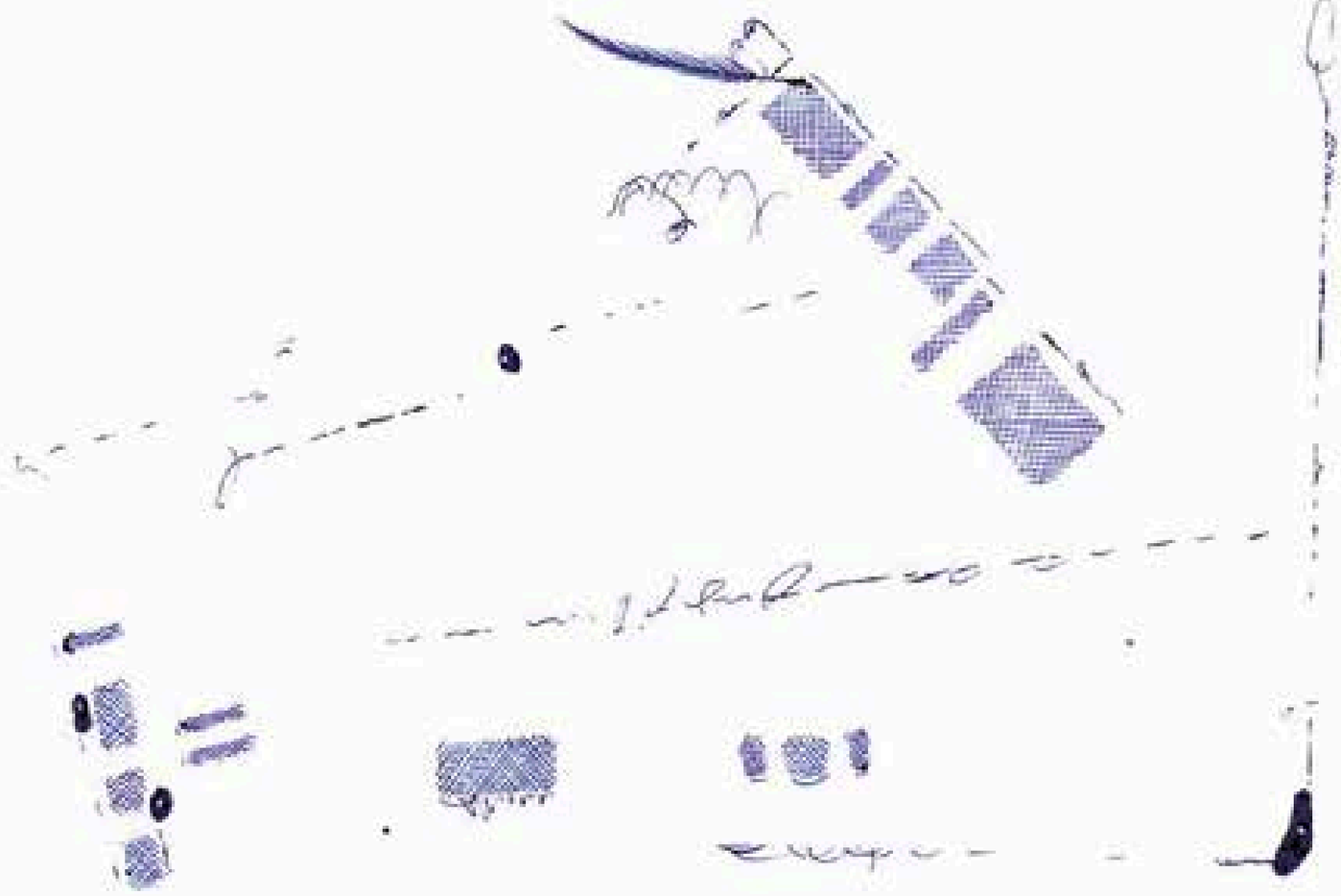

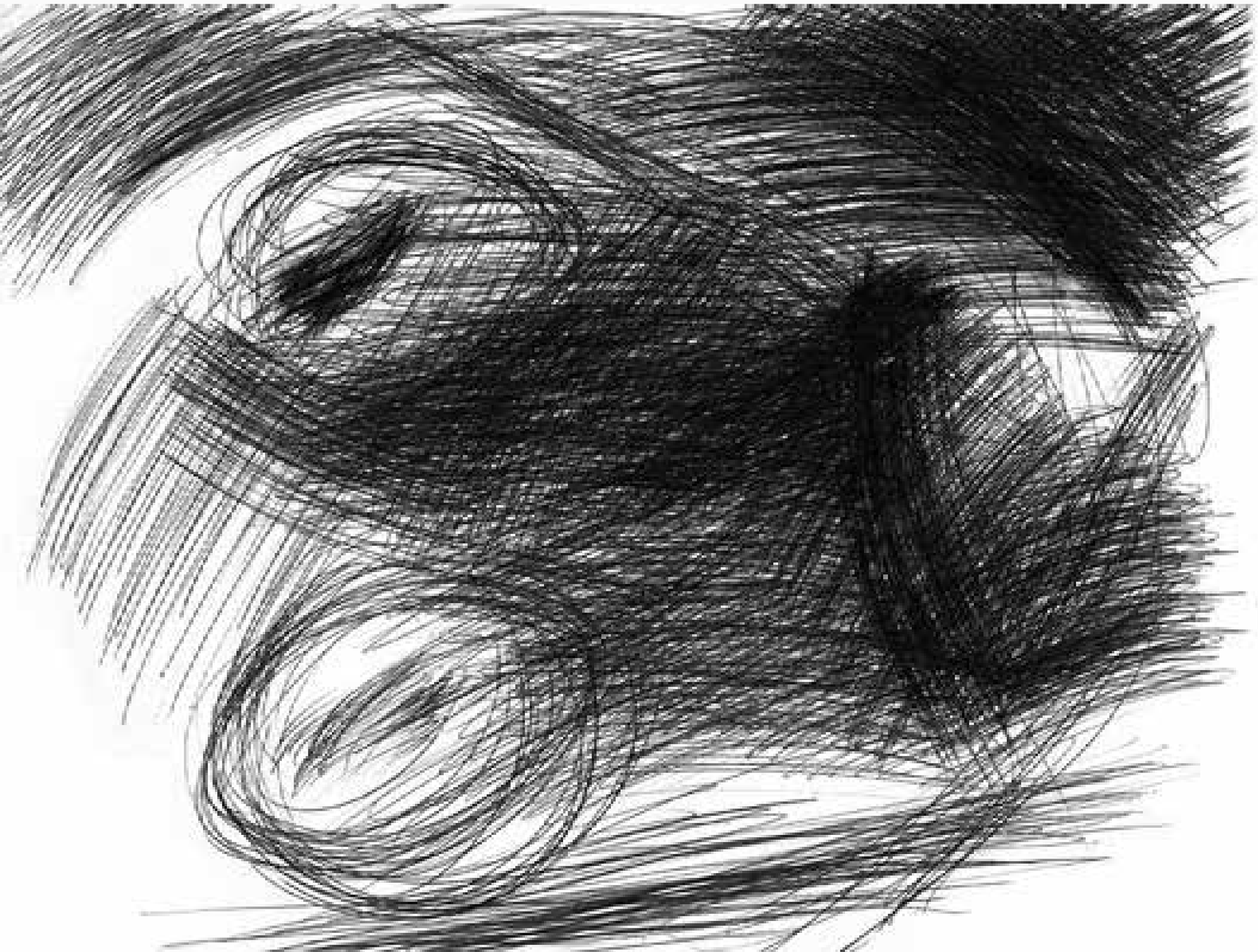

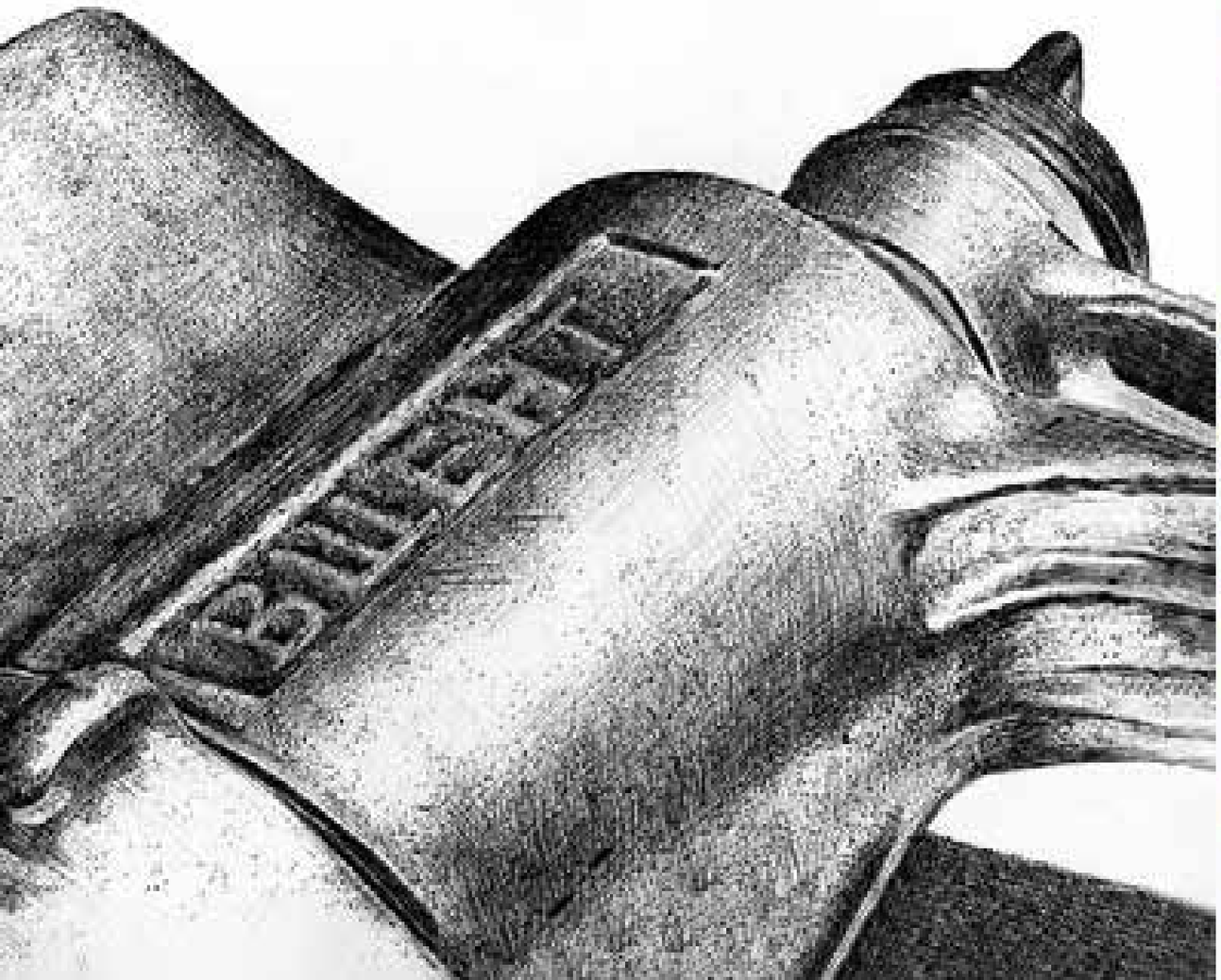

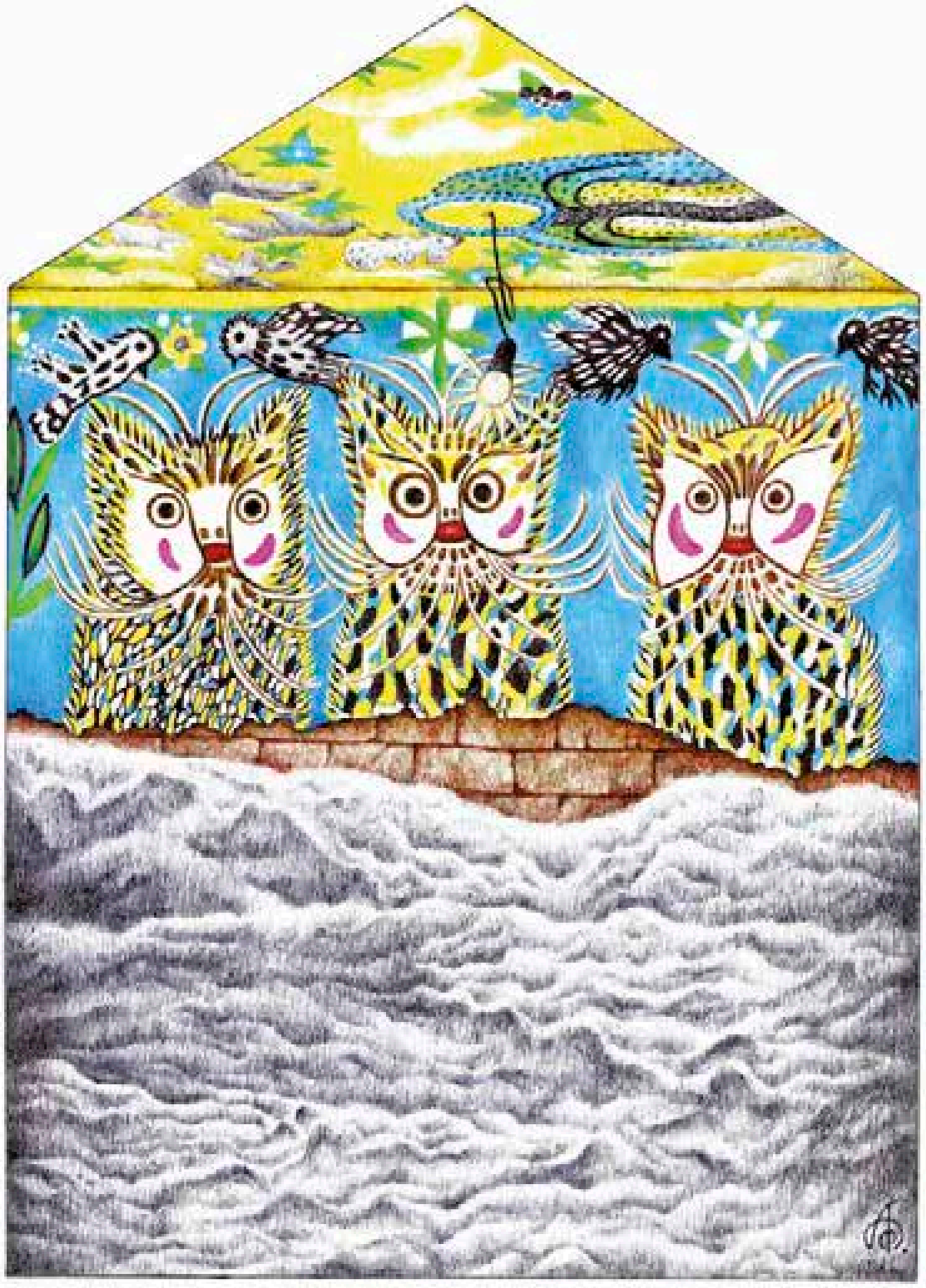

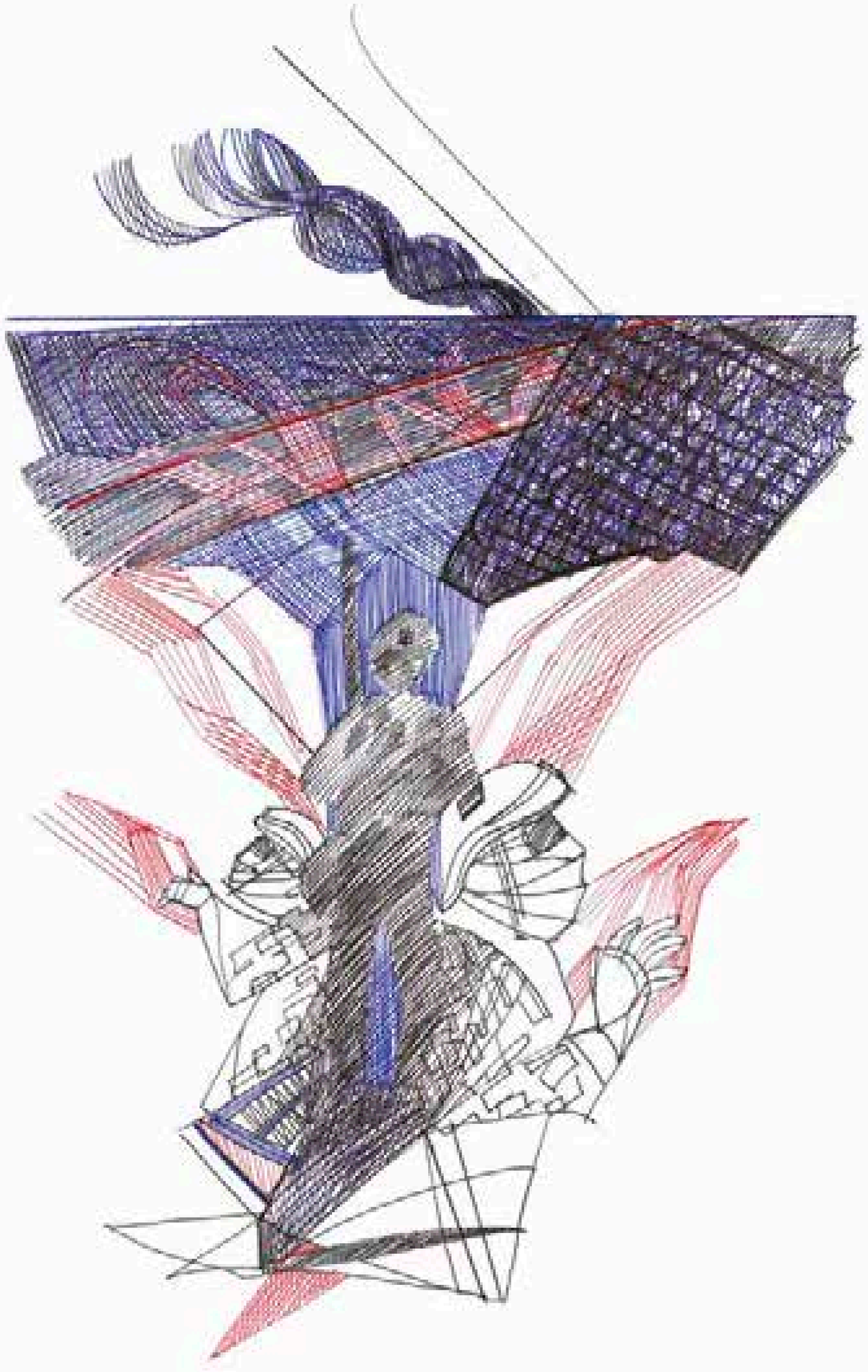

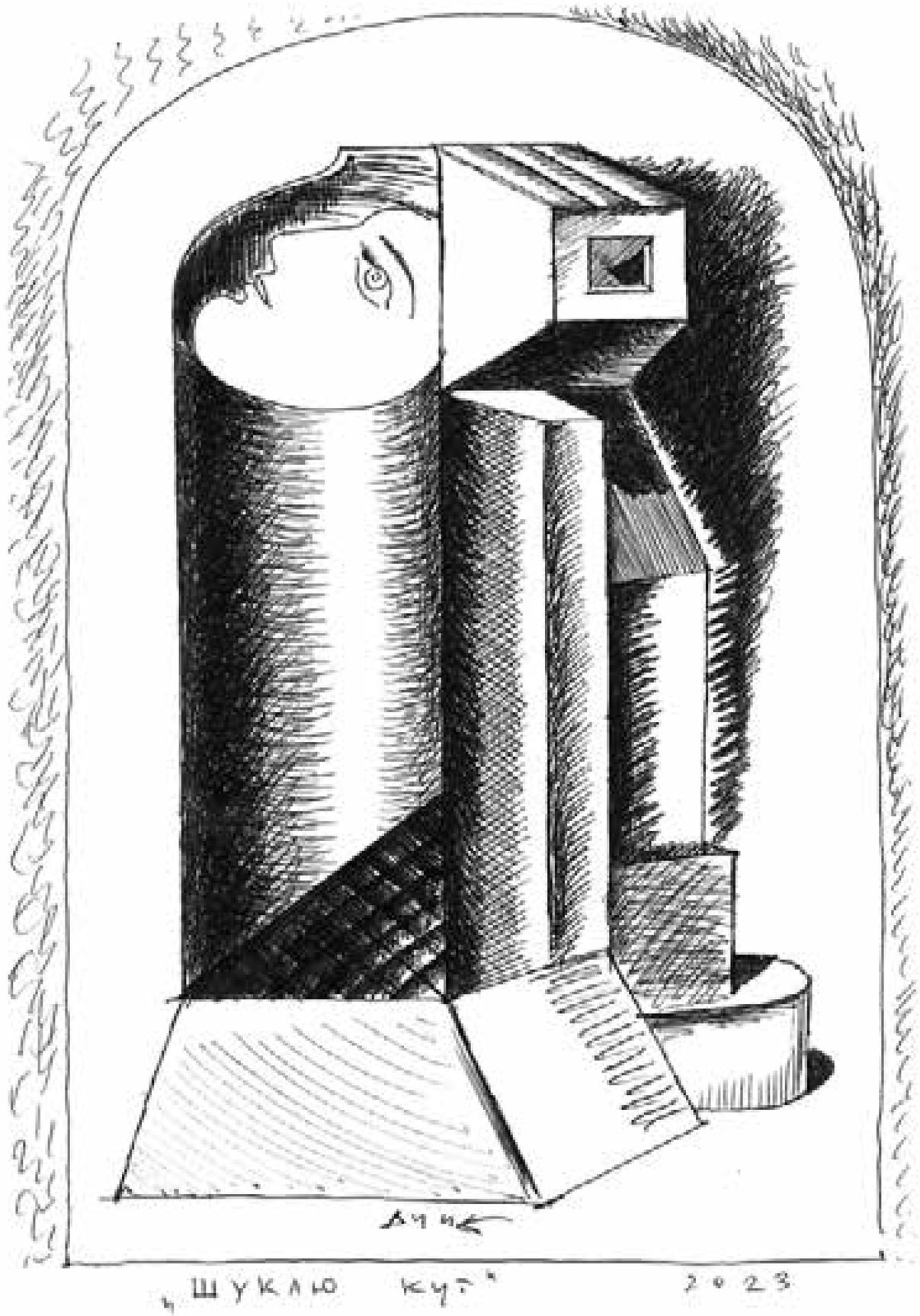
„ШУКЛЮ КУТ"
2023

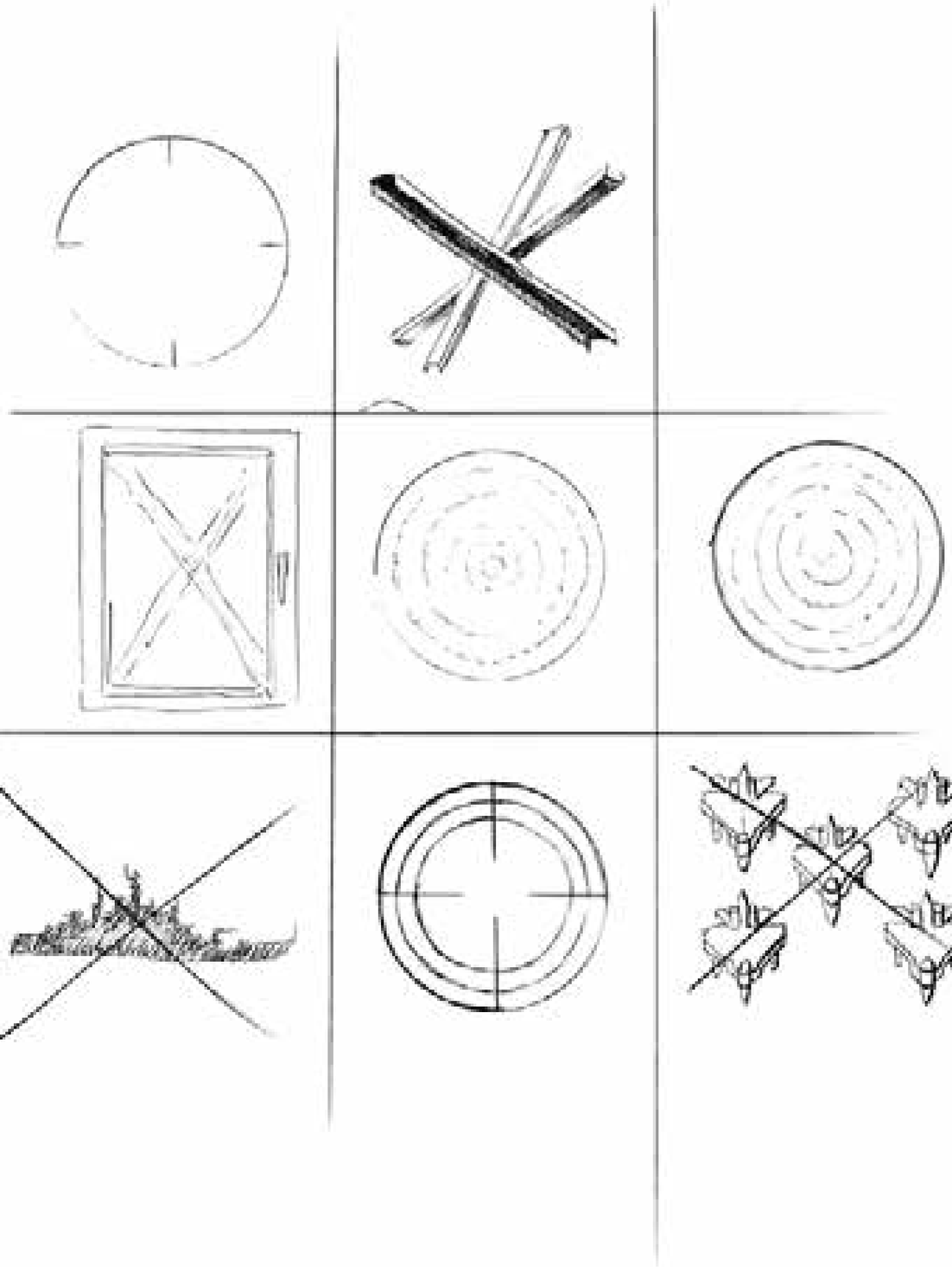

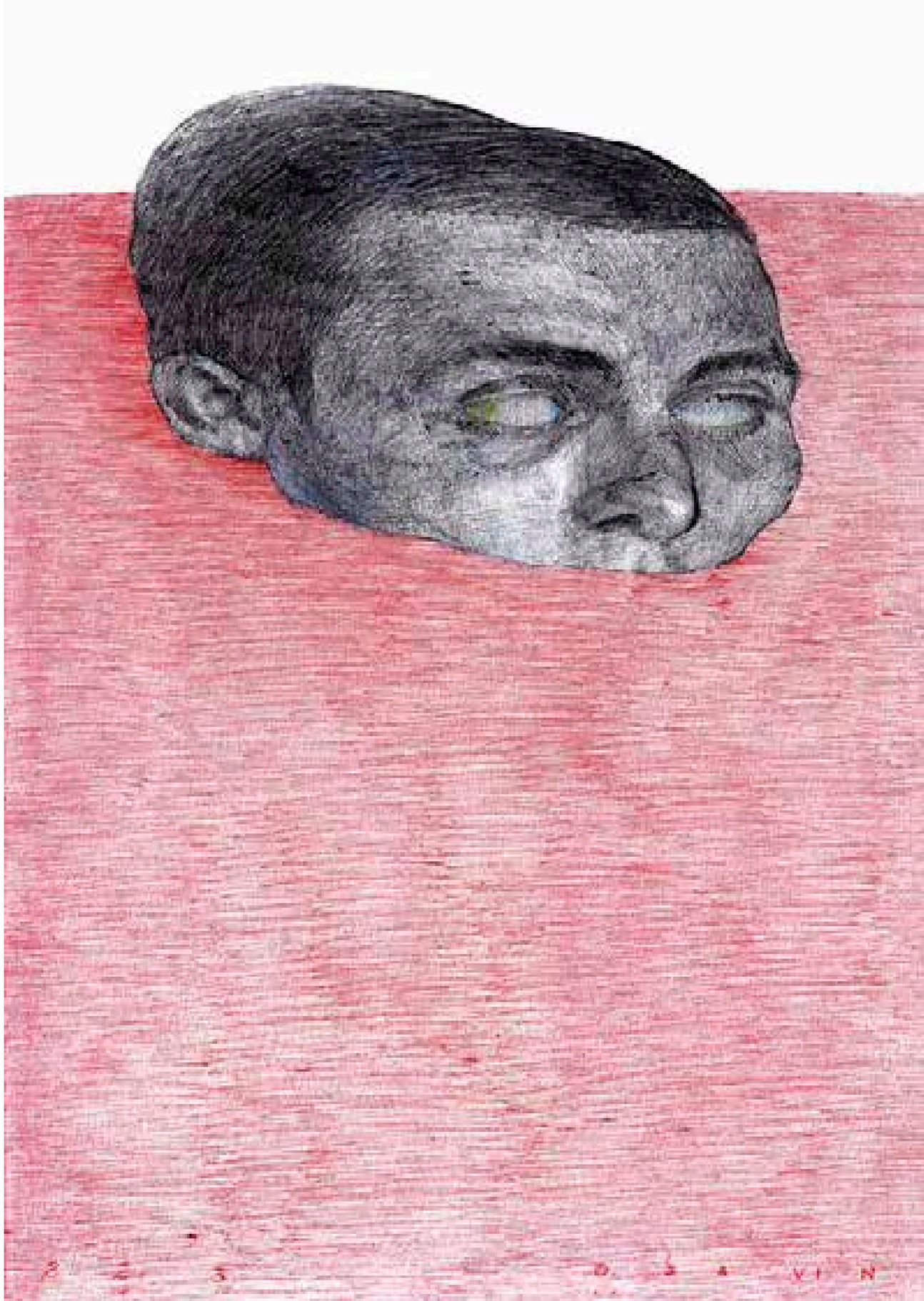

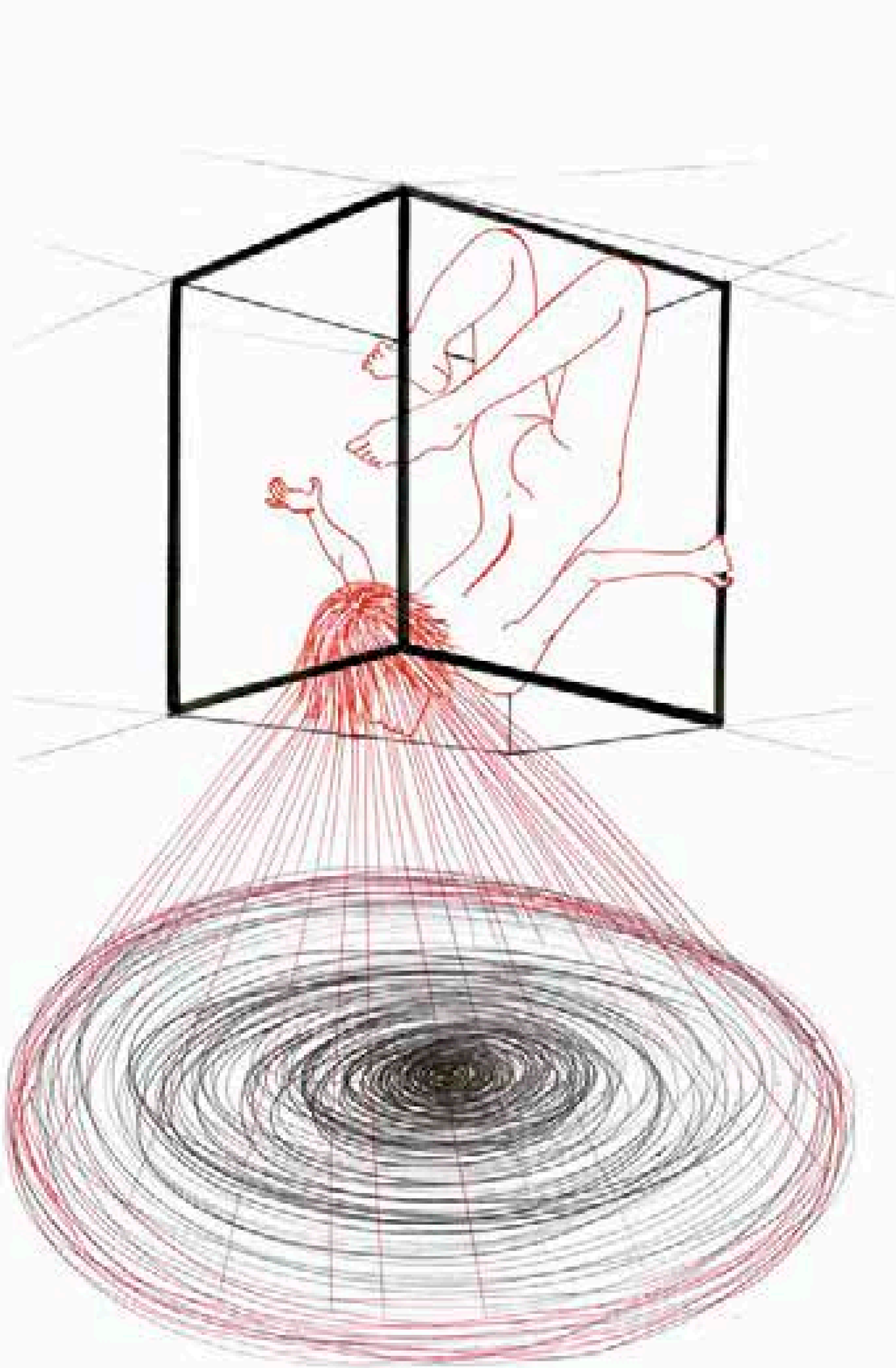

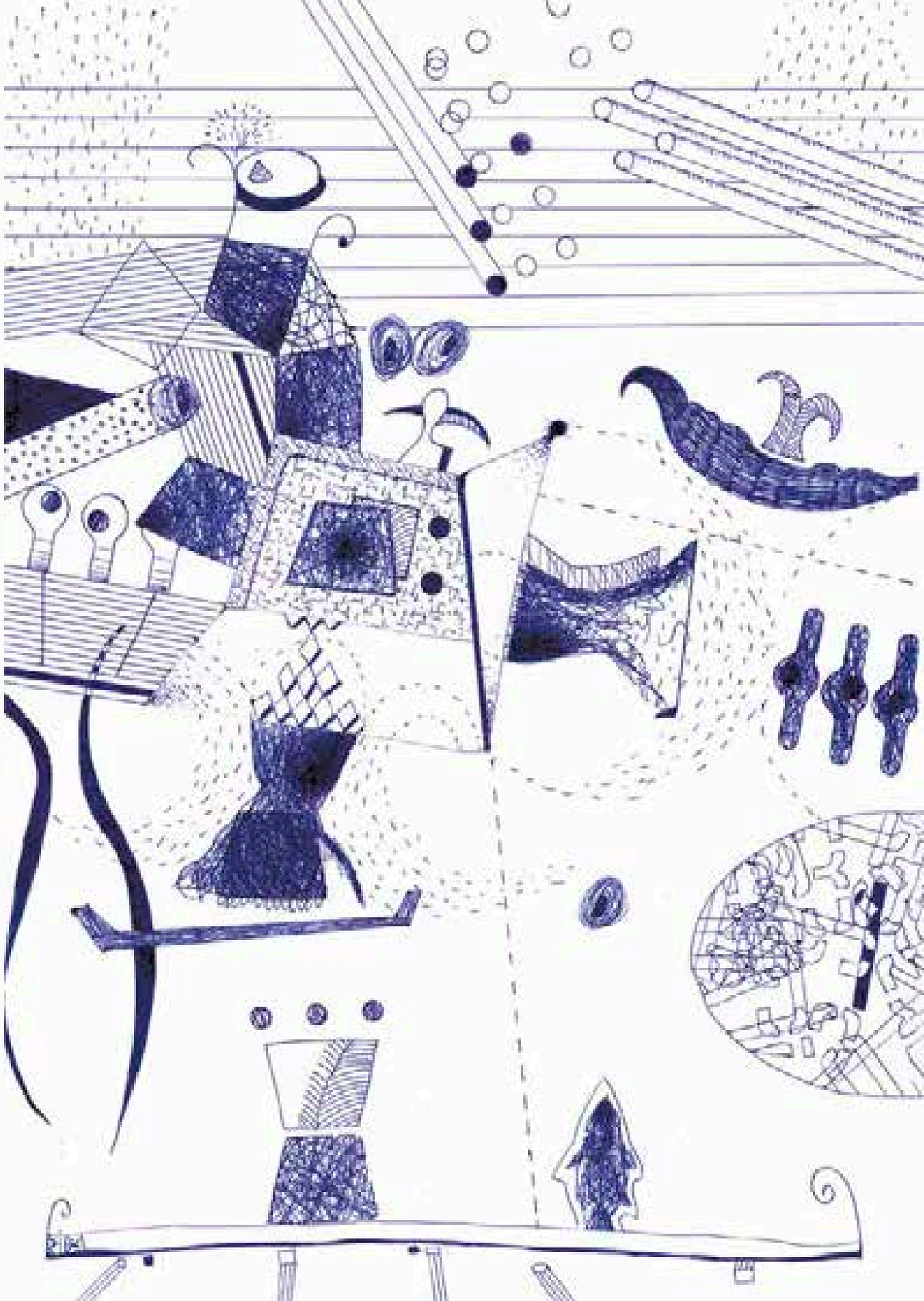

margarita yakymenko

Хто в Києві? Ви в квартирах чи в укритті?

ВДОМА	УКРИТТЯ
70%	30 %

Надіслати повідомлення

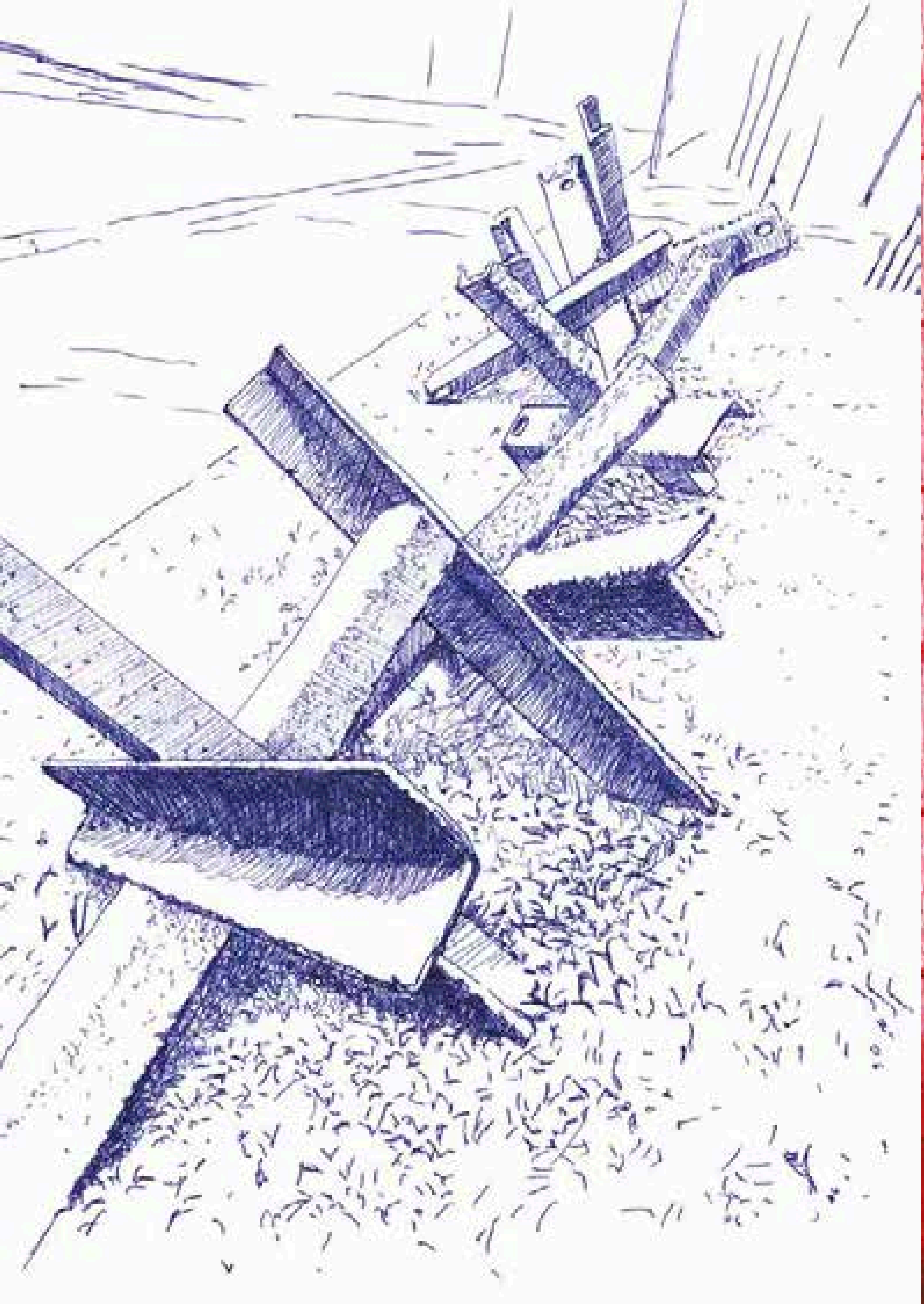

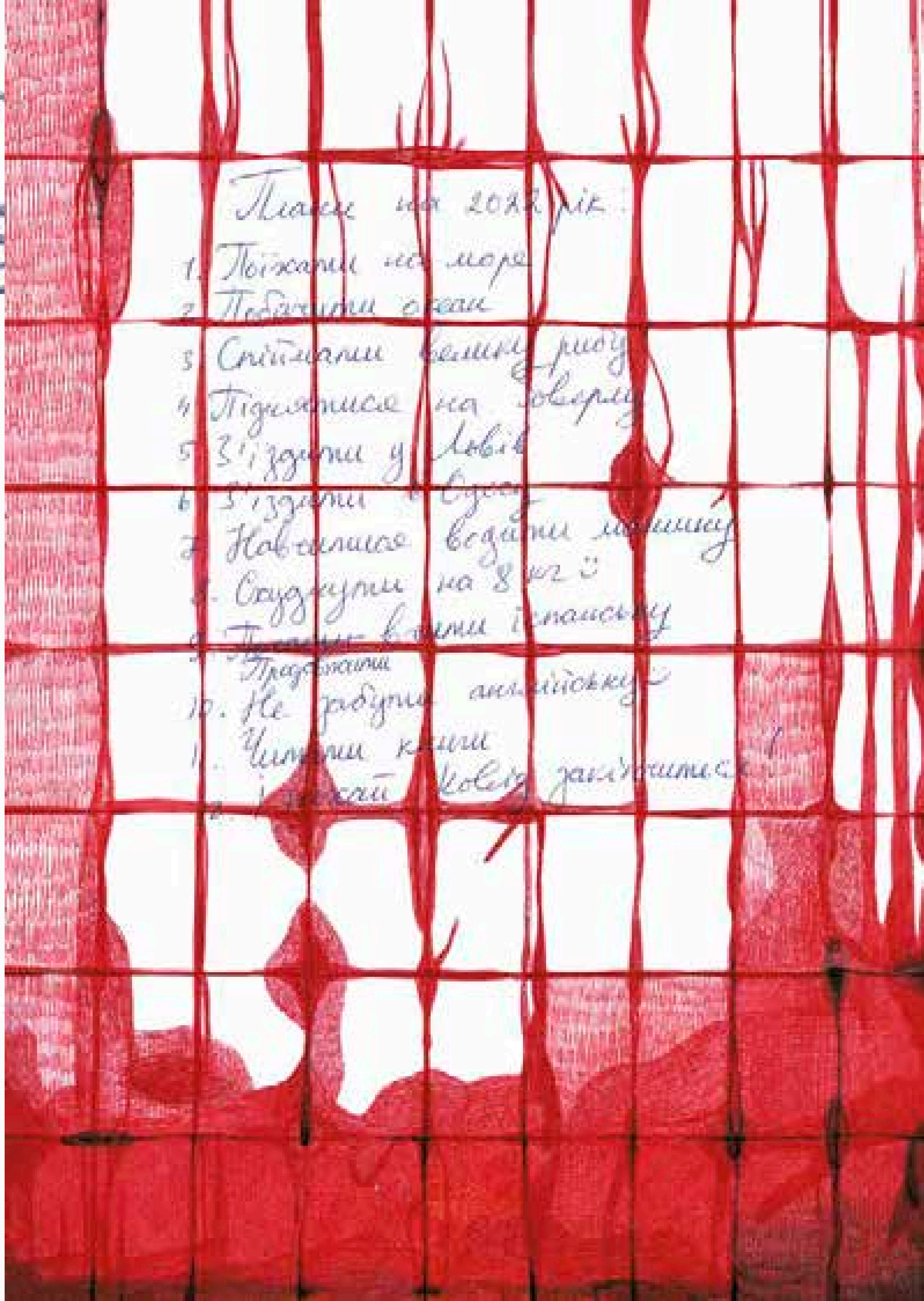
Плани на 2022 рік.
1. Поїхати на море
2. Побачити океан
3. Спіймати велику рибу
4. Піднятися на Говерлу
5. З'їздити у Львів
6. З'їздити в Одесу
7. Навчитися водити машину
8. Схуднути на 8 кг :)
9. Продовжити вчити іспанську
10. Не забути англійську
11. Читати книги
12. ковід закінчиться

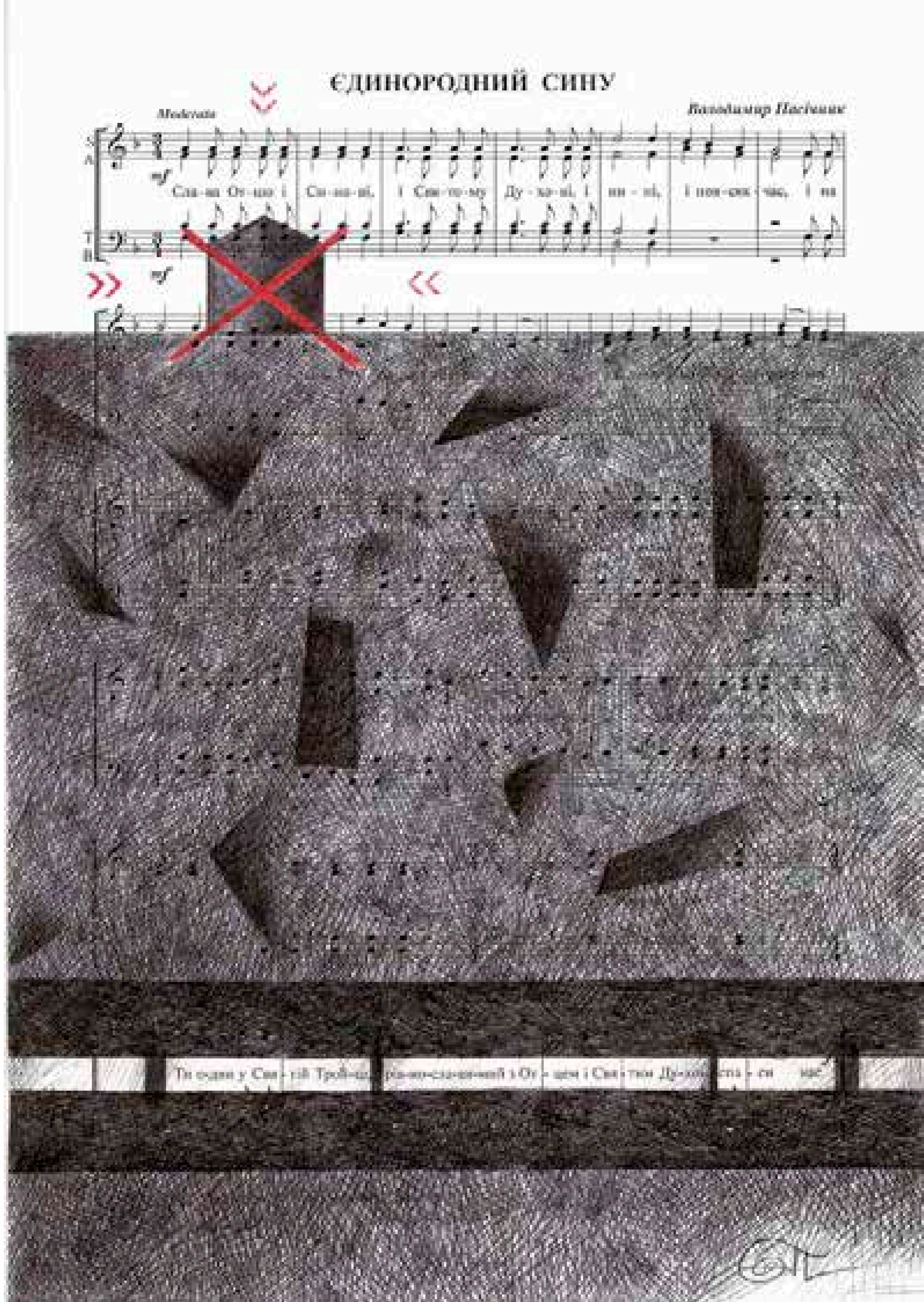
ЄДИНОРОДНИЙ СИНУ
Moderato
Володимир Пасічник
Сла-ва От-цю і Си-но-ві, і Свя-то-му Ду-хо-ві, і ни-ні, і пов-сяк-час, і на

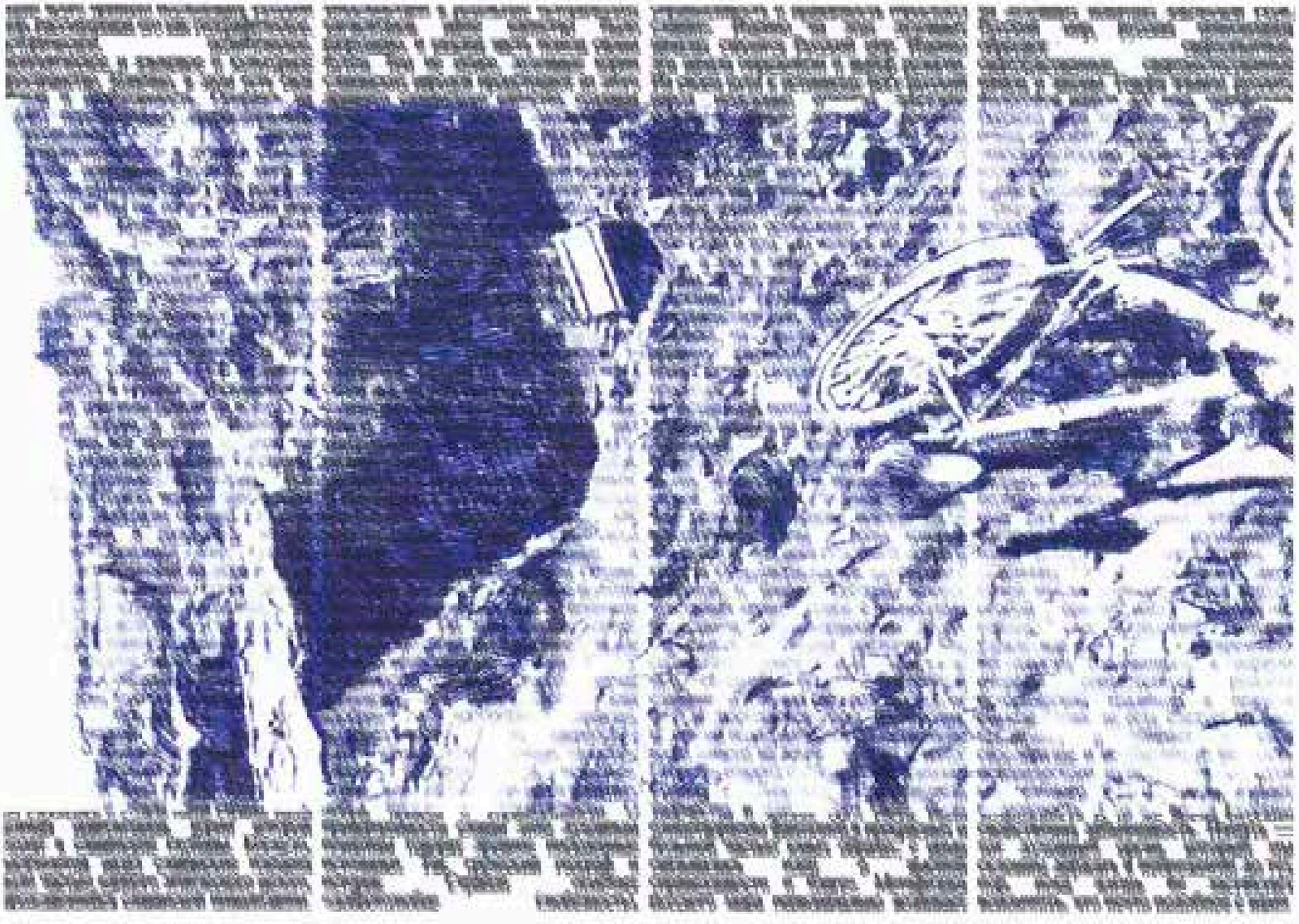

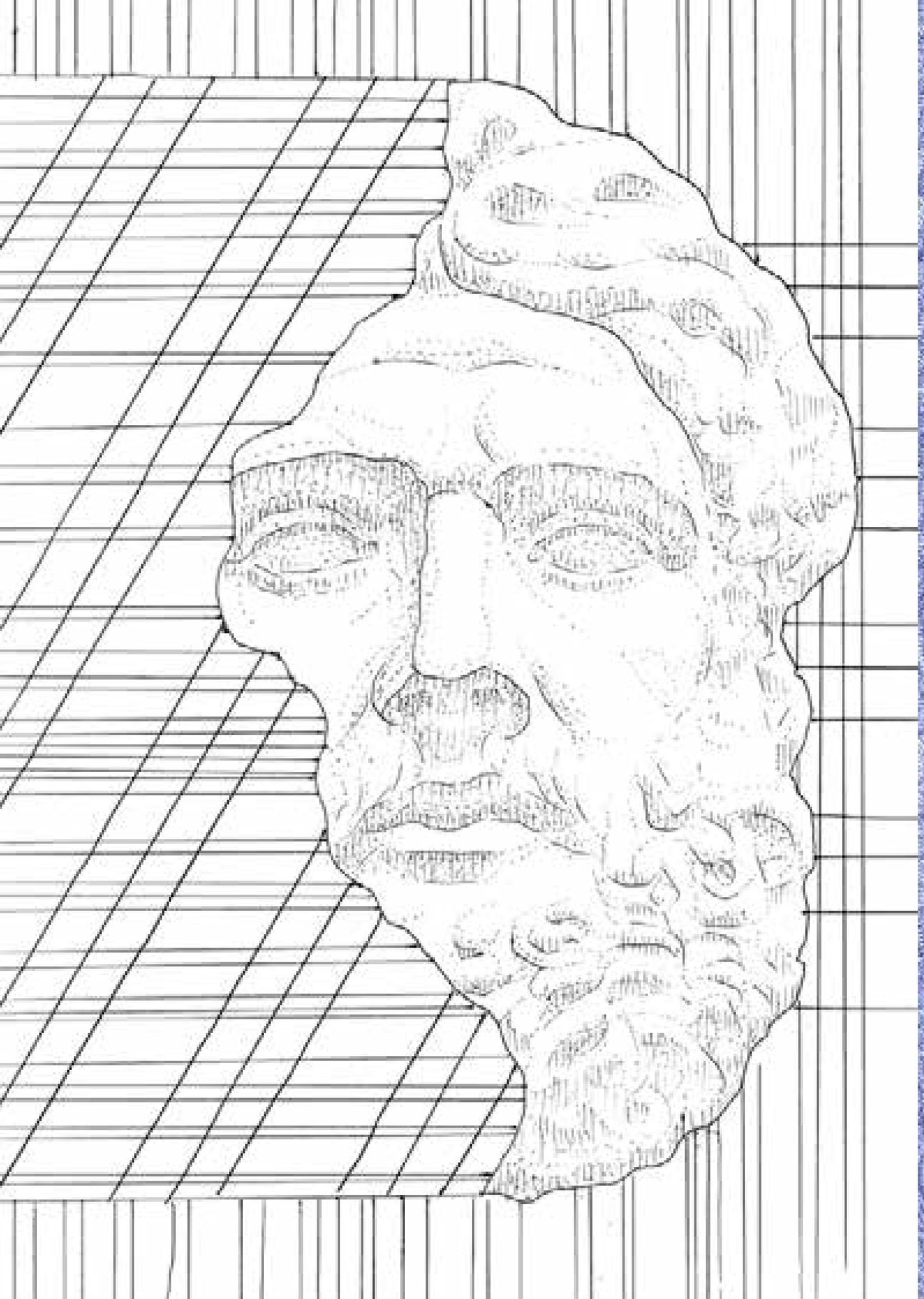

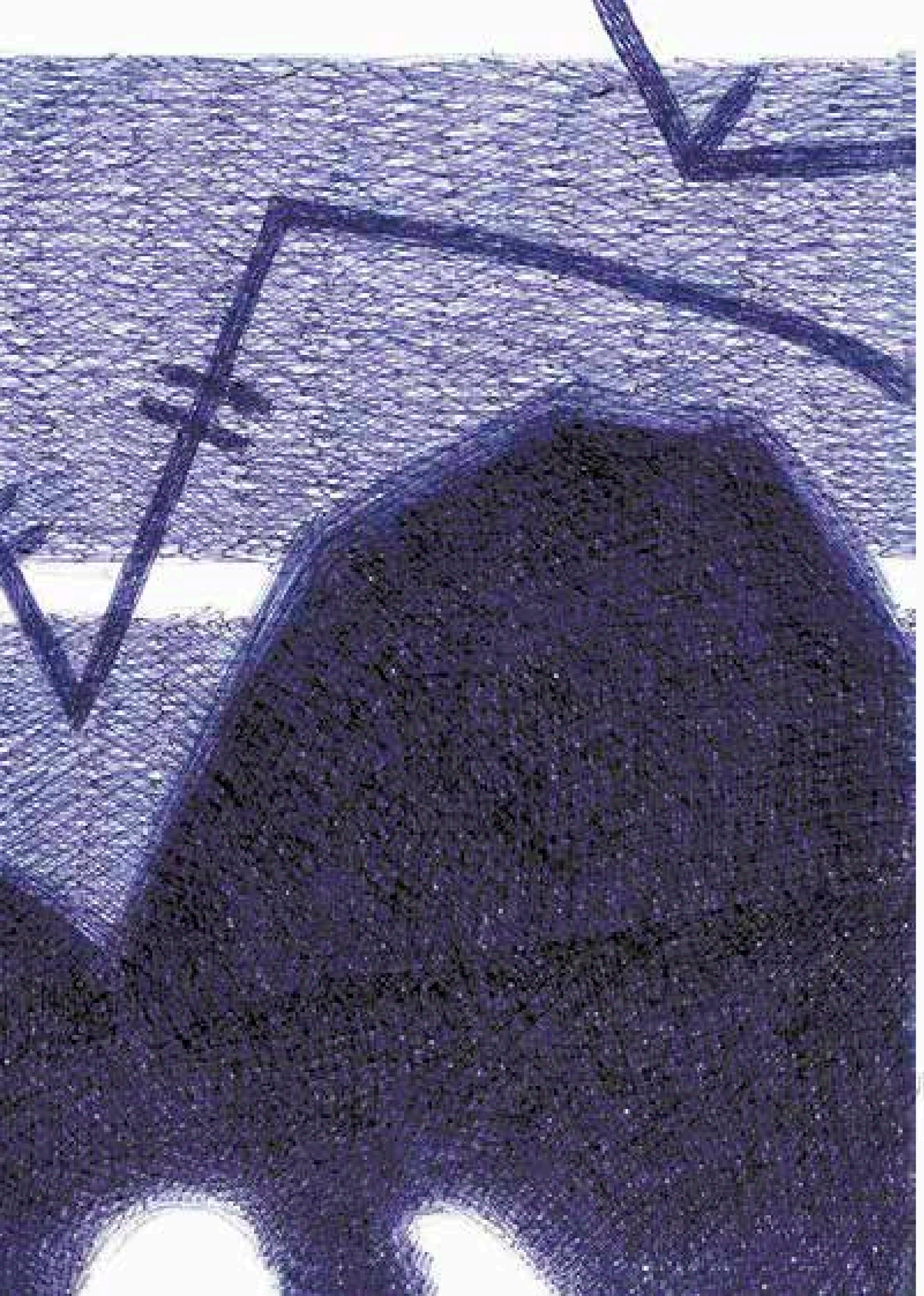

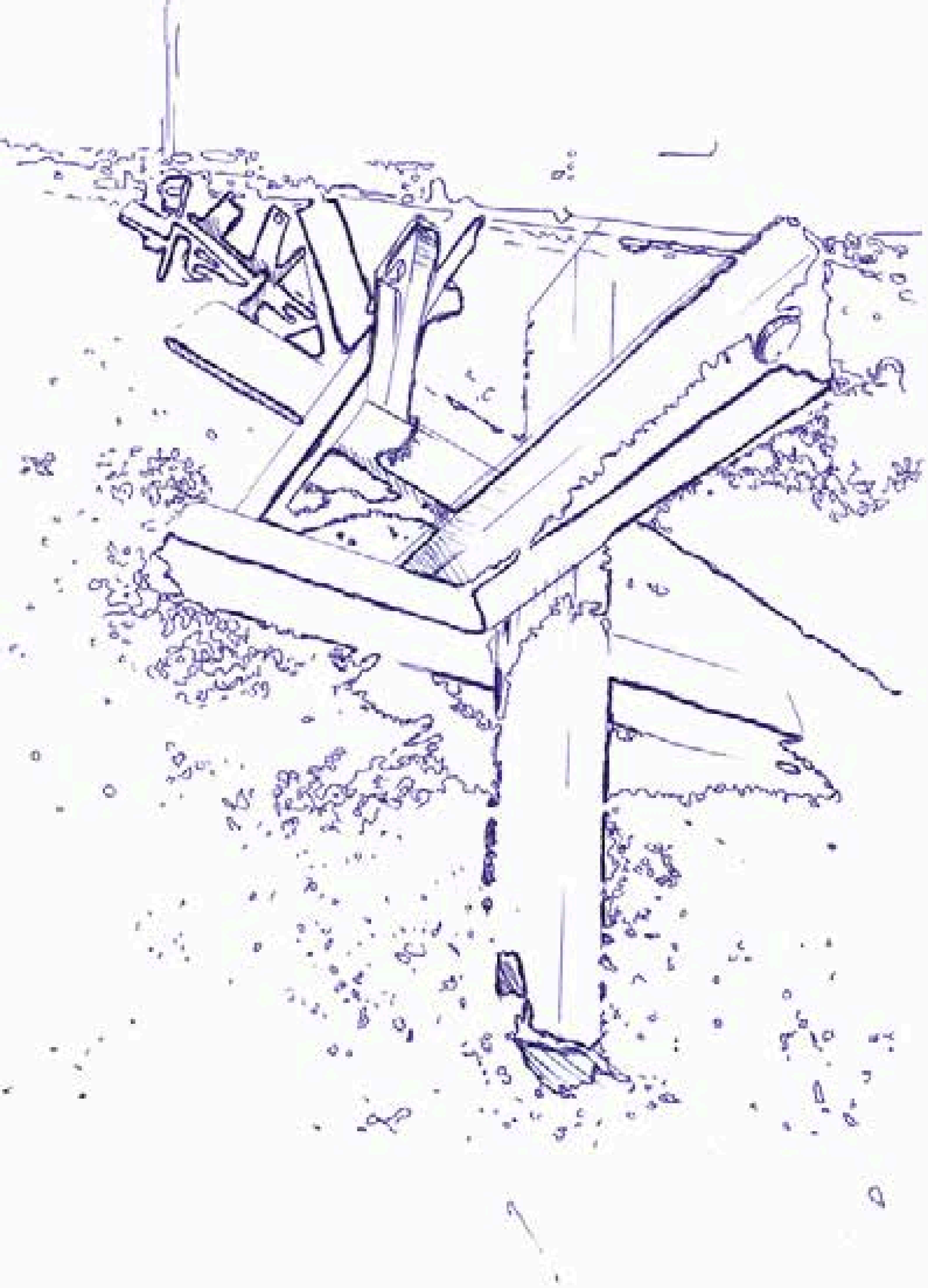

СВЯТИЙ БОЖЕ

Володимир Пасічник

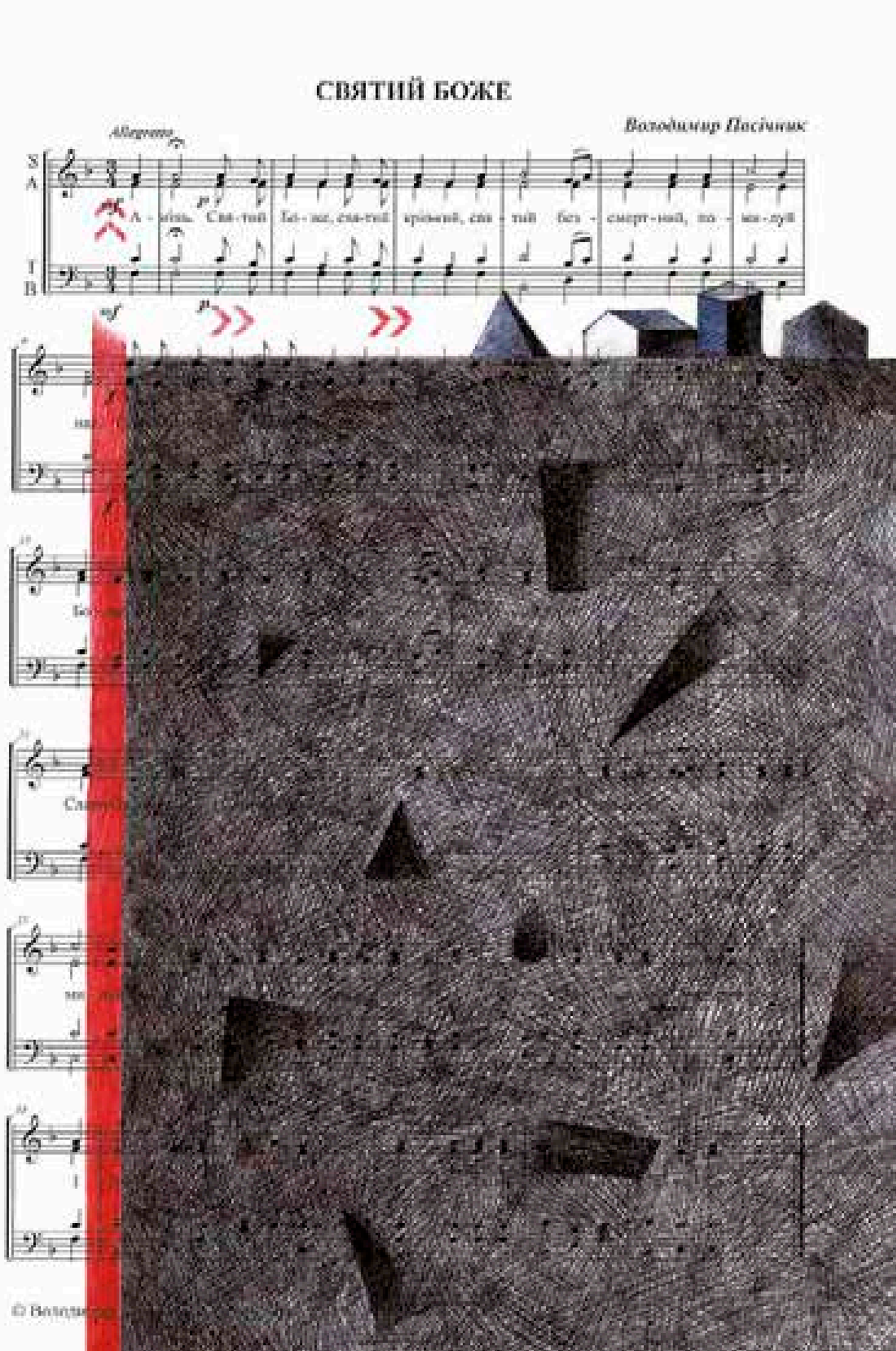

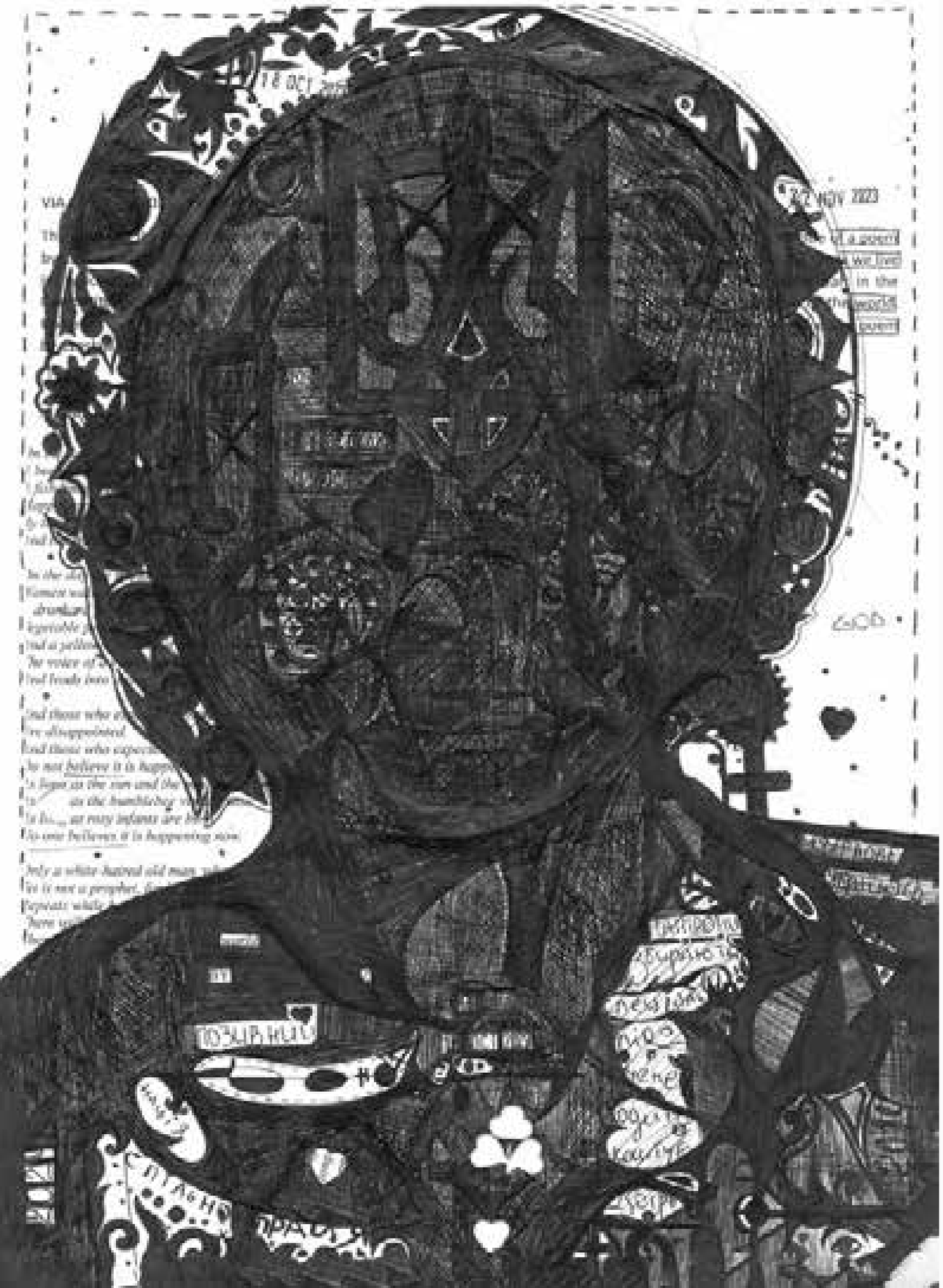

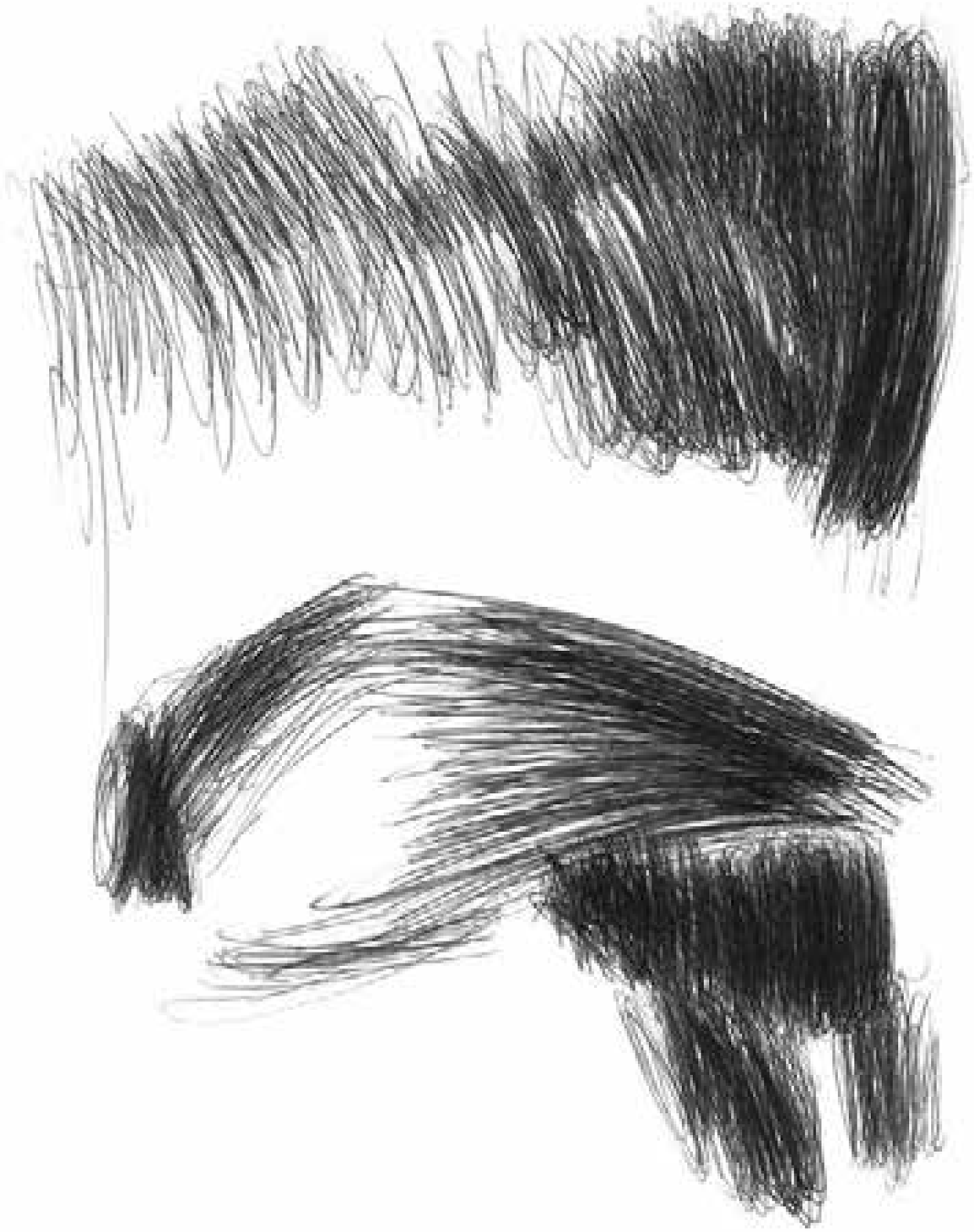

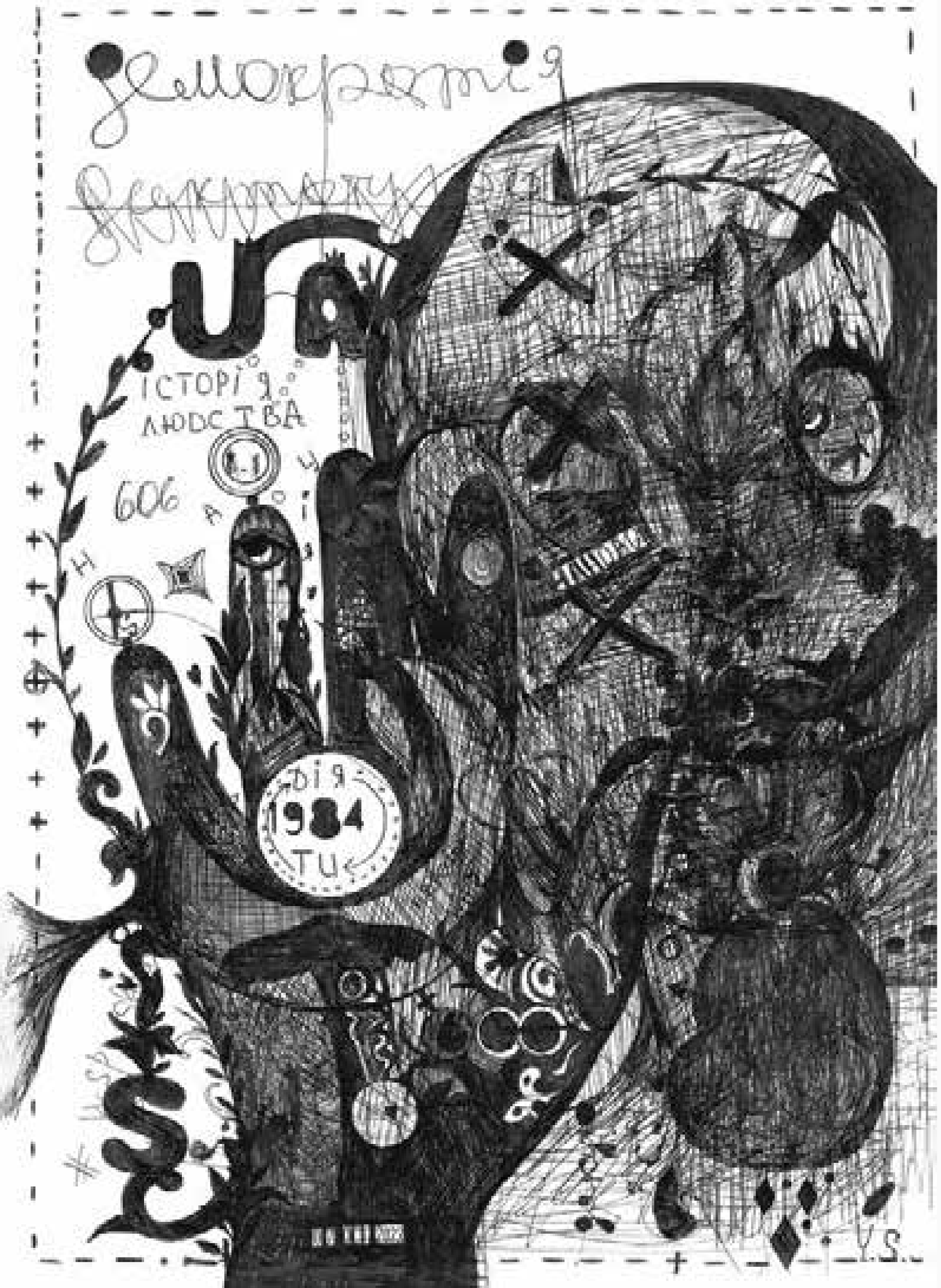
ІСТОРІЯ
ЛЮДСТВА
1984

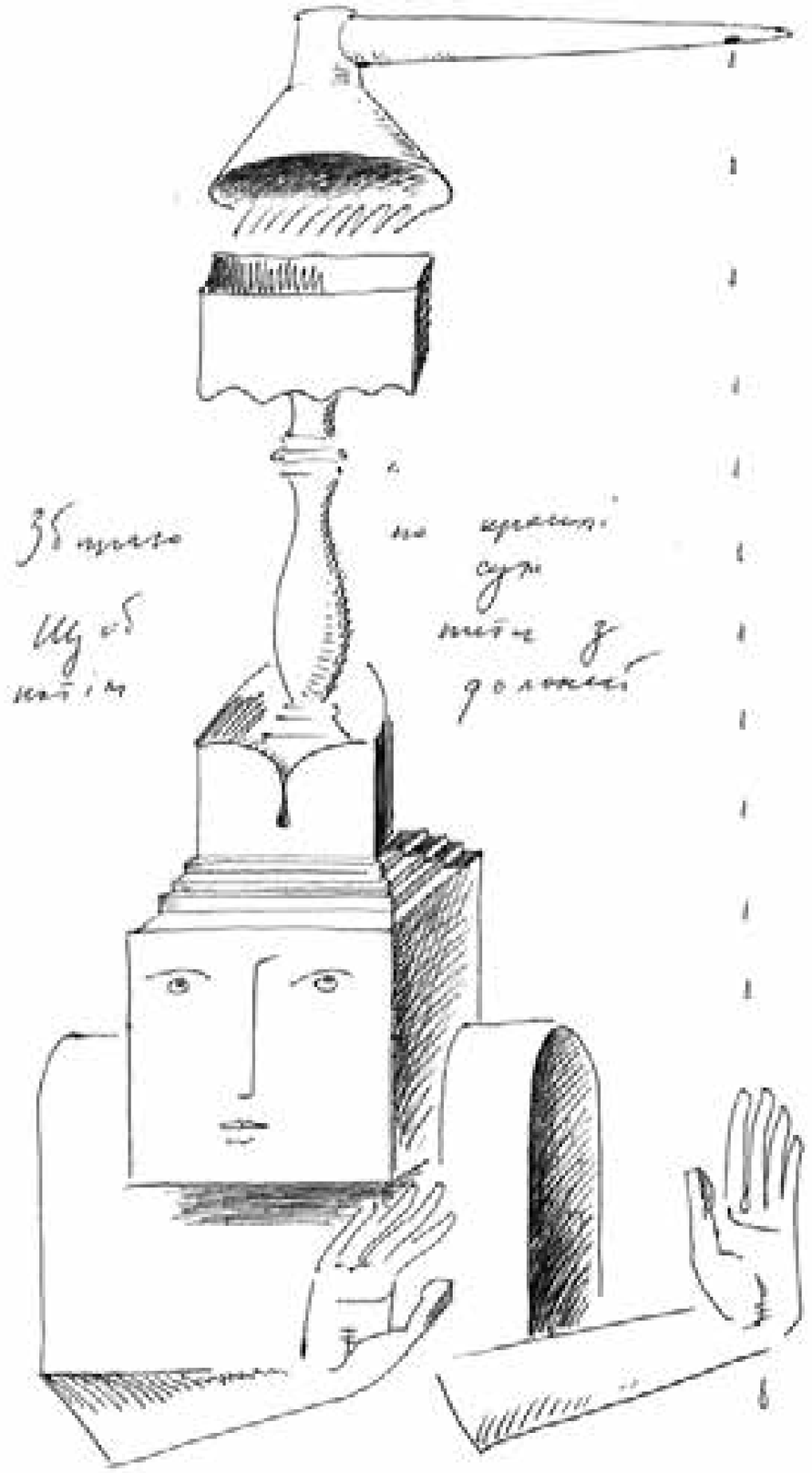

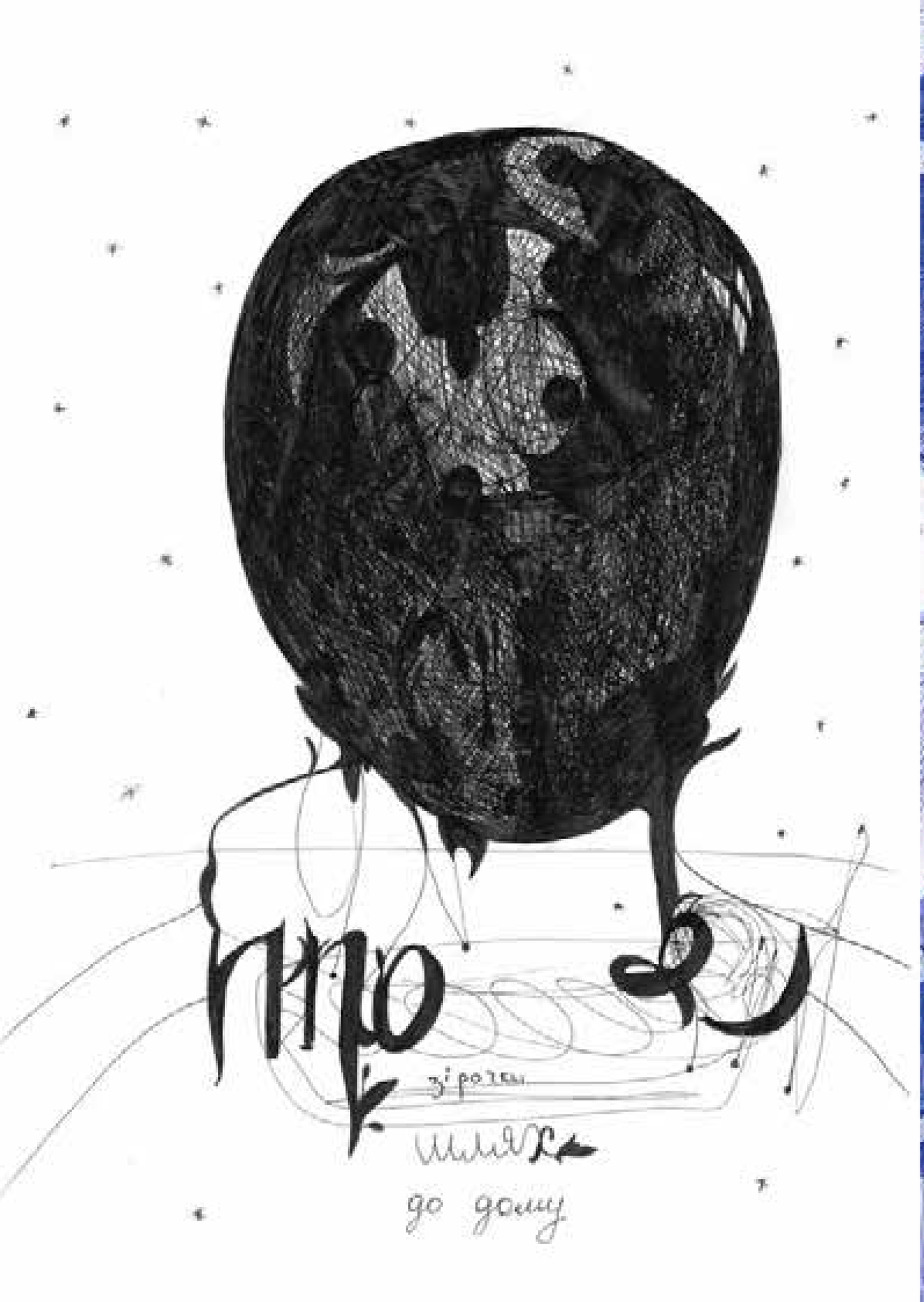
зірочки
шлях
до дому

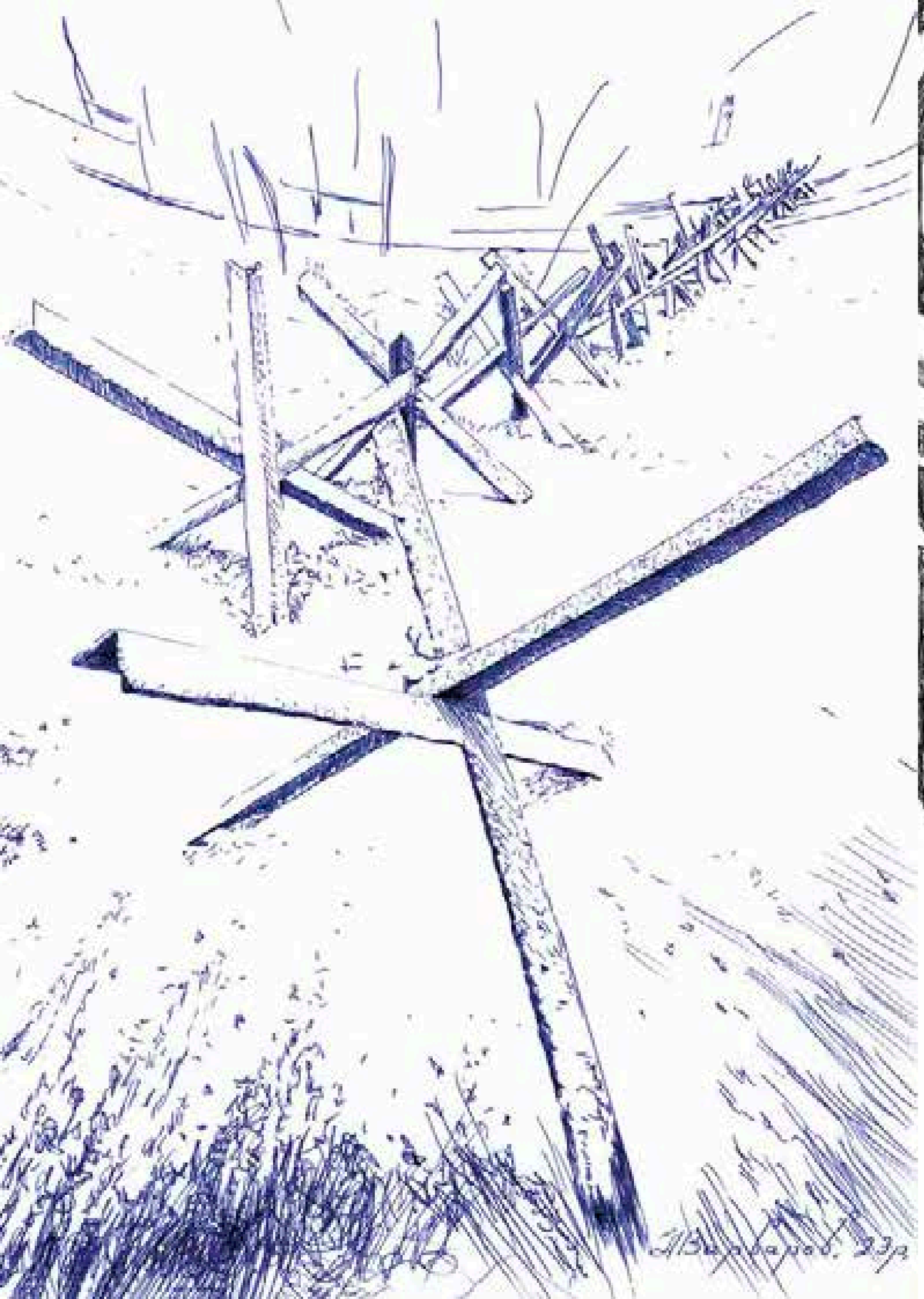

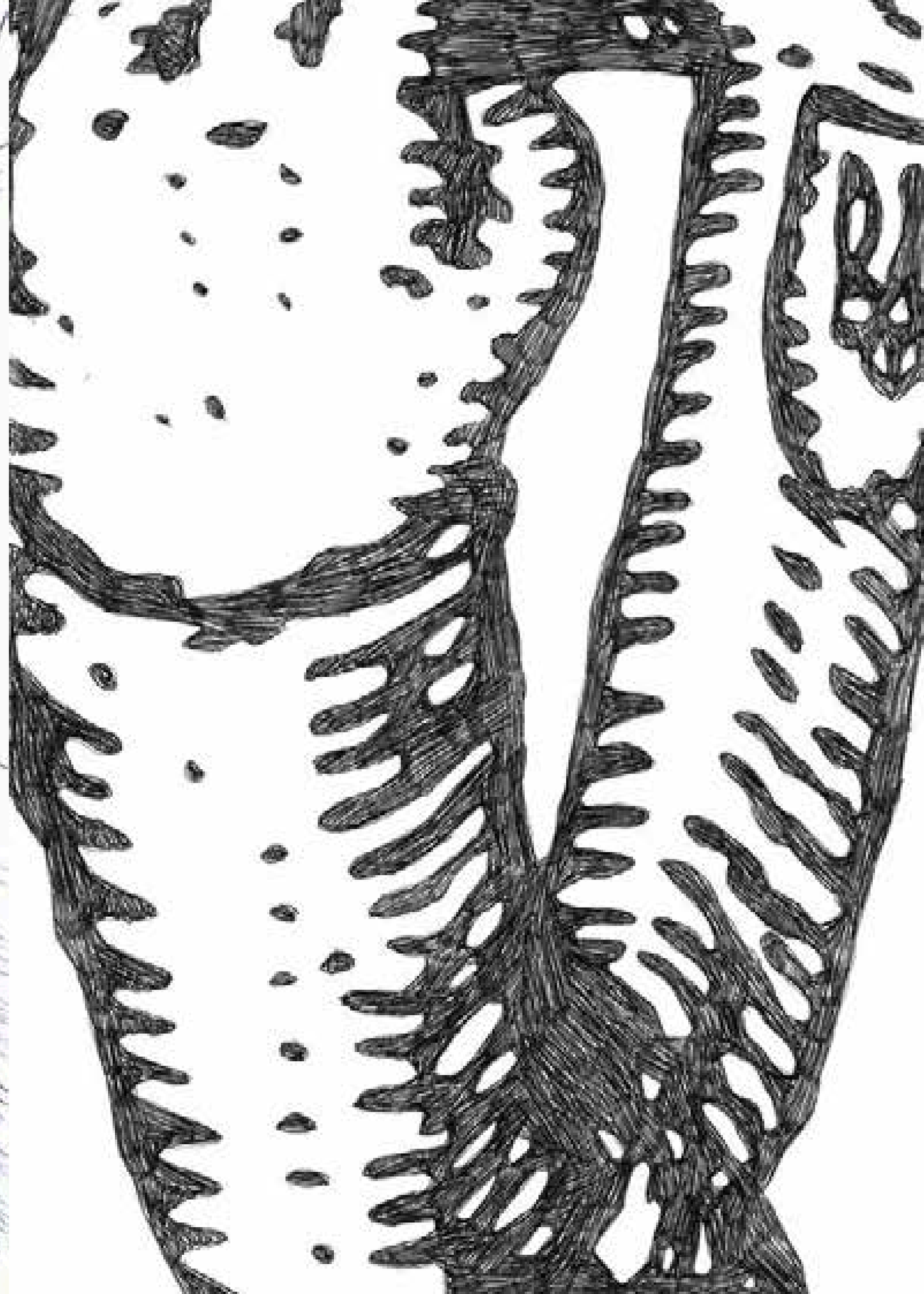

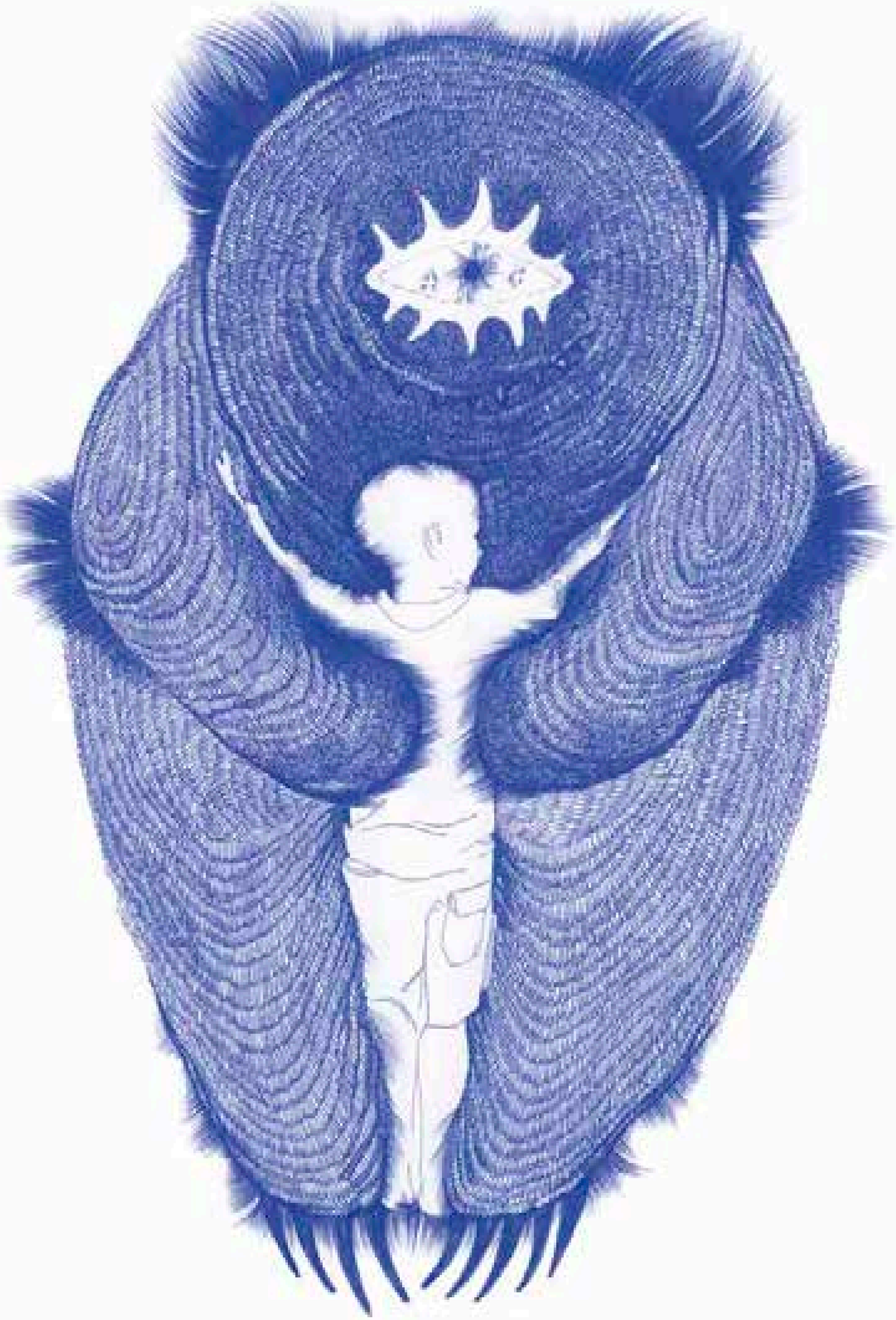

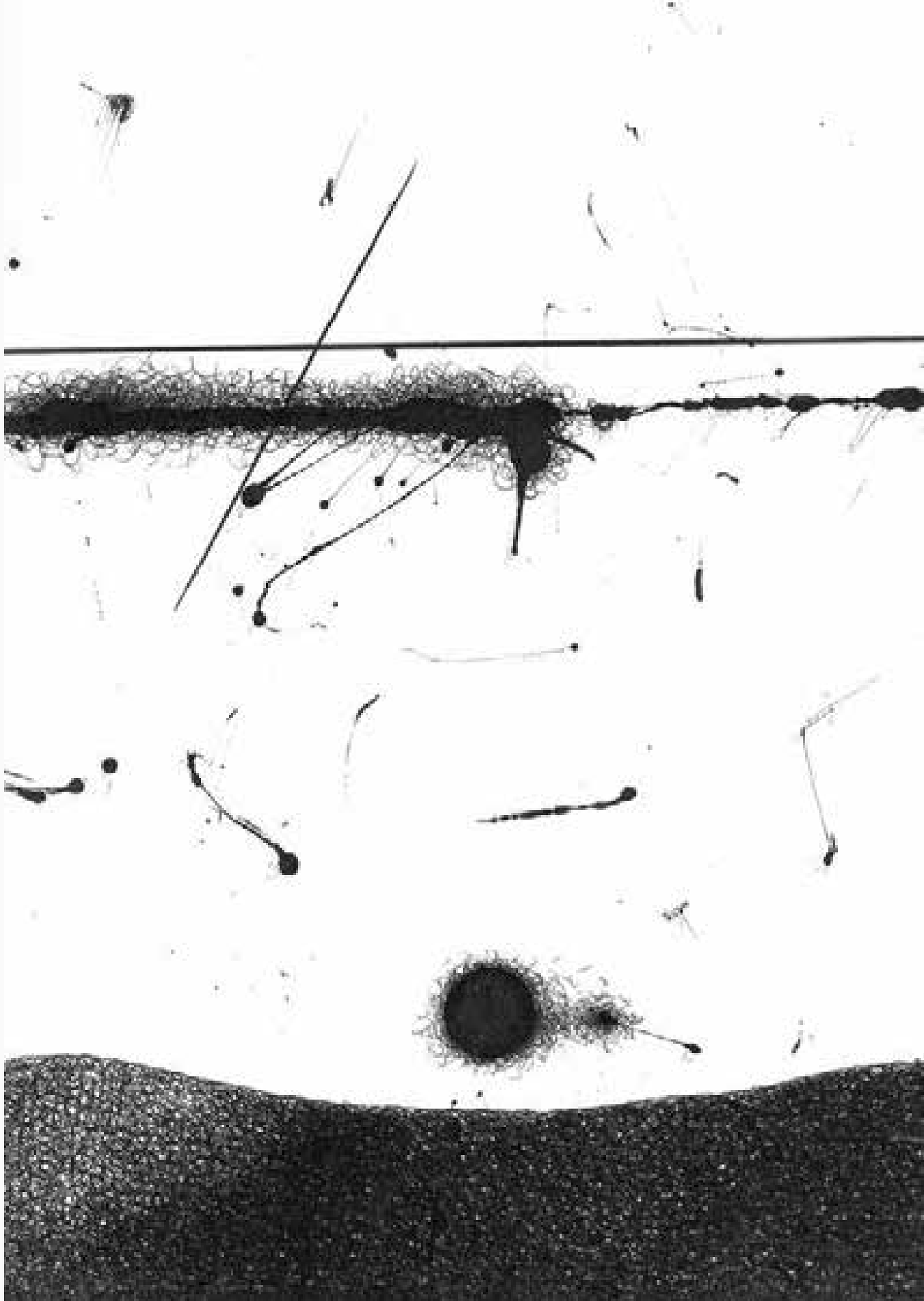

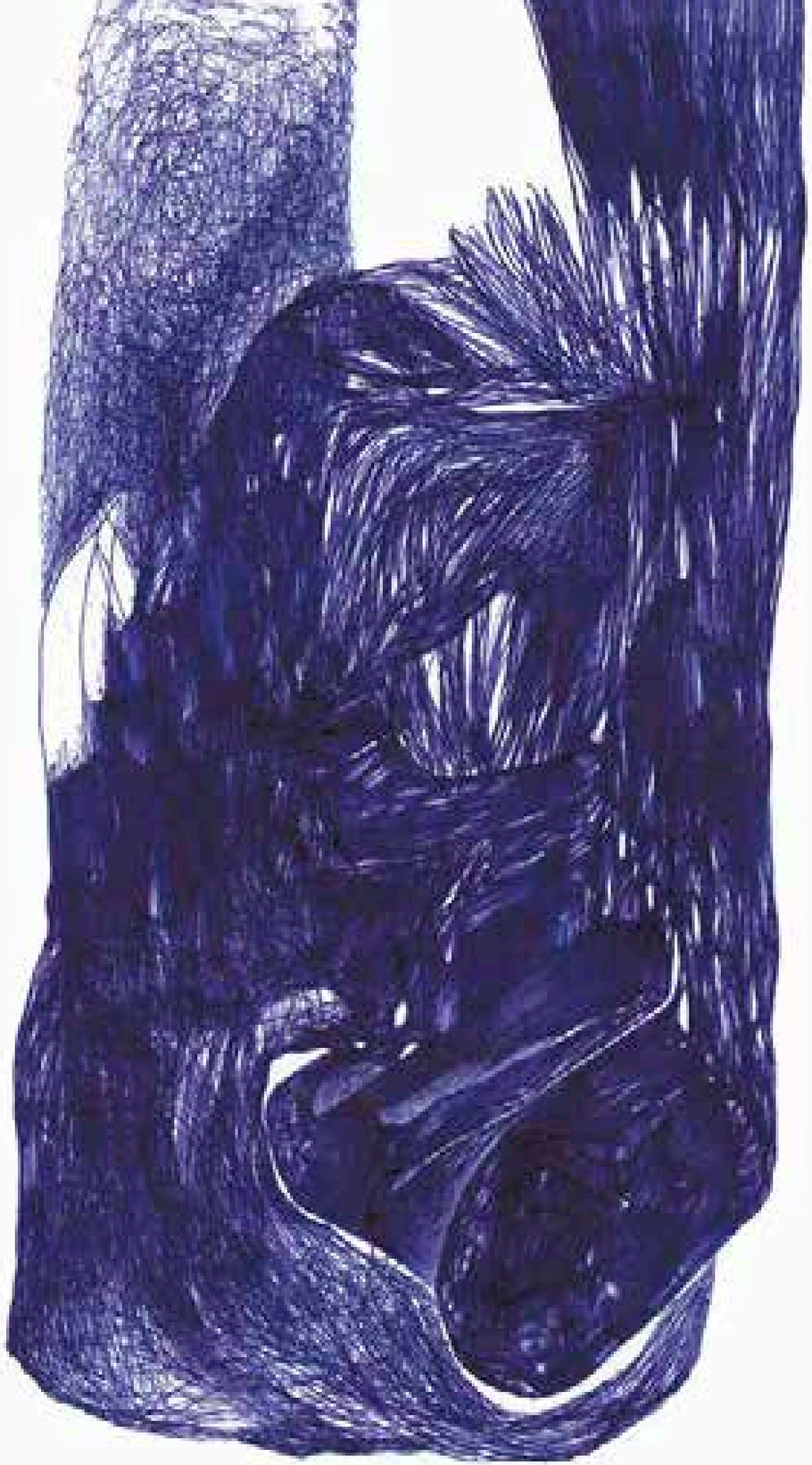

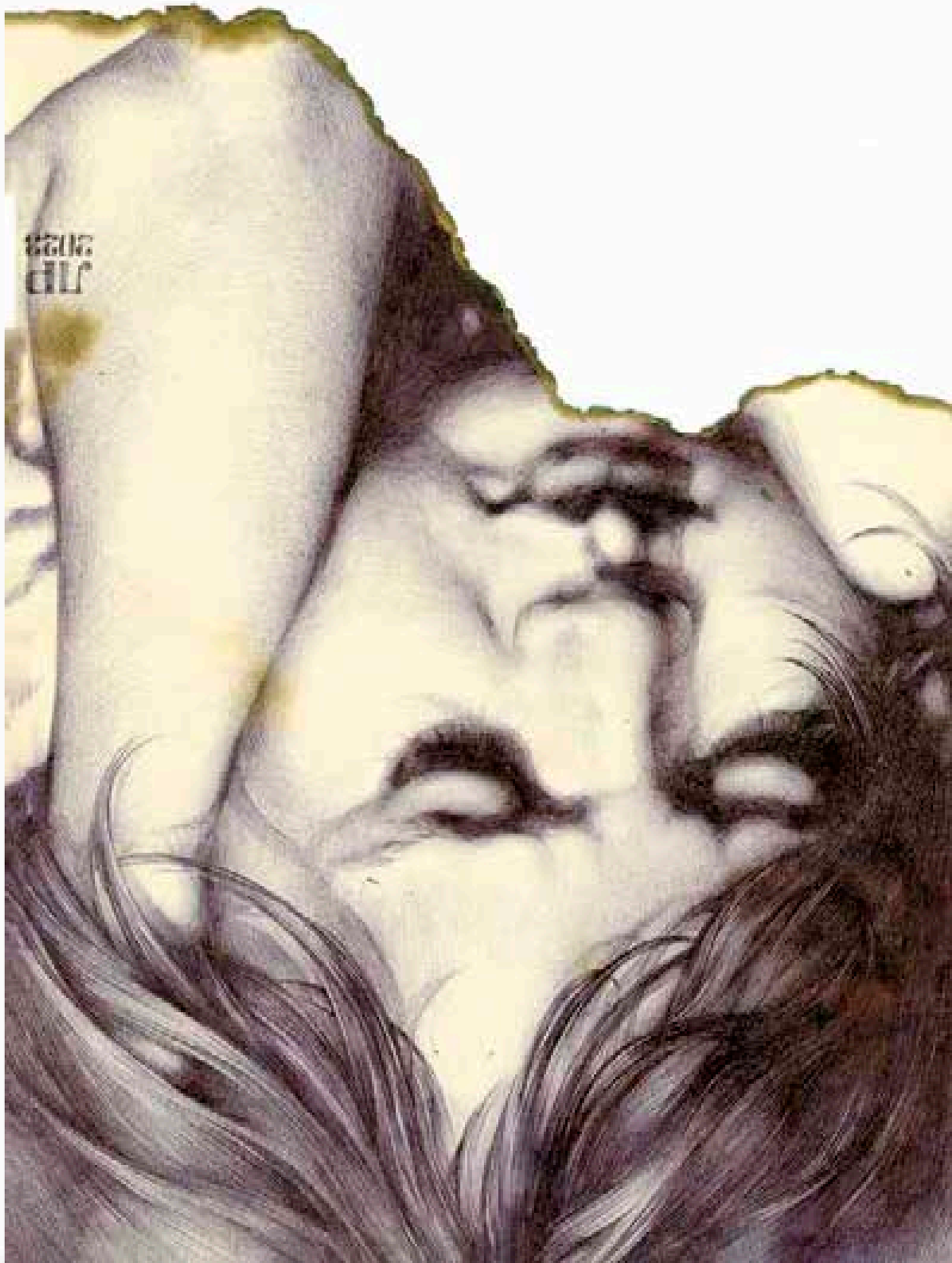

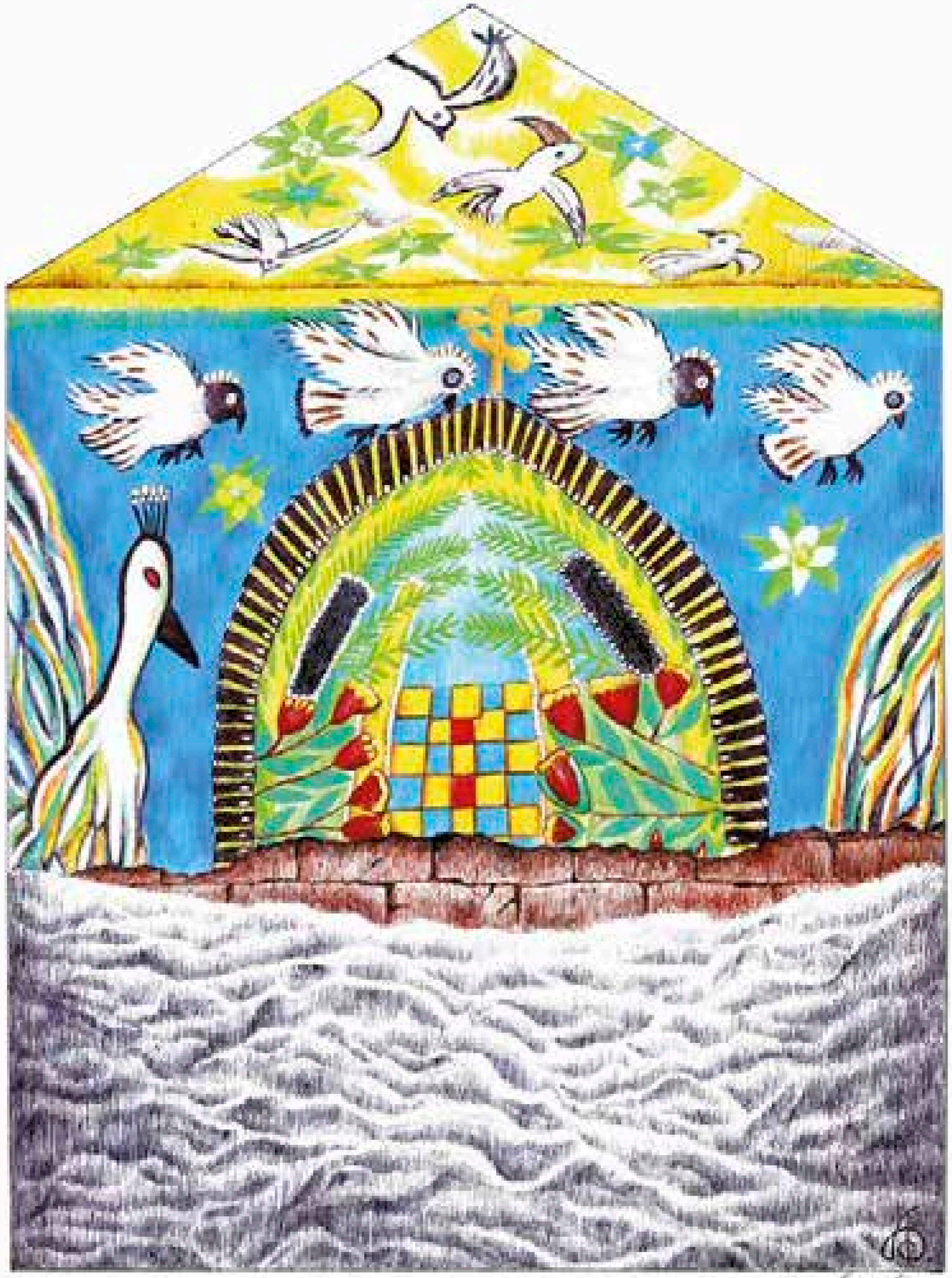

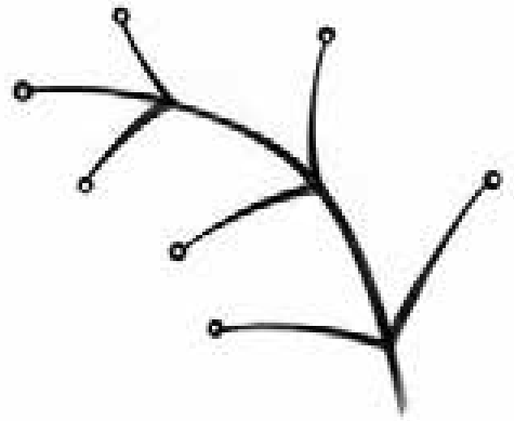

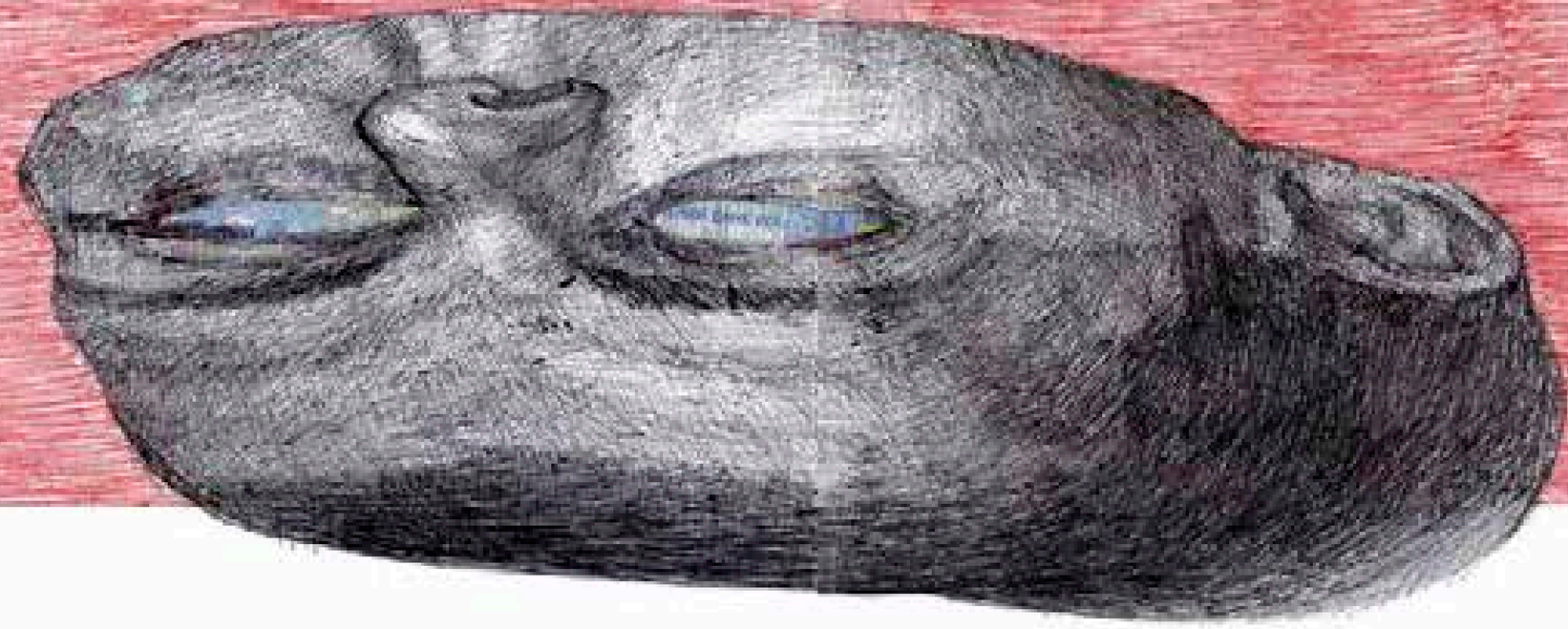

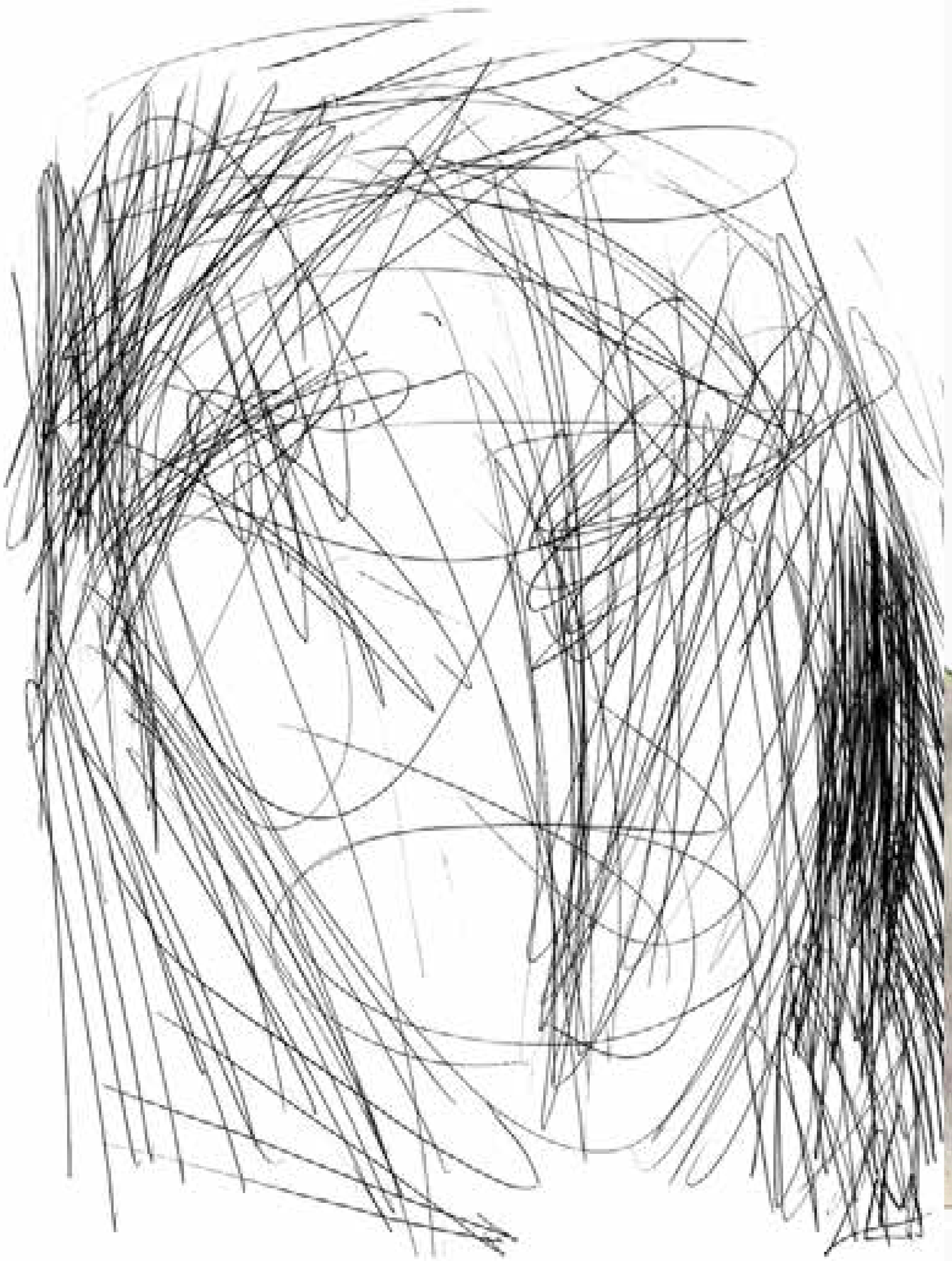

JP
2023

Дніпро. Монастирський острів. Пляж. Між тривогами.

Бабуся і онука вдруге від початку війни відвідують улюблене місце. Частіше не виходе, бо може початися ракетна атака і всі на острові опиняться у потенційній пастці.

А поміж - спинися, мить! Прекрасною ти стала.

12.05.23

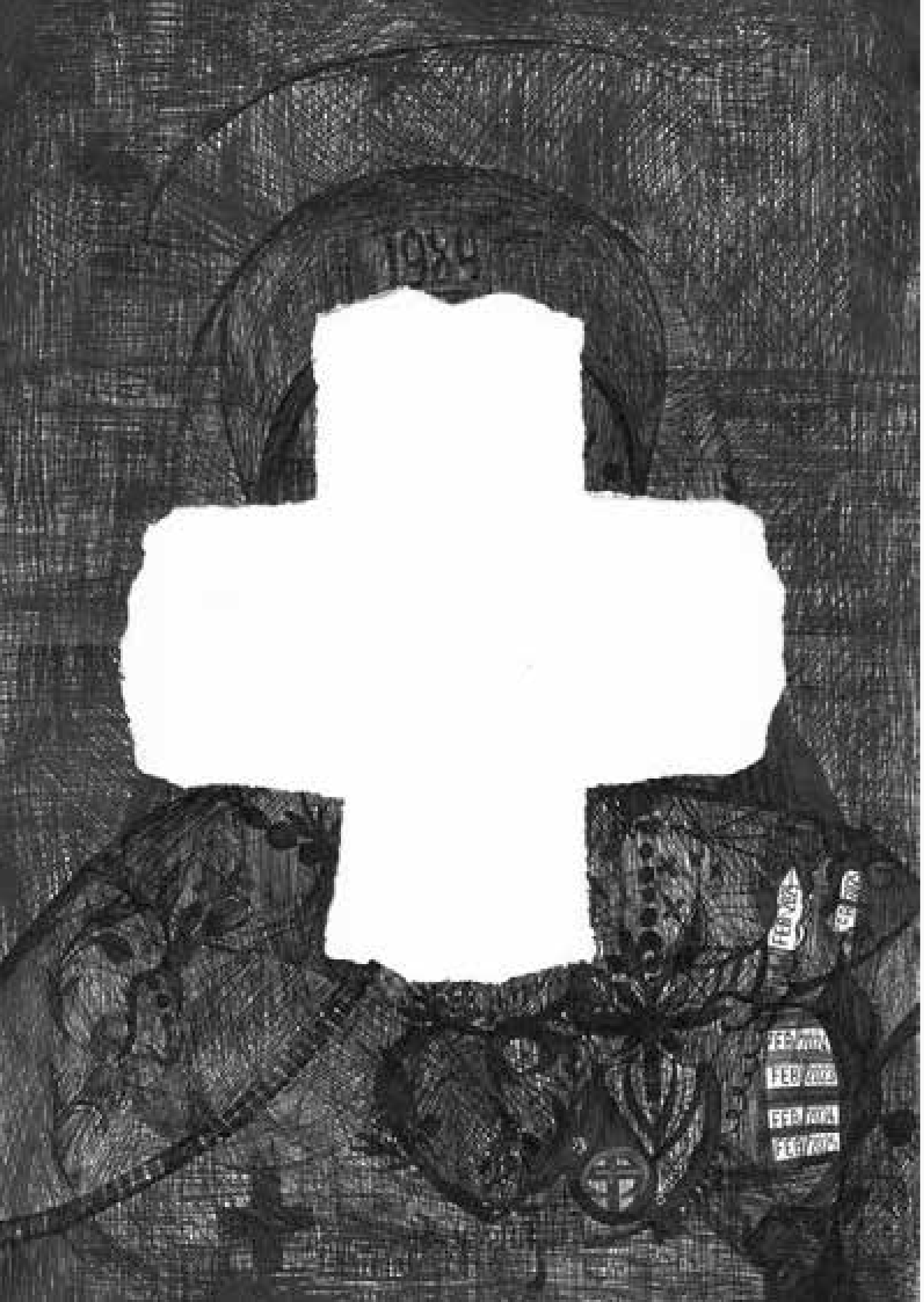

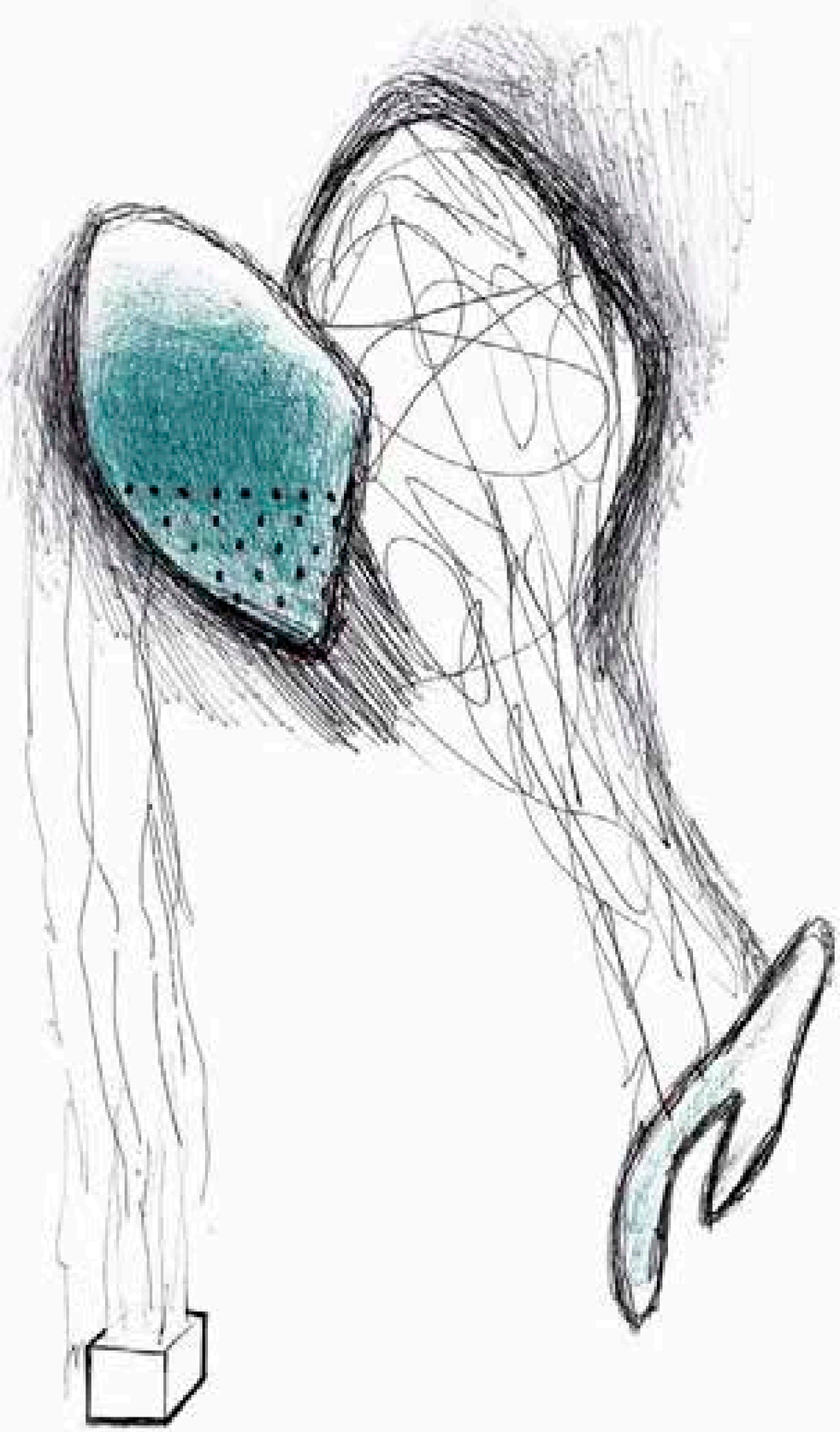

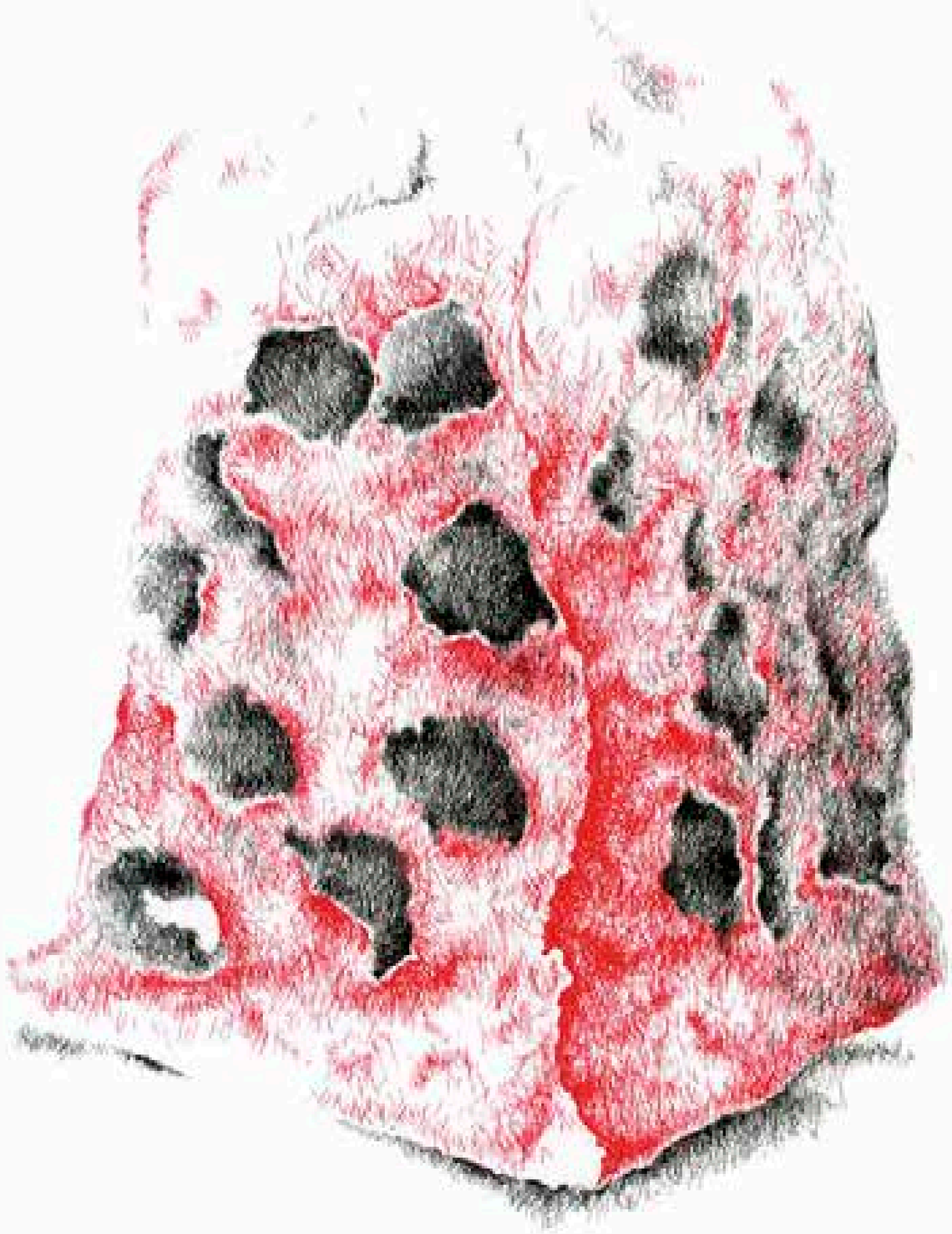

margarita.yakymenko
Читаємо Псалтир дві ночі
будь ласка, давайте молитись,
богу підвладні і ми всі, і Путін
Надіслати повідомлення

ВЕЛИКА ЕКТЕНІЯ
Володимир Пасічник
Allegretto
Гос-по-ди, по-ми-луй.
Гос-по-ди, по-ми-луй.
Гос-по-ди, по-ми-луй.

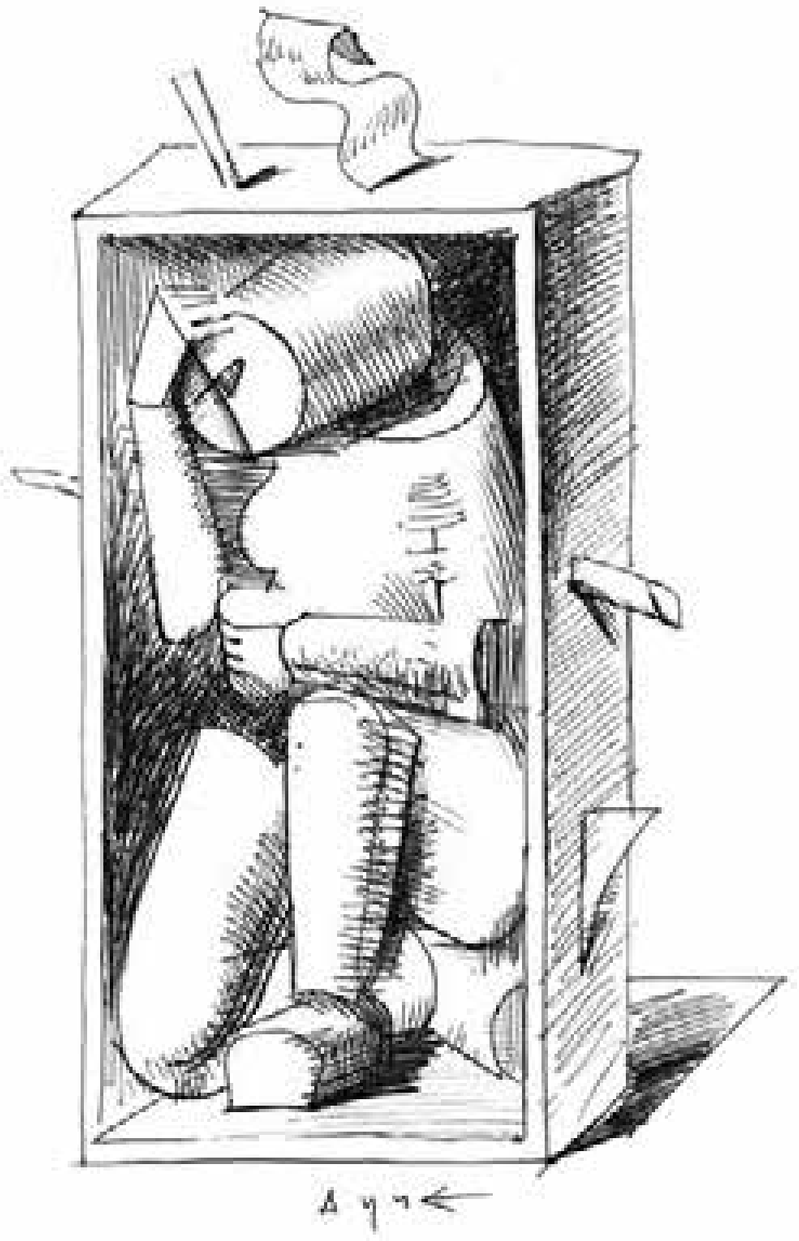

NTINO

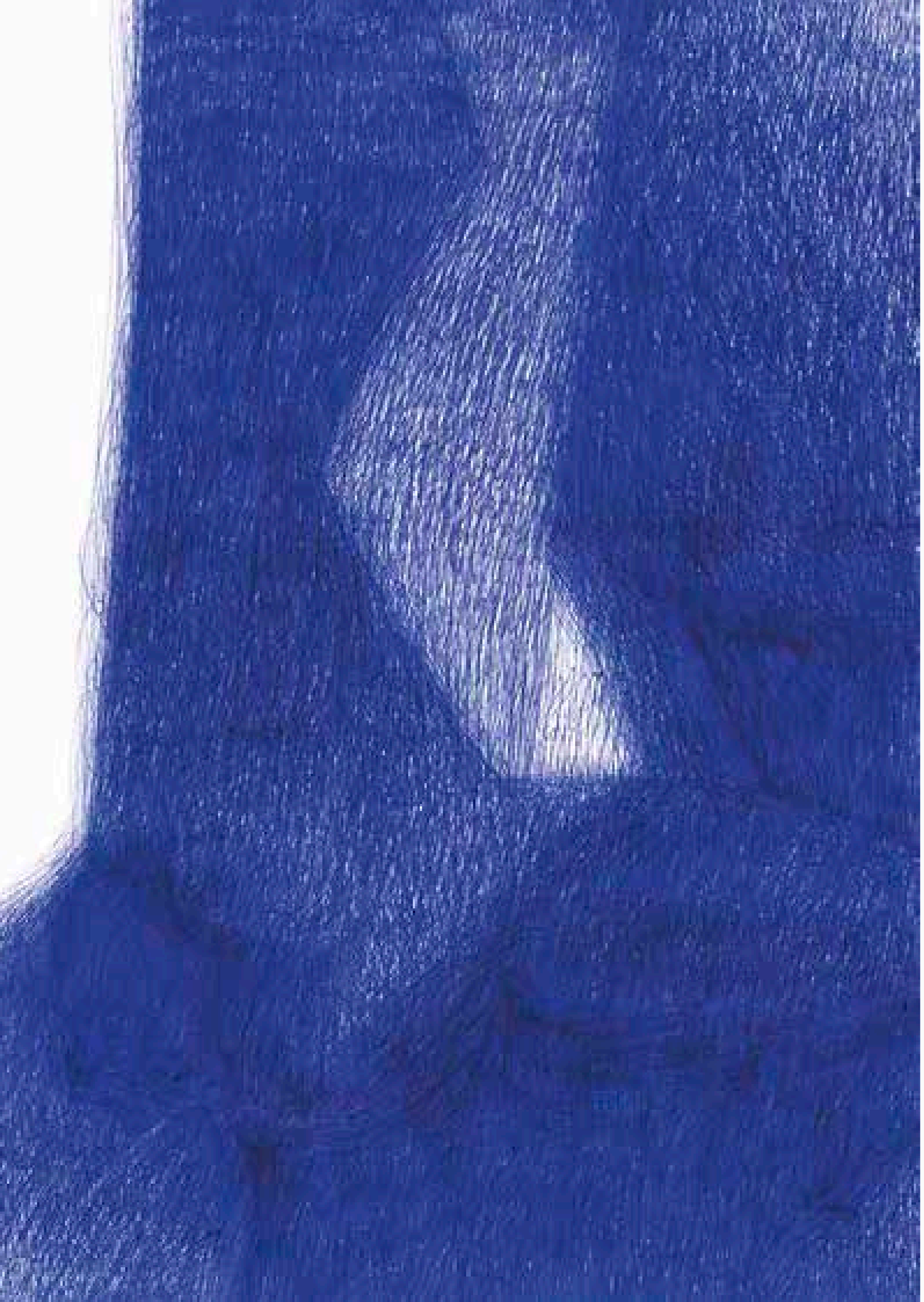

$$\begin{cases} 2x+2y+4 \\ 2x+4y+2 \\ 4x+2y+2 \end{cases} \boxed{\text{censored}} \begin{matrix} =8140 \\ =4100 \\ =4144 \end{matrix}$$

$$\begin{cases} 2x+2y+4 \\ 2y-2 \\ -2y-6 \end{cases} \boxed{\text{censored}} \begin{matrix} =8140 \\ =-4040 \\ =-12136 \end{matrix}$$

$$\begin{cases} 2x+2y+4 \\ 2y-2 \\ -8 \end{cases} \boxed{\text{censored}} \begin{matrix} =8140 \\ =-4040 \\ =-16176 \end{matrix}$$

$$x=24 \quad y=2 \boxed{\text{censored}} = 2022$$

2023

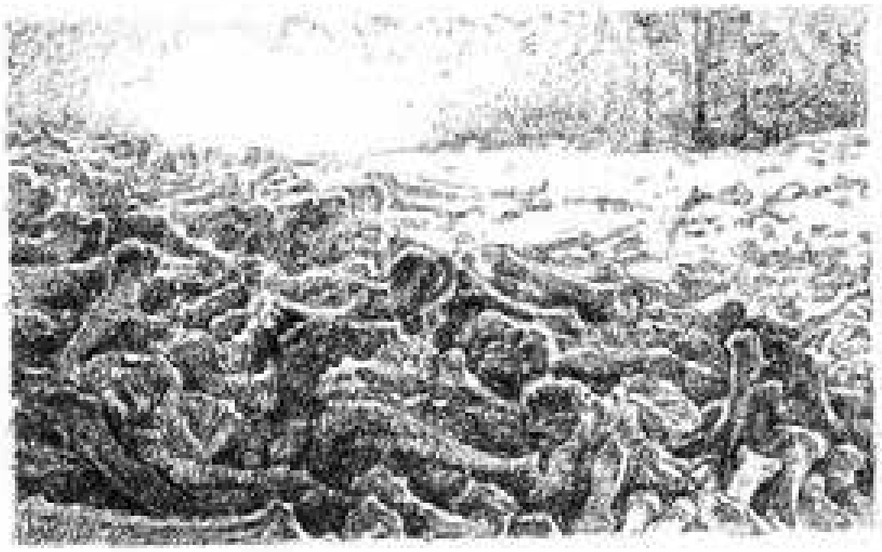

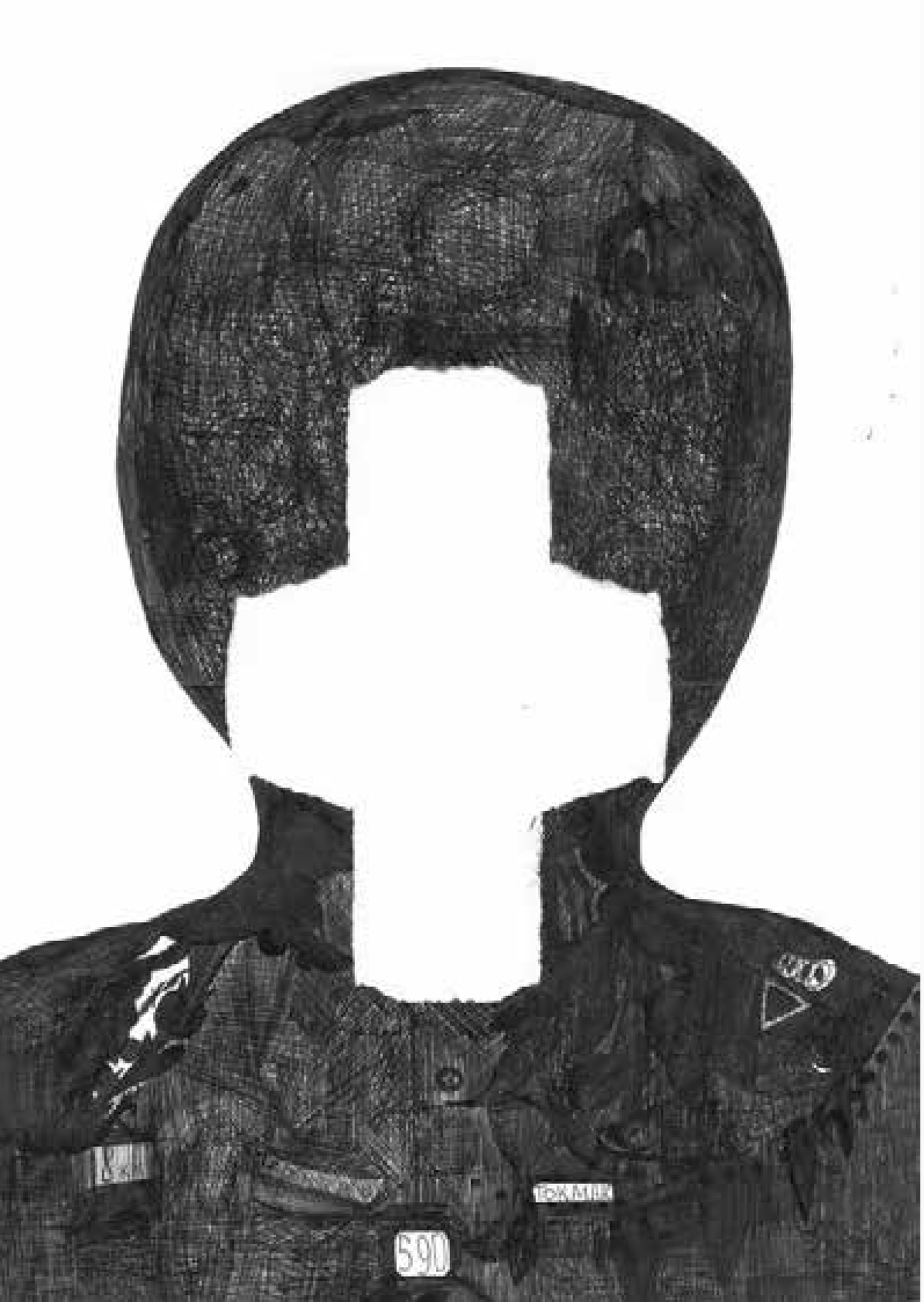

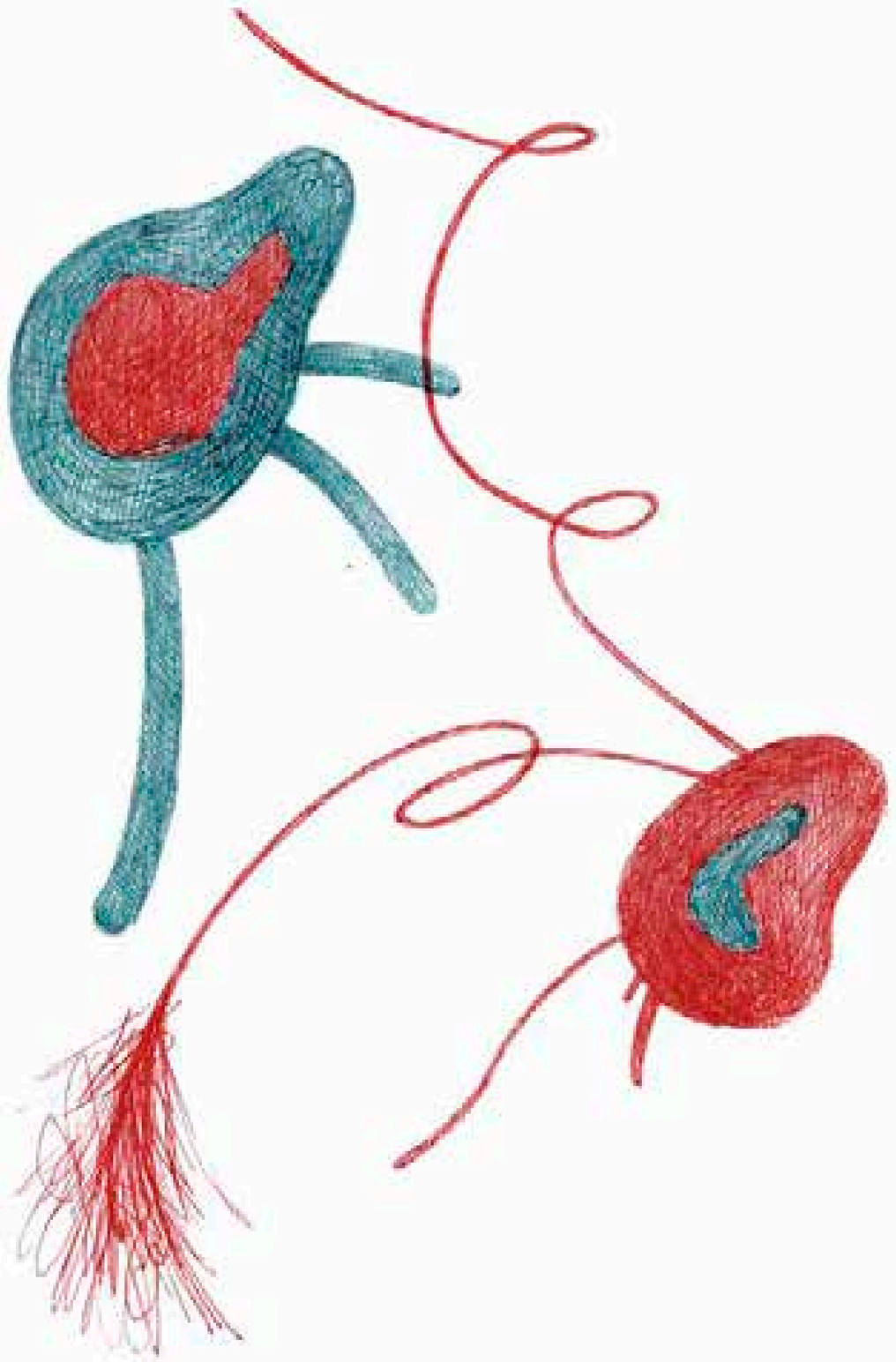

A B C D

E F G H

I J K L

M N O P

Q R S T

U V W X

Y Censored

© 2023

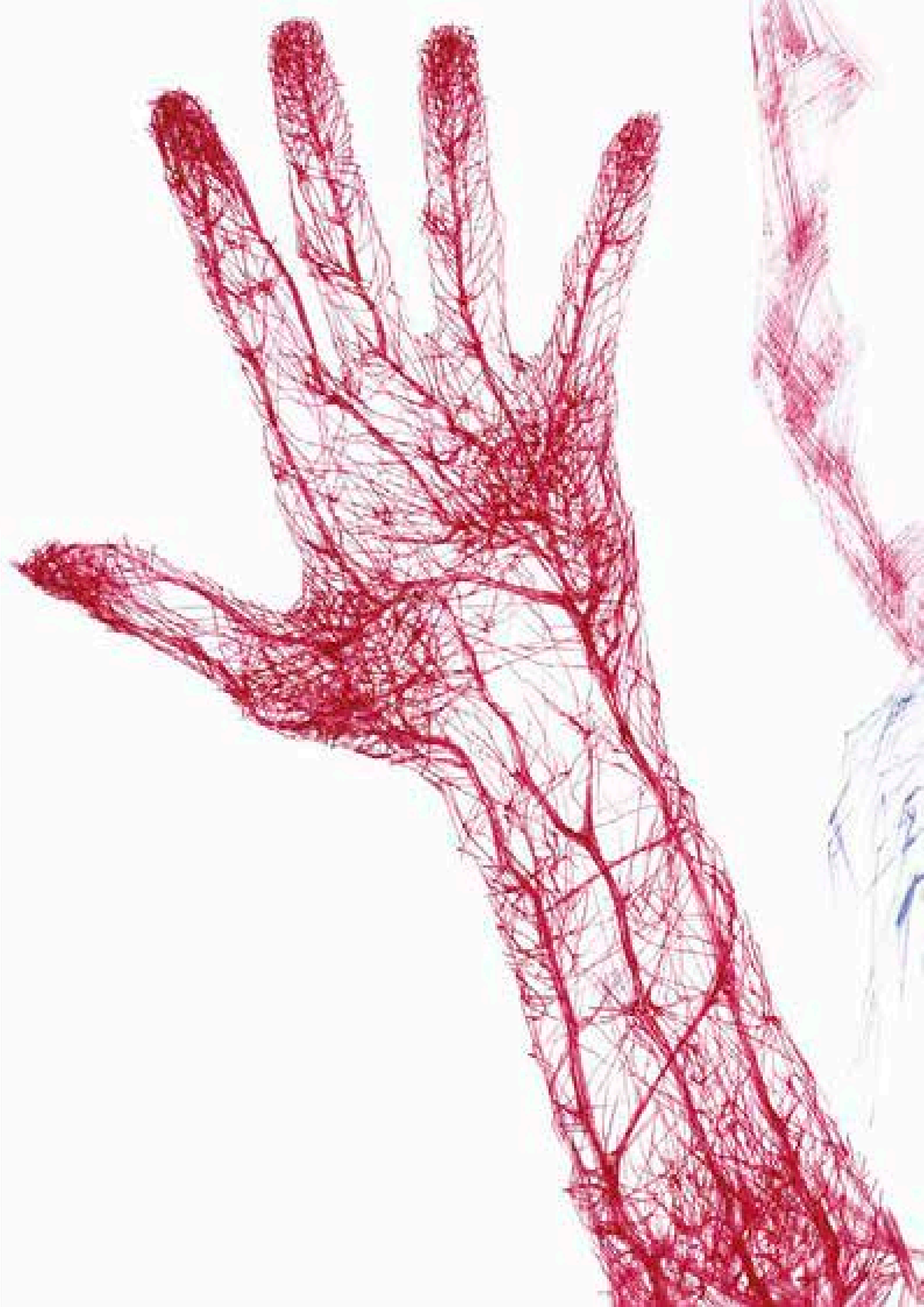

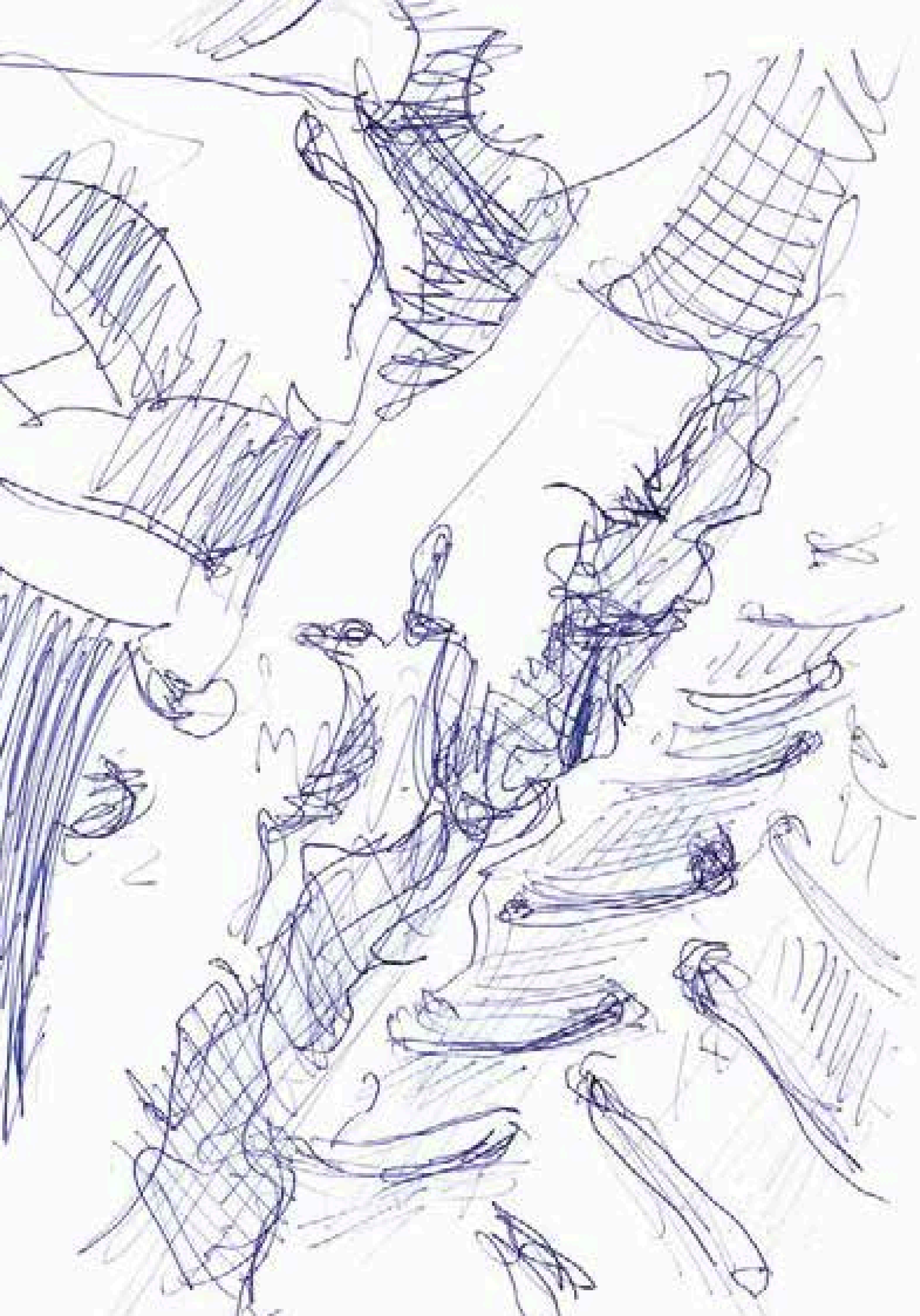

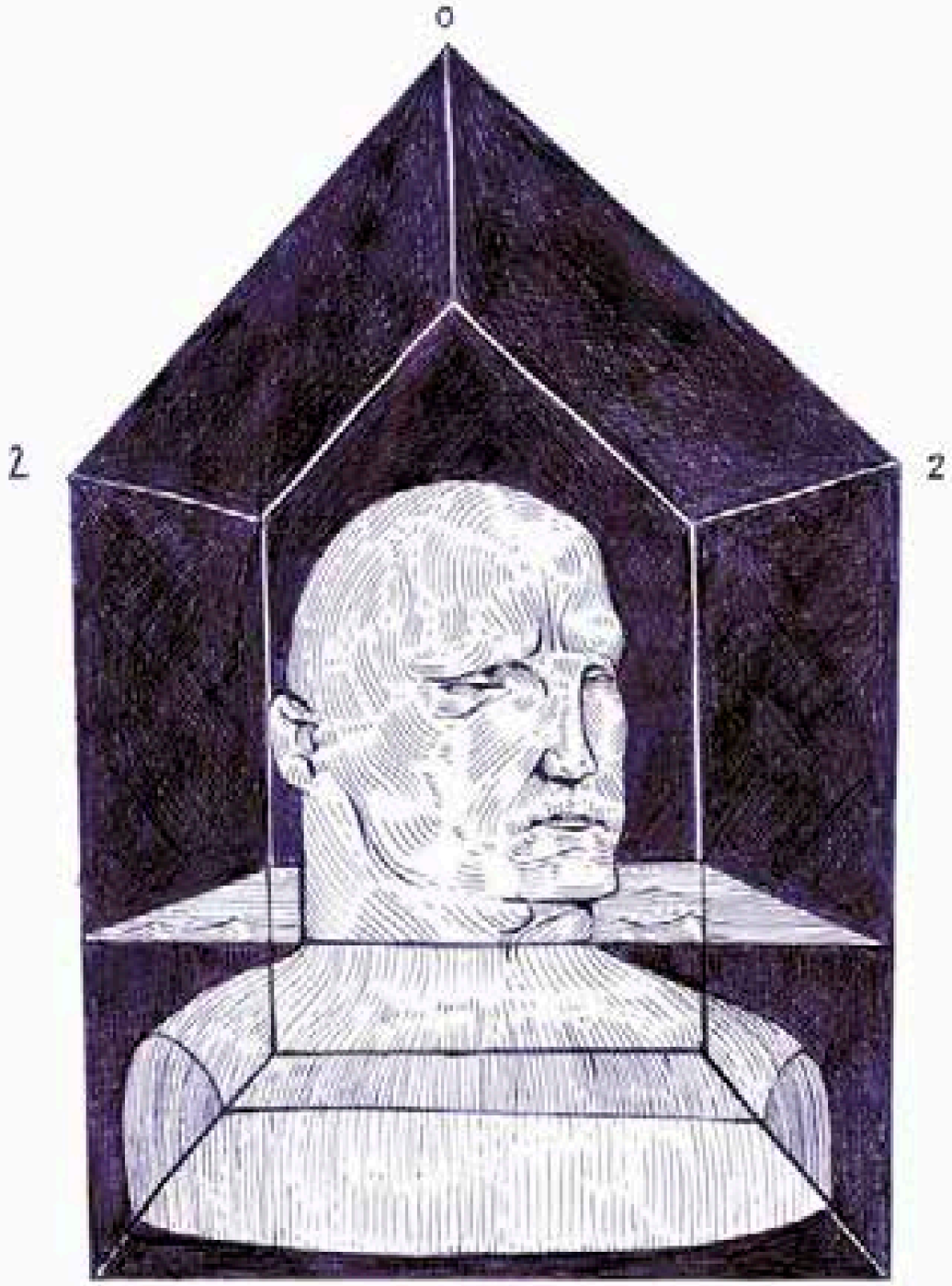

3

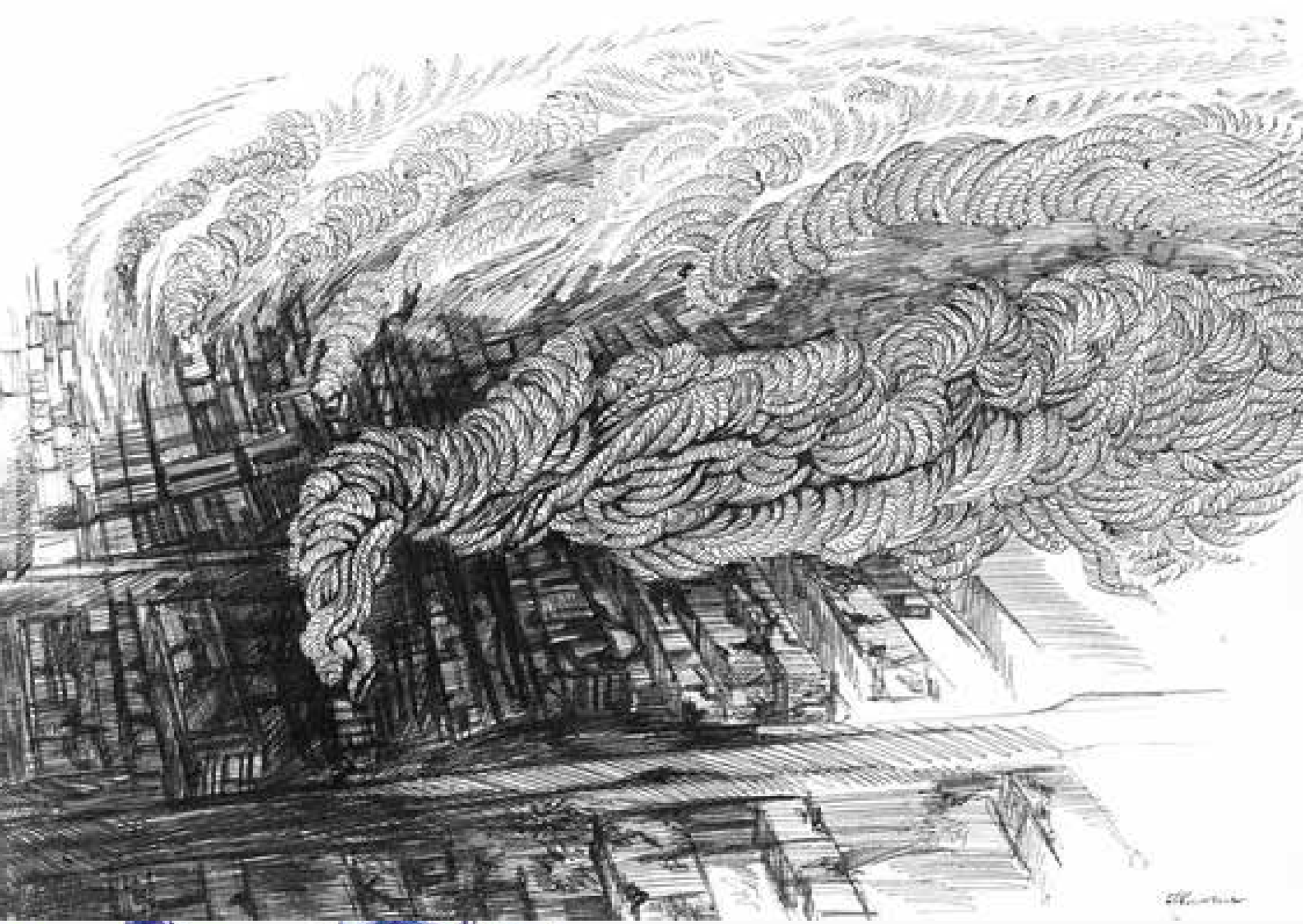

Стоїть на вулиці похила мати
Гірка сльоза скотилась на платок.
Нема в старенької ні сина, а ні хати.
Війна її загнала у куток...

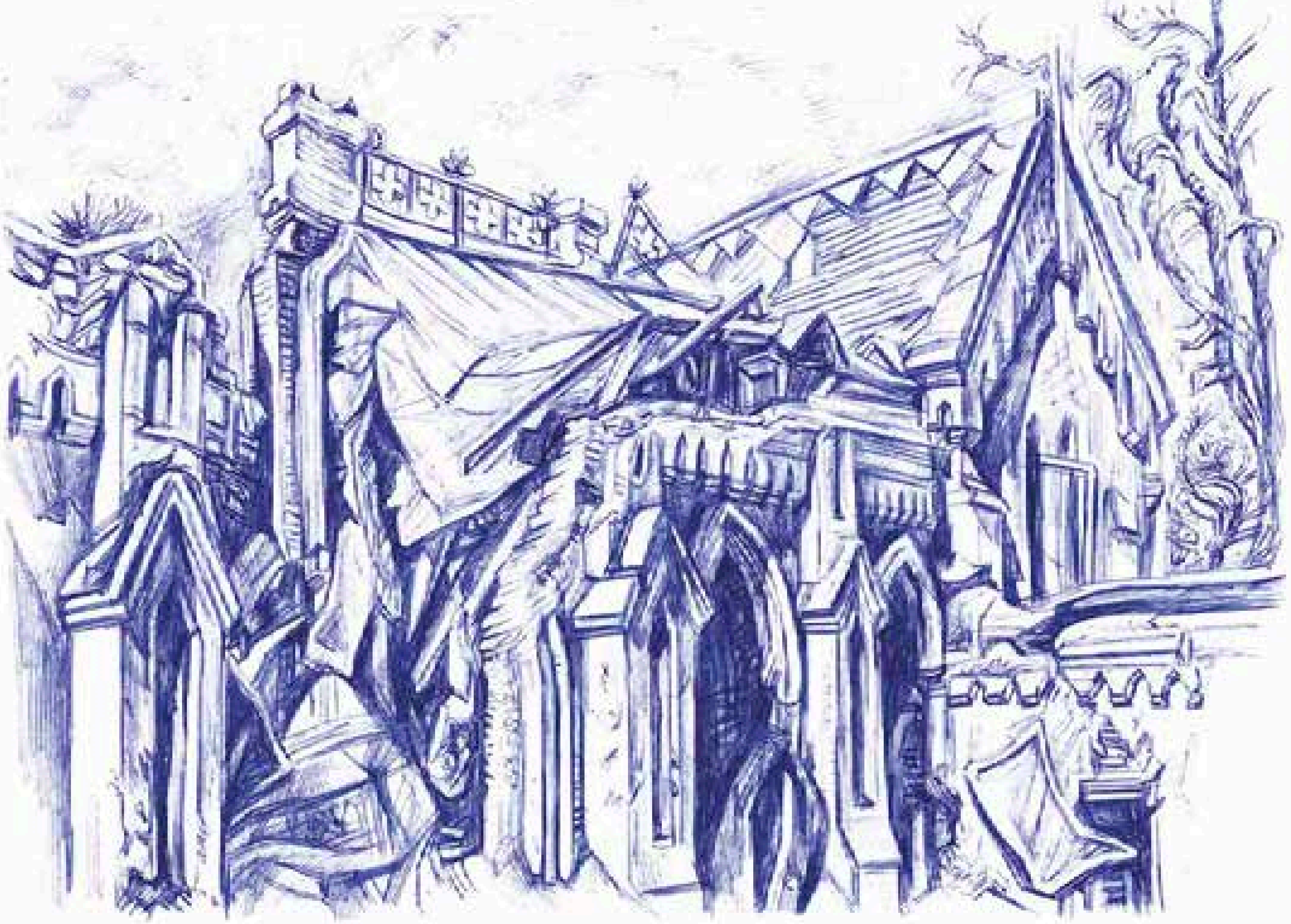

Терміново! Продам гараж на Бреста.
м. Кременчук. Світла і смотрової ями нема,
документи є 92 587 грн.
0660592632

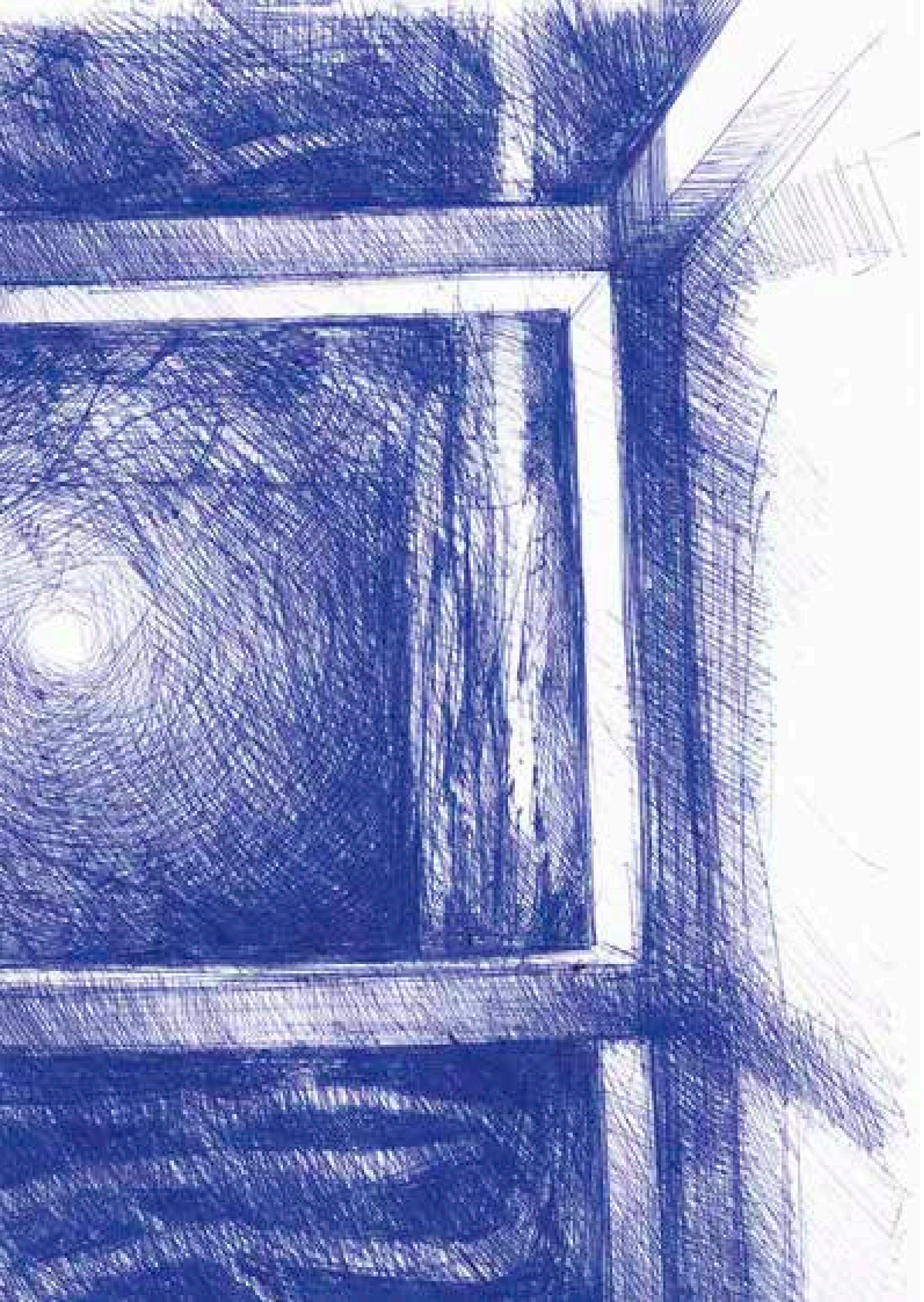

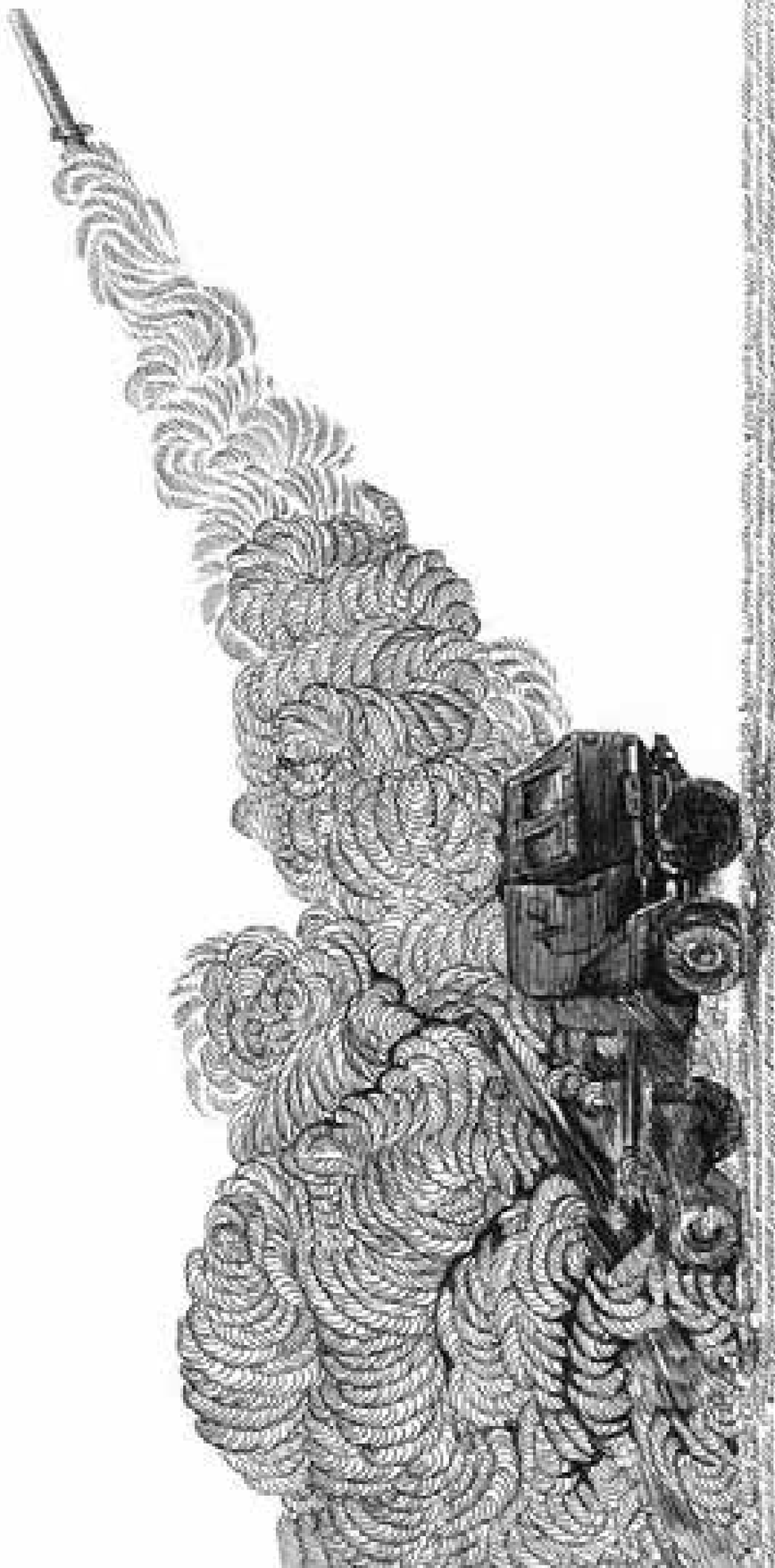

Продам металевий гараж в хорошому
стані 31 000 грн. Розмір 3х6 м.
Робили для себе, користувався охайно
Розташований у місті Полтава
0660342636 Андрій

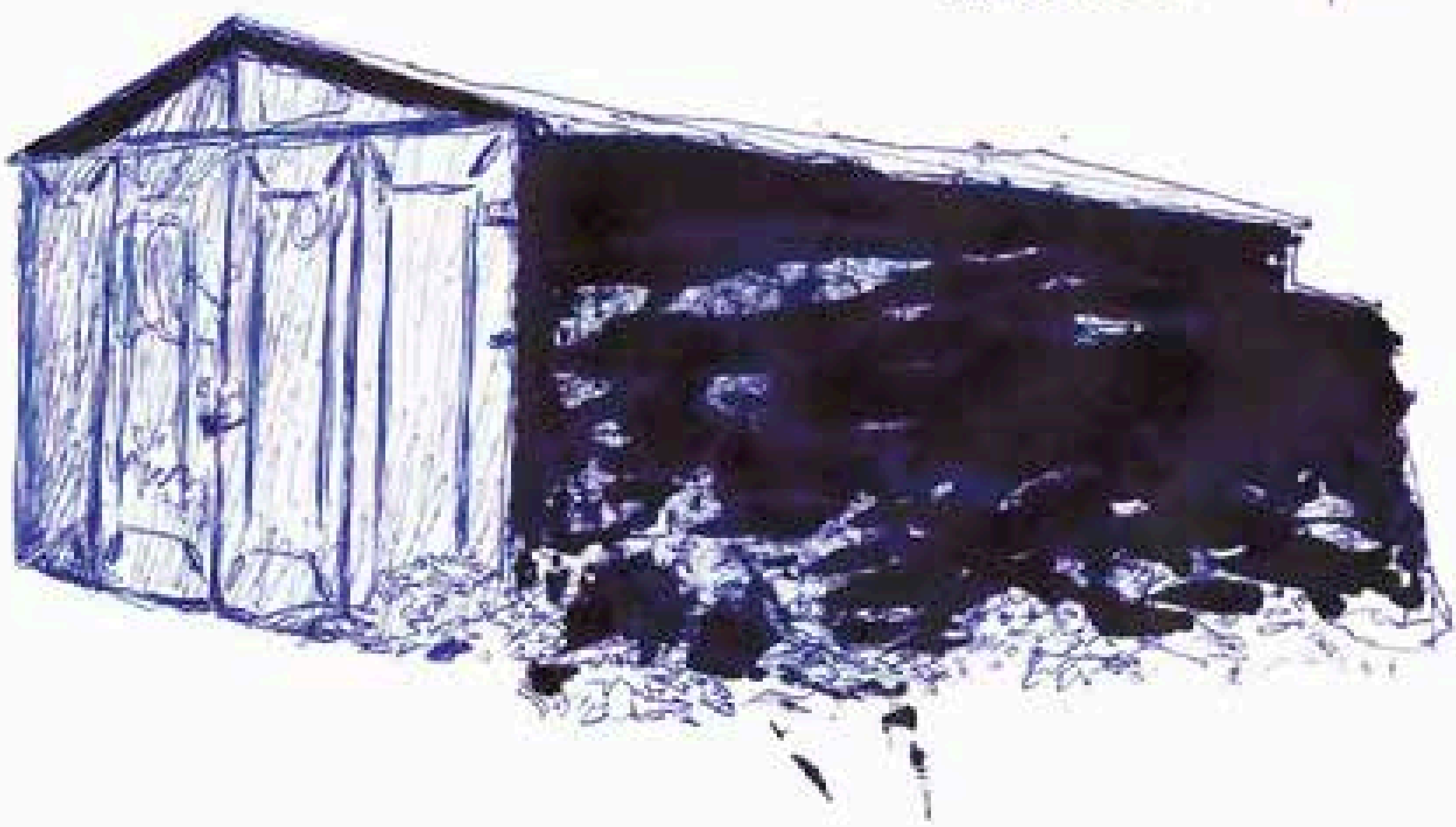

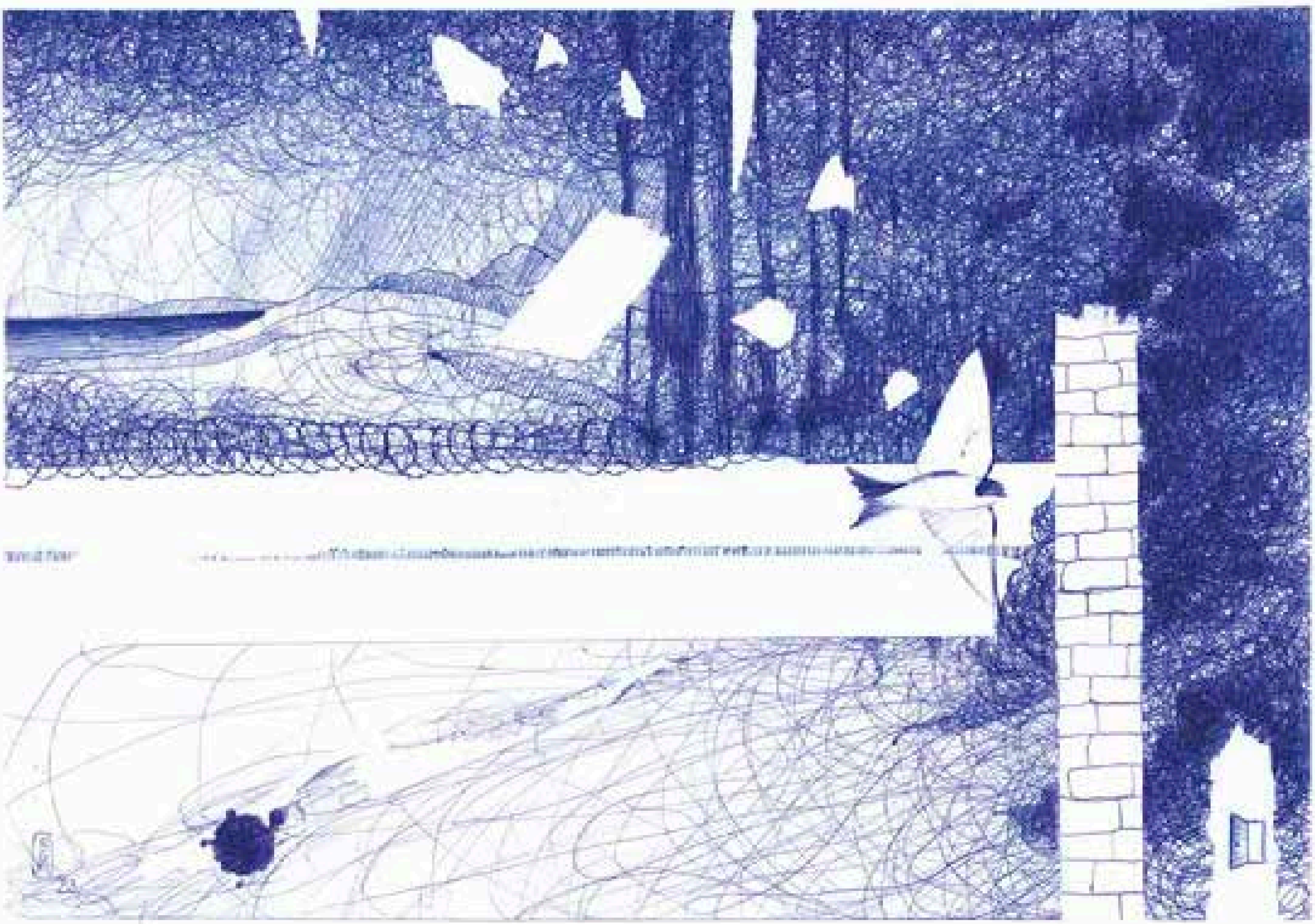

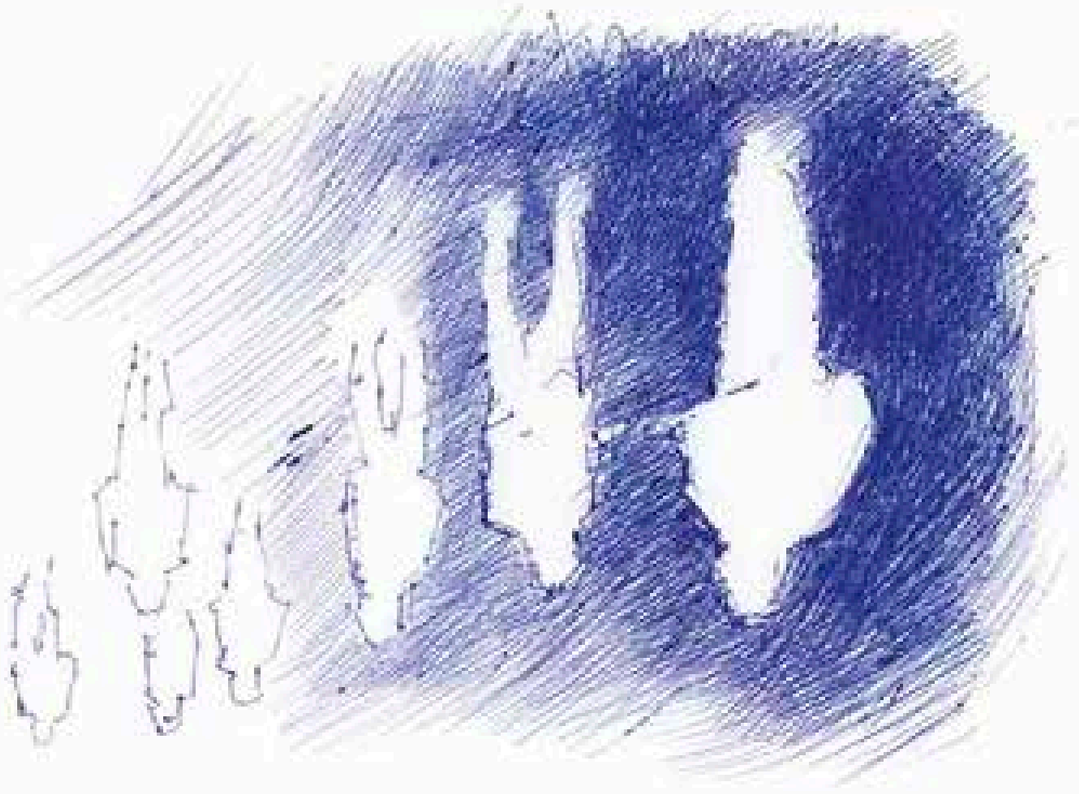

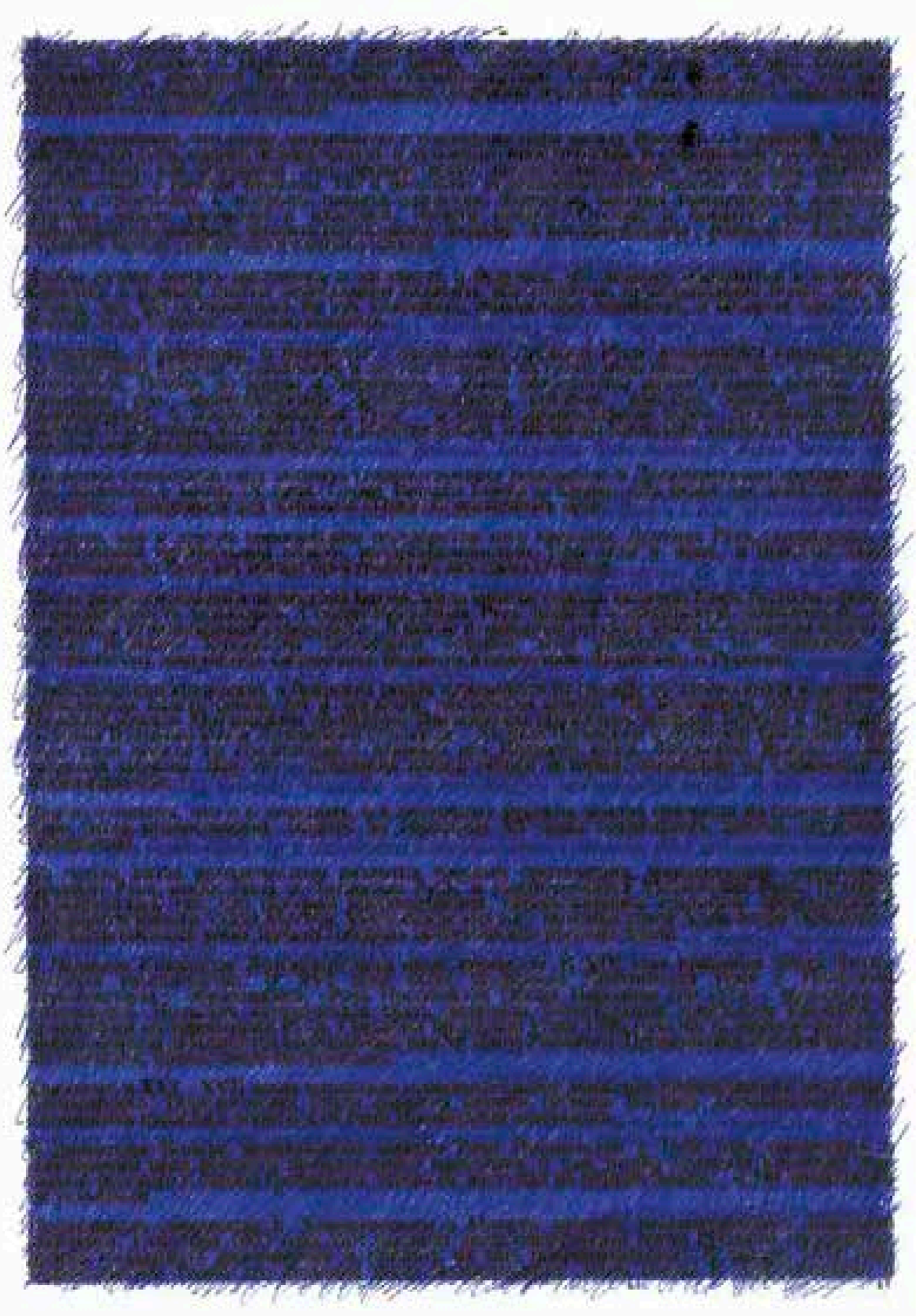

УКРАЇНСЬКИЙ

ЩОДЕННИК

2022–2023

ПОВНИЙ
КАТАЛОГ
ТВОРІВ

WHOLE
CATALOGUE
OF ARTWORKS

A4 кулькова ручка
ballpoint

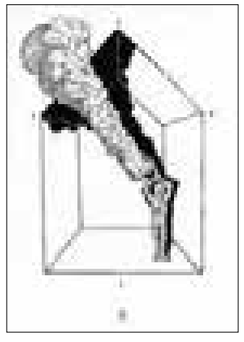

Аве
AVE

Аве
AVE

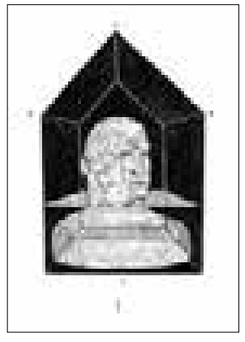

Аве
AVE

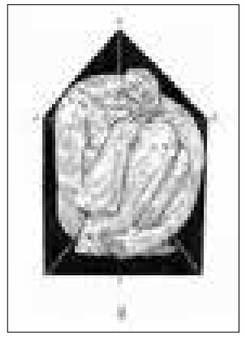

Аве
AVE

Дмитро Аврамов
Dmytro Avramov

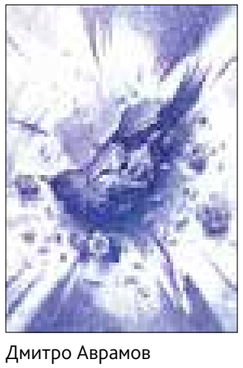

Дмитро Аврамов
Dmytro Avramov

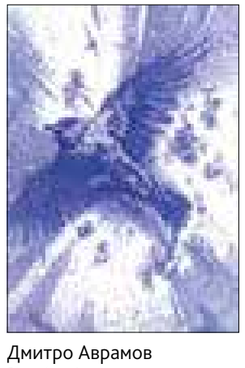

Дмитро Аврамов
Dmytro Avramov

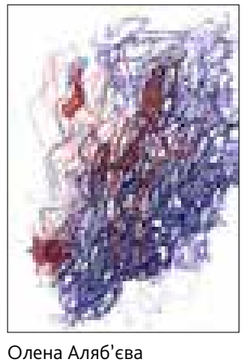

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

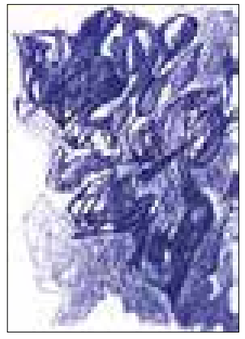

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

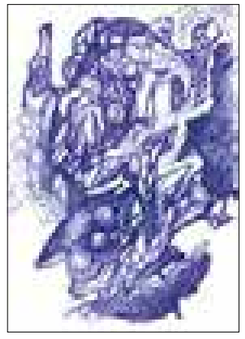

Олена Аляб'єва
Olena Alyabieva

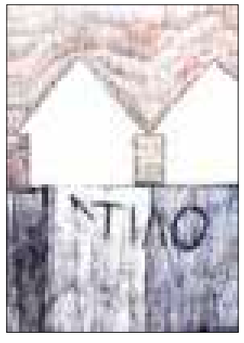

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

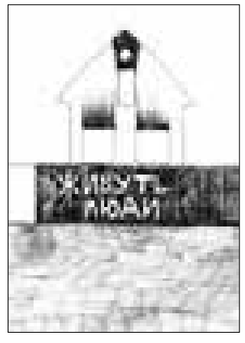

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

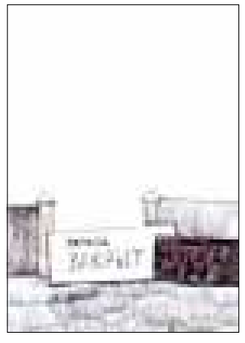

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

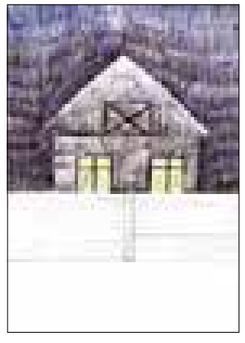

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

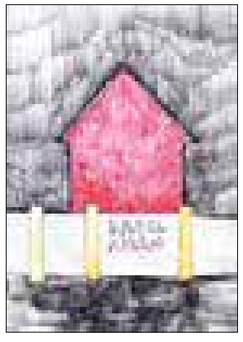

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

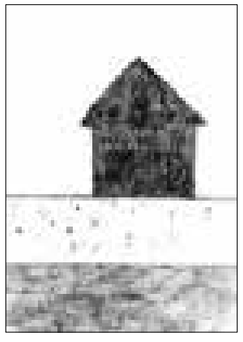

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

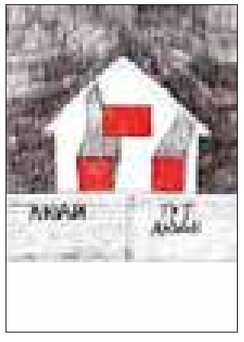

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

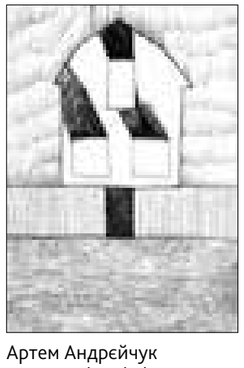

Артем Андрєйчук
Artem Andreychuk

Галина Андрусенко
Halyna Andrusenko

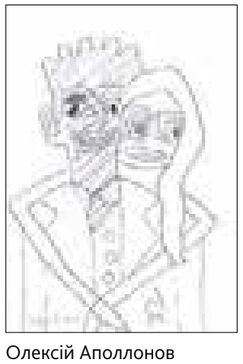

Олексій Аполлонов
Oleksiy Apollonov

Анна Атоян
Anna Atoyan

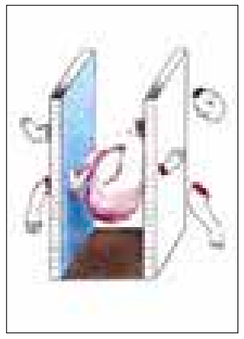

Анна Атоян
Anna Atoyan

Анна Атоян
Anna Atoyan

Анна Атоян
Anna Atoyan

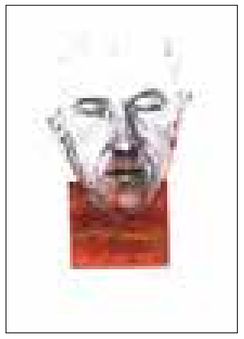

Анна Атоян
Anna Atoyan

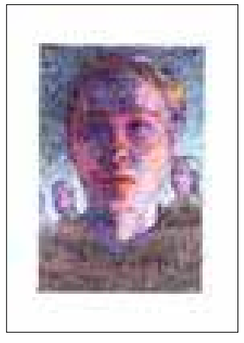

Анна Атоян
Anna Atoyan

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

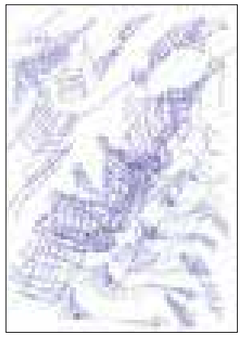

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

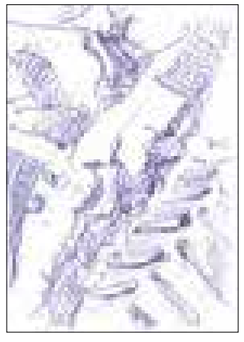

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

Олександр Бабак
Oleksandr Babak

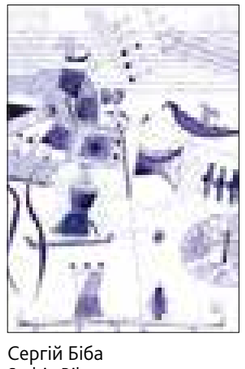

Сергій Біба
Serhiy Biba

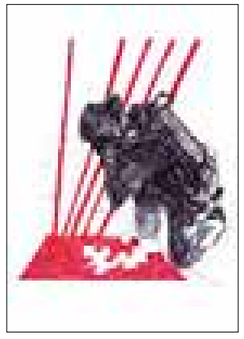

Захар Беркут
Zakhar Berkut

Захар Беркут
Zakhar Berkut

Марія Борисова
Maria Borysova

Марія Борисова
Maria Borysova

Марія Борисова
Maria Borysova

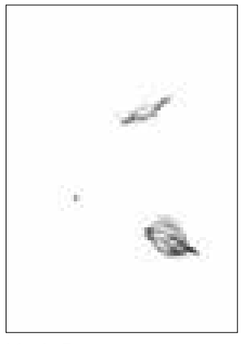

Марія Борисова
Maria Borysova

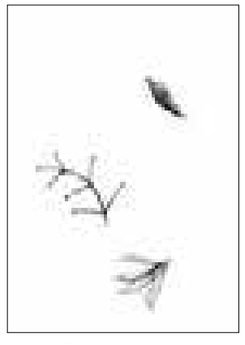

Марія Борисова
Maria Borysova

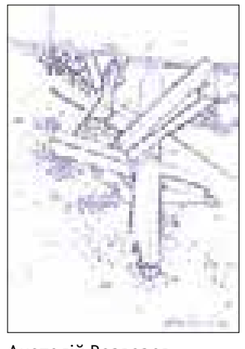

Анатолій Варваров
Anatoliy Varvarov

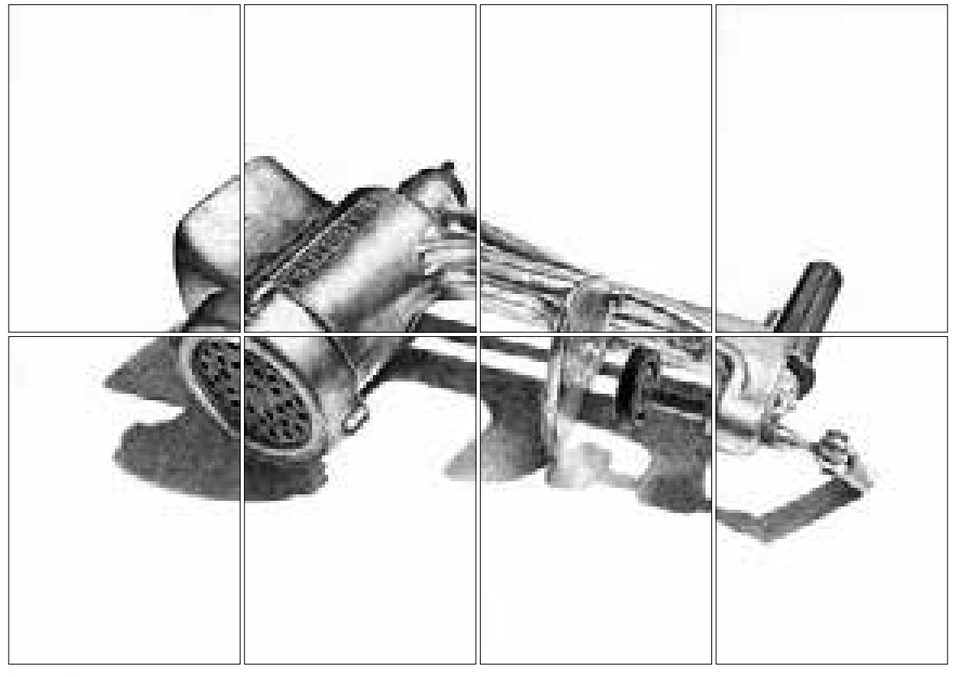

Олена Ваніна
Olena Vanina

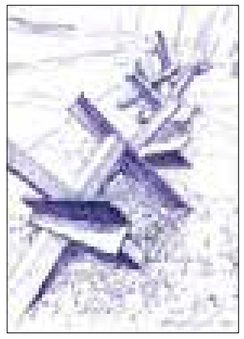

Анатолій Варваров
Anatoliy Varvarov

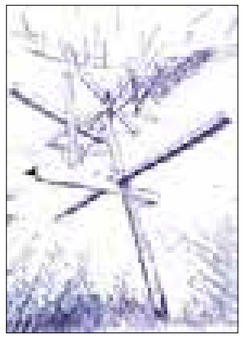

Анатолій Варваров
Anatoliy Varvarov

Ірина Ворона
Iryna Vorona

Ірина Ворона
Iryna Vorona

Марина Ващенко
Maryna Vashchenko

Діта Галас
Dita Galas

Анна Гарнага
Anna Garnaga

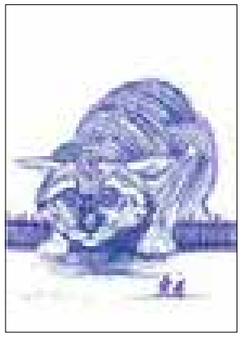

Анна Гарнага
Anna Garnaga

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

Кирило Голуб
Kyrylo Golub

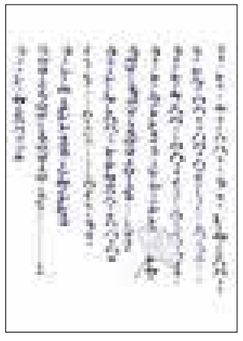

Світлана Гончаренко
Svitlana Goncharenko

Світлана Гончаренко
Svitlana Goncharenko

Ігор Гусєв
Igor Gusev

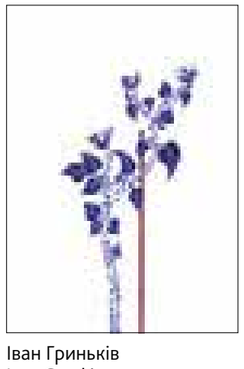

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

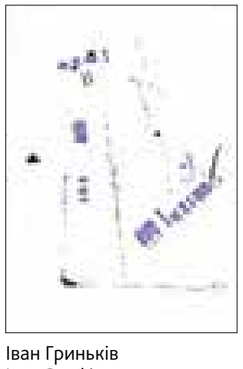

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

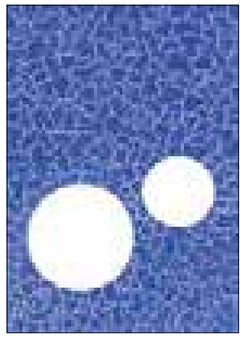

Іван Гриньків
Ivan Grynkiv

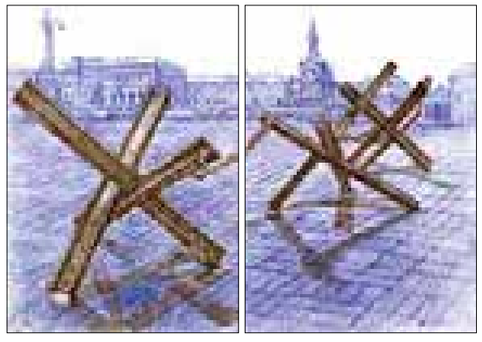

Олена Діденко
Olena Didenko

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

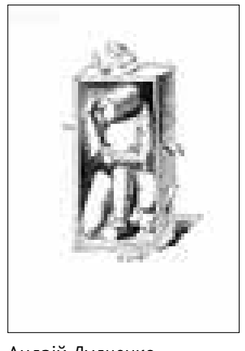

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

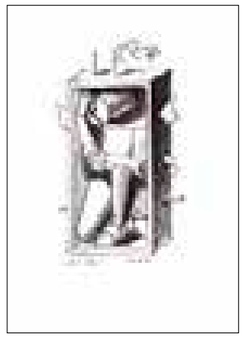

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

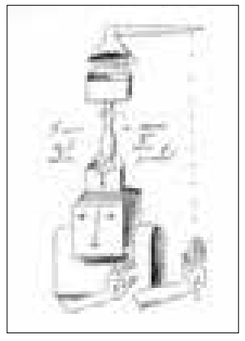

Андрій Дудченко
Andriy Dudchenko

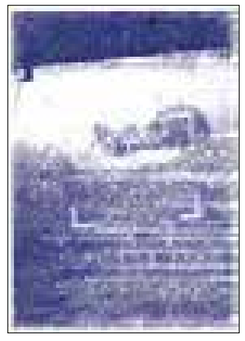

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

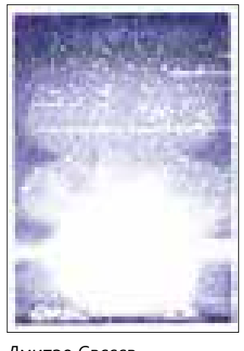

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

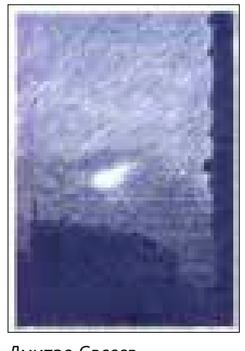

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

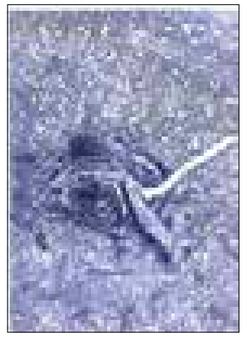

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

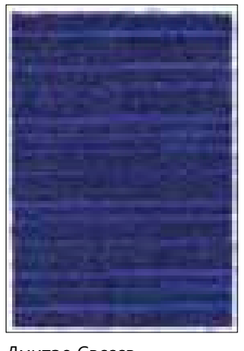

Дмитро Євсєєв
Dmytro Evseev

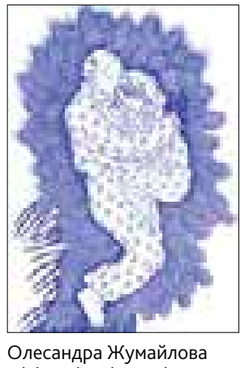

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

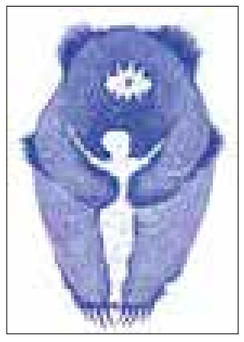

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

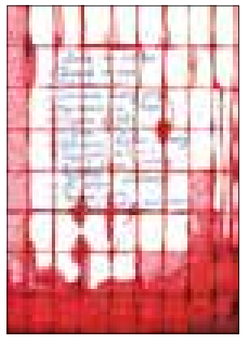

Олесандра Жумайлова
Oleksandra Zhumaylova

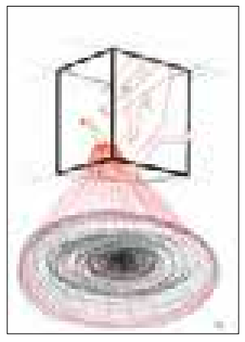

Лариса Зінич
Laura Zinych

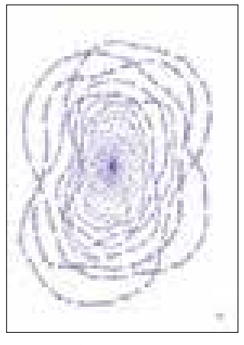

Лариса Зінич
Laura Zinych

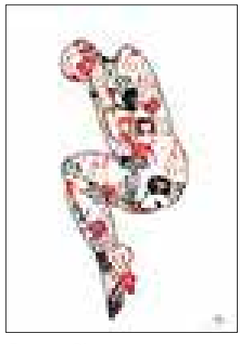

Лариса Зінич
Laura Zinych

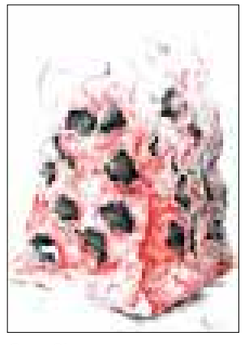

Єгор Зігура
Yegor Zigura

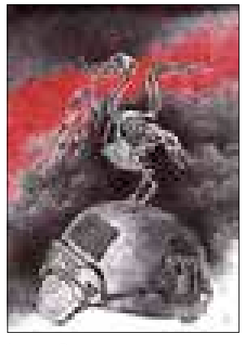

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

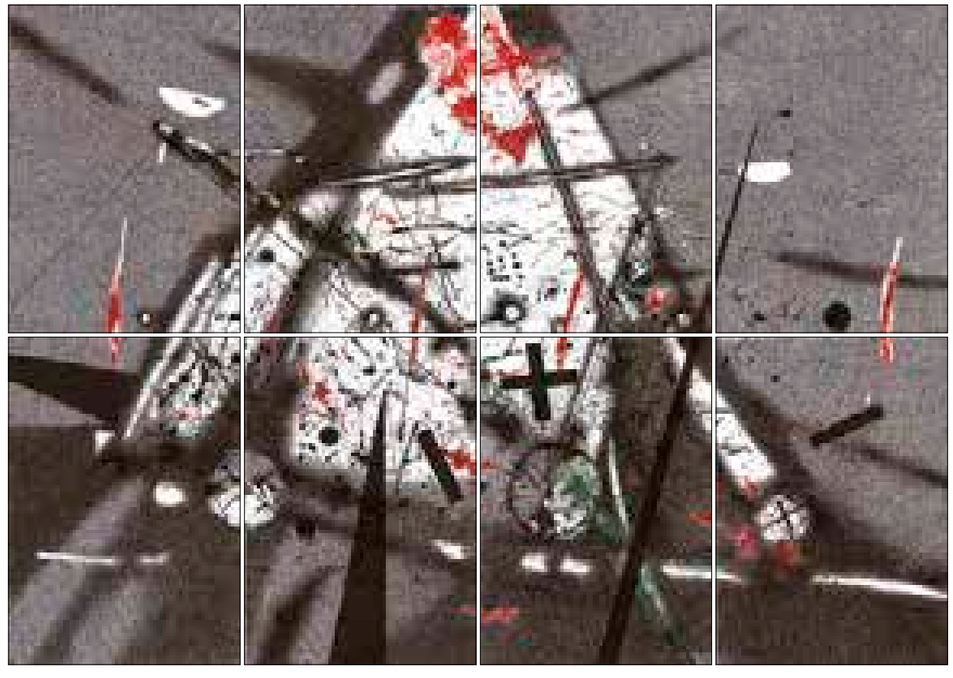

Олександр Жильцов
Oleksandr Zhyltsov

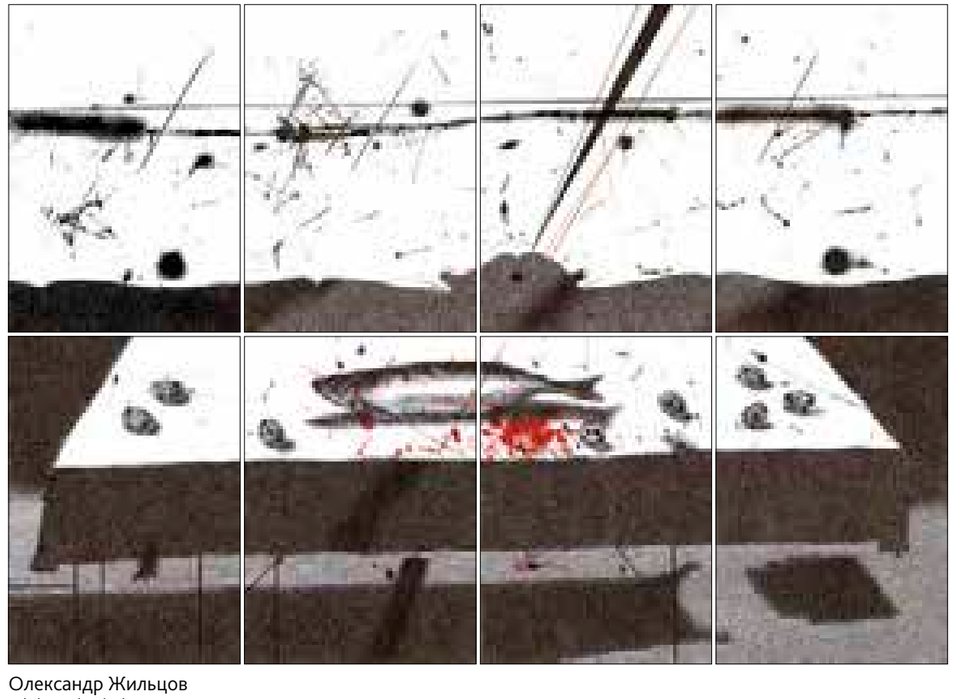

Олександр Жильцов
Oleksandr Zhyltsov

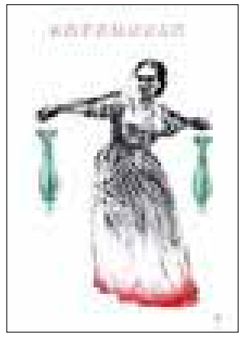

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

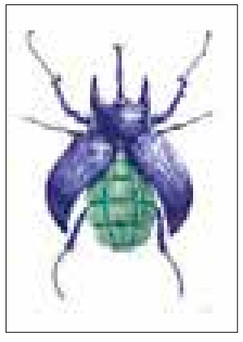

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

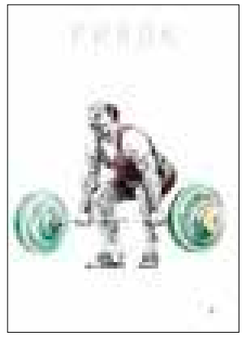

Ірина Заставна
Iryna Zastavna

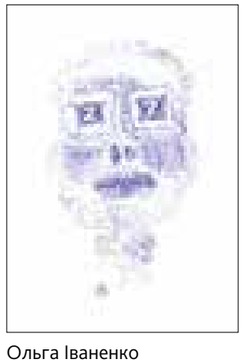

Ольга Іваненко
Olha Ivanenko

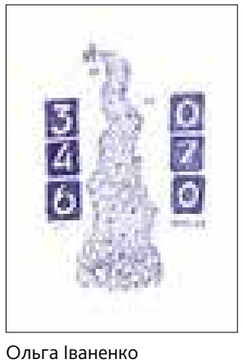

Ольга Іваненко
Olha Ivanenko

Юлія Ільків
Yulia Ilkiv

Юлія Ільків
Yulia Ilkiv

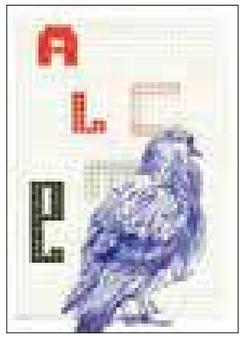

Юлія Ільків
Yulia Ilkiv

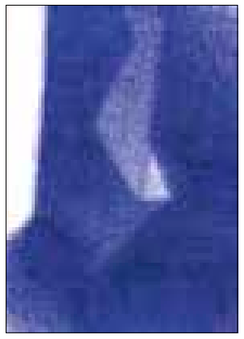

Софія Калайда
Sofia Kalayda

Софія Калайда
Sofia Kalayda

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

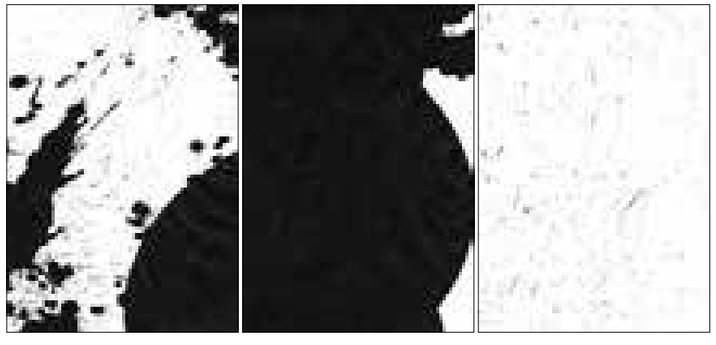

Валерій Калиновський
Valeriy Kalynovskyi

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

Василь Ковач
Vasyl Kovach

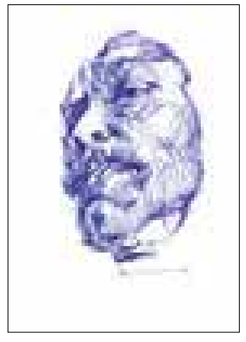

Василь Ковач
Vasyl Kovach

Ольга Копєлєва
Olha Kopeleva

Сергій Корнієвський
Serhiy Kornievsky

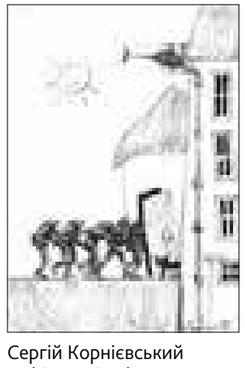

Сергій Корнієвський
Serhiy Kornievsky

Сергій Корнієвський
Serhiy Kornievsky

Тося Кравцова
Tosya Kravtsova

Сергій Кривець
Serhiy Kryvets

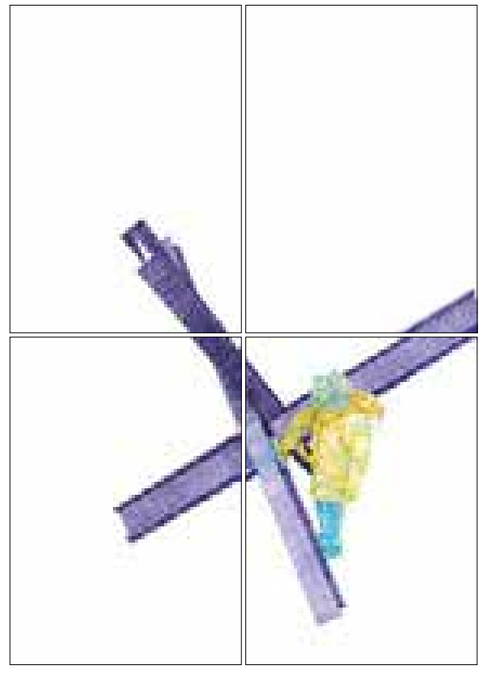

Ксенія Ларелі
Ksenia Lareli

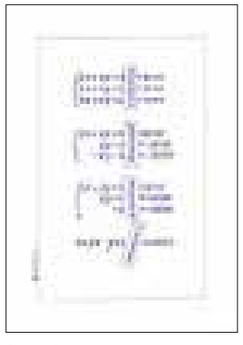

Сергій Кривець
Serhiy Kryvets

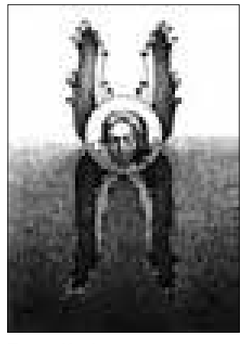

Тарас Кузів
Taras Kuziv

Антон Логов
Anton Logov

Ірина Лопатюк
Iryna Lopatyuk

Ірина Лопатюк
Iryna Lopatyuk

Микола Лукін
Mykola Lukin

Микола Лукін
Mykola Lukin

Дар'я Луцишина
Darya Lutsyshyna

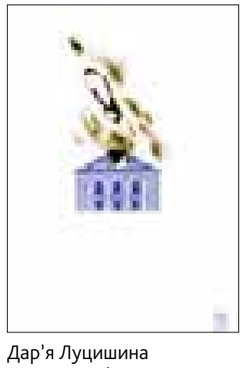
Дар'я Луцишина
Darya Lutsyshyna

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

Андрій Майовець
Andriy Mayovets

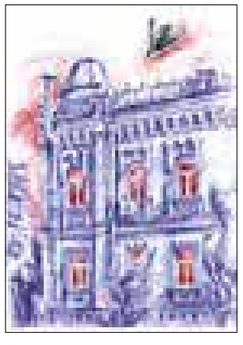
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

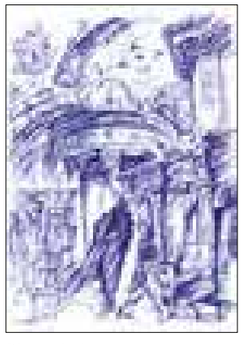
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

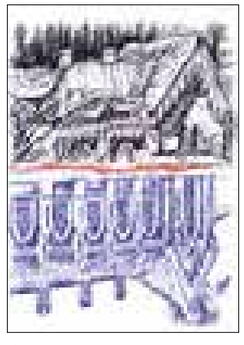
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

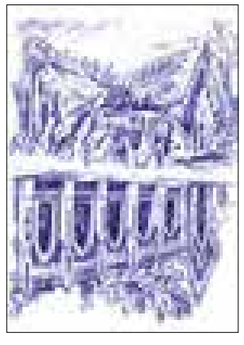
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

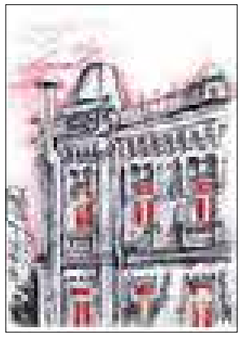
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

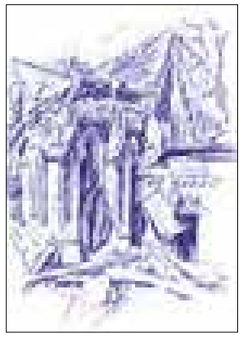
Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

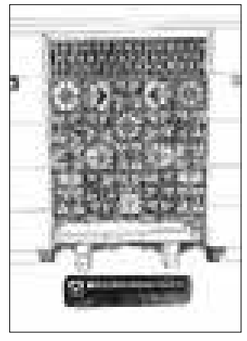
Рут Моллі
Route Molly

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

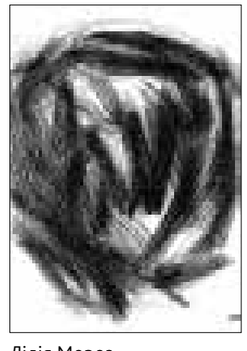
Лідія Мороз
Lidia Moroz

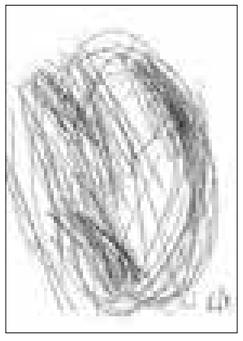
Лідія Мороз
Lidia Moroz

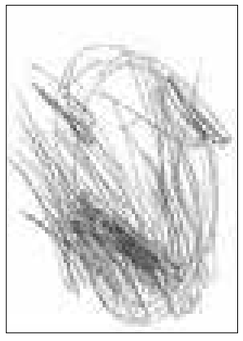
Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

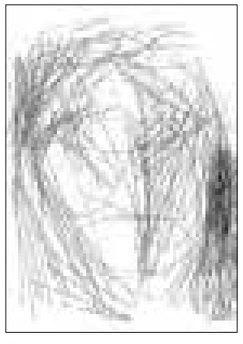
Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

Лідія Мороз
Lidia Moroz

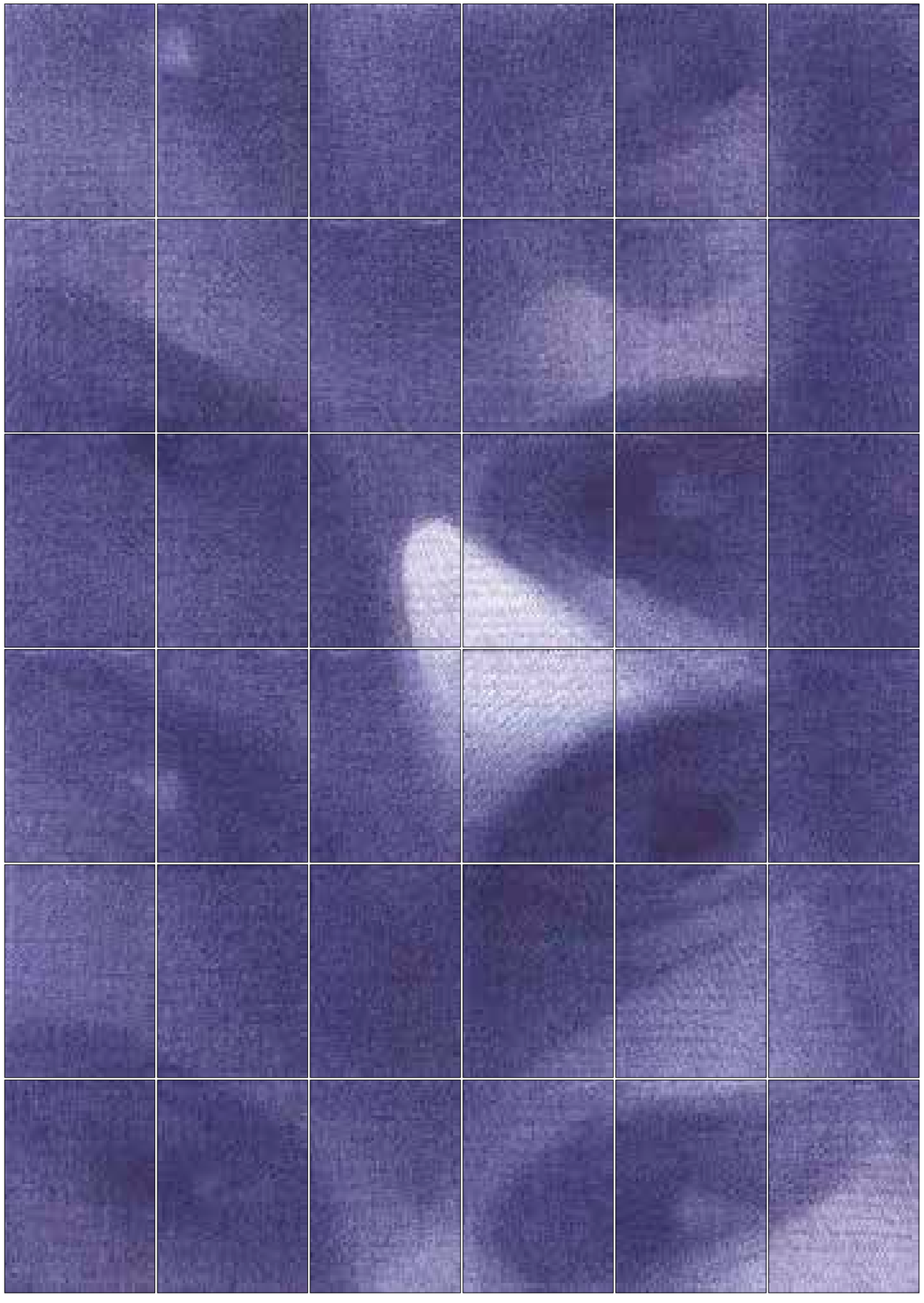

Марія Матієнко
Maria Matienko

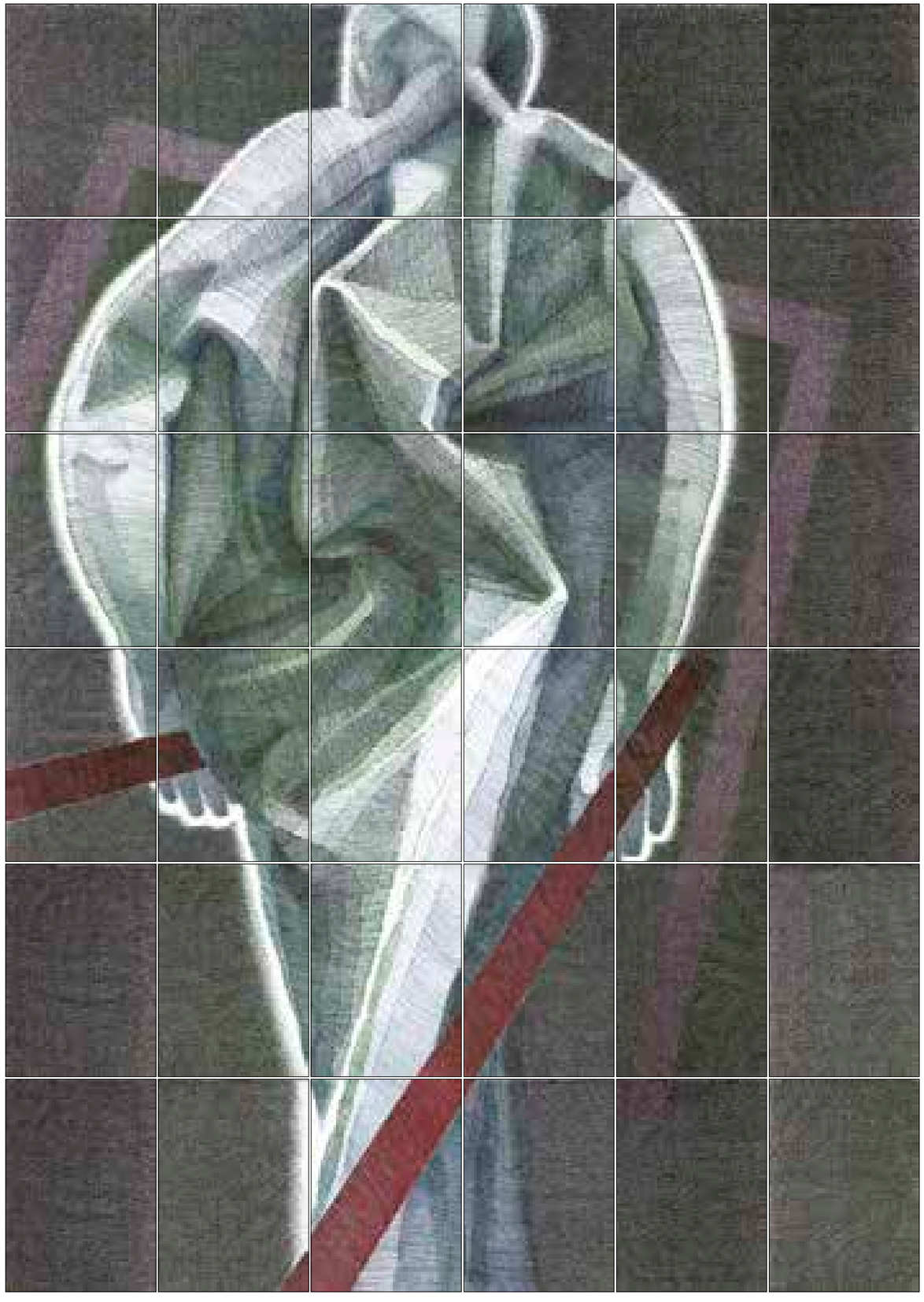

Марія Матієнко
Maria Matienko

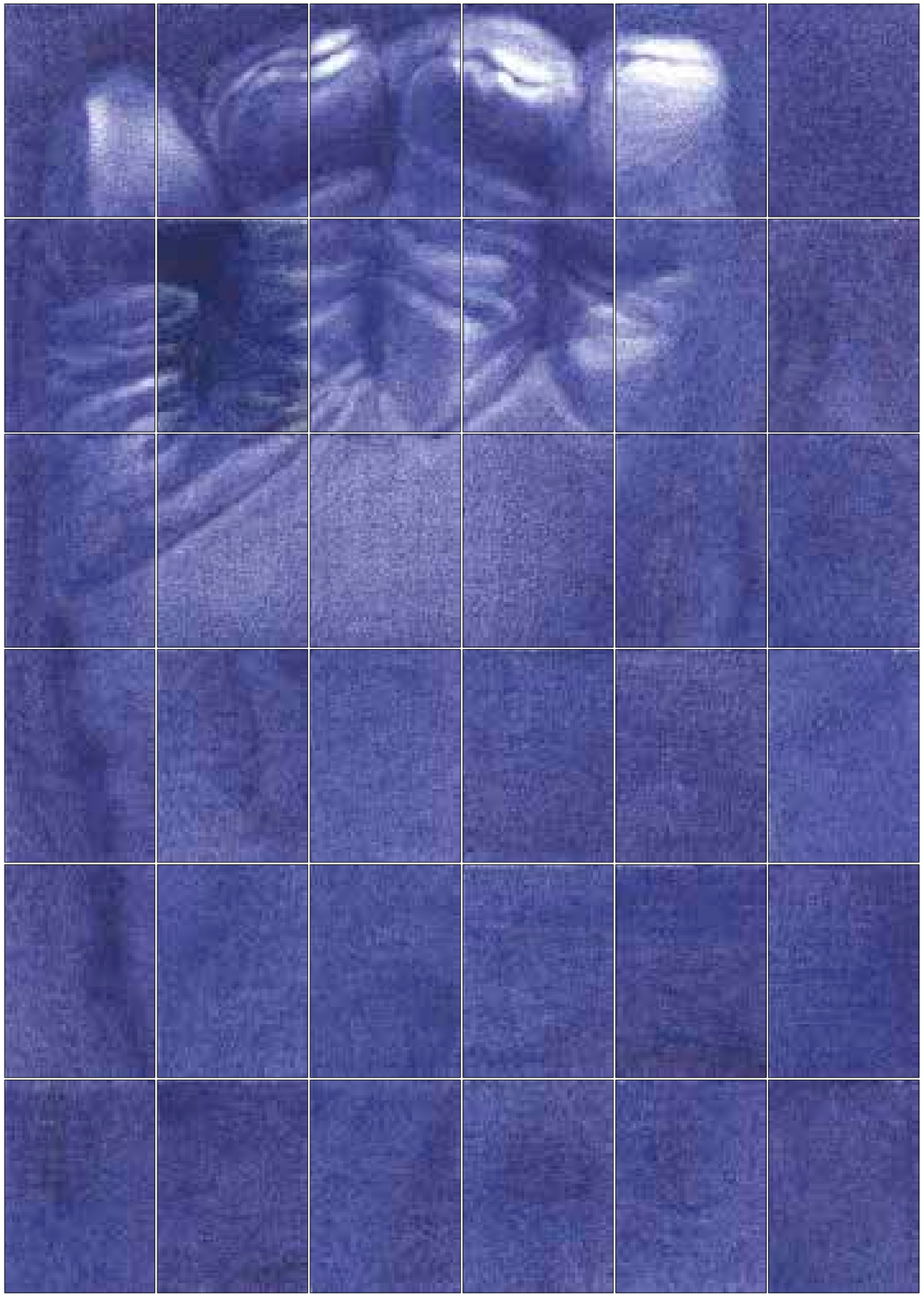

Марія Матієнко
Maria Matienko

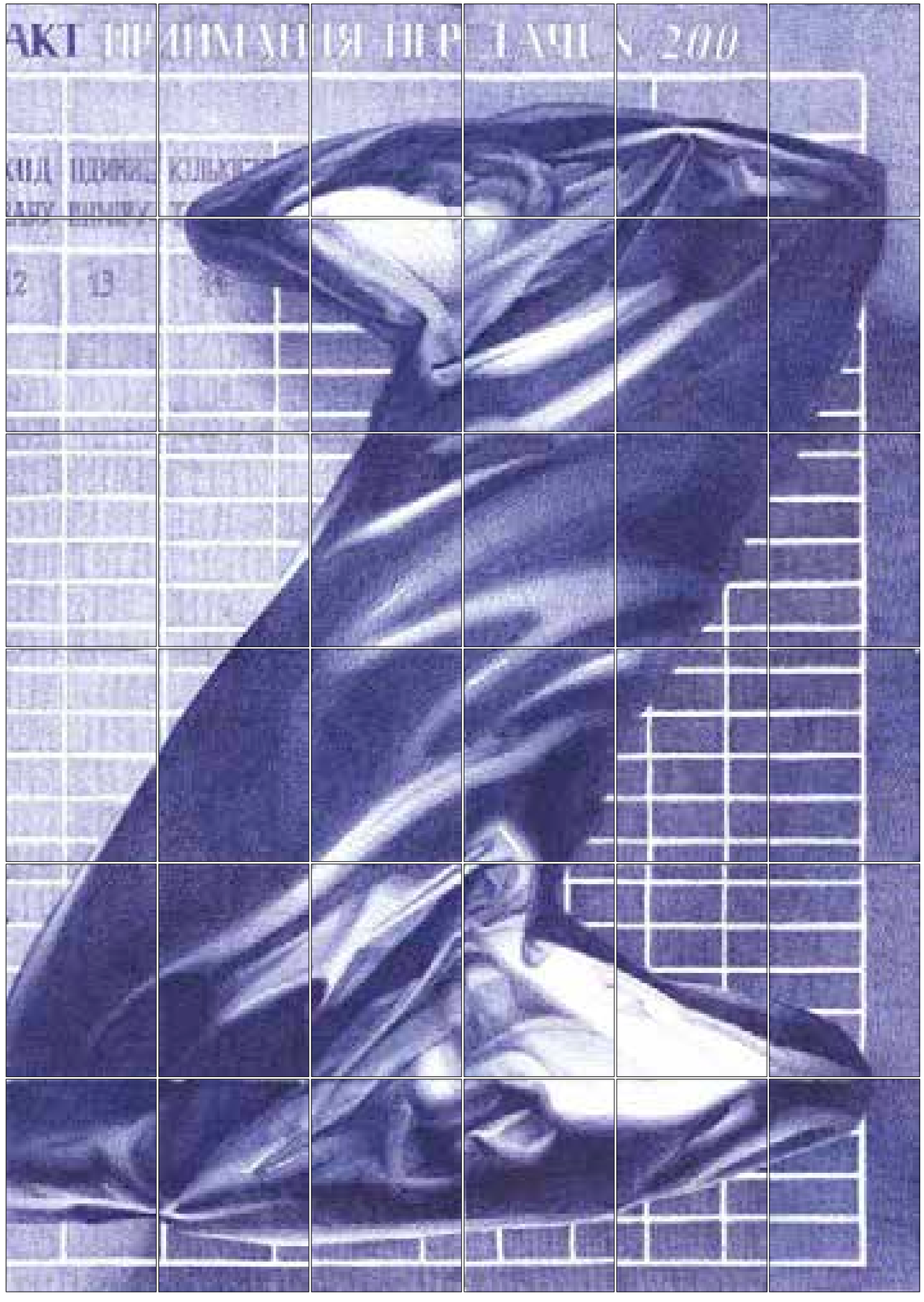

Марія Матієнко
Maria Matienko

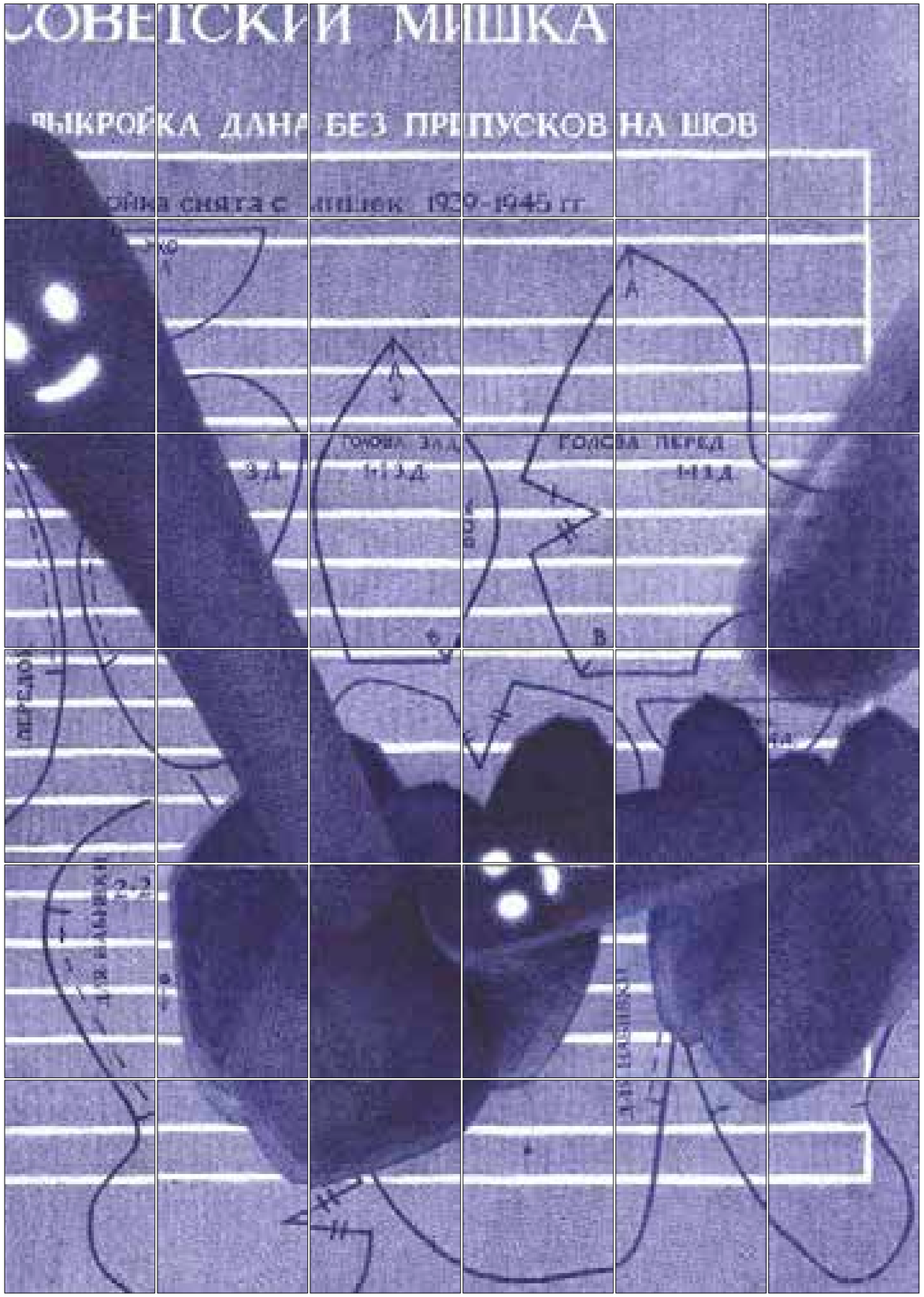

Марія Матієнко
Maria Matienko

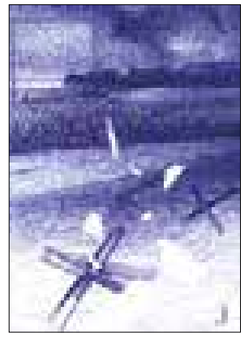

Вера Мухіна
Vera Mukhina

Вера Мухіна
Vera Mukhina

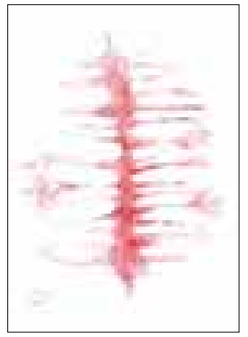

Ірина Нявчук
Iryna Niavchuk

Ірина Нявчук
Iryna Niavchuk

Ольга Падовська
Olha Padovska

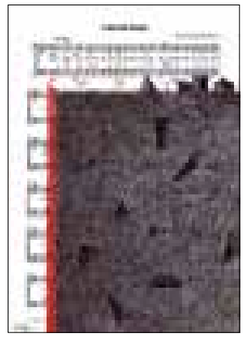

Ольга Падовська
Olha Padovska

Ольга Падовська
Olha Padovska

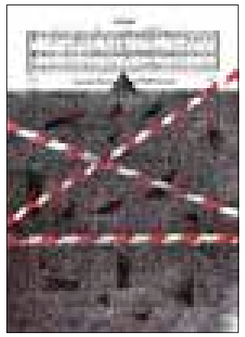

Ольга Падовська
Olha Padovska

Ольга Падовська
Olha Padovska

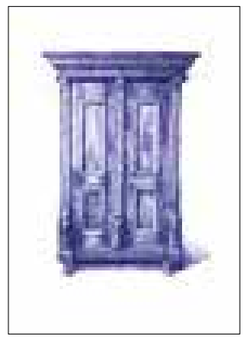

Юрій Пікуль
Yurii Pikul

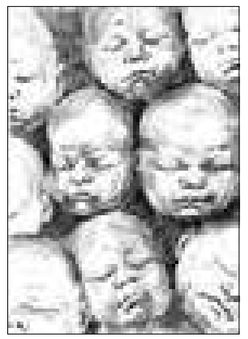

Ед Потапенков
Ed Potapenkov

Ед Потапенков
Ed Potapenkov

Ед Потапенков
Ed Potapenkov

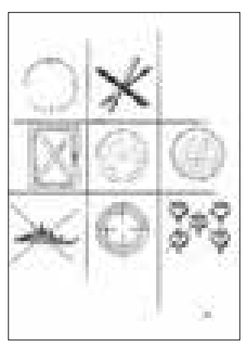

Марі Раунд
Mari Raund

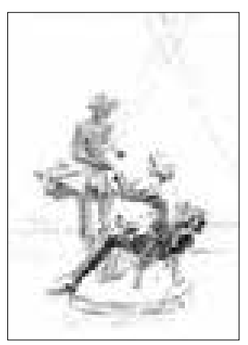

Марі Раунд
Mari Raund

Марі Раунд
Mari Raund

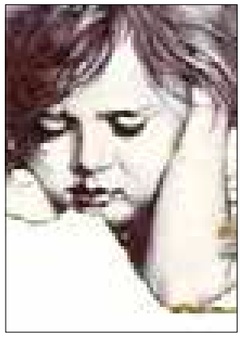

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Людмила Раштанова
Lyudmyla Rashtanova

Степан Рябченко
Stepan Ryabchenko

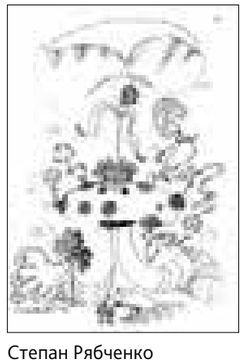

Степан Рябченко
Stepan Ryabchenko

Степан Рябченко
Stepan Ryabchenko

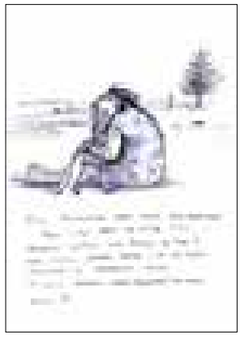

Олена Сівашова
Olena Sivashova

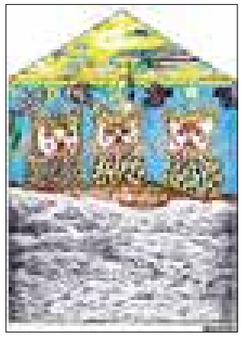

Енжі Сіверія
Angie Siveria

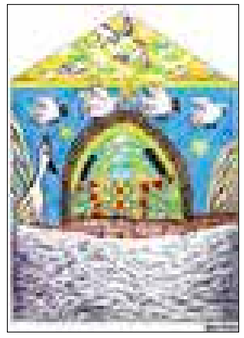

Енжі Сіверія
Angie Siveria

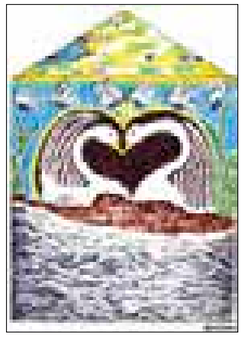

Енжі Сіверія
Angie Siveria

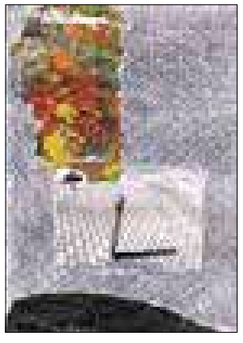

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

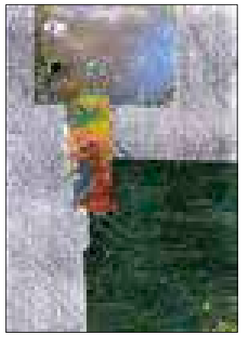

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

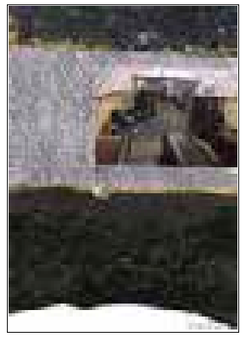

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

Тіберій Сільваші
Tiberiy Silvashi

Олег Савін
Oleg Savin

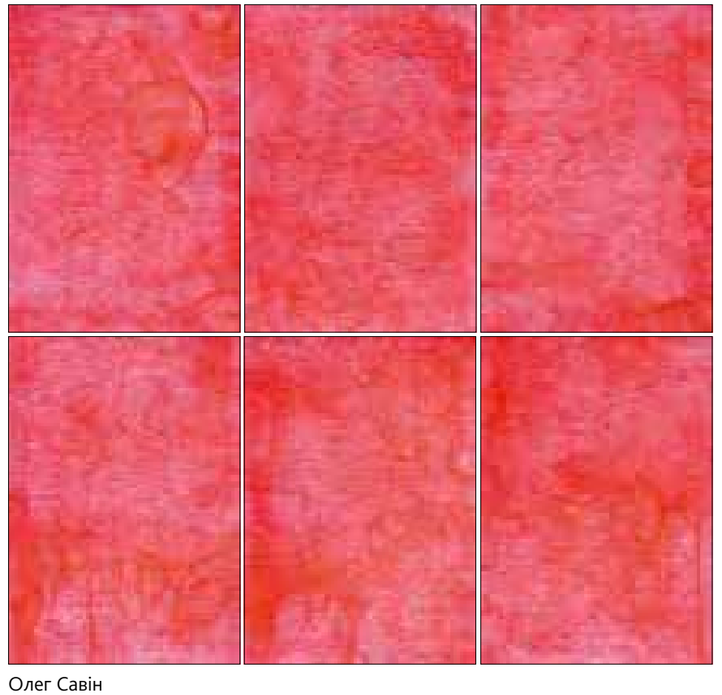

Олег Савін
Oleg Savin

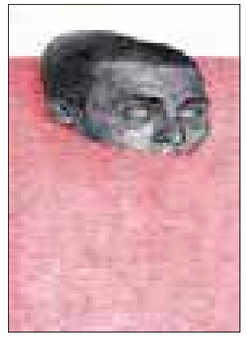

Олег Савін
Oleg Savin

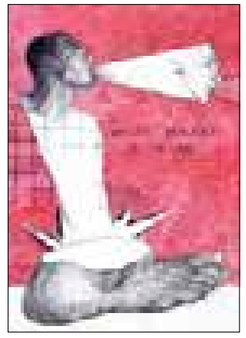

Олег Савін
Oleg Savin

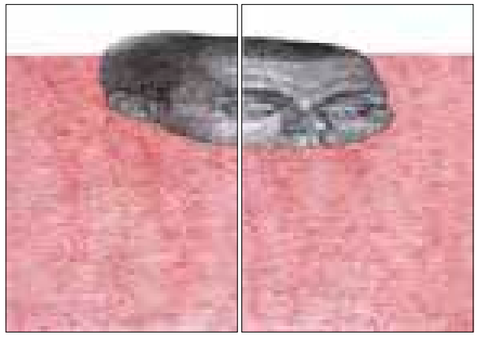

Олег Савін
Oleg Savin

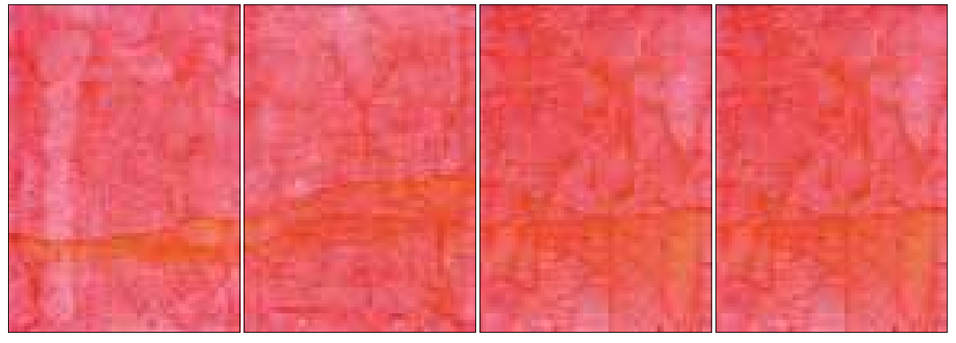

Олег Савін
Oleg Savin

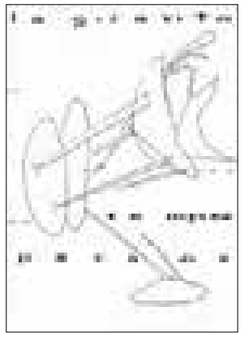

Олег Савін
Oleg Savin

Олег Савін
Oleg Savin

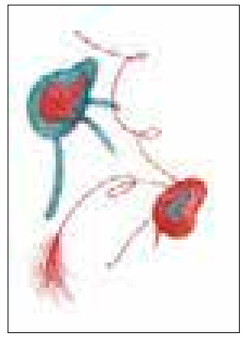

Олег Савін
Oleg Savin

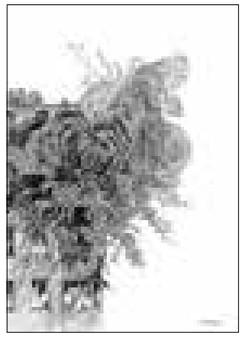

Галина Симчич
Halyna Symchych

Микола Соколов
Mykola Sokolov

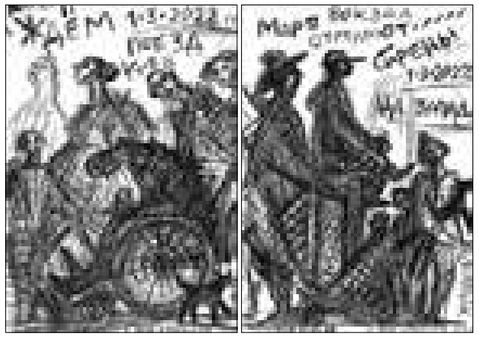

Микола Соколов
Mykola Sokolov

Микола Соколов
Mykola Sokolov

Микола Соколов
Mykola Sokolov

Микола Соколов
Mykola Sokolov

Віталій Столяров
Vitaliy Stolyarov

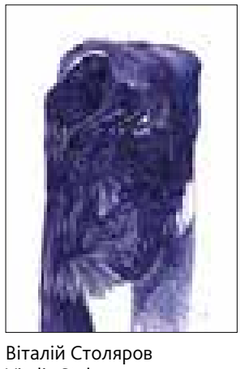

Віталій Столяров
Vitaliy Stolyarov

Віталій Столяров
Vitaliy Stolyarov

Ірина Столярова
Iryna Stolyarova

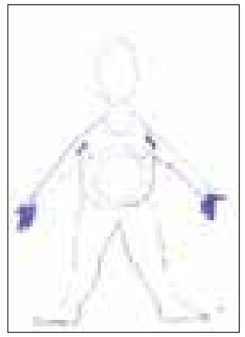

Ірина Столярова
Iryna Stolyarova

Ірина Столярова
Iryna Stolyarova

Ірина Столярова
Iryna Stolyarova

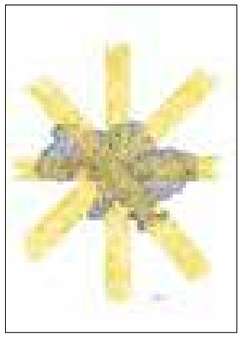

Катерина Терещук
Kateryna Tereshchuk

Олеся Тимчій
Olesya Tymchiy

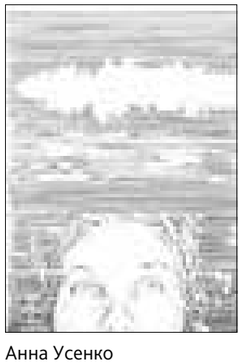

Анна Усенко
Anna Usenko

Марія Чеховська
Maria Chekhovska

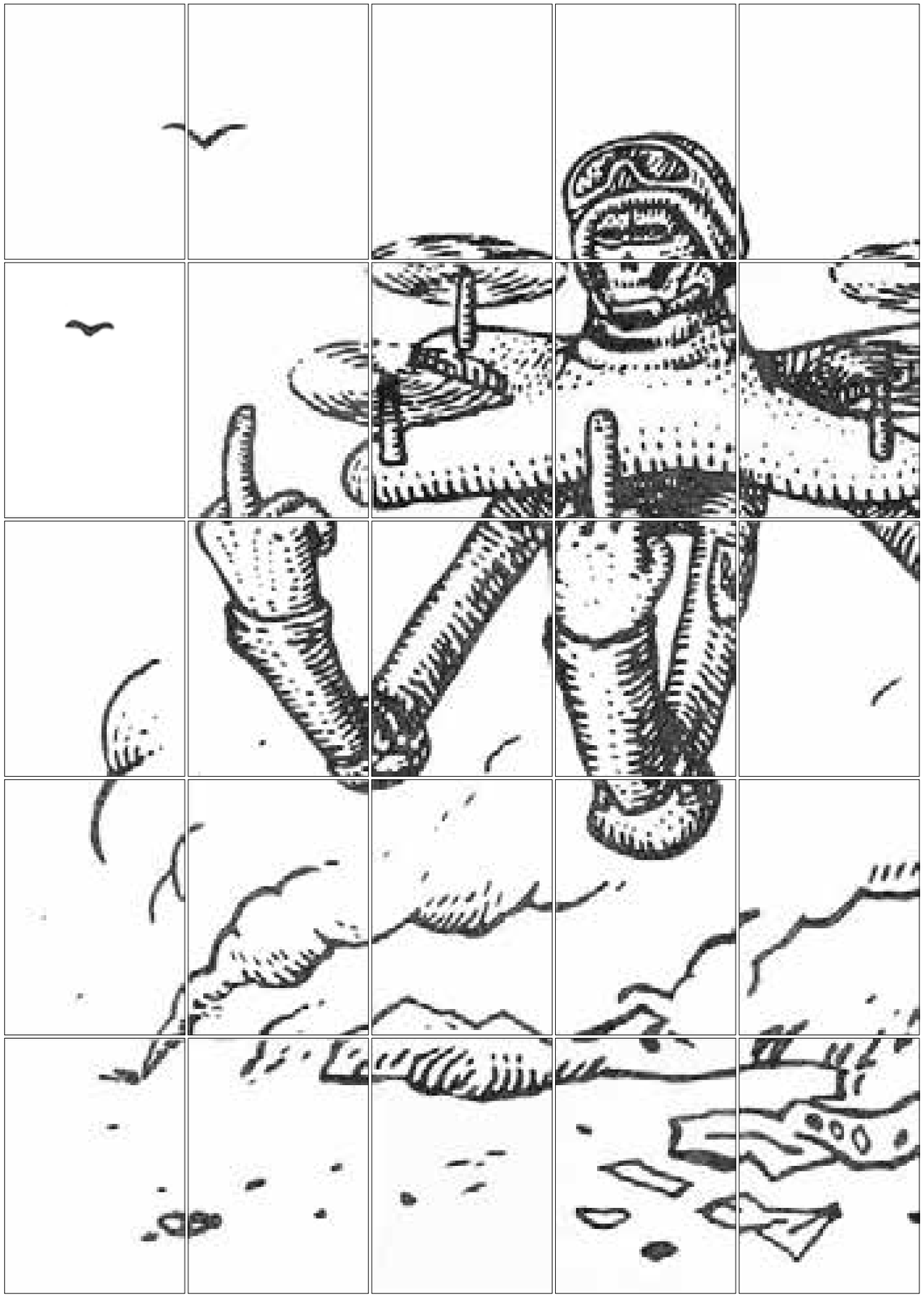

Дмитро Фатум
Dmytro Fatum

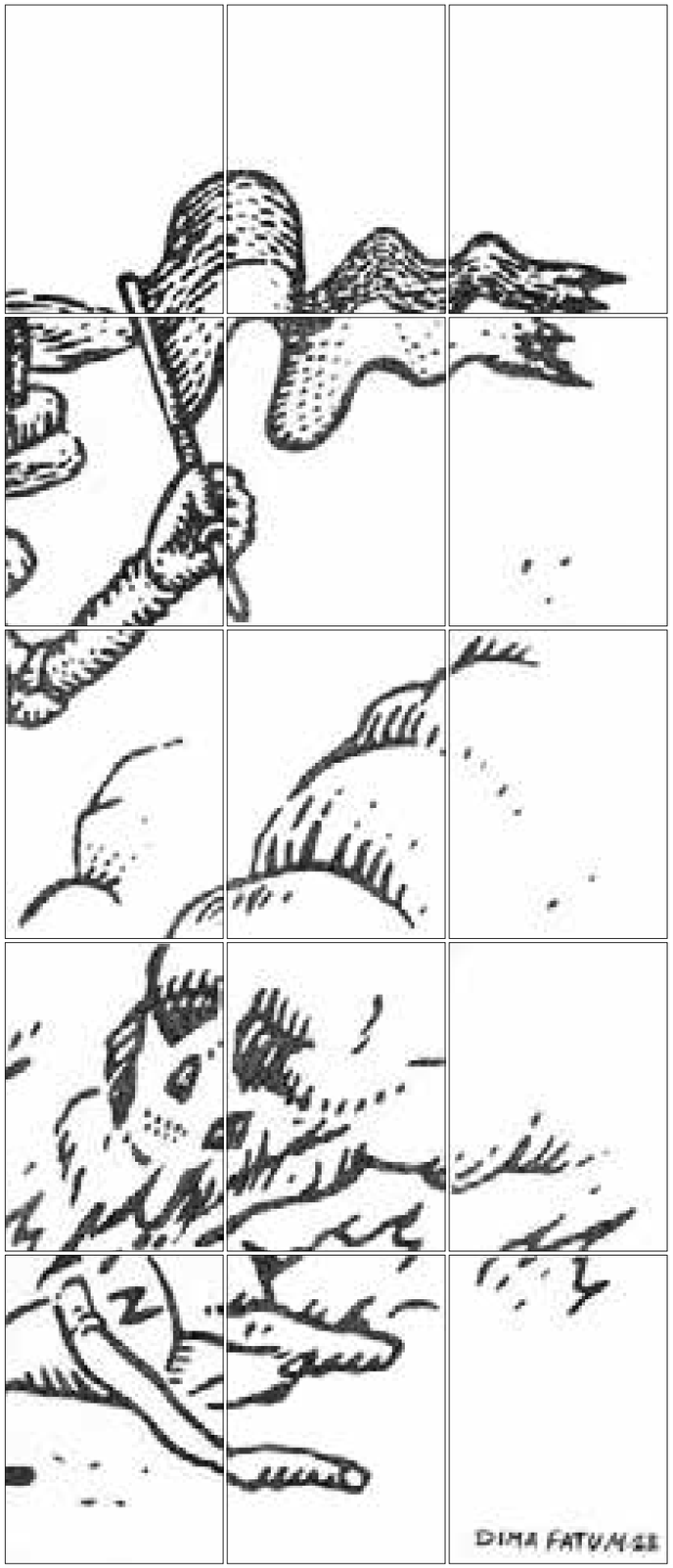

Дмитро Фатум
Dmytro Fatum

Надія Харт
Nadiia Hart

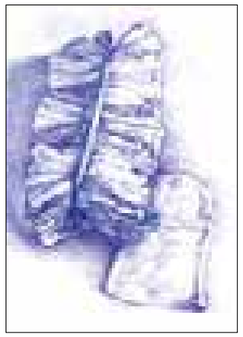

Олена Цілуйко
Olena Tsiluyko

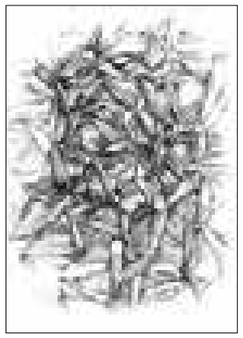

Олена Цілуйко
Olena Tsiluyko

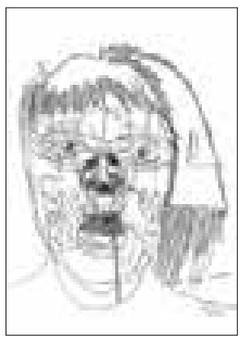

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Оксана Чепелик
Oksana Chepelyk

Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

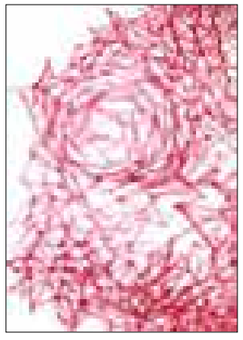
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

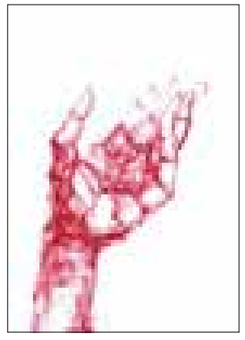
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

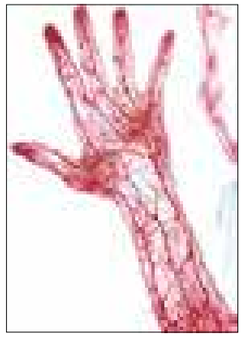
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

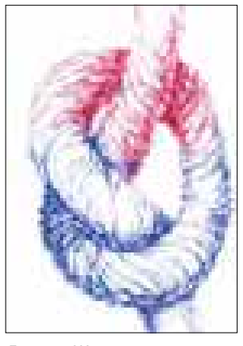
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

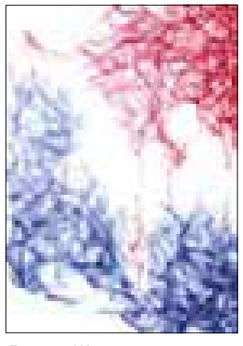
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

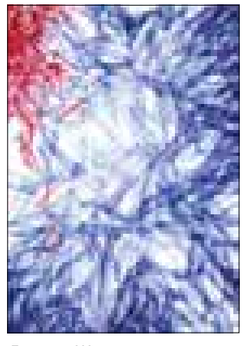
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

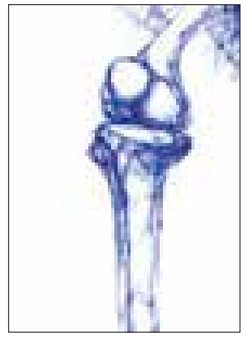
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

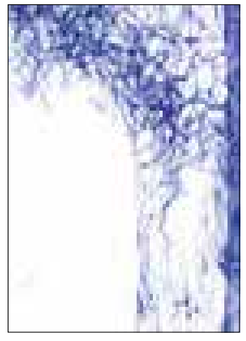
Лариса Шапошниченко
Larysa Shaposhnychenko

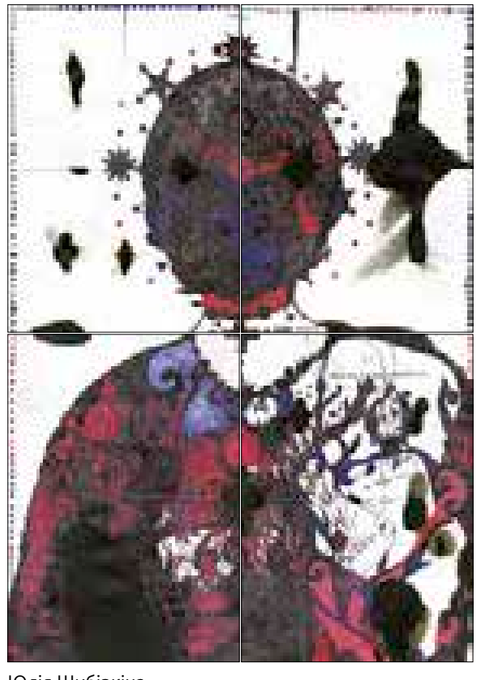
Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

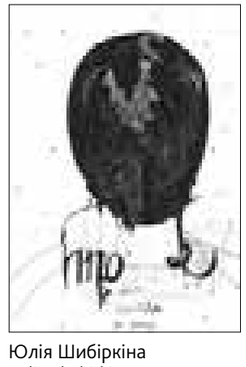
Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

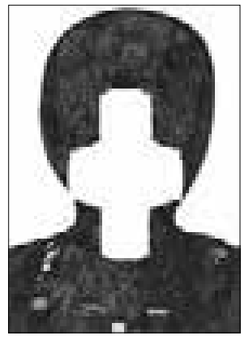
Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Юлія Шибіркіна
Yulia Shybirkina

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

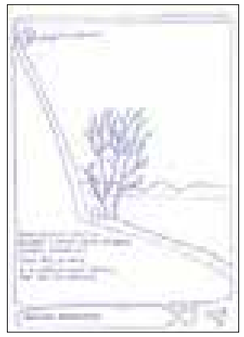

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

Маргарита Якименко
Margaryta Yakymenko

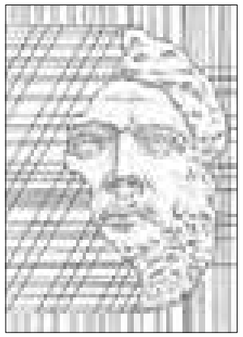

Володимир Яковець
Volodymyr Yakovets

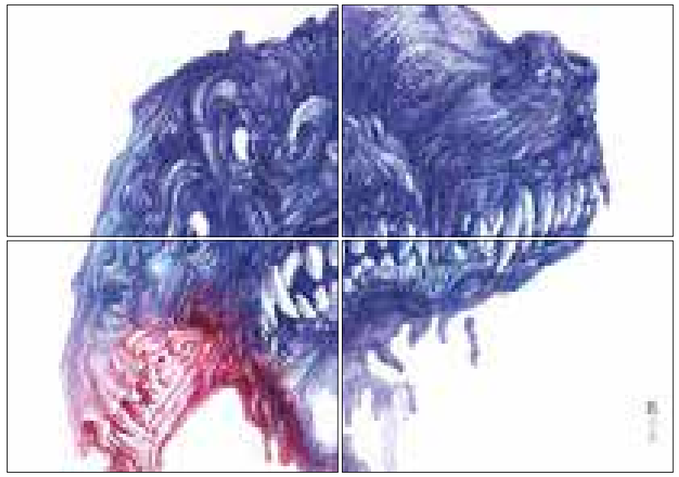

Уляна Балан
Ulyana Balan

Андрій Аксютов
Andriy Aksutov

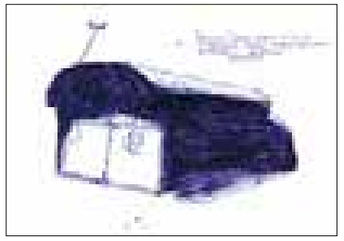

Андрій Аксютов
Andriy Aksutov

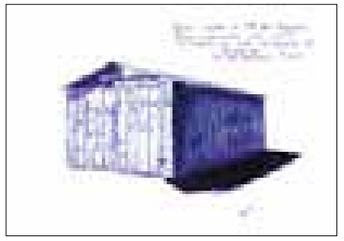

Андрій Аксютов
Andriy Aksutov

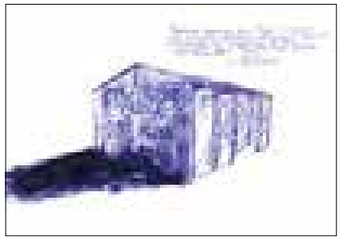

Андрій Аксютов
Andriy Aksutov

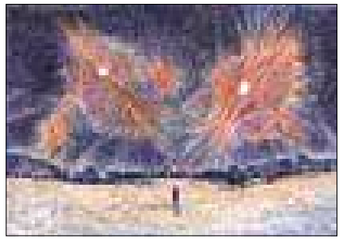

Марія Бондаренко
Maria Bondarenko

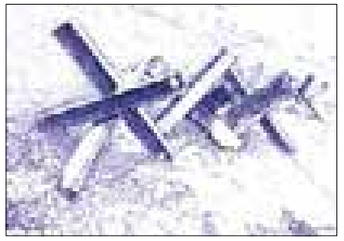

Анатолій Варваров
Anatoliy Varvarov

Ірина Каленик
Iryna Kalenyk

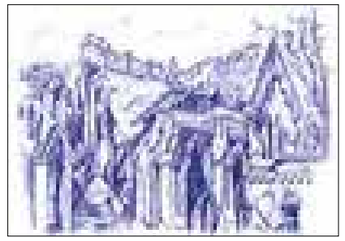

Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

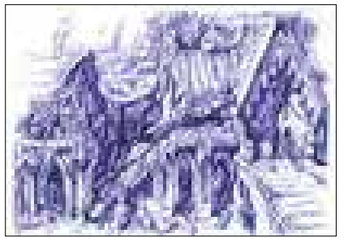

Вікторія Маланюк
Victoria Malaniuk

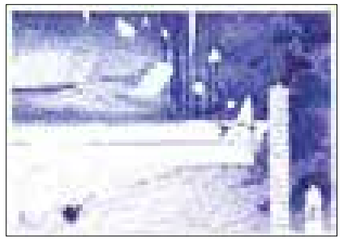

Вера Мухіна
Vera Mukhina

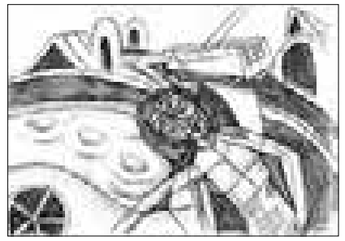

Сергій Прінь
Serhiy Prin

Сергій Прінь
Serhiy Prin

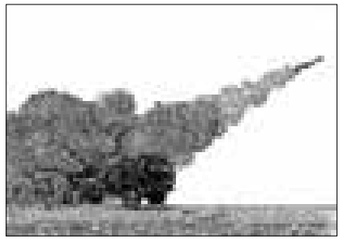

Галина Симчич
Halyna Symchych

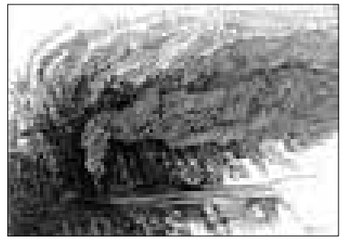

Галина Симчич
Halyna Symchych

Тарас Табака
Taras Tabaka

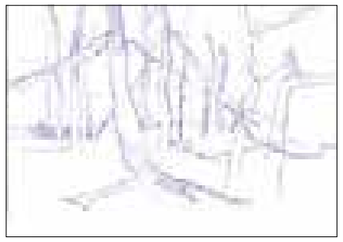

Тарас Табака
Taras Tabaka

Тарас Табака
Taras Tabaka

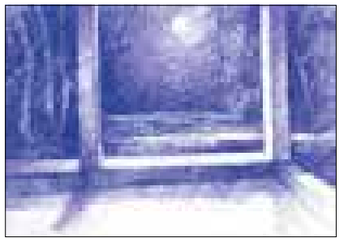

Тарас Табака
Taras Tabaka

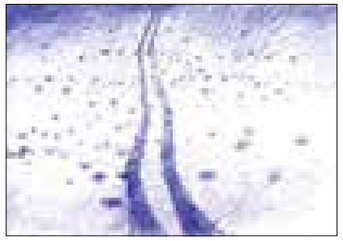

Тарас Табака
Taras Tabaka

Олександра Христевич
Oleksandra Hrystevych

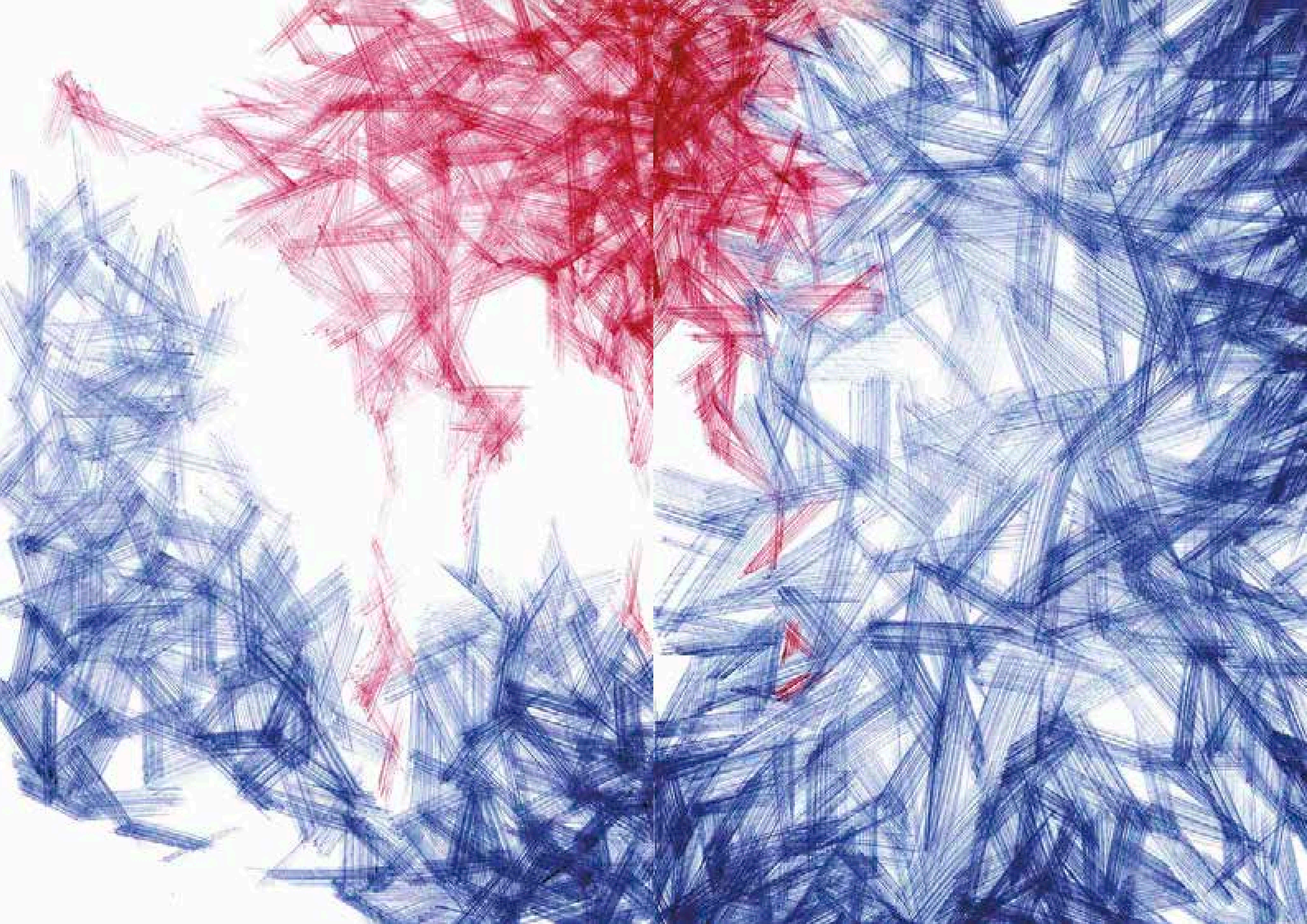

ПОЛОЖЕННЯ

Художній проект
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК 2022–2023
в рамках «А4, кулькова ручка»

#wardiary_a4

ОРГАНІЗАТОРИ ПРОЕКТУ
- Національний центр УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ
- КАРАСЬ ГАЛЕРЕЯ
- Видавництво АРТХАСС

«Український щоденник 2022–2023» —
(надалі — Проект) художній проект 2023 року, створений в рамках «А4, кулькова ручка».

«А4, кулькова ручка» / «A4, ballpoint» —
створено у 2006 році та проводиться в Карась Галереї.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУ

24 лютого 2022 року травма війни торкнулася всіх українців. Звісно, що художники не стали винятком. Ба більше — багатьох художників ця війна торкалась чи бентежила з 2014 року, дехто її передчував навіть раніше. Цей страшний рік, коли самий час, під тиском щоденних історичних подій стиснувся до майже осяжної твердості, залишив глибокі травми, можливо не тільки фізичні, але, точно, психологічні.

Цей важкий досвід примусив одних творчо оніміти, а інших спонукав до швидкої художньої реакції. Ми запрошуємо всіх українських художників, де б вони не знаходились осмислити свій тяжкий емоційний досвід війни, яким би складним він не був, за допомогою найдоступніших та найдемократичніших інструментів, що можна знайти в будь яких умовах — офісного паперу та кулькової ручки. Ці зібрані до купи малюнки стануть певним колективним портретом національного посттравматичного синдрому, стануть щоденником війни, який зможуть прочитати всі люди світу, адже мистецтво говорить універсальною мовою почуттів.

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПОЛОЖЕННЯ

ПОЛОЖЕННЯ (надалі — Положення) —
документ, що регламентує засадничі принципи художнього проекту «Український щоденник 2023=2024» (надалі — Проект), участь у ньому авторів, їх творів та взаємовідносини з Проектом та іншими зацікавленими сторонами.

ТВІР (надалі — Твір) —
об'єкт та робота, які відповідають формату Проекту, що має естетичну цінність та є творчим продуктом особистості, який переданий у власність Проекту Автором та повноправним власником Твору. В контексті Проекту — продукт образотворчого мистецтва створений з аркуша паперу формату А4 за допомогою кулькової ручки. Можливі деякі незначні відхилення від формату проекту.

АВТОР ПРОЕКТУ — Євген Карась, куратор, експерт, керівник «Карась Галереї». Українська та англійська назви Проекту запатентовані українськими та міжнародними патентними бюро.

ПАРТНЕР ПРОЕКТУ —
фізична або юридична особа, що бере на себе частину організаційних або фінансових витрат пов'язаних із реалізацією тієї чи іншої частини Проекту.

АВТОР — автор Твору (надалі — Автор), який:
- володіє на момент взаємовідносин з Проектом авторськими матеріальними, нематеріальними та майновими правами на Твір, що подається у Проект, інформацію про його Автора в Україні та за її межами;
- бере на себе відповідальність за згоду у участі у Проекті та передачі Твору у власність Проекту на умовах Положення Проекту;
- відповідає перед іншими особами та організаціями за легітимність участі Твору та Автору у Проекті, достовірність наданої про них інформації та їх правові дії по Проекту.

ПІДПИС ТВОРУ —
оригінал роботи має бути підписаний олівцем зі зворотньої сторони українською та англійською мовами друкованими літерами (ім'я та прізвище, рік народження, рік створення, email, номер телефону). Писати розбірливо. Підпис твору в публікації — має бути вказано (з точною послідовністю та пунктуацією): ***ім'я, прізвище, рік народження, назва (якщо є), рік створення рисунку.***

УЧАСНИК ПРОЕКТУ —
Автор вважається учасником Проекту від моменту експонування його Твору на виставці Проекту.

ЖУРІ ПРОЕКТУ —
непублічна експертна група, що уповноважена організаторами проводити відбір робіт для Проекту, створюється Організаторами Проекту з художників, теоретиків мистецтва, кураторів, культурних діячів. Склад журі не розголошується задля запобігання тиску на членів з боку зацікавлених осіб.

КОЛЕКЦІЯ ПРОЕКТУ —
складається з Творів, безкоштовно наданих, куплених, що були подаровані, у власність Проекту її учасниками.

ХЕШТЕГ ПРОЕКТУ —
#wardiary_A4
це офіційний хештег проекту, який варто вказувати в кінці підпису до публікації або в коментарях.

ХТО МОЖЕ ПОДАВАТИ РОБОТИ НА ПРОЕКТ
Організатори проекту приймають роботи на розгляд у авторів без будь-яких обмежень за статтю, громадянством, освітою тощо.
Неповнолітні Автори (до 18 років) обов'язково мають надати згоду своєї участі в проекті від своїх батьків, або від осіб, що несуть за них відповідальність.

ЯКІ ВИМОГИ ДО ТВОРУ

На конкурс приймають Твори, що виконані **тільки кульковою ручкою** (**НЕ** гелевою, чорнильною, тушовою ручкою, олівцями, фломастерами, тощо) на офісному папері — 80–120 мг/м^2, вертикального формату — **А4** (21,0 х 29,7 см).

Кількість поданих Творів від одного Автора не обмежена.

Твори мають бути розбірливо друкованими літерами підписані із зворотньої сторони олівцем, щоб запобігти прогляданню на лицьову сторону рисунку:
— ім'я та прізвище Автора
(українською та англійською мовами),
— рік народження,
— рік створення роботи,
— контактний телефон,
— e-mail,
— повна поштова адреса.

Вказані особисті дані є конфіденційними.

Твір має бути оригіналом, нарисованим кульковою ручкою (не цифрова чи аналогова копія).

Журі лишає за собою право щодо прийому або відмові не форматних Творів без коментарів та пояснень.

ТЕМА
Розпочата у лютому 2022 року повномасштабна військова агресія Росії проти України.

ЯК ПОДАТИ ТВІР

Автори рисунків розміщують зображення у вигляді публікацій (фото з Підписом) в Facebook групі

A4 ballpoint drawings / А4 кулькова ручка

https://www.facebook.com/A4.ballpoint/

У разі ухвалення рисунків, Автор отримає лист-підтвердження у свій месенджер. Після чого оригінали творів на проект надсилається за адресою, вказаною в особистому листі в месенджері.

Кожний Твір розглядається та оцінюється окремо, крім поліптихів.

ПРАВИЛА ТА УМОВИ УЧАСТІ У ПРОЕКТІ

- Надаючи Твір у Проект, Автор тим самим підтверджує ознайомлення із цим Положенням, правилами та умовами участі у Проекті.

- Твори, що надані для участі у проекті стають безкоштовною власністю Проекту та експонуються під час виставки «Український щоденник 2022–2023» та «А4, кулькова ручка», на ретроспективних та інших виставках в рамках Проекту і визначаються організаторами.

- Твори стають власністю проекту для подальших можливих експозицій та розвитку проекту. Організатори докладатимуть усіх зусиль задля збереження Творів Автора, однак не можуть нести відповідальність за форс-мажорні обставини, пов'язані із стихійними лихами, непереборними силами, військовими діями, а також за протиправні дії інших фізичних та юридичних осіб.

- Організатори гарантують Автору, що його ім'я, як Автора Твору, за можливістю буде зазначатися в офіційних документах та при публічній демонстрації Твору.

- Організатори залишають за собою право безоплатно для Автора діяти та розпоряджатися Творами, які були відібрані та надані Автором для проекту: зберігати, транспортувати, експонувати, фотографувати, сканувати, копіювати, оформлювати, тиражувати, страхувати, демонструвати, публікувати у ЗМІ, друкованих та електронних виданнях, відео-

матеріалах та в соціальних мережах, в рекламних, комерційних, благодійних, наукових, просвітницьких, маркетингових та інших цілях, продавати, дарувати, обмінювати, надавати у тимчасове користування і зберігання, наносити зображення Творів на одяг, банери, автомобілі та інші носії, використовувати як повне зображення, так і його частини в візуальній продукції, в засобах масової інформації, в статтях та монографіях, в рамках проекту.

• Організатори можуть передавати права на розпорядження Творами Проекту своїм партнерам та співорганізаторам.

• Автори Творів, чиї роботи відібрано, оригінали надіслано та отримано, а також експонуються на виставці, — безкоштовно отримують друкований каталог в якості винагороди.

• Твори авторів, які пройшли відбір у стрічку фейсбук-групи вважаються учасниками проекту, але не були запрошені на виставку, не мають претендувати на каталог у якості винагороди.

• Автори, що пройшли відбір на виставку вносяться у публічний список учасників Проекту на виставках Проекту, сторінках Проекту у друкованих та електронних ЗМІ, на веб-сторінках Проекту та на сторінках проекту у соціальних мережах.

АВТОРСЬКІ ТА МАЙНОВІ ПРАВА

• Порушення авторських прав при створенні Твору залишаються на відповідальності Автору Твору.

• Надаючи Твір, Автор гарантує, що Твір створено особисто Автором, чи групою Авторів. Що вказані дані на зворотній стороні Твору правдиві, і саме Автору чи Авторам належать усі особисті немайнові права та виключні майнові права на Твір.

• Автор гарантує, що він має право передавати немайнові та виключні майнові права на використання Твору, і що ця передача прав не порушує прав третіх осіб.

• Надаючи свої дані, Автор дає згоду на занесення їх до бази даних Організаторів для можливості оприлюднення його імені та прізвища (або псевдоніму), публікації щодо його самого, його творчої біографії, його участі у Проекті та його Твору у Проекті, а також для підтримки зв'язку з Автором. Особисті телефони, поштові та електронні адреси Автора є конфіденційними і публікації та розповсюдженню не підлягають.

• Автори відібраних Творів не можуть пред'являти матеріальних та моральних претензій щодо авторських прав. Надаючи Твір Автор гарантує, що не буде оскаржувати сам та/або сприяти іншим особам в оскарженні прав Організаторів на використання Твору у будь-якій формі, якщо це не завдає шкоди честі та репутації Автора.

• Автор несе відповідальність перед третіми особами, які заявили свої права на Твір, і несе всі витрати, викликані претензіями та/або позовами третіх осіб про порушення авторських прав на Твір.

• Навіть якщо всі інтелектуальні права та будь-які інші права запатентовано в усіх країнах світу на ім'я Автора чи заявника Твору, в разі проходження відбору Творів Автора у Проект, права переходять у власність Організаторів Проекту.

• Автори мають право на реплікацію зробленої роботи та матимуть всі права на такий Твір.

• По факту експонування Твору на виставці Автор передає, а Організатори набувають виключні майнові права інтелектуальної власності на використання, що було надано Автором для участі в Проекті.

• Майнові права на Твір передаються Автором на користь Організаторів на повний термін дії авторських прав, встановлений на момент передачі Твору, згідно міжнародного та Українського законодавства.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ВИСТАВКИ

Національний центр ділового
і культурного співробітництва
«Український Дім»

вул. Хрещатик, 2, Київ, 01001

ПАРТНЕРИ ТА СПОНСОРИ ПРОЕКТУ

• вказуються в інформаційних матеріалах пов'язаних із Проектом, в друкованій продукції;

• проголошується подяка на офіційній частині події, озвучуються в інтерв'ю та виступах Організаторами;

• отримують в залежності від внеску перші сторінки для привітальних слів та перші або останні сторінки для реклами на друкованій продукції, інформаційних матеріалах та інтернет-ресурсах Проекту;

• отримують частину тиражу каталогів Проекту в залежності від внеску;

• отримують в залежності від внеску частину колекції Творів Проекту.

ІНШЕ

Виключні майнові права інтелектуальної власності на використання Твору у разі реорганізації Проекту передаються у повному обсязі його правонаступнику.

РОБОЧА МОВА ПРОЕКТУ — українська.
Організатори мають право за необхідності використовувати інші мови.

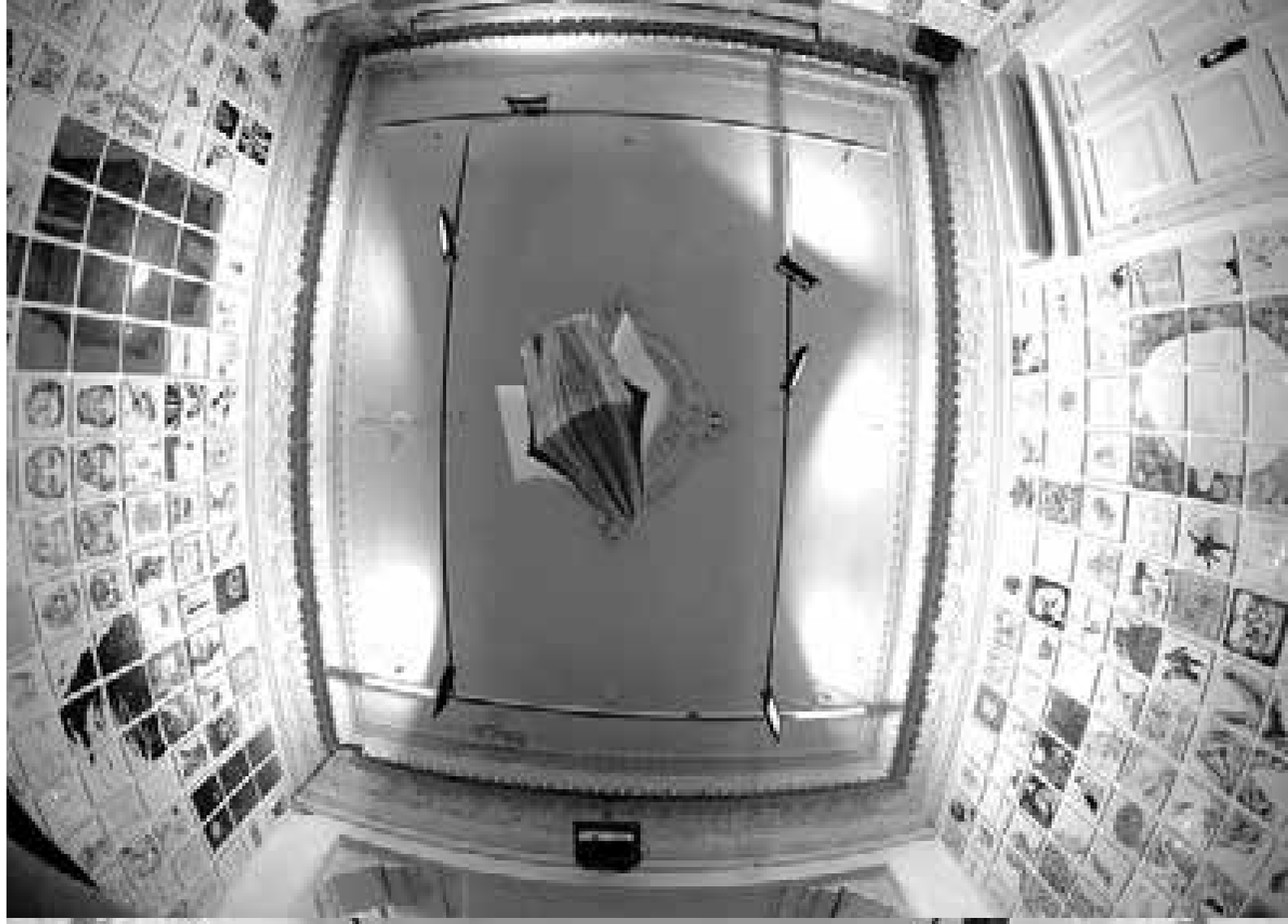

ПОЛОЖЕННЯ

КОНКУРС ОПОВІДАНЬ

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК 2022–2023

в рамках «А4, кулькова ручка»

ОРГАНІЗАТОРИ ПРОЕКТУ
- Національний центр УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ
- КАРАСЬ ГАЛЕРЕЯ
- Видавництво АРТХАСС

«УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК 2022–2023» — (надалі — Проект) художній проект 2023 року, створений в рамках «А4, кулькова ручка»

ТЕРМІНОЛОГІЯ ПОЛОЖЕННЯ

ПОЛОЖЕННЯ (надалі — Положення) — *документ, що регламентує засадничі принципи художнього проекту «Український щоденник 2022–2023» (надалі — Проект), участь у ньому авторів, їх творів та взаємовідносини з Проектом та іншими зацікавленими сторонами.*

ТЕКСТОВИЙ ТВІР (надалі — Твір) — робота, яка відповідає вимогам конкурсу, а саме: науково-популярні, мистецтвознавчі, аналітичні, дослідницькі, історичні та літературні тексти на тему будь-яких аспектів російського агресивного військового нападу на Україну.

АВТОР — автор Твору (надалі — Автор), який:
- володіє на момент подання на конкурс тексту авторськими правами на Твір, інформацію про його Автора в Україні та за її межами;
- бере на себе відповідальність за згоду на участь у Проекті, ознайомлений і погоджується з його Положеннями;
- відповідає перед іншими особами та організаціями за легітимність участі Твору та Автору у Проекті, достовірність наданої інформації.

УЧАСНИК ПРОЕКТУ —
Автор вважається учасником Проекту від моменту публікації його Твору в каталозі Проекту.

ТЕМА
Розпочата у лютому 2022 року повномасштабна військова агресія Росії проти України.

ЯК ПОДАТИ ТВІР

Автори оповідань мають надіслати свої роботи на електронну пошту в текстовому вигляді **(*doc., *docx., *.txt, *.rtf)** за адресою:

karasgallery@gmail.com

з темою: ***Оповідання на конкурс — Ім'я та Прізвище.***
В листі вказати свої контактні дані:
— мобільний телефон;
— посилання на акаунт у соцмережах (якщо є).

У разі проходження відбору, Автор отримає лист-підтвердження у свій месенджер чи на пошту.

ПРАВИЛА ТА УМОВИ УЧАСТІ В ПРОЕКТІ

- Надаючи Твір у Проект, Автор тим самим підтверджує ознайомлення із цим Положенням, правилами та умовами участі в Проекті.
- Твори, що надані для участі в проекті стають безкоштовною власністю Проекту та публікуються під час виставки «Український щоденник 2022–2023» і «А4, кулькова ручка» та інших виставках в рамках Проекту і визначаються організаторами.
- Організатори гарантують Автору, що його ім'я, як Автора Твору, за можливістю буде зазначатися в офіційних документах та при публічній демонстрації Твору.
- Організатори залишають за собою право безоплатно для Автора діяти та розпоряджатися Творами, які були відібрані та надані Автором для проекту.
- Подаючи свій Твір на конкурс — тим самим, автор дозволяє цей твір читати, зберігати, друкувати, публікувати, перекладати на інші мови, редагувати, використовувати його у цілому, або частинами, цитувати; продавати, транспортувати, зберігати та розповсюджувати друковані видання з цими текстами, використовувати ім'я та інформацію автора текстів.
- Організатори можуть передавати права на розпорядження Творами Проекту своїм партнерам та співорганізаторам.
- Автори Творів, які надали свої роботи та пройшли відбір для участі в проекті, безкоштовно отримують друкований каталог зі своїм Твором (Творами), а також грошову премію, згідно з зайнятим місцем, в якості винагороди, яку забезпечує видавництво АртХасс.

- Автори, що пройшли відбір вносяться у публічний список учасників Проекту на виставках Проекту, сторінках Проекту у друкованих та електронних ЗМІ, на веб-сторінках Проекту та на сторінках проекту у соціальних мережах.

АВТОРСЬКІ ПРАВА

- Порушення авторських прав Твору залишаються на відповідальності Автора Твору.
- Надаючи Твір, Автор гарантує, що Твір створено особисто Автором, чи групою вказаних Авторів, а також що вказані дані правдиві.
- Надаючи свої дані, Автор дає згоду на занесення їх до бази даних Організаторів для можливості оприлюднення його імені та прізвища (або псевдоніму), публікації щодо його самого, його творчої біографії, його участі у Проекті та його Твору у Проекті, а також для підтримки зв'язку з Автором. Особисті телефони, поштові та електронні адреси Автора є конфіденційними і публікації та розповсюдженню не підлягають.
- Автори відібраних Творів не можуть пред'являти матеріальних та моральних претензій щодо авторських прав. Надаючи Твір Автор гарантує, що не буде оскаржувати сам та/або сприяти іншим особам в оскарженні прав Організаторів на використання Твору у будь-якій формі, якщо це не завдає шкоди честі та репутації Автора.
- Автор несе відповідальність перед третіми особами, які заявили свої права на Твір, і несе всі витрати, викликані претензіями та/або позовами третіх осіб про порушення авторських прав на Твір.
- Навіть, якщо всі інтелектуальні права та будь-які інші права запатентовано в усіх країнах світу на ім'я Автора чи заявника Твору, в разі проходження відбору Творів Автора у Проект, права переходять у власність Організаторів Проекту.
- По факту публікації роботи Автор передає, а Організатори набувають виключні права інтелектуальної власності на використання, що було надано Автором для участі в Проекті.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ВИСТАВКИ ТА ПОШИРЕННЯ КАТАЛОГІВ

Національний центр ділового і культурного співробітництва «Український Дім»

вул. Хрещатик, 2, Київ, 01001

ОФІЦІЙНИЙ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРС:

«Український щоденник 2022–2023»

www.facebook.com/groups/a4ballpoint

(в facebook-групі «А4, кулькова ручка»)

СТАТИСТИКА ПО КОНКУРСУ ОПОВІДАНЬ:

В період з 17 жовтня до 20 грудня 2023 року було отримано *288 текстів від понад 250 авторів.*

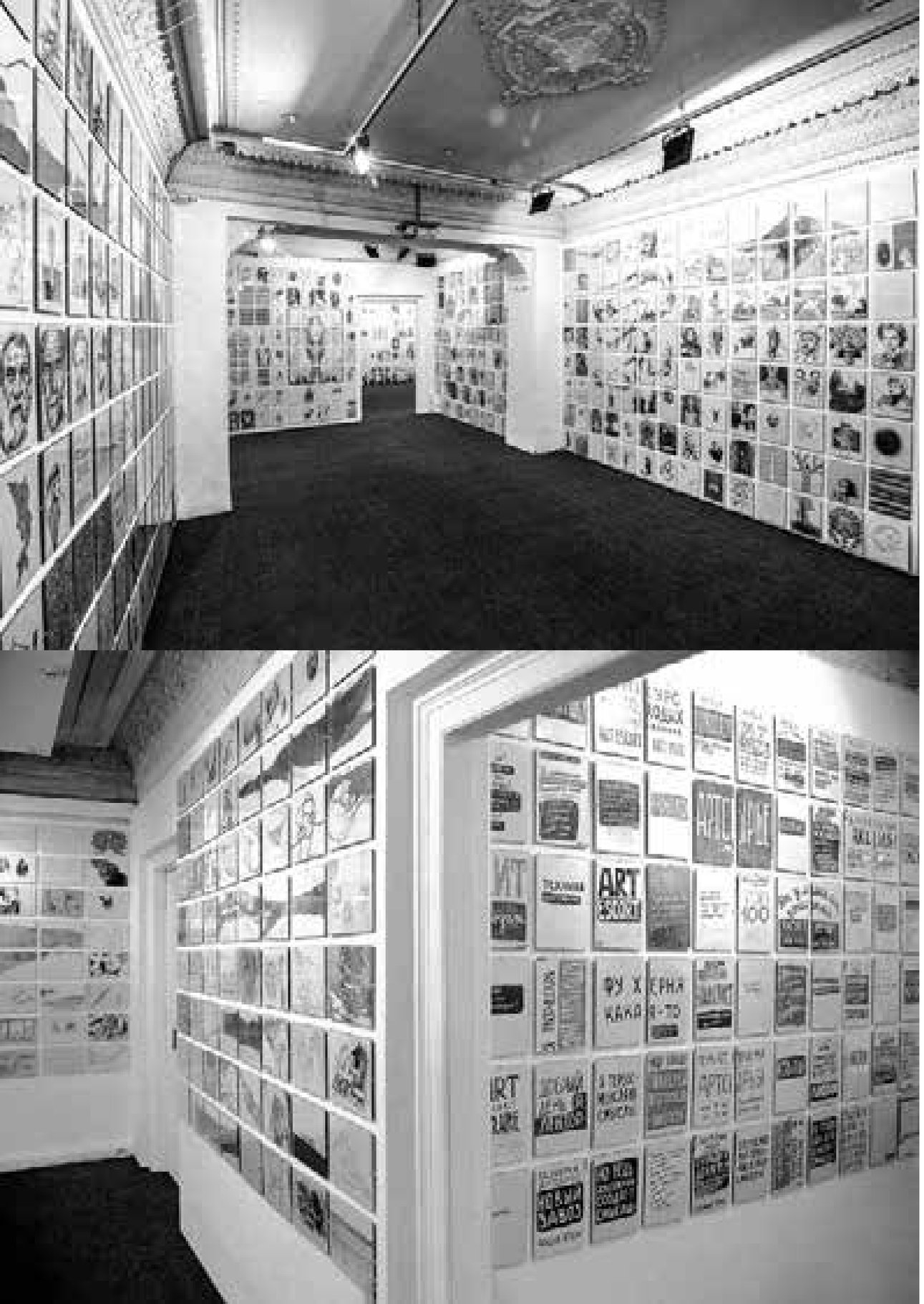

КАТАЛОГИ ПРОЕКТУ
«А4, кулькова ручка»
2006–2024

CATALOGUES OF EXHIBITION
«A4, ballpoint»
2006–2024

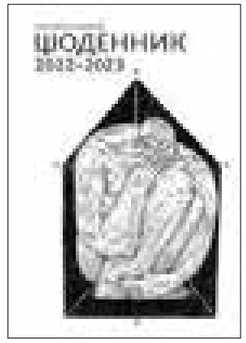

2024

2017

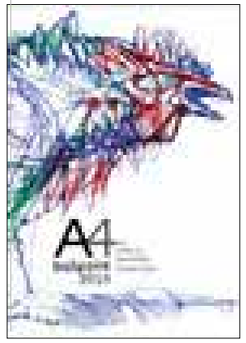

2016

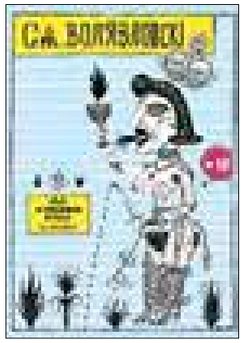

Ст. Волязловський. Альбом. 2015

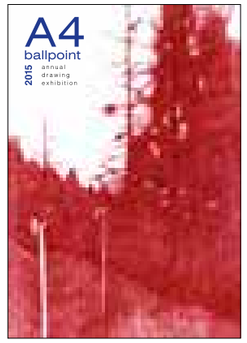

2015

2014

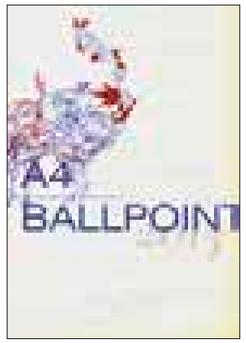

2013

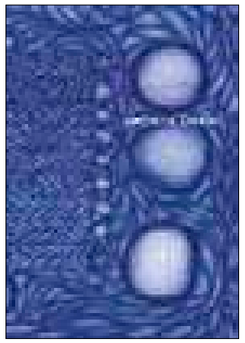

2012

2011

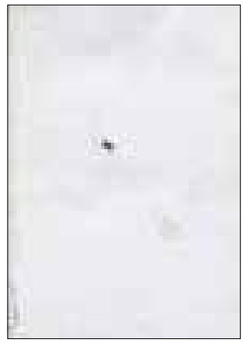

2010

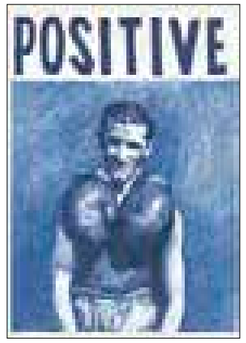

2009

2008

2007

2006

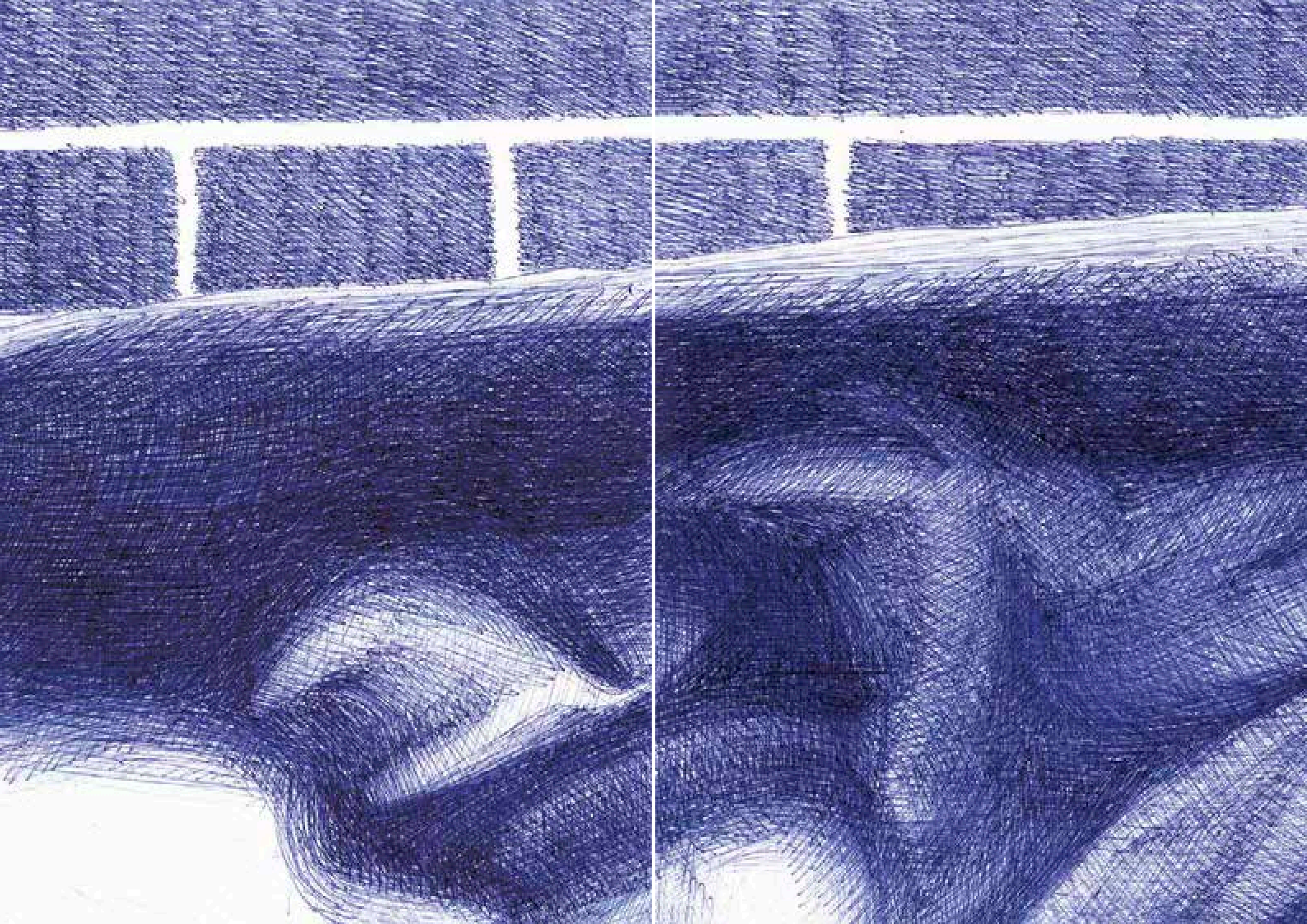

RIP
300.000 православних
26
МЛН
+/-
TIKATU
HENA
MIU
DIM

Національний центр
УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ

Україна, 02000, Київ, Хрещатик, 2
Ukraine, 02000, Kyiv, Khreshchatyk, 2
office@uadim.in.ua
www.uadim.in.ua

КАРАСЬ ГАЛЕРЕЯ | KARAS GALLERY
Україна, 04070, Київ, Андріївський узвіз, 22-а
KarasGallery@gmail.com

www.KarasGallery.com
www.facebook.com/KarasGallery

A4, кулькова ручка | A4, ballpoint
www.facebook.com/A4.ballpoint
www.facebook.com/groups/a4ballpoint

Видавництво «ArtHuss»
Україна, 04074, Київ, Шахтарська, 5
info@huss.com.ua
www.huss.com.ua

Партнер проекту

АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ
СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Підписано до друку 11.03.2024
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 8,5. Наклад 700 прим. Замовл. № 85

Надруковано — Фамільна друкарня «Huss»
вул. Шахтарська, 5, м. Київ, 04074, Україна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3165 від 14.04.2008
тел.: +38 (044) 587-98-53
e-mail: info@huss.com.ua
www.huss.com.ua

ISBN 978-617-8025-76-2

A4

кулькова
ручка
ballpoint